

A N G E L A C O Ș C I U G

**ELEMENTE DE LINGVISTICĂ
A DISCURSULUI**
monografie

**Seria „Studii de text și discurs”
Volum I**

BĂLȚI
Presă universitară bălțeană
2005

CZU: 811.135.1'2/'44

Monografia este recomandată spre publicare de Catedra Filologie Franceză a Universității de Stat „A. Russo” din mun. Bălți, Catedra Filologie Franceză „Gr. Cincilei” a Universității de Stat din Moldova, Catedra Filologie Spaniolă și Italiană a Universității de Stat din Moldova, Consiliul Științific al Facultății Limbi și Literaturi Străine a Universității de Stat „A. Russo”, Senatul Universității de Stat „A. Russo” din mun. Bălți

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

COȘCIUG Angela

Elemente de lingvistică a discursului : Monogr./ Angela Coșciug. – Bălți: Presa univ. bălțeană, 2004. – 178 p.

Bibliogr. P. 131-145 (120 tit.)

ISBN 9975-931-47-2

100 ex.

811.135.1'2/'44

Seria „Studii de text și discurs” este inițiată de **Angela COȘCIUG**, doctor în filologie, lector superior la catedra Filologie Franceză a Universității de Stat „A. Russo” din mun. Bălți.

Monografia „Elemente de lingvistică a discursului” este prima lucrare din această serie.

Axată pe probleme de sintaxă, gramatică și pragmatică suprafrastică, monografia abordează conexiunile intradiscursive formale și semantice din perspectiva substitutelor nominale din limba franceză.

Tehnoredactare: **Liliana MUSTEAȚĂ**

Tiparul: *Tipografia Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți*

© *Universitatea de Stat „Alec Russo”, Angela Coșciug, 2005*

ISBN 9975-931-47-2

**Recenzenți
oficiali:**

Ion EȚCU, doctor habilitat în filologie, profesor universitar, Universitatea Cooperatist-Comercială din Moldova;

Eugenia GUȚU, doctor în filologie, conferențiar universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „I. Creangă” din Chișinău;

Emilia BULHAC, doctor în filologie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova;

Theodor BALABAN, doctor în filologie, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova;

Ion GUȚU, doctor în filologie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova;

Viorica MOLOȘNIUC, doctor în filologie, lector superior, Universitatea de Stat din Moldova;

Elena DRAGAN, doctor în filologie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat „A. Russo” din mun. Bălți;

Ivan SMIRNOV, doctor în filologie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat „A. Russo” din mun. Bălți;

Recenzenți:

Silviu BEREJAN, doctor habilitat în filologie, profesor-cercetător, academician;

Ion DUMBRĂVEANU, doctor habilitat în filologie, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova;

Theodor COTELNIC, doctor habilitat în filologie, profesor universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „I. Creangă” din Chișinău;

Ludmila ZBANȚ, doctor în filologie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova;

Lidia MORARU, doctor în filologie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova;

Ala SAINENCO, doctor în filologie, lector superior, Universitatea de Stat „A. Russo” din mun. Bălți;

Elena PRUS, doctor în filologie, conferențiar universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „I. Creangă” din Chișinău;

Mihai RUMLEANSCHI, doctor în filologie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat „A. Russo” din mun. Bălți;

Eugenia BABĂRĂ, doctor în filologie, conferențiar universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „I. Creangă” din Chișinău

COLEGIUL DE REDACȚIE

Redactor responsabil: **Ala SAINENCO**, doctor în filologie, lector superior, Universitatea de Stat „A. Russo” din mun. Bălți;

Membri: **Liliana TRINCĂ**, doctor în filologie, lector universitar, Universitatea de Stat „A. Russo” din mun. Bălți;
Valentina BOTNARIUC, doctorandă, lector universitar, Universitatea de Stat „A. Russo” din mun. Bălți

**În memoria tatălui meu
Dumitru COȘCIUG
și profesorului meu
Mircea IONIȚĂ**

S U M A R

INTRODUCERE	14
PARTEA ÎNȚII: PARTICULARITĂȚI TIPOLOGICE, STRUCTURALE ȘI CATEGORIALE ALE DISCURSULUI	15
1.1. Opinii asupra discursului. Corelația dintre text și discurs.	15
1.1.1. Tipuri de discurs	22
1.2. Discursul – unitate a limbajului	26
1.3. Unități structurale ale discursului	27
1.4. Categoriile ale discursului	70
PARTEA A DOUA: COERENȚA ȘI COEZIUNEA – TRĂSĂTURI ESENȚIALE ALE DISCURSULUI	75
2.1. Opinii asupra coerenței și coeziunii în lingvistica modernă	75
2.1.1. Parametri ai coerenței și coeziunii discursului	80
2.2. Integritatea semantică – categorie de bază a discursului	107
PARTEA A TREIA: SUBSTITUTELE NOMINALE – MIJLOC DE REALIZARE A CONEXIUNII SEMANTICE A DISCURSULUI	113
3.1. Opinii asupra substitutului. Corelația dintre substitut, pronume, economizor și izotopia vorbirii	113
3.1.1. Nominarea primară și nominarea de gradul doi	115
3.2. Unități glotice în funcția de substitut	117
3.3. Parametri lexico-structuruali ai unităților nominale în funcția de substitut	119
3.4. Particularități reprezentative ale unităților nominale în funcția de substitut	123
3.5. Aspecte semantice ale unităților nominale în funcția de substitut	126
3.5.1. Relații semantice între substituit și substitut în cadrul reprezentării nominale	128
3.6. Reluarea, sintetizarea, generalizarea, concretizarea, specificarea, calificarea, intensificarea, diminuarea și îmbogățirea valorilor categoriale ale substituitului prin substitutele nominale	129
3.7. Valori pragmatice ale unităților nominale în funcția de substitut	144
CONCLUZII	148
TERMENI-CHEIE	155

ABREVIERI	156
REZUMAT	157
РЕЗЮМЕ	158
ABSTRACT	159
REFERINȚE BIBLIOGRAFICE	160
TEXTE DE REFERINȚĂ	171

Avînd în vizor procesele active de generare a sensului în instanța de discurs, monografia analizează din perspective diverse fenomenul substituției nominale, unul dintre mijloacele destul de productive ale progresiei discursului, dar insuficient studiat ca obiect de cercetare pînă în prezent. Autoarea își propune în acest context să întreprindă o abordare a interacțiunii parametrilor de ordin sistemic cu cele discursive, urmînd a pune în evidență mecanismul și particularitățile progresiei discursului.

Atenția principală în monografie este acordată studiului legităților producerii și generării discursului ca strategie lingvistică și comunicativă.

Postulatele teoretice puse la baza cercetării constau în următoarele: 1) discursul este articulat din unități discrete, în cadrul cărora există diferite tipuri de relații de ordin logico-semantic, semantico-sintactic și semantico-funcțional; 2) structurarea semantică a substituției nominale din perspectiva generării și receptării discursului; 3) stabilirea legităților și a unei tipologii în continuumul de sens prin substituția nominală la nivel de instanță de discurs, care permit fundamentarea categorizării conceptelor de coeziune și coerență ca parametri de bază ai comunicării.

Lucrarea cercetează un spectru larg de probleme științifice și concepte adiacente, luate în discuție în mod reușit ca condiție sine qua non a investigației. De exemplu: discursul – unitate a limbajului, conector, recurență, joncțiune, economizor, conexiune formală și semantică, contur semantic, substituie, sintetizare, calificare, intensificare, temă, remă, superfrază, bloc semantico-sintactic, coerență, coeziune, integritate semantică, modalitate, substituit, substitut, personalitate, axiologie, identificare etc. În felul acesta monografia prezintă un studiu original cu o structură logică generată de natura materiei practice și teoretice supuse analizei. Investigația realizată de autoare se înscrie în contextul celor mai recente orientări din domeniul lingvisticii discursului, avînd ca reper progresia discursului, privită din perspectiva emițătorului și receptorului.

Reflecțiile judicioase și delimitările, pe care le trasează autoarea cu lux de amănunte, cu privire la lingvisticul, sistemicul, situația comunicativă, instanța de discurs, textualitatea, efectele perlocutive etc. sînt de o importanță majoră în monografie.

Supportul teoretic vast, metalimbajul, aparatul conceptual, cu care se operează cu mult discernămint, caracterul eterogen al conexiunilor, care se manifestă prin conlucrarea parametrilor de semantică sintactică, semantică lexicală, semantică morfosintactică, semantică funcțională,

axiologică și pragmatică, demonstrează capacitatea și competența de cercetare.

În centrul atenției, autoarea pune categoria de bază a discursului – integritatea semantică. Prin urmare, se studiază structura discursului și condițiile în care structura dată este receptată drept structură coerentă ce comunică ceva. De bună seamă, se pune în valoare și alt aspect, cel al caracterului integrat al frazei în discurs (după cum nu există morfeme în afara cuvântului, așa nu există fraze în afara discursului...), se specifică aspectul integrator al frazei și al configurațiilor sale discursive (superfrază, blocul, unitatea suprafrastică etc.).

În această ordine de idei, autoarea vine să confirme prin aportul său de investigare una dintre ipotezele privitor la știința despre text, prima fiind: gramatica ori lingvistica textului; a doua – ipoteza privitor la coincidența gramaticii textului cu gramatica frazei (textul conceput ca unitate care încorporează fraza și/sau propoziția la fel cum acestea din urmă înglobează cuvântul și sintagma).

Autoarea concepe textul drept o entitate comunicativă ori generativă, care are menirea nu de a spune ce este textul, dar cum el se poate constitui din acte de vorbire consecutive. Prin urmare, după cum menționasem mai sus, investigația în cauză vine să confirme și să dezvolte prin aportul său vitalitatea principiului comunicativ-generativ în abordarea textului, principiu formulat în lucrările lui W. Smidt, V. Vinogradov etc.

Autoarea, grație unui aparat conceptual bine mînuit și în baza unui corpus de material factic variat ca gen, a determinat cum este construit enunțul, care sînt elementele lui, în ce mod intervin și se realizează conexiunile discursive din mai multe perspective ((cea a componentului referențial (care introduce relațiile anaforice și cataforice), a componentului modal (care introduce atitudinea autorului enunțului față de mesaj și interlocutor), a componentului textual-comunicativ, care asigură unitatea perspectivei comunicative, condiționată de conexiunea remotemică, de unitatea temporală și de unitatea punctului de vedere) și ce efect au ele asupra receptorului.

Lucrarea este concepută în aria problemelor ce țin de strategiile discursive și de termenii substituției nominale. Dimensionările evidențiate în cercetare nu dispun încă în prezent de termeni unici ori proprii pentru a denumi unitățile discursului, de aceea și se folosesc reformulări de tipul: strofă prozaică, superfrază, component textual, bloc textual etc.

Această constatare ne arată că autoarea nu a mers pe drumuri bătătorite în realizarea cercetării, dar a adus o contribuție individuală în

problematica lingvisticii discursive în aspectul modalităților de conexiune a unităților discursive și legităților de generare, de progresie a discursului prin mijloacele substituției nominale ori a reprezentării substantivale.

Abordarea enunțului prin prisma interacțanților, conlucrării și interacțiunii constituenților de diferit nivel (lingvistic, social, discursiv, comunicativ etc.) este o expresie a gradului de profunzime a cercetării. Autoarea a desfășurat aria de aplicare și a dezvoltat, prin urmare, conceptul operațional „conexiune” drept modalitate de dimensionare a progresiei discursive și a generării de sens înscris în cadrul coerenței.

Cercetarea i-a permis autoarei să stabilească paradigma conexiunilor la nivel formal, logic, semantic și situațional prin alternanțele temerice: înlănțuirea, împerecherea, gruparea etc.

Conexiunile lexicale, morfologice și sintactice ale unităților discursului, primate drept interdependență semantică, continuitate semantică sau continuum discursiv sînt analizate minuțios.

În ceea ce privește abordarea coeziunii și coerenței prin prisma semnificației unităților morfosintactice, lexicale și relațiilor stabilite de substitutele nominale, aceasta îi permite autoarei să conchidă că repetiția este parametrul coeziunii, iar recurența parțială este expresia coerenței.

În lucrare, este aplicată cu succes teza teoretică, care susține că formațiile sistemice și discursive nu există în mod dispartat, dar în îmbinări și relații interactive.

Autoarea a demonstrat prin analiza substituției nominale în cadrul unităților discursului că integritatea semantică nu este similară noțiunii de coeziune și nu este nici o noțiune similară coerenței. Ea este concepută drept o acțiune locutivă a emițătorului, realizată prin acte de vorbire ilocutive și perlocutive. Acest postulat teoretic, aplicat în cercetare, constituie valoarea științifică principală a acesteia. El i-a permis autoarei să delimiteze și să traseze o tipologie de legități care rezultă din reprezentarea prin substituit, evidențiată de regretatul nostru coleg M. Ioniță și proiectată de autoare asupra locuțiunii substantivale, sintagmei nominale și locuțiunii frazeologice.

Sînt repertoriate și prezentate tipuri de reprezentare segmentală (nemijlocită, desfășurată, supletivă, generalizantă, de includere hiponimică etc.).

Au fost stabilite de asemenea și aspectele semantice ale reprezentării nominale ori ale substituției metaforice, realizate prin elemente cu contur conotativ (nume proprii trecute în nume comune, substituiți cu

referent inanimat în substitute cu referent animat etc.), ce reiese din procesul de personificare, de metonimizare etc.

Menționăm că merită o atenție deosebită reflecțiile autoarei cu privire la stabilirea relațiilor semantice între substituit și substituit în cadrul aceleiași reprezentări nominale. Se stabilesc relații de echivalență semantică de tipul: hiponim și hiperonim, sinonimie parțială, antonimie.

Sînt stabilite de asemenea valorile categoriale ale substituitului prin substitutele nominale: sintetizarea, concretizarea, calificarea, calificarea și intensificarea, diminuarea, îmbogățirea etc. Sînt elucidate și valorile însușirii actanților din perspectiva receptării și a naturii axiologice și pragmatice.

Monografia are un suport teoretic impunător, susținut de o solidă analiză factuală și o structură bine gândită, ce permite depistarea și clasificarea tipurilor de conexiune și stabilirea legăturilor de substituie semantică în cadrul unităților suprafrastice.

Emilia BULHAC,
doctor în filologie,
conferențiar universitar,
Universitatea de Stat din Moldova

La etapa actuală, cercetările asupra textului se găsesc într-o perioadă semnificativă, de evoluție și de bilanț. De evoluție, atunci când ne referim la direcțiile principale în care se canalizează cercetările științifice contemporane, și de bilanț, când ne referim la rezultatele deja obținute. Un exemplu elocvent în acest sens este și această lucrare. Ea are, în primul rând, un caracter de sinteză, iar, în al doilea rând, și un caracter de evoluție, deoarece particularitățile lexico-gramaticale, structurale și categoriale ale substitutelor și-au găsit o nouă interpretare în contextul mai general al mijloacelor de concatenare semantico-sintactică a textului. Anume în abordarea acestei teme, precum și în determinarea particularităților structurale, semantice, reprezentative și pragmatice ale substitutelor nominale rezidă actualitatea temei și valoarea ei teoretică.

*Monografia se mai impune și în aspectul valorificării legităților de producere a discursului. Autoarea cu multă insistență, grație unei profunde documentări și, respectiv, grație competenței argumentează ceea ce definește orice Discurs că el este biplan: un conținut tradus verbal prin mijloace lexico-gramaticale, semantico-funcționale și al doilea moment că Discursul este articulat în unități discrete între care și în cadrul cărora există diferite tipuri de relații atât de organizare logico-semantică, cât și de structurare pur semantică din perspectiva producerii textuale și a legităților de generare în limita parametrilor Coeziunii și Coerenței. Astfel, monografia este axată pe problematica ce frământă gândirea științifică în ultimii 30-40 de ani, și anume **integritatea semantică a textului**, problemă cardinală, deoarece autoarea și-a propus un vast câmp de sinteză, ca suport teoretic nuanțând de la caz la caz aspectele problematice ilustrând o amplă documentare.*

Theodor BALABAN,
doctor în filologie,
profesor universitar,
Universitatea de Stat din Moldova

Cercetarea se înscrie în aria problematicii discursului și incită la dezbateri multilaterale nu numai sub aspect conceptual (raportul text-discurs), ci și semantic, formal și funcțional, intersectând preocupările științifice ale mai multor discipline limitrofe: lingvistica, hermeneutica, semiotica, pragmatica, psiholingvistica, teoria comunicării etc.

Discursul poate provoca discuții în calitate de unitate a limbajului sau din punct de vedere al parametrilor și componentelor, al categoriilor fundamentale și al mijloacelor de realizare. Conexiunile discursive în cadrul acestei problematici s-ar bucura de o importanță deosebită, cunoscând variate unități de exprimare, modalități de interacțiune, valori categoriale, efecte pragmatice etc.

Monografia prezintă o încercare reușită de investigare a conexiunilor discursive realizate prin substitute nominale caracteristice limbii franceze.

Ion GUȚU,
doctor în filologie,
conferențiar universitar,
Universitatea de Stat din Moldova

I N T R O D U C E R E

Pornind de la ipoteza existenței a două tipuri de conexiuni discursive: formale și semantice, analizăm substitutele nominale din limba franceză sub aspectul funcționării lor în discurs.

Problematica, aparent îngustă, specificată de limitarea la substitutele nominale din limba franceză, permite și implică însă abordarea unor aspecte importante ale problematicii discursului, legate direct sau doar tangențial cu tema formulată.

Demersul epistemologic, orientat de la stabilirea tipului de discurs la unitățile acestuia și, de aici, la natura parametrilor conectivi, finalizează cu o cercetare detaliată sub aspecte multiple (lexical, structural, reprezentativ, semantic, pragmatic) a substitutelor nominale.

Modul însuși de abordare a problemei oferă un model-algoritm de analiză care poate servi drept reper în analiza de discurs.

PARTEA ÎNTÎI: PARTICULARITĂȚI TIPOLOGICE, STRUCTURALE ȘI CATEGORIALE ALE DISCURSULUI

1. 1. Opinii asupra discursului

Timp îndelungat, fraza a fost considerată de cercetători drept superunitate structurală supusă unei analize lingvistice. Se afirma astfel că *aria cercetării lingvistice se termină acolo unde se termină fraza* [75, p. 135].

Fraza era concepută drept unitate, în care laturile ideală și materială, rațională și emotivă, lexicală și gramaticală se îmbină dialectic cu contururile intonaționale [116, p. 4]. Complexitatea fenomenului a impus analize profunde, studiindu-i-se conturul prozodic, particularitățile structurale de profunzime și cele de suprafață, aspectele semantice.

Avînd ca bază o trăsătură evidențiată sau alta, un aspect cercetat sau altul, lingviștii au definit în mod diferit noțiunea de frază.

Pentru O. Ducrot, fraza este o entitate glotică abstractă, pur teoretică, un ansamblu luat în afara oricărei situații a discursului; *ceea ce produce un locutor și aude un receptor nu este o frază, ci enunțarea particulară a unei fraze* [37, p. 24]¹. În aceeași ordine de idei, E.Referovskaia susține că *vorbirea folosește doar modelul glotic al frazei, dar nu reduce enunțul la frază* [169, p. 138].

Pentru V. Zveghințev însă, fraza este o unitate de bază a vorbirii. În opinia savantului, integritatea semantică și legătura cu situația extraglotică sînt decisive pentru frază. Acest caracter situațional îi conferă unității în discuție unicitate și irepetabilitate [145, p. 181].

Și pentru Em. Benveniste, fraza este *o formație ce variază la infinit*, o unitate integrală, dotată cu sens, ce are referință în lumea reală sau ireală (deci se raportează la o situație bine determinată [118, p. 139]), cu care *pă-răsim domeniul limbii ca sistem de semne și intrăm în universul limbii ca mijloc de comunicare ce-și găsește exprimare în vorbire* [ibidem]. Fraza ține de *nivelul categorial*. Prin urmare, *fraza poate urma o altă frază și un grup de fraze nu poate forma o unitate mai complexă decît fraza*, deoarece *nu există un nivel glotic superior nivelului categorial* [118, p. 139].

Considerarea particularităților sintagmatice și a relațiilor paradigmatică ale frazei impune însă raportarea ei la un alt nivel decît cel categorial. Acest nivel este nivelul *t e x t u l u i*.

În această privință M. R. Mayenowa susține: *Pentru toate ramurile științei ce se ocupă de comunicare este de primă importanță soluționarea*

¹Traducerea în română a aserțiunilor cercetătorilor din străinătate ne aparține.

problemei **structurii textului**² (textul este un tot unitar finisat și informativ), a condițiilor în care structura dată este receptată drept structură coerentă ce comunică ceva [75, p. 141].

Nelipsită de importanță, în acest sens, pare și afirmația lui V. Zveghințev că *nu există fraze în afara discursului, după cum nu există morfeme în afara cuvântului* [145, p. 140].

De asemenea, și P. Hartmann menționează: *Semnele glotice se manifestă din plin doar fiind îmbinate în text, avînd sens doar ca unități conexe; semnele unite de text sînt semne ce formează textul, ce îi transmit conținutul [...]. Toți purtătorii unei limbi comunică prin texte, nu prin cuvinte sau fraze* [50, p. 60-61].

Noi comunicăm nu prin cuvinte aparte, susține H. Weinrich, *ci prin fraze și texte și limbajul nostru se bazează pe situații* [105, p. 15], iar E. Arcaini subliniază că *și, în cadrul lecturii unui text, există interacțiune între cititor și autorul textului, astfel încît cel dintîi este în stare să înțeleagă textul, concepîndu-l drept un tot întreg* [7, p. 102].

Textul, într-o măsură mai mare sau mai mică, dintr-o perspectivă sau alta, s-a aflat întotdeauna în atenția lingviștilor. El a servit obiect de studiu textologiei, orientată spre cercetarea filologică a textelor vechi. Stilistica de asemenea face apel la text, studiindu-l, de cele mai dese ori, din punct de vedere al efectului stilistic.

De mai bine de douăzeci de ani, se vorbește și despre o “gramatică” sau o “lingvistică” a textului, dar statutul ei este departe de a fi definit.

Părerile cercetătorilor cu privire la această problemă se situează între două puncte extreme: a) lingvistica textului conține sau trebuie să conțină, în fond, întreaga lingvistică, întrucît toate entitățile mai mici decît textul nu sînt decît părți constituente ale lui, b) lingvistica textului dezvoltă un aparat conceptual inutil, întrucît o problematică specifică a textului sau nu există, sau poate fi rezolvată tot cu ajutorul aparatului conceptual furnizat de gramatica și semantica propoziției și/sau frazei [101, p. 4-5].

Prima aserțiune poate fi calificată drept pretențioasă, deoarece *unitățile inferioare [ale limbii sau vorbirii] se îmbină, de cele mai dese ori, formînd “complexe” ce sînt descrise doar ca un tot întreg și nicidecum ca sumă de elemente* [124, p. 113].

A doua ipoteză privitor la coincidența gramaticii textului cu gramatica frazei a persistat timp îndelungat în teoriile despre text, deoarece

²Asupra diferenței dintre noțiunile de “text” și “discurs” ne vom opri în paginile ce urmează.

textul era conceput drept unitate ce înglobează fraza și/sau propoziția la fel cum aceasta/acestea din urmă înglobează cuvântul sau sintagma. Prin urmare, textul era considerat o totalitate de fenomene sintactice, semantice și pragmatice ce, în principiu, pot fi investigate prin metodele cercetării fenomenelor sintactice, semantice și pragmatice ale frazei.

Această “strategie” **propozițională**, în studiul textului, a fost acceptată de diferite școli lingvistice. În școala lingvistică germană, “strategi-ei” i s-a dat a) motivare *gramaticală internă*: au fost prezentate date factologice ce au confirmat că unele fenomene din sintaxa frazei au caracter deosebit și pot fi descrise numai în sintaxa textului, textul fiind conceput drept unitate glotică axată pe relații structurale interfrastice, b) motivare *psihologică și semantică*: s-a făcut apel la noțiunea de “macrostructură” textuală (textul fiind conceput drept unitate statică, străină noțiunii de timp) pentru a explica unele particularități ale propoziției și/sau frazei.

Mai târziu, în gramatica textuală s-a trasat o “strategie” **comunicativă** sau **generativă**, în a cărei termeni să putem spune nu ce este textul, ci cum se poate acesta constitui [101, p. 6], deoarece s-a observat că o *gramatică de tip analitic*³ [ce ține cont, de cele mai dese ori, doar de relațiile sintagmatice] nu poate justifica diferența dintre o gramatică a textului și una a propoziției [ibidem].

Această “strategie” se bazează pe concepția că textul este o entitate **comunicativă**, constituită din acte de vorbire consecutive. Perspectiva comunicativă a confirmat că entitatea “frază” nu este similară textului, ci se prezintă drept un “aspect” al acestuia, deoarece textul înglobează una sau două fraze cu particularități fonologice, semantice, structurale și comunicativ-pragmatice distincte [84, p.160].

Principiul comunicativ de investigare a textului a fost pus la baza lingvisticii textuale funcționale, elaborată de M. Pfütze [84], și a cercetării planurilor și metodelor comunicative, elaborată de W. Schmidt și H. Harnisch [93]. Dar încă V. Vinogradov se pronunța pentru caracterul generativ în știința despre text, susținând că *în procesul generării textului se realizează două acțiuni foarte importante: a) autorul textului pornește în crea-*

³“Strategia” analitică s-a materializat într-o “analiză textuală” [167], o “analiză a discursului” [69], în “procedee de analiză” [118] și într-o “lingvistică distribuțională”. Astfel, cercetătorii din școala lingvistică rusă, numită mai apoi “structuralistă”, au încercat să studieze structura textului prin text și în text, renunțând la examinarea factorilor externi. Lucrările în acest sens au permis să fie cercetată logica înlănțuirilor transfrastice în poveștile populare ruse și trasate primele schițe ale sintaxei și logicii narative.

rea acestei unități de la cerința de a fi înțeles. El își înaintază sie această cerință, plasându-se pe locul adresatului și mizînd totodată pe cunoașterea limbii de către receptor; b) creatorul textului, sprijinindu-se pe imaginea vorbitorilor despre limbă, o transformă semantic cu scopul de a transmite semnificația nouă receptorului textului. Transformarea dată nu este de ordin individual, ci se sprijină pe anumite reguli de generare a textului. Ele au, desigur, și un caracter individual datorită particularităților textelor în sincronie și muabilității lor în diacronie. Chiar și în situațiile cînd textul pare a fi creat doar conform voinței autorului, există reguli ce reglementează această voință [130, p. 29] și care nu trebuie cunoscute obligatoriu de receptor [ibidem]⁴.

După I. Popov și T. Tregubovici, însăși apariția lingvisticii textului a fost condiționată de studierea limbii din perspectivă comunicativ-funcțională [164, p. 3-4]⁵.

Pentru E. Referovskaia însă, alături de perspectiva comunicativă, și perspectiva analitică este de o importanță decisivă în știința despre text, deoarece *obiectul de cercetare al lingvisticii textului este circumscris de modalitatea de construire, de generare a textului și de unitățile lui formale și semantice* [169, p. 3-9].

Obiectul lingvisticii textului este, după R. Barthes, orice parte a vorbirii finisată și integrată semantic, ce se transmite cu scop comunicativ, deoarece organizarea ei internă corespunde acestuia [11, p. 108].

A. Boguslawski inversează perspectiva asupra textului, afirmînd că *principalul, în știința despre text, nu este ceea ce expune autorul, ci cum este construit enunțul, care sînt elementele lui constitutive și ce efecte vrea să obțină autorul, întrebînd aceste elemente* [17, p. 46].

⁴Credem, totuși, că aceste reguli au caracter relativ implicit pentru receptor. Ele nu pot fi și nu pot rămîne total necunoscute lui. Or, dacă receptorul nu ar cunoaște mecanismul de codare a informației din text, mecanism ce se supune anumitor reguli, nu ar fi în stare să decodeze informația primită prin text.

⁵D. Wiehweger consideră că apariția lingvisticii textului (cercetătorul concepe prin această noțiune *gramatica sau teoria textului și metodele de analiză lingvistică și descriere* ale lui) este condiționată de doi factori: 1) incapacitatea gramaticii tradiționale (prin ”gramatică tradițională” se concepe gramatica frazei și propoziției) de a explica un număr considerabil de particularități semantice și sintactice ale limbajului (relațiile anaforice, cataforice, alegerea articolului, consecutivitatea apariției părților de propoziție, intonația frazei etc.) și 2) îndepărtarea modelelor gramaticii tradiționale de condițiile sociale concrete de funcționare a limbii [128, p. 18].

Reiese că un prim demers asupra textului presupune disocierea în elemente constitutive și analiza lor. Componentele textului sînt, după T. Nikolaeva, următoarele:

- 1) componentul *referențial*,
- 2) componentul *modal*, ce transmite atitudinea autorului enunțului față de mesaj, față de interlocutor etc., și
- 3) componentul *textual* sau *comunicativ* [161, p. 280].

În opinia savanților, lingvistica textului trebuie să se ocupe de studiul componentului al treilea. Deci scopul acestei lingvistici ar fi cercetarea modalităților de formare a tuturor textelor, indiferent de stil și gen.

Afirmînd unanim existența unei unități mai complexe decît fraza, cercetătorii, în același timp, o nominalizează și o definesc diferit. Unii o numesc “text” și o consideră unitate *a priori*, alții o definesc drept “discurs”, “enunțare” etc., atribuindu-i diferite proprietăți.

Astfel, pentru K.E.Heidolph, unitatea superioară frazei este *textul* - un șir de propoziții ce formează enunțul în procesul comunicativ. Aceste propoziții sînt receptate drept text integral în virtutea **unității referinței** (condiționată de *relațiile anaforice și cataforice*), **unității lexicale** (condiționată de *reluarea unui element al discursului*) și **unității perspectivei comunicative** (condiționată de *conexiunea remo-temică a propozițiilor cu caracter linear, de unitatea temporală și de unitatea punctului de vedere*) [55, p. 89].

E. Agricola reliefează trei indicii ai **textului**: *interdependența semantică* a unor propoziții nesimilare, *integrarea* unor teme nesimilare și transformarea lor într-o unitate semantică nivelară și *caracterul relativ finisat și relativ închis* al acestei unități [2, 3, 4, 5].

În opinia lui K.Hausenblas, **textul** este format din elemente plasate într-o anumită consecutivitate, adică are caracter limitat și linear și se bazează pe relații sintagmatice [53, p.31], datorită cărora este integrat semantic, avînd o semnificație rezultativă [ibidem].

Pentru G.Kolșanski, **textul** este o formație polivalentă, în care unitățile limbii se supun regulilor de integrare lineară (orizontală) și textuală (verticală) [152, p. 27].

I. Lotman concepe prin termenul “text” totalitatea raporturilor structurale ce și-au găsit exprimare glotică [157, p. 33].

M.Brandes subliniază că *textul* este o limbă utilizată în practică, o formă concretă de existență a limbii, prin urmare, sinteza limbii și a vorbirii [121, p. 89].

Din aceeași perspectivă, R.Piotrovski menționează că *textul* este rezultatul interacțiunii limbii, normei și uzului [163, p. 11], iar L.Scerba distinge trei fenomene: **limba**, **activitatea de vorbire** (procesele de exprimare și înțelegere) și **materialul glotic** (*tot ce este “rostit” și “receptat” la o etapă a vieții unui grup social, cu alte cuvinte – textele*) [180, p. 163].

Pentru L. Galperin, **t e x t u l** este o e n u n ț a r e obiectivizată sub forma unui document scris, prelucrat din punct de vedere literar, conform tipului de document. *Această e n u n ț a r e, constituită dintr-o serie de unități speciale, conexe lexical, gramatical și logic are, opinează savantul, un caracter modal bine determinat și o intenție pragmatică* [136, p. 72].

Definiția demonstrează că autorul distinge textul scris de vorbirea orală, *ce este totdeauna concretă, monosemică, are scopul de a convinge, posedă contur intențional și este actualizată subiectiv* [136, p. 75].

T e x t u l, după L. Galperin, este abstract, are trăsături semantice proprii și contur intențional inerent; el poate fi supus diferitelor interpretări [ibidem].

Reiese că între **text** și **vorbire** există o legătură strânsă, *textul fiind vorbirea subiectivă, iar vorbirea – textul materializat* [159, p. 93].

Și în opinia E.Referovskaia, **t e x t u l** *nu este o simplă fixare a vorbirii în scris, ci se constituie după reguli și forme de organizare stabilite și codificate de practica socială* [169, p. 10]. Cercetătoarea afirmă că savanții, de cele mai dese ori, concep textul drept unitate structurală, constituită din unități ce servesc la transmiterea unui conținut finisat, în consonanță cu scopurile comunicative [ibidem].

În aceeași ordine de idei, H. Isenberg opinează că **t e x t u l** îndeplinește o anumită funcție comunicativă și este, de fapt, rezultatul unor acțiuni comunicativ-verbale orientate [56, p. 138].

Și pentru A. Babailova, **t e x t u l** este un semn complex, o entitate comunicativă coerentă, adică un sistem de elemente semnificative, unite funcțional de intenția comunicativă într-o structură coerentă, închisă, ierarhică, care are un anumit „veșmînt” verbal și o organizare compozițională [115, p. 20]. În opinia cercetătoarei, textul poate fi investigat la nivel semiotic și socio-psihologic drept *produs, obiect și mijloc de comunicare a indivizilor în cadrul activității comunicative*. Autoarea identifică textul autorului și textul cititorului. Acestea au contur material identic. Diferă doar “imaginile” lor psihice.

Pentru C. Fuchs și D. Slakra [citați după 1, p. 8], **discursul** este unitatea maximală a limbajului, *obiect concret, produs într-o situație oare-*

care sub influența unei rețele complexe de fenomene extraglotice: sociale, ideologice etc.

Ph. Lane adoptă următoarea formulă a discursului: **discurs = text + context**. Pentru cercetător, discursul este un enunț cu proprietăți textuale, care înglobează date de ordin contextual, ce reies dintr-un act de discurs îndeplinit într-o situație oarecare, ce include, la rândul ei, un/niște participant(ți), timp, loc etc. [65, p. 7-8]. Reiese că textul este calificat de lingvist drept obiect abstract, ce rezultă din sustragerea contextului din discurs. Ph. Lane afirmă că discursul necesită atât o studiere lingvistică, cât și una pragmatică.

D. Maingueneau atestă că termenul “discurs” este interpretat, de cele mai dese ori, drept sinonim al termenului “vorbire”, opus de savanți termenului “limbă”. A opune limba vorbirii, înseamnă a opune un fenomen sistemic sau general unui fenomen individual (adică autonomiei vorbitorului). În această situație, conchide D. Maingueneau, nu este loc pentru discurs, deoarece această entitate deposedează vorbitorul de rolul lui central și-l antrenează în funcționarea enunțurilor [69, p. 16-24].

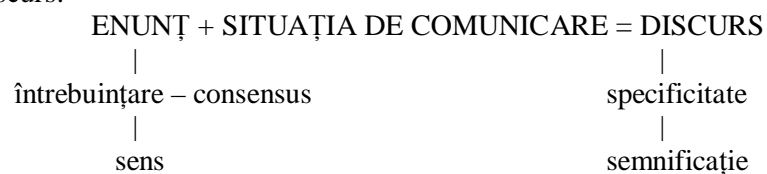
Din cele expuse reiese că termenului “discurs” i se atribuie deseori semnificații contradictorii. Iată unele dintre ele:

1. sinonim al termenului “vorbire”;
2. unitate glotică ce depășește limitele frazei și se constituie drept mesaj global;
3. unitate integrată unei analize lingvistice;
4. unitate opusă enunțului, interpretat drept șir de fraze emise între două “pauze” semantice sau două “opriri” ale comunicării;
5. unitate ce coincide cu enunțul, dacă se ia în considerare mecanismul ce condiționează acest enunț;
6. producere a unui text;
7. enunțare ce presupune prezența unui generator care are intenția să influențeze într-o măsură oarecare asupra receptorului;
8. spațiu de exercitare a creativității verbale și de contextualizare imprevizibilă a unităților limbii.

Dintre toate abordările menționate, cea mai acceptabilă pare a fi calificarea discursului drept unitate opusă enunțului.

Enunțul înglobează două componente semantice: componentul *glotic* și componentul *retoric*. Datorită componentului glotic, enunțurile au sens “literal”, fiind întrebuințate în afara oricărui context enunțiativ. Datorită componentului retoric, enunțul este interpretat și integrat unei situații comunicative bine determinate.

P. Charaudeau propune următoarea schemă a delimitării enunțului de discurs:

Sch. 1. Delimitarea enunțului de discurs după P. Charaudeau

Schema demonstrează că *sensul* unui enunț nu depinde de nici un cadru enunțiativ, iar *semnificația* se datorează circumstanțelor de comunicare. Dacă enunțul este definit, ținându-se cont de cadrul lui enunțiativ, el poate fi calificat drept discurs cu semnificație specifică.

În multe lucrări, termenii “situație de comunicare”, “circumstanțe de comunicare”, “condiții de producere” sînt utilizați ca sinonimi.

Termenii “situație de comunicare” și “circumstanțe de comunicare”, în linii mari, pot fi considerați sinonimi. Termenul “condiții de producere” are însă o semnificație mai îngustă, raportîndu-se mai mult la formatul de producere al enunțului și mai puțin la cel de receptare.

În opinia noastră, *discursul*, entitate funcțională finisată a activității de vorbire⁶, exprimă interacțiunea dintre protagoniști, îndeplinește o funcție integrativă de comunicare și înglobează o temă unică. Punem accentul pe interacțiunea dintre protagoniștii actului de comunicare, deoarece, în majoritatea cazurilor, lingvistica discursului cercetează discursuri produse de un generator, destinate unui receptor concret.

1. 1. 1. Tipuri de discurs

Majoritatea lingviștilor, în definirea discursului, iau în considerație tipurile lui, identificate după diverse criterii: proces sau rezultat al activității de vorbire, noțiune aplicabilă la sfera vorbirii orale sau scrise etc. [5, p. 104]. Astfel, *discursul conceput inițial, ca și discursul-reproducere a vorbirii orale, descoperă caracterul rezultativ al enunțului, în timp ce discursul oral, neînregistrat pe bandă de casetofon, accentuează caracterul procesual al enunțului* [53, p. 67]. Prin urmare, *noi creăm discursul, cînd vorbim sau scriem* [94, p. 63] și el este static sau dinamic.

⁶În opinia lui I. P. Bronckart, *activitatea de vorbire* include *generatorul* unui discurs scris sau oral, *coproducătorul* care poate fi unic, multiplu sau absent, *cadru spațio-temporal* (momentul actului de vorbire și locul realizării lui), *zona de cooperare socială, scopul și relația generatorului cu receptorul* [20, p. 6].

Discursul *static* (monologul) nu este discursul “în acțiune”, ci o vorbire adresată sieși ce, prin urmare, nu presupune o reacție verbală [114, p. 239]: *Aujourd'hui je suis peut-être l'homme le plus heureux du monde/ Je possède tout ce que je ne désire pas/ Et la seule chose à laquelle je tiens dans la vie chaque tour de l'hélice m'en rapproche/ Et j'aurai peut-être tout perdu en arrivant* (B. Cendrars, *Vie dangereuse*, p. 425).

Discursul *dinamic* (dialogul) însă este discursul, la baza căruia este pus principiul funcțional: “*Qui aimes-tu le mieux, homme énigmatique, dis? ton père, ta mère, ta soeur ou ton frère?*” “*Je n'ai ni père, ni mère, ni soeur, ni frère*”. “*Tes amis?*” “*Vous vous servez là d'une parole dont le sens m'est resté jusqu'à ce jour inconnu*”. “*Ta patrie?*” “*J'ignore sous quelle latitude elle est située*”. “*La beauté?*” “*Je l'aimerais volontiers, déesse et immortelle*”. “*L'or?*” “*Je le hais comme vous haïssez Dieu*”. “*Eh! qu'aimes-tu donc, extraordinaire étranger?*” “*J'aime les nuages... les nuages qui passent... là-bas... là-bas... les merveilleux nuages!*” (Ch. Baudelaire, *L'Étranger*, p. 203).

Delimitarea acestui tip de discurs s-a făcut târziu în lingvistică, deoarece ea se interesa foarte puțin de particularitățile de organizare a enunțării [10, p. 83], [146, p. 6]. Astfel, lozinca “*Studiați vorbitorul!*” a fost înaintată în lingvistică abia de R. Budagov [122, p. 83] și V. Zveghințev [146, p. 6]. Totuși încercări de a studia enunțul din perspectivă generativă au fost întreprinse și pînă la acești cercetători. Încă L. Șcerba pleda pentru tratarea enunțării în dinamica generării ei și nu drept produs static [180, p. 253]. Din păcate, aceste tentative nu s-au conturat, la timpul lor, într-o strategie de cercetare.

În ultimul timp însă, în lingvistică s-au reliefat diferite modalități de cercetare generativă a enunțului care, de cele mai dese ori, contrapun propoziția și fraza (unități formale ale limbii) enunțului calificat drept unitate funcțională ce *denumeste o porțiune a situației extraglotice*, [adică o porțiune a realității reflectată în limbă, o parte a materiei în mișcare..., [ce] apare ca rezultat al coordonării obiectelor materiale și a stărilor acestora [133, p. 156]] prin urmare, și procesul [elementul principal al acestei situații] [135, p. 11], și se încadrează în acte de comunicare ce presupun o rețea întregă de interacțanți.

Abordarea enunțului prin prisma particularităților interacțanților a făcut să apară mai târziu chiar unele discipline ca psiholingvistica și teoria comunicării ce tratează entitatea “discurs” drept “operație” și nu drept rezultat al actului de vorbire [150, p. 69], deoarece orice *totalitate este concepută drept complex ce se constituie nu prin îmbinarea unor elemente*

aparte, ci prin transformarea dinamică a “operațiilor” în “acțiuni” mai complexe, care, la rândul lor, se transformă într-o activitate mai complexă [155, p. 266].

Din aceeași perspectivă dinamică, A. Leontiev definește discursul drept *totalitate verbală finisată funcțional, semantic și intonațional* [ibidem]. Pentru cercetător, discursul este ceea ce numește A. Smirnițki “act de vorbire”. Funcțiunea lui depinde de scopul activității de vorbire.

Pentru O. Ahmanova, dialogul este *una dintre formele vorbirii, în cadrul căreia orice enunț adresat interlocutorului, este încorsetat de granițele temei propuse pentru discuție. Enunțurile sale sînt scurte și au o structură sintactică relativ simplă* [114, p. 132].

Pentru M. Bahtin însă, dialogul poate fi conceput, în sensul restrîns al cuvîntului, drept forma cea mai importantă a interacțiunii verbale și, în sensul larg al cuvîntului, drept comunicare cu voce tare a două persoane, dar și drept comunicare verbală în genere. În accepția acestui cercetător, dialogul sau schimbul de cuvinte este forma cea mai naturală a vorbirii. Chiar și formele monologate după structură sînt totdeauna dialogate prin esență [citată după 5, p. 111].

L. Iakubinski însă, referindu-se la trăsăturile specifice dialogului (schimb rapid de enunțuri-replici, prezența unui receptor, lipsa cugetării prealabile etc.) și monologului (enunț de proporții, enunț generat de o persoană etc.) atestază, mai întîi, că, în vorbirea curentă, dialogul și monologul deseori se împletesc⁷ [182, p. 56]: [...] *monologul [...], ca formă a vorbirii [...], coexistă cu dialogul*. Cercetătorul relevă totodată caracterul artificial al monologului (*monologul necesită o descriere specială, ca formă a vorbirii, el se înscrie greu în ceea ce numim comunicare verbală* [ibidem]) și acceptă împreună cu L. Șcerba că *limba își găsește existență reală doar în dialog* [179, p. 87]. Reiese că dialogul se opune monologului atît **structural**⁸, cît și **funcțional**.

Dialogul, spre deosebire de monolog, se mai caracterizează și printr-un grad mai înalt de *aglutinare*, asigurat, în mare măsură, de cuvîntul ce introduce propoziția a doua în dialog [78, 64]. În acest sens, majoritatea cercetătorilor identifică chiar **coeziunea dialogală**, *asigurată de sensul, tema și conținutul dialogului* [143, p. 39]: dialogul

⁷Mai des discursurile literare (cu excepția mimesisurilor) prezintă un amestec de dialog și monolog.

⁸Din perspectivă structurală, dialogul mai este conceput și drept *element superfrastic* [al limbajului] [L. Reimankowa, citată după 13, p. 96], *discurs fără hotare, în sensul că frontiera lui de jos poate să pară deschisă* [132, p. 323].

înglobează un lanț coerent de gânduri-raționamente, deoarece este o formație verbală, în cadrul căreia doi interactanți parcă exprimă un gând, deci o structură cu o temă abordată de doi vorbitori [175, p. 34].

După M. R. Mayenowa însă, dialogul nu este un discurs coerent, deoarece nu este totdeauna un enunț *monotematic al unui generator, adresat unui receptor* [74, p. 253] (cercetătoarea identifică un generator și în cazul când discursul este creat de un grup de actanți, iar un receptor este conceput drept un “anturaj” oarecare, pe care generatorul îl vrea în rol de adresat al discursului): el înglobează elemente imprevizibile, ce apar atunci când interacțianții lasă în suspensie un subiect (lucru interzis autorului unui monolog) sau trec brusc la altul.

Din cele relatate, ar reieși că, dacă existența **temei** unice este condiția de bază a existenței unui discurs coerent, dialogul, ce suportă trecerea neașteptată la alt subiect, se prezintă drept discurs incoerent.

Dar abordarea subiectului unic nu garantează pe deplin constituirea unui discurs coerent. Mai este nevoie de un șir de condiții ca dialogul să devină o formație coerentă. Nominalizăm împreună cu I. Gorškova [citată după 178, p. 99]:

- **dependența gramaticală a propozițiilor-replici de propoziția inițială** ce se reliefează prin structura sintactică incompletă a acestora și prin prezența concordanței gramaticale a propozițiilor: «*A qui lui avez-vous conseillé de le confier?*» «*A ses chefs*» (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 115);
- **caracterul cvasisemantic al propozițiilor-replici**, relevat prin utilizarea specifică a pronumelor personale: “*Piquemal vous a ensuite porté le rapport?*” “*Je ne l’ai pas revu. Il proposait de me le remettre le lundi ou le mardi, le mercredi au plus tard. Je lui ai répondu que je ne voulais pas, pour des raisons que vous devez comprendre, que le document me passe entre les mains*” (idem, p. 115);
- **prezența corelației componentelor dialogului la nivel de analiză în constituenți imediați** (corelația în discuție este asigurată de ordinea cuvintelor în propozițiile-replici): “*Il osait à peine regarder celui-ci, tant il craignait sa réponse*”. “*C’est bien lui. Sauf qu’il m’a paru un peu plus âgé*”. “*C’est l’homme qui a accosté M. Piquemal et est sorti de chez vous avec lui?*” “*C’est lui*” (idem, p. 124);
- **continuitatea comunicativă a constituenților dialogului** (întrebarea presupune, de cele mai dese ori, un răspuns): “*Je devrais le reconnaître?*” “*Pas nécessairement*” (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 125). “*Il m’a recommandé de la lui porter à signer*”. “*Qu’as-tu répondu?*”

“*Que cela ne me regardait pas. Que j’attendrais vos ordres*”. “*Tu sais s’il y a séance de nuit à la Chambre?*” “*Je ne crois pas. J’ai entendu dire que ce serait fini vers cinq heures*” (idem, p. 127).

Delimitarea monologului de dialog stă la baza identificării invariantei epistemologice a structurii informaționale de bază a limbii. Ea mai este făcută și în baza **scopului analizei** discursurilor static și dinamic: în discursul static, lingviștii identifică informația *cognitivă* de bază, în cel dinamic – informația *comunicativă* sau *generativă*, adică informația suplimentară [1, p. 49]. În acest sens, unii lingviști identifică în monolog informația *presupozițională*, *contextuală* și *subcontextuală*, iar în dialog – informația *implicită*, *codificată* și *subcodificată*.

Diferit este și **obiectul analizei**: prin monolog, savanții studiază particularitățile limbii ca *rezultat* al activității de comunicare, prin dialog – particularitățile limbii ca *proces* [ibidem].

Din perspectivă **funcțională**, monologul se prezintă drept *unitate* cu particularități semantice și funcționale, iar dialogul – drept *unitate* ce fixează condițiile normale de realizare a comunicării.

Doar din perspectivă **categorială**, aceste tipuri de discurs sînt similare: ambele reflectă situații, au carcasă semantică și categorii semantico-funcționale.

1. 2. Discursul – unitate a limbajului

Problema definirii discursului (unitate a limbii sau a limbajului) poate fi soluționată doar în cadrul nivelurilor limbii.

Cea mai solidă teorie a nivelurilor limbii a fost fundamentată de Em. Benveniste [118]. Nivelurile limbii, în opinia lingvistului, se află în raport de ierarhie: nivelurile inferioare sînt subordonate nivelurilor superioare.

Propoziția este concepută drept unitate glotică superioară, ce nu are statut formal, variază continuu și, prin urmare, încetează să mai fie doar unitate glotică. Ea devine unitate a limbajului și se manifestă atît drept act de comunicare separat, echivalat discursului, cît și drept parte integrată lui [118, p. 48].

În acest sens, V. Zveghințev identifică cvasipropoziția (propoziție extrasă din discurs, unitate abstractă, lipsită de sens), pe care o opune propoziției încadrate în discurs (ce se manifestă drept unitate a limbajului, semnificația căreia este în consonanță cu conturul semantic al tuturor constituenților discursului) [145, p. 184].

Discursul, ca unitate complexă, contractează sintagmatic cu discursuri similare sau de alt gen, iar paradigmatic – cu discursuri secundare, obținute prin povestire și substituire.

Interpretarea sintagmatică (distribuțională și spațio-temporală) a discursului (drept unitate virtuală) se face la nivel *etic*, adică glotic.

Interpretarea paradigmatică a discursului (adică funcțională sau *emică*) drept unitate ce transmite informație despre lumea materială sau ideală, se face la nivel supertextual, adică cultural.

“Cultura” nu se transpune doar în sisteme glotice. Prin urmare, discursul nu este doar unitate a limbii, ci unitate a limbajului, prin care se manifestă cultura individuală și generală.

1. 3. Unități structurale ale discursului

Identificarea unității superioare a limbajului se face în consonanță cu analiza ei în constituenți imediați.

De cele mai dese ori, se consideră că discursul este format din **fraze** sau dintr-o **frază**: *Discursul poate fi compus dintr-o “acțiune” ce este redată printr-o frază finisată* [2, p. 22]; *elementele minimale din care este alcătuit un discurs sînt propozițiile și/sau frazele limbii L [...] care, [la rîndul lor], au caracter ordonat linear* [101, p. 8-10]. În acest sens, E. Agricola [4] și D. Viehweger [102] susțin că *discursul este constituit dintr-un șir finisat și ierarhic de teme integrate semantic*. Prin termenul “temă” cercetătorii concep propoziția care, datorită caracterului ei de semn, prezintă o reflectare complexă a conținutului real al lumii obiective sau subiective. Ea este produsă într-o anumită continuitate temporală și lineară.

În opinia unor cercetători însă, discursul înglobează și alte unități structurale. Astfel, A.-J. Greimas identifică în discurs *lexeme*, *paralexeme*, *sintagme* și *mesaje* [59, p. 119-123]. La nivel semantic, mesajele se constituie în baza *actanților* și *predicatelor statice* și *dinamice* (prin “actant”, A.-J. Greimas concepe sememul definit drept unitate discretă, prin “predicat” – sememul ce înglobează o “funcție” sau o “calificare” [59, p. 119]. Prin urmare, cercetătorul echivalează mesajul cu propoziția, iar propoziția cu discursul). Ele au proprietatea de a se îmbina în totalități. Cercetătorul delimitează totalitatea de mesaje *statice* și totalitatea de mesaje *dinamice*.

Totalitatea de **mesaje dinamice**, decodată în baza unei *izotopii cosmologice* (adică în baza unei totalități de sememe omogene ce înglobează clasemul *exteroceptivitate* [59, p. 121]) este o *afabulare practică* (adică o prezentare consecutivă a unor evenimente esențiale [59, p. 122]). Dacă decodarea se face în baza *izotopiei noologice* (adică în baza unei totalități de sememe omogene ce înglobează clasemul *interoceptivitate* [59, p. 121]), totalitatea este o *afabulare mitică*.

Mesajele statice, articulate drept izotopii practice, sînt *radotaje* (adică redundanțe interminabile [59, p. 122]) *practice*, cele constituite drept izotopii mitice se manifestă drept *radotaje mitice* [ibidem].

O totalitate de mesaje, prin care se abordează o microtemă, poate însă fi constituită atît din mesaje dinamice, cît și din mesaje statice. Reiese că este imposibilă trasarea unei linii nete de demarcare între afabulare și radotaj în baza criteriului tematic.

Pentru I. P. Bronckart, *pachetele de propoziții, propozițiile, sintemul* și *monemul* sînt constituenții imediați ai discursului [20, p. 89]. În acest sens, L. Zawadowski opinează că entitățile complexe înglobează *elemente constituente directe* ce pot fi dezmembrate în *elemente constituente indirecte* [109, p. 4].

În opinia T. Nikolaeva, discursul este constituit din *enunțuri* cu caracter linear ce înglobează *sintagme* și *cuvinte* [161, p. 279].

După W. Schmidt și H. Harnisch, identificarea unităților discursului se face după următoarea schemă: *cotextul, contextul, istoria situației semantice, grupul, alineatul, propoziția, constituenții propoziției (sintagma, lexemul, monemul, morfemul, gramemul, trăsăturile distinctive), categoriile semantice, competența glotică, predispoziția biologică și conștiința* [93, p. 105].

Schema înglobează, bineînțeles, unele elemente structural-semantice ale discursului. Nu este clar însă, dacă discursul și contextul sînt considerate noțiuni distincte.

Pentru alți savanți, structurarea discursului nu este o strategie lingvistică [54], ci scriitoricească. Autorul însuși divizează discursul în *părți minimale comunicative*, adică în *enonseme* (*alineate, capitole, părți* etc.⁹), prin aplicarea pauzelor semantice (în discursurile orale) și a semnelor de punctuație (în discursurile scrise), ce au menirea 1) de a transpune contururile intonaționale dorite ale discursului și 2) de a evidenția diferite nuanțe modale, teme și reme.

Dar structurarea discursului se poate face concomitent atît după criteriul stilistic, cît și după cel formal. În acest sens, N. Zarubina delimitează, în discursul coerent, următoarele elemente structurale: *superfrază* – totalitate de propoziții succesive, conexe formal, aparținînd unui tip de vorbire, introduse de o propoziție cu început “dur”, *lanțul sintactic linear* – totalitate de propoziții succesive, aparținînd diferitor

⁹Acceptăm împreună cu K. Koževniková [151, p. 39] și K. Krausova [63, p. 31-32] că aceste elemente sînt doar segmente paraglotice, ce țin de nivelul exterior al discursului și sînt în *superpoziție față de segmentarea lui internă*.

tipuri de vorbire (descriere, narațiune etc.), conexe prin început “moale”, dar introduse de o propoziție cu început “dur”, **lanțul de propoziții cu început “moale”**, aparținând unui tip de vorbire, și **propoziția singuratică**, dependentă sau independentă, ce poate avea început “moale” [144, p. 5].

Considerăm că o propoziție “singuratică” poate fi prezentată drept unitate independentă. La nivel semantic, ea rămâne conexă cu alte unități ale discursului și *se manifestă doar în corelație cu ele* [165, p. 104]:

Les sanglots longs

Des violons

De l'automne

Blessent mon coeur

D'une langueur

Monotone.

Tout suffocant

Et blême, quand

Sonne l'heure

Je me souviens

Des jours anciens

Et je pleure;

Et je m'en vais

Au vent mauvais

Qui m'emporte

Deçà, delà,

Pareil à la

Feuille morte (P. Verlaine, *Chanson d'Automne*, p. 224)¹⁰.

Prin urmare, vorbirea este o alternare haotică a unor propoziții “singuratică” și a unor unități complexe [ibidem].

Superfrază este o unitate a vorbirii, un *conglomerat structurat de fraze*¹¹ ce poate însă fi identificat în discurs atât la nivel formal, cât și la nivel semantic:

1 ┘ *La diane chantait dans les cours des casernes,*

Et le vent du matin soufflait sur les lanternes.

C'était l'heure où l'essaim des rêves malfaisants

Tord sur leurs oreillers les bruns adolescents;

¹⁰În acest sens, M. Dvorjetkaia [139, p. 102] și O. Moskaliskaia [160, p. 89] delimitează fraze simple *cvasiindependente* (sau *cvasisemantice*) și fraze complexe *cvasiindependente* (sau *cvasisemantice*).

¹¹ Concepem termenul *frază* prin prisma gramaticii limbii franceze: este frază orice sintagmă predicativă.

Où, comme un oeil sanglant qui palpite et qui bouge,
La lampe sur le jour fait une tache rouge;
Où l'âme, sous le poids du corps revêche et lourd
Imite les combats de la lampe et du jour.
Comme un visage en pleurs que les brises essuient,
L'air est plein du frisson des choses qui s'enfuient,
Et l'homme est las d'écrire et la femme d'aimer.

Les maisons çà et là commençaient à fumer.

Les femmes de plaisir, la paupière livide,

Bouche ouverte, dormaient de leur sommeil stupide;

Les pauvresses, traînant leurs seins maigres et froids,

Soufflaient sur leurs tisons et soufflaient sur leurs doigts.

C'était l'heure où parmi le froid et la lésine

S'aggravent les douleurs des femmes en gésine;

Comme un sanglot coupé par un sang écumeux

Le chant du coq au loin déchirait l'air brumeux,

Une mer de brouillards baignait les édifices,

Et les agonisants dans le fond des hospices

Poussaient leur dernier râle en hoquets inégaux,

Les débauchés rentraient, brisés par leurs travaux.

L'aurore grelottante en robe rose et verte

S'avavançait lentement sur la Seine déserte,

Et le sombre Paris, en se frottant les yeux,

Empoignait ses outils, vieillard laborieux! ↓ 1¹² (Ch. Baudelaire, *Le Crépuscule du Matin*, p. 196-197).

În exemplul citat, superfrază poate fi identificată atât la nivel formal (datorită conectorilor), cât și la nivel semantic (datorită continuității tematiche).

Numărul frazelor și propozițiilor, pe care superfrază le va îngloba, nu se stabilește, de regulă, aprioric¹³, ci depinde, în mare măsură, de numărul detaliilor expuse, de asociațiile făcute etc. Aceste fraze și propoziții sînt însă întotdeauna conexe în aspect semantic și formal. Doar prima propoziție din superfrază poate fi considerată *relativ* independentă, deoarece se leagă doar *cataforic* (nu și *diaforic*) cu alte propoziții, adică presupune un *orizont de așteptare* satisfăcut prin textul ce urmează ei.

¹²Prin 1 ⌈, 2 ⌈, n ⌈, marcăm începutul superfrasei, iar prin ↓ 1, ↓ 2, ↓ n – sfîrșitul ei.

¹³Prin urmare, aserțiunea categorică a lui A. Dari că *unitatea sintactică complexă sau superfrază înglobează o propoziție autosemantică și 2-5 propoziții cvasisemantice* [138, p. 25], este pretențioasă.

Acest text înglobează și *construcțiile auxiliare*. Construcții auxiliare sînt complinirile, concretizările, adică explicațiile mai detaliate ale unui element, generalizările, argumentările. Ele *se anexează textului de bază prin conjuncții* [181, p. 23]¹⁴, dar diferă de subordonate și coordonate prin aceea că *apar în conștiința emițătorului în mod auxiliar chiar în procesul de enunțare, luînd forma unor construcții după punct* [169, p. 150]: *Il lui semblait qu'il avait déjà vu cela: ces deux arbres, cet étang. – Et brusquement, il eut une de ces minutes de vertige [...]* (R. Rolland, *Jean-Christophe*, p. 89). *Il haussa les épaules, s'éloigna, se dirigea vers une autre table, lança une seconde plaque qui portait « 5000 », la vit disparaître de la même manière. Et il continua toujours sans rien comprendre avec l'impression d'errer en pleine irréalité* (M. Druon, *Nouvelles*, p. 83). *Vous connaissez tous M. Eliphas Zalkin, ou du moins si vous étiez un peu attentifs aux personnages marquants de votre siècle, vous devriez tous le connaître. Car vous avez eu entre les mains ces grands clichés que publient, pendant le temps des vacances, les quotidiens du soir...* (M. Druon, *Nouvelles*, p. 98).

E. Referovskaia distinge două tipuri de construcții auxiliare: a) **cu forma părților de propoziție**: *Les fleurs de tombeau qu'on nomme Amourettes/ Foisonneront plein ton rire terreux... / Et les myosotis, ces fleurs d'oubliettes...* (T. Corbière, *Petit Mort pour rire*, p. 293), și b) **cu forma propozițiilor subordonate sau coordonate, precedate de conjuncții**: *Un soleil blanc comme un crachat d'estaminet / Sur une litière de jaunes genêts / De jaunes genêts d'automne. / Et les cors lui sonnent!* (J. Laforgue, *L'Hiver qui vient*, p. 303-306). *Les vacances s'annonçaient. Allaient-elles réchauffer nos convictions peu sûres de maigres petits bourgeois? Allions-nous endosser par négligence ces peaux tant détestées?.. Nous n'y pensions même pas. Parce que nous nous offrions le luxe de penser que la vie était belle* (H. Bastide, *Institutrice de Village*, p. 56).

I. Vitman [citată după 169, p. 151] împarte construcțiile anexate discursului de bază în construcții *successive* și construcții *paralele*.

Construcțiilor **successive** li se dă forma elementelor ce ar trebui să figureze în propoziții sau fraze: *Curieux et novelliste, / Cet observateur moral / Parfois se dit journaliste. / Et tranche du libéral* (P.-J. Béranger, *Monsieur Judas*, p. 10-11).

¹⁴Credem că și prin adverbe și locuțiuni adverbiale, prepoziții și locuțiuni prepoziționale: *Les hommes d'État, jusqu'en leur dernier âge, peuvent passer des nuits sans sommeil, à condition d'être ministres. De même les comédiennes* (M. Druon, *Nouvelles*, p. 115).

Construcțiile **paralele** au aceeași organizare morfologică ca și elementele propozițiilor sau frazelor cu care se află în raport direct. I. Vitman distinge două tipuri de construcții paralele: construcții *cu repetiții lexicale* și construcții *fără repetiții lexicale*.

În opinia cercetătorului, **construcțiile auxiliare cu repetiții lexicale** înglobează elemente recurente cu contur semantic identic sau aproape identic, succesive sintactic, prin care se produce doar o “regenerare”, mai rar o “poliregenerare” a semnificației care duce la *izotopie*¹⁵ sau la apariția *lanțului nominativ*.

Reiese că aceste construcții nu îmbogățesc cu seme noi conturul semantic al elementelor, la care se raportează, deoarece dețin doar funcția unor intensificatori discursivi: *Il s`enfuit!.. Une masse informe le poursuit avec acharnement, sur ses traces, au milieu de la poussière. Arrêtez, je vous en supplie; arrêtez [...] mes jambes sont gonflées [...] Il s`enfuit!.. Il s`enfuit!.. Mais, une masse informe le poursuit avec acharnement, sur ses traces, au milieu de la poussière* (Lautréamont, *Les Chants de Maldoror*, p. 218).

Construcțiile auxiliare fără repetiții lexicale califică elementul la care se raportează: *Le monsieur et la dame s`approchèrent [...] Ivich se laissa tomber dans le fauteuil en riant; elle avait tous les cheveux dans la figure. “C`est formidable”, dit-elle à voix haute. “Comment est-ce qu`il disait: “Je n`aime pas Gauguin quand il pense?” Et la bonne femme! Ça lui va si bien d`être avec une bonne femme comme ça*” (J. - P. Sartre, 108, p. 113-114).

Construcțiile auxiliare se atașează a) nu doar elementelor, pe care le urmează imediat, ci și elementelor utilizate de generator în alineatele anterioare, b) aproape tuturor părților de propoziție, mai rar însă predicatului, pentru că acesta înglobează *rema*, adică exprimă în enunț scopul care, la momentul când vorbitorul doar începe fraza, trebuie să fie clar [169, p. 151].

După E. Referovskaia, și *copoziția* semnalează superfraza [ibidem]. Propozițiile în copoziție au același denotat glotic sau extraglotic, deoarece descriu fenomene din același cadru spațial și/sau temporal, între care există

¹⁵După E. Agricola [2, 3, 4, 5], izotopia se reduce la sinonimie, la parafrază, la antonimie și la contrast. Ea poate fi continuă înlănțuită și continuă împerecheată.

Pentru D. Viehweger însă, izotopia presupune un lanț nominativ, obținut prin repetarea totală sau parțială a unui element al discursului, în baza unei echivalențe structural-semantică sau funcțional-semantică [102, p. 65]. Izotopia prin lanț nominativ este un indiciu al coerenței unui discurs, al conturului lui pragmatic și al legităților ce reglementează activitatea comunicativ-verbală a indivizilor [ibidem].

continuitate, iar uneori chiar și sincronitate. Aceste propoziții formează un tot întreg semantic, au o structură sintactică paralelă, dar subiecte diferite:

Ici gronde le fleuve aux vagues écumantes;

Il serpente, et s'enfonce en un lointain obscur;

Là, le lac immobile étend ses eaux dormantes

Où l'étoile du soir se lève dans l'azur.

Au sommet de ces monts couronnés de bois sombres,

Le crépuscule encor¹⁶ jette un dernier rayon;

Et le char vaporeux de la reine des ombres

Monte, et blanchit déjà les bords de l'horizon (A. Lamartine, *L'Isolement*, p. 30).

Les chiens aboyaient dans le val. La route nue luisait un peu dans la nuit. Le vent maintenant venait de face, froid et solide (J. Giono, *Le Hussard sur le Toit*, p. 56).

În ultimul exemplu, mijlocul de legătură gramaticală a propozițiilor este și repetarea topicii cu subiectul-remă pe prima poziție. De regulă însă, mijloacele formale de îmbinare a propozițiilor în copoziție lipsesc, fiind înlocuite prin mijloace semantice, cum ar fi, de exemplu, integrarea în bază de hiperonim: *Voici le livre de la postérité d'Adam. Adam, âgé de cent trente ans, engendra un fils à sa ressemblance, et lui donna le nom de Seth. Seth, âgé de cent cinq ans, engendra Énoch. Énoch, âgé de quatre-vingt-dix ans, engendra Kénan. Kénan, âgé de soixante-dix ans, engendra Mahalaleel. Mahalaleel, âgé de soixante-cinq ans, engendra Jéred. Jéred, âgé de soixante-deux ans, engendra Hénoc. Hénoc, âgé de soixante-cinq ans, engendra Metuschélah. Metuschélah, âgé de cent quatre-vingt-sept ans, engendra Lémec. Lémec, âgé de cent quatre-vingt-deux ans, engendra un fils* (La Genèse, 5, v. 21-27).

Prin urmare, propozițiile în copoziție posedă o independență formală și o dependență semantică.

Dependența **semantică** a propozițiilor în copoziție se reliefează, îndeosebi, în totalitatea copozițională ce înglobează propoziții "nominative": *Pas de bruit [...] A peine, de loin en loin, un son de fifre, un courlis dans les lavandes, un grelot de mule sur la route [...] Tout ce beau paysage provençal ne vit que par la lumière* (A. Daudet, *Contes et nouvelles choisis*, p. 7).

D'une extrême douleur vaste confusion

Et d'une ardeur extrême

¹⁶Unitatea lexicală *encor* este ortografiată în variantă veche de A. Lamartine.

*Je voulais faire le bonheur humain. Carnation
D'orage. Et ruine ailée. Franchissement
Du temple sourd de la mort même* (P.– J. Jouve, *Hymne*, p. 472).

Un indiciu al superfrazei poate fi considerată și *microtema*.

Prin microtemă se înțelege, de cele mai dese ori, *un minicontur semantic pseudofinisat ce se integrează conturului textual și este semnalat de propoziții “comunicativ puternice”, saturate semantic ce nu înglobează inversii, coordonări, pronominalizări* [177, p. 18].

Definind superfraza drept unitate suprafrastică, cercetătorii încearcă să o compare cu alte unități ale discursului, identificate în baza altor criterii. Astfel, pentru stilisticieni superfraza este similară alineatului, deoarece ea începe și se termină acolo unde începe și se termină alineatul, are ca și acesta contur tematic finisat, înglobează construcții auxiliare și propoziții în copoziție [169, p. 158].

După E. Referovskaia și A. Peșkovski însă, superfraza diferă de alineat: ea este o enunțare ce-și păstrează linia tematică, chiar fiind întreruptă de alte superfraze; ea poate să se termine la mijlocul alineatului, dar poate îngloba și două, trei, patru alineate [169, p. 158]: ┐ “*Pater noster qui es in coelis*». *La mère, comme chaque jour, récitait les grâces. «Panem nostrum quotidianum da nobis hodie». Six voix lui répondaient broutant le latin qu'elles comprenaient mal. «Bénissez-nous Seigneur, nous et la nourriture que nous allons prendre». La mère récitait les yeux baissés, les mains jointes, avec piété. «Amen». Les autres n'avaient qu'une hâte, s'asseoir et manger. Dans le pot de grès la soupe fumait, une soupe onctueuse, brune comme la vaisselle qui la contenait. La mère prit d'abord l'assiette du père quand il y eut coupé de larges tranches de pain bis. Puis ce fut celle de Thomas, de Cadet, des valets. Ils s'étaient passé le pain à la suite du père, avaient eu le même geste que lui. Chacun avait son propre couteau dont il essuyait consciencieusement la lame au velours de sa culotte*¹ (J. Morin, *La Capucine*, p. 3-4).

În afară de aceasta, *pauza între alineate este de o durată mai lungă decât între superfraze* [162, p. 489], alineatul fiind o categorie *stilistico-semantică* [N. Turmașeva, citată după 160, p. 58], un mijloc de structurare *subiectivă* a discursului, reflex al atitudinii pragmatice a autorului față de acest discurs [154, p. 75], [160, p. 58], iar superfraza – o categorie *semantic-sintactică* [N. Turmașeva, citată după 160, p. 58], delimitată drept unitate a discursului în baza imaginii pragmatice [154, p. 75], [160, p. 56].

Pentru V. Gak, *strofele prozaice* sînt constituentii de bază ai discursului [134, p. 65], iar T. Siliman împarte discursul în *contexte largi* și *comunicate* [172, p. 86].

Și K. Hausenblas identifică în text *comunicatul*, de rînd cu *fraza* (*promluva*) și *enunțul* (*výpověd*), dar îl opune *comunicatului glotic* [53, p. 31]. Delimitarea acestor noțiuni o face în baza următorului exemplu: A (1) *Peux-tu me dire* (2) *quelle heure il est?* B (3) *Oui* (4) *Il est cinq heures moins cinq* (5), *si ma montre indique correctement l'heure*. A și B sînt interacțanții dialogului, 1, 2, 3, 4, 5 – numerotarea propozițiilor. *Comunicatul* este format din două fraze (1-2) și (3-5). Prima frază este un enunț compus din două propoziții (1) și (2). A doua frază cuprinde două enunțuri: primul enunț este format din propoziția (3), al doilea conține propozițiile (4) și (5) [ibidem]. Prin *comunicat glotic*, K. Hausenblas concepe o totalitate unitară de mijloace glotice, întrebuintate în actul de comunicare. Această noțiune este mai «îngustă» decît cea de *comunicat*, prin care se concep atît mijloace glotice de exprimare, cît și mijloace extraglotice.

În accepția lui M. Pfütze, discursul este o *totalitate de fraze și integrități frastice*, organizată din punct de vedere al scopului și sensului [84, p. 37]. Datorită unității structurale a acestei totalități, orice fenomen al realității se prezintă în conștiința individului sub forma unei unități glotice, integrate semantic și relativ definite.

Pentru V. Buhbinder și E. Rozanov însă, *integritatea frastică* este unitatea esențială a discursului, deoarece *prezența sau absența integrității frastice [a unei totalități de elemente glotice] ne ajută să determinăm, dacă avem de a face cu un discurs sau cu un simplu conglomerat de fraze lipsite de trăsături de discurs* [125, p. 109].

M. Pospelov opinează că discursurile sînt formate din *unități sintactice complexe* [165, p. 99]. Pentru G. Solganik, unitățile sintactice complexe sînt strofe prozaice formate din propoziții cvasisemantice: *Strofa prozaică este formată din propoziții legate strîns între ele, din punct de vedere semantic și sintactic. Această totalitate de propoziții exprimă o idee mai amplă, în raport cu o propoziție, luată aparte* [173, p. 68].

Unitatea sintactică complexă este concepută, de cele mai dese ori, drept entitate ce înglobează două superfraze și, în consecință, este o formație bisemică. În opinia altor savanți, superfraza se leagă semantic nu doar cu o superfrază, ci și cu două, trei, patru, cinci superfraze, formînd *blocuri semantico-sintactice* [86, p. 68], *unități coerente, determinate de contextul orizontal și cel vertical* [ibidem]¹⁷.

¹⁷ Din păcate, identificăm această unitate doar în discursuri de proporții, ce înglobează contururi tematice (dar și spațiale, temporale, actanțiale etc.) vaste.

Delimitarea acestor unități ale discursului se face în baza *apropierii semantice* a superfrazelor cu referenți limitrofi. În acest caz, identificăm *macrotema* blocului semantico-sintactic.

Macrotema se poate suma din microteme, dar poate coincide și cu o microtemă. Îmbinarea microtemelor se produce, de cele mai dese ori, prin **înlănțuire**, **împerechere** și **grupare**.

Înlănțuirea microtemelor este o conexiune a lor una câte una, sub forma unui lanț. Ea este *anaforică*, dacă este orientată vectorial de jos în sus, adică macrotema este înglobată de prima superfracă. Dacă însă macrotema este înglobată de ultima superfracă, înlănțuirea este *cataforică*. Schemele 2 și 3 elucidează grafic aceste aserțiuni:

t1 (= T)

t2

t3

Sch. 2. Înlănțuirea anaforică a superfrazelor

t1

t2

t3 (= T)

Sch. 3. Înlănțuirea cataforică a superfrazelor

Identificăm **împerecherea** cu conexiunea a două microteme. Ea este *simplă*, dacă se împerechează doar două microteme în macrotemă, și *complexă*, dacă microtemele se împerechează două câte două, apoi din nou - două câte două etc. Dacă împerecherea se produce de jos în sus, ea este *anaforică*, dacă de sus în jos – *cataforică*. Schemele 4, 5, 6 și 7 elucidează grafic aceste aserțiuni:

T (=t1)

t2

Sch. 4. Împerecherea simplă anaforică a superfrazelor

t1

T (=t2)

Sch. 5. Împerecherea simplă cataforică a superfrazelor

t1 → T ← t3

t2

t4

Sch. 6. Împerecherea complexă anaforică a superfrazelor

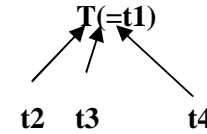
t1 t3

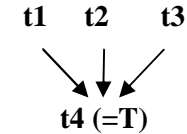
t2 → T ← t4

Sch. 7. Împerecherea complexă cataforică a superfrazelor

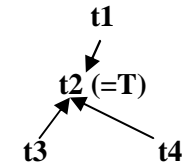
Gruparea este o conexiune a cel puțin *trei* microteme în macrotemă. Ea este *simplă*, dacă înglobează doar un nivel, adică se termină cu conexiunea *anaforică*, *cataforică* sau *diaforică* a cel puțin trei microteme. Ea este *complexă obișnuită*, dacă microtemele se unesc cel puțin trei câte trei, apoi din nou cel puțin trei câte trei, și *complexă progresivă*, dacă trei microteme se unesc prin evidențierea unei microteme centrale care, la rândul ei se unește cu alte două microteme. Schemele 8 – 16 elucidează grafic aceste aserțiuni:

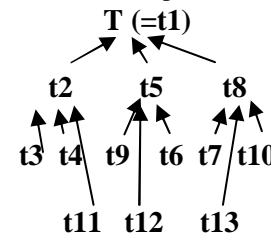
Sch. 8. Gruparea simplă anaforică a superfrazelor

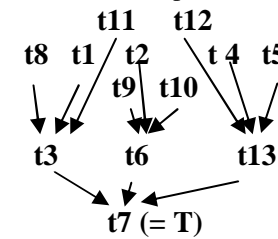
Sch. 9. Gruparea simplă cataforică a superfrazelor

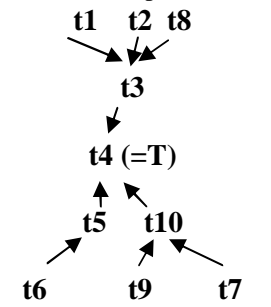
Sch. 10. Gruparea simplă diaforică a superfrazelor

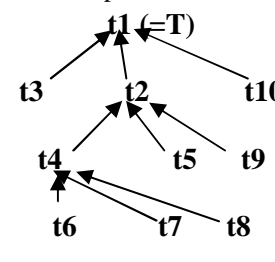
Sch. 11. Gruparea complexă obișnuită anaforică a superfrazelor

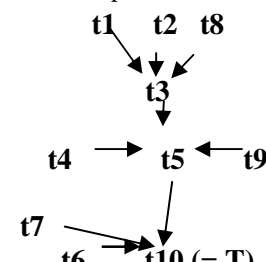
Sch. 12. Gruparea complexă obișnuită cataforică a superfrazelor

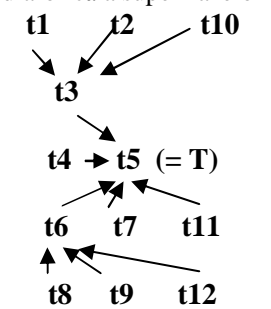
Sch. 13. Gruparea complexă obișnuită diaforică a superfrazelor

Sch. 14. Gruparea complexă progresivă anaforică a superfrazelor

Sch. 15. Gruparea complexă progresivă cataforică a superfrazelor

Sch. 16. Gruparea complexă progresivă diaforică a superfrazelor

T este macrotema, iar **t1, t2, t3, t4, t5, t6** – microtemele.

Acceptăm împreună cu E. Prus că discursul artistic înglobează blocuri semantico-sintactice (B.S.S.) de gradele doi, trei, patru, cinci și șase [86, p. 62]

Drept exemplu de B.S.S. de gradul II poate servi unitatea sintactică complexă:

1 ¶ *Ramdane déploya les feuillets à bout de bras.*

- *Je te lis les titres: "Pour lutter plus efficacement contre les hors-la-loi, le général Massu a reçu les pleins pouvoirs sur tout le territoire du grand Alger. L'administration civile s'est dessaisie de toute autorité au profit du commandement militaire.*

Déclaration de Massu: Tout Alger sera passé au peigne fin, rue par rue, maison par maison, homme par homme".

Ramdane jeta le journal sur le canapé:

- *Ta pure conscience est offusquée, hein?..*

- *Non, dit Bachir.*

- *Quoi?*

- *Je trouve que c'est de bonne guerre.* ¶ 1

.....

2 ¶ - *Bien, oui, c'est de bonne guerre. Le procédé est classique, vieux comme le monde. Depuis que les hommes vivent ensemble, toujours ils se sont repartis en deux groupes par définition hostiles: ceux qui commandent, en tout petit nombre, et ceux qui sont gouvernés, en masses, en troupes, et les uns pour mener les autres n'ont jamais su trouver que deux moyens: le mensonge ou la violence. Avec nous, les Français ont d'abord essayé de la séduction... Pour nous convaincre ils ont déployé tous leurs charmes: dans leurs journaux, leur radio, leurs discours officiels, ils nous ont répété que nous étions aimés, dans leurs livres ils nous ont appris Vercingétorix, Jeanne d'Arc, Napoléon, Lyautey, Descartes, Pasteur et Déroulède; parmi les plus dociles d'entre nous (ils appellent cela: les plus méritants) ils ont choisi des caïds, des bachaghas, qu'ils ont revêtus de beaux burnous rouges et décorés les 14 juillet, les 11 novembre; les jours de fête ils distribuaient du couscous, des gâteaux aux miséreux, enfin... à ceux qui l'étaient plus que les autres. Ils faisaient défiler nos anciens combattants derrière les leurs. Sur nos cartes d'identité ils écrivaient que nous étions Français et, quand ils festoyaient ensemble, ils prenaient avec eux l'un de nous pour bien montrer que nous n'étions pas oubliés.*

Aux chants de tant de sirènes nous sommes restés sourds. Ils ne parvenaient pas à accrocher nos regards fuyants, et quand par hasard cela leur arrivait, c'était pour y lire des lueurs de haine.

Alors ils ont été déçus, ils se sont sentis abandonnés, presque trahis. Ils ont pensé que nous étions ingrats et, puisque nous étions insensibles au charme, il ne leur restait plus qu'à employer l'autre méthode.

Depuis trois ans, nous sommes recherchés, emprisonnés, battus, torturés, accommodés à toutes les sauces, tués de toutes les manières, pour que nous rendions... à la raison ou à la force. Séduire ou réduire, mystifier ou punir, depuis que le monde est monde, aucun pouvoir n'a jamais su sortir de la glu de ce dilemme; tous n'ont jamais eu à choisir qu'entre ces deux pauvres termes: l'opium et le bâton.

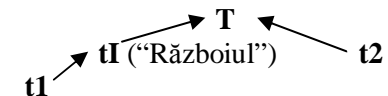
- Une révolution bien faite devrait fusiller les intellectuels, en tout cas tous ceux qui ne se contentent pas de répondre: présent quand on a besoin d'eux, le petit doigt sur la couture du pantalon et la vue basse. Ton analyse c'est de l'abstraction, de la fumée. Le colonialisme dompte toujours et par essence.

Quand il joue de la flûte c'est subsidiairement et seulement pour rendre la trique plus efficace. Quant au change, il ne le donne jamais qu'aux spectateurs du drame, pas aux victimes qui savent dans leur peau, dans leur chair et leurs os ce qu'est la vérité ¹ 2 (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p.10-12).

În exemplul citat, prima superfrază are drept temă "Presă de război" (războiul este ceva inevitabil într-o țară colonizată care luptă pentru independență).

Superfrază a II-a a blocului are ca temă "Procedeele de colonizare."

Schema tematică a blocului este următoarea:

t1 este tema primei superfraze, **t2** – tema superfrazei a II-a, **t1** – o temă mai complexă, subînțeleasă datorită lui **t1** la care **t1** se unește. Încadrarea lui **t1** în **T** este posibilă doar prin intermediul lui **t1**. **T** este macrotema blocului ("Colonialismul").

Temele se îmbină prin înlănțuire anaforică și împerechere anaforică simplă.

În următorul exemplu, temele superfrazelor sînt înlănțuite anaforic: 1 Sa première idée fut de lui faire autour du cou un noeud, un beau petit noeud des dix doigts de ses mains jointes, des mains de fille, menues, soignées,

les ongles longs, mais d'une vigueur dont on ne se doutait pas, puis de serrer, d'abord un peu, puis un peu plus, puis beaucoup, puis très fort, faire le noeud plus petit, toujours plus étroit, presser là où la veine jugulaire palpait doucement sous la peau blanche, serrer jusqu'à ce que... »¹ 1

2 ƒ Il voyait d'ici l'Echo d'Alger, l'Aube, le lendemain matin: Crime monstrueux d'un médecin nord-africain sur sa compagne, Mlle Claude Espitalier, de Royaumont. De petits articles léchés: « Quel atavisme venu d'un fond trouble et séculaire soudain a reflué dans le coeur du docteur Lazrak, sorti de la faculté de médecine de Paris. Toujours est-il que... le goût du sang... »² 2 (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 16-17).

Tema blocului coincide cu tema primei superfraze, iar legătura tematică înlănțuită este de natură anaforică:

T (=t1)

t2

Blocul semantic-sintactic de gradul al II-lea poate îngloba superfraze întrerupte: *Le lieutenant vous dit: 1* [“Gens de Tala, il y a longtemps que des hommes sans foi ni loi, des bandits de grand chemin, vous font la guerre. L'armée est ici pour vous défendre, mais l'armée ne peut pas être partout et toujours avec vous. Quand nous vous reprochons que les Fellagna vous affament, vous ruinent, vous égorgent, vous extorquent de l'argent, vous obligent à les héberger et à les nourrir sans que vous réagissiez, vous objectez qu'ils sont armés et que vous ne l'êtes pas. Le lieutenant dit que vous avez raison, et qu'il a décidé de satisfaire les désirs que vous avez souvent exprimés devant lui. Désormais vous allez recevoir des armes et constituer à Tala un groupe d'autodéfense. Pour vous aider, l'armée entourera le village d'un rang de barbelés. Elle y ménagera cinq postes de surveillance et deux postes où vous assurerez la garde à tour de rôle, du coucher du soleil à l'aube. Les consignes de détail vous seront données par le lieutenant lui-même qui va être là dans un instant.”¹ 1

2 ƒ “Quelqu'un a-t-il des remarques à faire ou quelque chose à ajouter?”

Un concert de toux discrètes lui répondit. Ameer était de Tala. Il savait très bien ce que ces toux se disaient l'une à l'autre: “Tais-toi, ne commets pas la folle imprudence de parler, laisse Ameer dire, parce que c'est son heure, laisse passer, mon frère, l'heure d'Ameer: elle ne durera pas.”

Bachir attendit qu'un vieillard prît la parole pour enfoncer Ameer dans la honte dont il n'eût jamais dû sortir, mais quand Tayeb les sollicita, ils

se contentèrent de répéter en chaîne l'un après l'autre: "Je n'ai rien à ajouter aux paroles d'Ameur." Il se mit à s'agiter pour demander la parole. Le tout jeune adolescent qui était près de lui et que Bachir ne connaissait pas lui mit sans façon la main sur la bouche, et à voix basse lui souffla: "Es-tu devenu fou? Tu vas nous faire massacrer."

Alors quoi? Pas un mot, pas un cri, pas une colère? Ces hommes assemblés baissaient les yeux, les têtes, les orgueils, les vanités. Les pères de leurs pères étaient venus ici pour y abriter leur dignité, comme l'aigle son nid au haut des montagnes. Où était le "nif" de leurs pères? Nul d'entre eux n'allait écraser contre terre ces bouches avec leurs mensonges dedans? La dernière patrouille de cette nuit n'allait pas trouver, après les dernières maisons du village, le corps d'Ameur ou de Tayeb pendant au bout de la plus vieille corde de Tala?

- Tu en verras d'autres! dit le petit jeune.

Bachir regarda autour de lui pour lire, du moins dans les yeux, la fierté blessée de tous ces hommes. Ils les baissaient tous en attendant Delécluze. Ils évitaient même de se regarder pour ne pas lire la honte dans les yeux les uns des autres.

L'indignation de Bachir tomba.

A quoi bon? Cette guerre sans nom condamnait tout le monde à la veulerie. La lâcheté des hommes qui ne pouvaient rien n'avait d'égale que la lâcheté de ceux qui pouvaient tout, et en profitaient pour exiger tout, tout avilir.

Pas une seule fois depuis des siècles Tala n'avait connu semblable réunion de l'assemblée, c'était sûr. Moins qu'une caricature, une sinistre mascarade! Dans les assemblées d'antan, et que Bachir se rappelait encore très bien, jamais des hommes de rien comme Tayeb ou des crapules comme Ameur n'auraient seulement ouvert la bouche. Maintenant ils dirigeaient les débats, ou plutôt ils parlaient seuls. Dans les assemblées d'antan s'entendaient les plus belles paraboles, les paroles les plus humaines, on y avait soin des mots parce qu'on avait le respect des hommes. Maintenant Ameur ou Tayeb pouvaient sans honte et devant tous écorcher le berbère, comme sans doute ils écorcheraient les coeurs... ou les corps, avec la même imprudence!

Non! Il n'y avait de respecté que le décorum. Mais l'âme de l'assemblée de Tala était morte. La voix de Smaïl tout à l'heure était un leurre, et l'identité de la mise en scène un mirage. "Gens d'honneur... connaître le bien..." Ah! oui, l'honneur de Tayeb et le bien de Delécluze! Quelle dérision!

L'assemblée de Tala désormais c'était les ordres de Delécluze transmis par la voix d'Ameur à un chœur de figurants muets. La compagnie au

rapport: sans âme, sans avis, sans voix! Et si tout le reste était à l'avenant? Si l'identité du décor, des maisons, des rues, des places, des fontaines n'était qu'une superchérie? Les astronomes disent que nos yeux terrestres continuent quelquefois d'admirer dans le ciel le scintillement d'astres éteints depuis des milliers d'années. Si tout Tala n'était qu'une étoile morte?

Le lieutenant arriva bientôt et, comme toujours, en jeep jusque sur la place, par la piste qu'il avait fait ouvrir par des bulldozers. Il n'y avait que le chauffeur avec lui. Il tenait d'une main un gros cahier rouge, et de l'autre jouait avec son stick.

Dès qu'il parut, tous se levèrent, et, portant vers leur front les doigts de leur main tendue, esquissèrent vaguement un salut militaire. C'était la dernière invention de Tayeb. Tous, sauf un: Tayeb, qui ne jugea pas nécessaire de se lever.↓ 2

1 ¶ Le lieutenant répéta les arguments d'Ameur, en les développant et conclut:

- Tout cela, parce que vous avez peur.

Des tailles se redressèrent. Le lieutenant sourit, il avait touché juste. Le manuel des services psychologiques, il en faisait chaque jour l'expérience, reposait décidément sur des fondements sérieux. Page 43: "Pour manier un homme plus encore qu'une foule, dont les réactions obéissent à d'autres lois (sur la psychologie des foules voir notre chapitre III qui lui est spécialement consacré), il suffit souvent de découvrir le défaut de la cuirasse. Il y en a toujours un et soit intérêt, passion, haine, luxure, vanité blessée, ambition légitime ou non (celles qui ne le sont pas sont souvent les plus utilisables), amour de l'argent, faiblesse ou bêtise, un homme est toujours par quelque côté vulnérable."

Le lieutenant jugea utile d'exploiter l'avantage:

- Mais, oui, vous avez peur! Y en a-t-il parmi vous qui n'ont pas peur?

Il fit du regard le tour de l'assemblée:

- Personne? Je le disais bien.

Une voix gauche et toute jeune dit:

- On n'a pas peur, mon lieutenant.↓ 1

2 ¶ Plusieurs toux se firent entendre: De quoi te mêles-tu? Tu vas nous perdre tous! ↓ 2

1 ¶ - C'est ce qu'on va voir tout de suite, dit Delécluze.

Il arbora à bout de bras le gros cahier rouge.

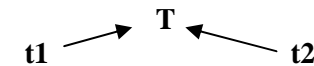
- Pour les tours de garde il vous faut tenir un registre au jour le jour.

Sur ce cahier j'ai inscrit les dates, les numéros des gardes, le nom des postes.

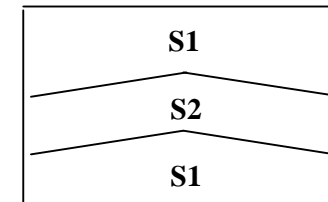
Il ne nous reste plus qu'à y mettre les noms. Qui tiendra le cahier?

Les têtes entrèrent davantage dans les épaules.
 - *C'est bien ce que je disais... Où est le grand courageux de tout à l'heure?*
 - *Présent, mon lieutenant.*
 - *Alors?*
 - *C'est-à-dire...*
 - *C'est-à-dire que tu as peur.*
 - *Mon lieutenant...*
C'était la voix d'un vieillard.
 - *On se décide tout de même.*
 - *Je veux dire que puisque nous avons déjà des responsables du village il est peut-être inutile d'en désigner d'autres.*
 - *En voilà un qui est courageux pour les autres, dit Delécluze. Il est vrai qu'il est vieux.*
Le vieillard fit semblant de n'avoir pas compris:
 - *J'ai pensé que, s'il avait le temps, et comme il est consciencieux, dévoué, et aussi il sait écrire...*
 - *Bon! bon! et bien? quoi?.. qui?*
 - *Peut-être Tayeb.*
 - *J'en étais sûr, cria le lieutenant. Tayeb! Toujours Tayeb!.. Mais nom de Dieu, vous crèveriez dans ce patelin si vous n'aviez pas Tayeb...*
Eh! oui! Toujours Tayeb... 1 (M. Mammeri, L'Opium et le Bâton, p. 36-40).

Tema blocului este "Colonizarea". Tema primei superfraze – "Mijloacele de colonizare", iar tema superfrazei a II-a – "Rezultatul colonizării."
 Îmbinarea tematică a blocului este prin împerechere simplă:

Prezintă interes și structura blocului (S1, S2, S1, S2, S1):

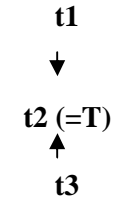
B.S.S. de gradul al III-lea poate avea o continuitate tematică diaforică, iar superfrazele pot fi intercalate: 1 1 *Ecoute, mon petit! Si tu es assez*

bête, et je suis gentil, pour ne pas prendre de précautions, c'est à toi seule aussi d'en subir les conséquences. Alors tu comprends? Tu as le choix: ou tu te débarrasses du môme, ou tu le gardes pour toi toute seule! Qu'est-ce que tu veux qu'on en fasse tous les deux? Le fils d'un Algérien et d'une Française c'est idiot, ça n'a pas de sens, il sera malheureux toute sa vie; il ne sera chez lui nulle part, ni parmi les tiens, ni en Algérie. Ce sera le bâtard de tout le monde...¹ 2 ¶ Oh! J'en étais sûr! Je savais que tu allais te récrier! Parce qu'avec toi ce sont les mots qui importent, les mots pour toi sont sacro-saints: ils te plaisent et tu les dégustes comme un vermouth, ou ils te dégoûtent et tu prends un gargarisme s'il t'arrive d'en prononcer un, ou ils te font peur et tu te bouches les oreilles. Tu crois que quand on choisit les mots on exorcise du même coup les choses et on les subjugué... Tu es une païenne... Tu es comme les Romains d'avant César qui croyaient tromper le destin avec des mots et jouaient à cache-cache avec Jupiter à coups de formules. L'ennui, c'est que maintenant les dieux ne sont plus sensibles à la poésie. Ils sont devenus comme nous tous, sordidement matérialistes, et tu as un enfant, ce sera, que tu le veuilles ou non, le bâtard de tout le monde.

J'entends sa voix d'ici. Je connais l'argument, c'est moi qui le lui ai appris: il y a trois milliards d'hommes sur la terre, ce sont trois milliards de bâtards.² 3 ¶ Alors, mon chou? Où sont les beaux principes? Les hommes vivent encore à l'époque des cavernes où les individus sont parqués par castes et par clans comme les moutons dans l'enclos. Mais moi, homme de 1957, je ne veux pas parquer; je refuse les mythes de la tribu. Ce sont des mythes de la tribu qui veulent que l'on se marie dans son clan, pas les beaux principes de la raison sereine qui devaient régir ton humanité libérée. Alors? Lâcheté ou imposture?³ 2 ¶ Oui, je sais tu trouverais d'autres termes, ceux-là sont trop crus, tu trouverais la formule... ou le baume mais le sens y serait. Eh bien non! L'homme n'est ni ange ni bête et le malheur veut... Hein, quoi? tu veux garder ton rejeton? Très bien, mais je t'avertis: tu seras une fille-mère et tu le resteras, parce que je ne t'épouserai pas.²

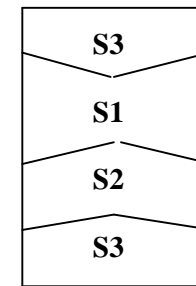
1 ¶ Manquerait plus que ça! une bourgeoise, des mioches, des langes à laver, les coryzas, les rhumes, la rougeole, la maternelle, les premières dents, l'arbre de Noël, les notes de fin de semaine... et le mépris des blancs, des moins blancs, des bruns, des rouges, des bigarrés, le mépris de tout le monde pour ces indisciplinés qui n'ont pas eu l'honnêteté de naître comme tout le monde: dans un clan¹ (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 17-19).

Schema consecutivității tematice a blocului este următoarea:

t1 este tema primei superfrazе (“Nedorința de a avea copil”), **t2** – tema superfrazеi a II-a (“Relația dintre bărbat și femeie”), **t3** – tema superfrazеi a III-a (“Principiile de căsătorie”). **T** coincide cu **t2**.

Schema blocului este următoarea:

B.S.S. de gradul al III-lea se poate constitui în baza unei legături tematice de includere: 1 \lceil *De ces hauteurs d'El-Biar on voyait tout Alger jusqu'au point où le ciel et la mer se confondent vers le cap Matijou, et par temps clair on distinguait jusqu'aux crêtes bleues du Djurdjura. Au printemps, le rideau se tirait vers sept heures, quand les petits points de lumière d'abord épars sur une toile de collines parmi les pins, les oliviers, les gratte-ciel et les maisons à tuiles rouges soudain se multipliaient, grouillaient, se relayaient pour éclater comme des fleurs ici, puis là, puis plus loin, puis giclant de partout, éclaboussaient la toile, la laissant molle de clarté diffuse, précieuse d'être enchâssée dans l'écrin noir de la nuit. Vers le bas, la légion serrée de petites lumières avides butait sur la ligne de la mer d'un noir encore plus intense. De temps à autre, le phare du cap Matijou déroulait autour d'un centre invisible la lente danse monotone, circulaire et vite lassée de son faisceau blanc – et, après chaque éclat, la nuit déferlait plus froide sur le grain minuscule de conscience éphémère.* \rfloor 1

2 \lceil *Parallèle à la côte, une queue de lumières oranges, sagement rangées les unes derrière les autres, progressaient à petites étapes vers Alger. Le défilé était ininterrompu et, le dimanche, durait deux à trois*

heures. C'était les promeneurs au bois qui s'en revenaient après avoir joué aux boules entre amis à Fort-de-l'Eau, Aïn-Taya, quelquefois jusqu'au Corso ou Dellys. Tous des Européens naturellement! ¹ 2 3 Γ Un Algérien là-dedans c'était plus qu'une indécence, un crime de lèse-européanité, quelque chose qui n'a pas de nom et dont aucun code ne peut fixer le châtement. Bachir essaya de faire le calcul: combien d'Algériens dans la file? Un sur cent, peut-être moins, les courageux, les inconscients, les peaux tannées, ou ceux qui comme lui croyaient passer inaperçus. Les autres les repéraient vite d'ailleurs et aussitôt, sans qu'ils se disent rien, par entente tacite, ils commençaient la manoeuvre de défense ou d'élimination: l'indifférence calculée, le mépris laborieux, la provocation délibérée, dans le meilleur des cas la fuite loin du virus et de la contagion.

Et cet idiot de Ramdane qui dit qu'en réalité c'est une façon de nous considérer, de nous estimer, pourquoi pas de nous aimer tant qu'il y est! Je le vois d'ici, avec ses raisonnements, un pied plus court que l'autre: pour quatre-vingt-dix pour cent des pieds noirs qui sont pauvres (qu'est-ce que nous devrions dire, nous, alors?), qui triment, font des enfants et les élèvent tant bien que mal.

L'Algérien est une justification d'existence ¹ 3 (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 33-34).

Tema primei superfraze este "Natura Algerului", tema superfrazei a II-a – "Populația Algerului". Superfraza a III-a are drept temă "Populația băștinașă a Algeriei". Tema superfrazei a III-a se unește cu tema superfrazei a II-a. Macrotema este "Algerul".

Îmbinarea tematică a blocului se face prin împerechere simplă și înlănțuire anaforică:

Blocul semantico-sintactic de gradul al IV-lea poate fi constituit din superfraze intercalate: 1 Γ - *Aux chiens, il faut le jeter aux chiens, comme un gros morceau de chair rouge... qui pèse sur la poitrine... et qui ne sert à rien... qu'à faire souffrir...*

La bouche édentée de Smina hachait tout cela d'une voix égale et neutre, la voix d'un constat.

- *Ce coeur qui ne sert à rien...*

La jeune femme qui était près d'elle semblait ne pas l'entendre. Elle regardait de tous côtés et de temps à autre happait en passant un bois sec qu'elle ajoutait au petit fagot qu'elle portait sur le dos, suspendu à une corde.

- Je l'ai porté neuf mois dans mes entrailles, il a sucé mon sein pendant des mois, je l'ai veillé, soigné des années, et maintenant encore il faut que je souffre à cause de lui... Chercher un homme dans la forêt, autant chercher une aiguille dans du foin!

Mohand Saïd était venu la veille dire à Smina que si elle voulait voir Ali, le plus jeune de ses enfants qui avait rejoint depuis deux ans les combattants du maquis, elle n'avait qu'à descendre dans la forêt de Tizgi; il y passerait dans la matinée. Smina, dès l'aube, était descendue à Tizgi avec sa fille Farroudja.

- S'il n'est pas venu, c'est qu'il n'aura pas pu, dit Farroudja.

- Je l'aimais plus que mes autres enfants, plus que Belaïd, plus que Bachir... Toi, tu es une fille, tu ne comptes pas... Mais il n'a jamais rien su faire que me faire souffrir... Enfant déjà, quand il t'était mon sein, il me mordait jusqu'au sang... Tu verras, quand tes enfants auront grandi... Ils te prendront tout: ton lait, ta chair et ton sang... et quand ils t'auront tout pris, ils t'abandonneront dans un coin du chemin où ton coeur saignera pour eux sans seulement qu'ils s'en aperçoivent...

Le filet de voix neutre semblait installé dans un désespoir placide pour l'éternité. Il coulait sans arrêt, sans accroc, sans hâte, comme s'il devait ne jamais prendre fin.

L'ombre de la colline de Tala avait passé la rivière et le soleil bas commençait déjà de descendre vers le pic de Tamgout.

- Maudite! les saints m'ont maudite dans mes enfants! Ton frère Belaïd dénonce aux Chrétiens les combattants de la guerre sainte. Bachir est médecin, les Chrétiens ont ravi son coeur. Il ne vient jamais à Tala. Il m'envoie de l'argent, mais qu'ai-je à faire de son argent, amer comme le laurier? C'est son visage que je veux et son visage, je l'ai oublié, depuis dix ans que je ne l'ai revu. Toi, tu es une fille, tu ne comptes pas. Ali est allé avec ceux de la montagne sans même m'en avertir, ce sont les autres qui me l'ont appris et tous les soirs j'écoute mon coeur supputer s'il est vivant ou mort, s'il mange ou s'il a faim, s'il a froid, et je cours les forêts dans l'espoir de le rencontrer et je ne le rencontre pas...

Farroudja lui mit brusquement la main sur la bouche. De l'autre côté de la haie un grand homme sec, que cette kachabia brune rendait plus haut encore, passait en rasant les ronces. Il était déjà près d'elles. Tout en marchant, il les regardait. On entendait à peine le bruit amorti de ses pataugas sur le sol. Il passa sans rien dire. Farroudja dut s'appuyer sur le talus. Smina continuait une litanie que rien ne semblait pouvoir arrêter. Ils portaient tous la même kachabia brune.

Quand parut Ali, Smina s'arrêta de psalmodier. Ses lèvres tremblaient encore, mais aucun son ne sortait de sa bouche. Ali se tenait debout devant elles, de l'autre côté de la haie. Son regard était fou et les traits de son visage maigri ne bougeaient pas. Pour ne pas trembler, Farroudja se répétait: "C'est Ali, Ali mon frère!" Les traits de Smina se crispèrent, Farroudja ne savait pas si c'était pour sourire ou pour pleurer. Elle ferma les yeux, les rouvrit. Smina tendait les bras de l'autre côté de la haie: au bout les vieux doigts frissonnaient comme des hirondelles prises au piège.

- Alors? Fatigué?

Un autre homme arrivait derrière Ali et le poussait doucement par le dos. Sans les quitter des yeux, Ali se remit en marche. Tous deux disparurent bientôt au bas du chemin derrière un buisson de ronces plus épais. Bientôt Farroudja les entendit rire au loin.

Elles restèrent toutes les deux immobiles, stupéfaites, à se regarder sans rien dire. Les lèvres de Smina continuaient de trembler au milieu des rides crispées de son visage.↓ 1

2 ¶ Farroudja s'affala d'un coup sur les pierres du chemin. Elle plaqua les mains sur son ventre, tourna le visage vers le bas du chemin où Ali venait de disparaître et d'un seul jet lança vers le ciel, à pleine voix, le cri de femelle blessée que les femmes poussent chez nous pour pleurer les morts: "Ali, mon frère!.. Mon frère aimé!.." Elle se tordait les poings, les doigts, se battait le visage et les cuisses. Les trilles macabres de ses hurlements fusaient à intervalles réguliers et rendaient plus opaque le silence qui tombait dans les intervalles. La vague de ses cheveux défaits se mouvait au rythme du balancement cadencé qui portait son buste d'avant en arrière. Les larmes inondaient sa figure rougie de soleil.↓ 2

1 ¶ Près d'elle Smina poussait de petits gloussements tout raboteux et cassés. Elle regardait pleurer sa fille sans rien dire et de temps à autre pressait ses yeux secs de ses doigts osseux.

Mohand Saïd parut au bas du chemin, droit, une hachette sur l'épaule. Farroudja se tut. Il arriva à leur hauteur.

- La nuit va bientôt tomber, femmes, dit-il, il est temps de rentrer.

Puis il continua son chemin comme s'il ne s'était aperçu de rien. Il disparut bientôt au haut de la côte.

Farroudja se leva:

- Tu ne lui as pas donné la galette, dit Smina.

- Tu ne lui as rien dit, dit Farroudja.

- Il était très maigre.

- Où dormira-t-il ce soir?

Farroudja ramassa la hotte où étaient la galette, le couscous, mit dessus le petit fagot de bois mort, tressa les deux nattes de ses cheveux et toutes deux se remirent à grimper le raidillon qui montait en lacets vers Tala. 1

3 ¶ Il y avait deux ans de cela, quand Ali était venu lui dire dans son cabinet qu'il allait monter au maquis, Bachir n'y avait pas beaucoup cru. Ali le regardait de ses yeux noirs de grand enfant. A la fin, il s'était levé tout droit, sérieux:

- En tout cas , je te dis adieu, mon frère.

Sa voix tremblait. Il avait des larmes dans les yeux. Peu de temps après, Bachir apprit qu'Ali avait rejoint la Wilaya IV au-dessus de Blida, dans les monts de Chréa. 3

4 ¶ - Alors, comme ça, tu veux un fusil?

- Oui, moi, c'est un fusil que je veux.

- Un fusil?

Le lieutenant Hamid souriait. Ali ne savait pas si c'était de fureur ou d'amusement.

- Et qu'est-ce que tu vas faire avec ton fusil?

Le lieutenant rit. Ali rit aussi.

- Planque-toi.

Une Libellule promenait dans le ciel un gros ronron pataud et sourd. Quand elle passait dans la lumière, elle s'effritait en un feu d'artifice de petits soleils métalliques. L'hélice sous certains angles avait le brusque éclair d'un sabre. Le lieutenant enfonça la tête d'Ali dans la terre. Ali s'étonnait que cette danse délicate et pailletée d'un insecte qu'a grisé le soleil, fût à ce point dangereuse. On devinait deux hommes à l'avant.

- Avec un bon fusil...

Le lieutenant Hamid ne répondit pas.

- Pourquoi on ne leur tire pas dessus?

- Oh! mais... Tu es agressif, toi? dit le lieutenant.

Il rit. Ali rit aussi. Ils ne quittaient pas des yeux le gros insecte qui continuait de froufrouter dans le soleil. Il ferma l'oeil gauche, arqua l'index sur la détente d'un fusil imaginaire:

- Pan! Il éclate... Il descend en vrille... Il ne te reste plus qu'à aller récupérer les armes.

- Moi, si on me donne un fusil...

- Toi, si on te donne un fusil, tu tires, tu descends ton hélicoptère: deux gars, deux mitraillettes et... Une demi-heure après l'aviation vient et bousille tout le groupe: neuf hommes, neuf fusils... sans compter le reste.

La Libellule erra quelques minutes sur des montagnes mortes, écrasées de soleil, prit de la hauteur, puis piqua vers Blida. Le ciel, un instant vide, de nouveau se remplit du vol funèbre et lent de troupes de corbeaux affamés.

Ils sortirent de la grotte. Le lieutenant Hamid se tourna brusquement vers Ali:

- Et qui me garantit [...] que tu n'es pas un vendu, un traître, un espion à la solde de l'ennemi?

- Voici mes papiers, dit Ali. Je suis né à Tala. J'ai vingt ans.

Ali vit que le lieutenant ne l'écoutait pas.

- Bon. Tu as mangé?

- Oui, juste avant de venir.

- Tu as de la veine. Tu as bu aussi?

- Oui, bien sûr.

- Toi alors!.. Et tu as couché aussi avec ta femme... Juste avant de venir... naturellement.

- Je ne suis pas marié.

Un grand bronzé passa.

- Pour les blessés, mon lieutenant, qu'est-ce qu'on fait? Les pansements individuels, vous savez...

- Ils se plaignent?

- Non, mais ils souffrent.

- Il faut les évacuer cette nuit. Trouve-moi un volotaire.

Le lieutenant avait une bedaine de bourgeois. Il aimait passer le pouce dans son ceinturon quand il parlait.

- Allez, viens, on va te chercher un fusil.

Le bronzé rit. Ali se demandait pourquoi.

Ils arrivèrent sur une crête d'où la plaine de Blida émergea d'un coup sous leurs yeux. Toute en traits droits: les routes, les limites des champs des colons, les haies de pins, les pins, les villages. La Libellule n'était plus qu'un point à peine perceptible à l'horizon.

De l'aérodrome de Boufarik un avion décollait.

- Tu vois ça?

- Oui.

- Qu'est-ce que c'est?

- C'est la Mitidja.

- Qu'est-ce que tu vois dans la Mitidja?

- Des vignes, des fermes... plein de vignes et plein de fermes.

- C'est aussi plein de soldats ennemis, plein de fusils, de mitrailleuses, de grenades, de mitraillettes, d'avions, de Libellules, de baignoires, de

prisons, de gégènes. Des armes, nous, nous n'en avons pas. Il y a six mois que nous n'avons pas touché un pistolet de la logistique.

Le lieutenant regarda Ali dans les yeux. Il était soudain devenu sérieux, et comme triste.

- Mais il y a plein de fusils là-dedans.

Il montra la Mitidja.

- Si tu veux un fusil c'est là-bas qu'il faut le chercher. Pars quand tu veux.

Le lieutenant enfonça son pouce entre sa grosse bedaine et son ceinturon et s'éloigna de son pas lourd et balancé.

Ali était redescendu à Blida... Puis une semaine après il remonta à Chréa... avec une belle mitrailleuse!

*- Toi alors! dit le lieutenant*¹ 4 (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 53-61).

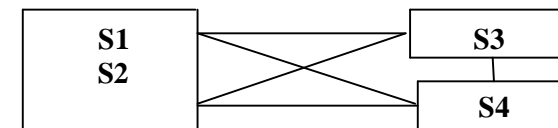
Macrotema este “Viața unei familii sub ocupația colonială”. Ea nu este exprimată de nici o superfrază a blocului. Din acest motiv, nu putem identifica relații anaforice, cataforice sau diaforice.

Tema primei superfraze (întreruptă de superfraza a II-a) este “Relația dintre soră și frate”. Microtema a III-a este “Relația dintre frați”, iar tema superfrazei a IV-a este “Viața unuia dintre membrii familiei”.

Îmbinarea tematică a blocului se produce prin grupare simplă:

Forma grafică a structurii blocului este:

B.S.S. de gradul al V-lea poate fi și el constituit din superfraze care se întrerup: 1 *¶* *Pourtant, à Tala-Ouzrou, comme dans tous les villages de la montagne, c'était ainsi depuis des siècles. Tout se passait et rien n'arrivait. Nous répétions après nos pères les gestes qu'ils avaient hérités des leurs. C'était une assurance contre le hasard et toutes les puissances mauvaises qui sans cela eussent tôt fait de nous anéantir. Nous n'avons pas assez inventorié et pénétré le monde pour qui nous nous y mouvions sans la peur sinon dans la joie. A force de nous heurter à tous les angles le long des jours, nous finissions par savoir qu'il n'était pas fait pour nous*

ou nous pas pour lui. Contre le monde et ses calamités, contre les maladies, l'ignorance, la faim, le froid, la colère, l'impuissance, la haine et les éclipses, nous n'avions rien à notre portée: ni la force, ni la science, ni la richesse. On nous avait apporté la révélation, mais par instant nous avions l'impression qu'elle se mouvait dans d'inaccessibles hauteurs, loin des petites misères qui étaient notre lot chaque jour et nous courbaient le cou et les regards vers la terre, trop loin du ciel où tant de lumière se gâchait que nous ne voyions pas.

La loi des ancêtres! La recette avait servi tant de siècles qu'il fallait bien qu'elle fût bonne. Il suffisait de s'y tenir. L'innovation n'est pas seulement une puérité vaine, elle est pure démence, à moins d'avoir le goût du suicide. Celui qui marche loin des chemins battus, ou qui seulement s'en écarte un peu, court à sa perte et peut-être à celle des autres. Dans les discours de nos sages la formule revient souvent: «Nos ancêtres ont tout dit, nous n'avons rien à dire après eux». Nous n'avons rien non plus à inventer. L'honnête homme est celui qui pose ses pieds très exactement sur les traces des pieds de ses pères.

Du reste, on nous y dresse dès l'enfance et très tôt nous baignons dans la coutume des anciens, et leurs gestes, leurs tables des valeurs, leurs tabous, leurs préjugés, tous les dieux-termes dont ils bornaient avec rigidité les élans de leurs coeurs résignés, deviennent les nôtres. Nous n'en avons pas plus tôt appris les règles et commencé d'en discerner les limites, les errements et très souvent la pesante contrainte que déjà nous en étions prisonniers. Pour en sortir il faut plus que du courage ou de l'inconscience, il faut du génie. ↓ 1

2 ⚭ Tala-Ouzrou, la fontaine à la roche! A vrai dire, dans notre village il n'y a ni fontaine, ni roche, mais par pitié filiale, quand nos ancêtres chassés de la plaine sont venus fonder ce village sur ce piton perdu de la montagne, ils lui ont gardé le nom de celui qu'ils habitaient jadis. Nous savions qu'en ces temps-là, dans le premier Tala, le blé ondulait en vagues au vent de nos plaines et les troupeaux coulaient le long des ravins comme de blancs ruisseaux de printemps.

Et puis nous avons fui ghef-ennif, pour l'honneur. Aux mers de blé et aux coulées de moutons de la prospérité et de la honte nos pères ont préféré la dignité dans la misère.

Depuis que nous sommes partis de la plaine nous avons mangé de la farine de glands, porté des tissus de laine hiver comme été, eu faim, eu froid, marché pieds nus – mais toujours très jalousement nous avons veillé

sur notre misère et notre dignité et il ne nous est pas venu à l'idée que nous pouvions y renoncer pour tous les biens de cette terre...

Et c'est ainsi depuis des siècles à Tala-Ouzrou.¹ 2

3 ¶ Et voilà que par là-dessus sont venus les temps nouveaux – et que ces murs, ces moeurs, ces lois patiemment secrétées au long des siècles par tant de générations qui y ont usé leur intelligence et leurs muscles, sont maintenant livrés à la folie de Tayeb ou aux appétits d'Ameur...

Bachir se tournait et se retournait sur l'épaisse couche de ses couvertures de laine, mais n'arrivait pas à dormir. Les bruits de pas de la dernière patrouille venaient de disparaître. Ordinairement, il fallait plus d'une heure pour que la suivante passât. Bachir se leva. Au moment où il allait ouvrir la porte pour sortir, la voix ensommeillée de Smina s'éleva:

- Si tu n'es pas devenu fou, reste dans la maison.

Il ferma doucement la porte derrière lui. De la rue il entendit l'appel apeuré de Farroudja: « Mon frère aimé! »

Il erra dans les rues mortes où ses pas résonnaient démesurément. Il avait envie de crier pour desserrer l'étreinte de ce silence étouffant. Des sauvés-souris tressaient d'un mur à l'autre la trame de leur vol maladroit. On étouffait quelque part la voix d'un bébé qui criait.

Sur la petite place devant la mosquée, Mohand Saïd fumait des gauloises bleues. Il ne se tourna même pas quand Bachir s'assit près de lui en silence.

- La patrouille va passer dans une heure, dit-il.

- Je n'arrive pas à dormir, je ne veux pas rester dans la maison.

- S'ils te trouvent ici, c'est tout le village qui va payer.

- Et toi?

- Moi, je suis dispensé de rentrer... comme ton frère Belaïd.

Bachir soudain s'agita:

- Da Mohand, tu ne sens pas?

- Quoi? dit Mohand.

- Cette odeur de cadavre.

- Tu ferais bien de rentrer.

- Da Mohand, de ton temps ce n'était pas comme ça, n'est-ce pas? Ils ne seraient pas tous là, tapis derrière leurs murs, à scruter l'ombre, écouter les bruits, à étouffer les cris de leurs enfants, à suer la peur, à compter les heures qui les séparent de l'aube. De ton temps, hein? Da Mohand, ils auraient combattu comme des vivants ou ils seraient morts comme des peux.

Les paupières pesantes de Mohand enfin s'ouvrirent:

- Quelquefois, dit-il, il faut se contenter de durer.

- *Durer! Comme les arbres, comme les pierres et comme les bêtes. La vérité est que les hommes de ce pays ont dégénéré.*

- *Si tu restes encore quelque temps au village, tu ne le diras plus.*

Ils perçurent brusquement un bruit de pas pressés du côté de la mosquée. Bachir se leva pour se sauver.

- *C'est trop tard, dit Mohand, reste maintenant... ou ils vont te tirer dessus.*

Presque aussitôt Belaïd déboucha en courant sur la place.

- *Mohand... Ah? Tu es là toi aussi... ? Justement j'avais besoin de vous... tous les deux... Mohand, ton fils Ramdane vient d'être arrêté à Alger... Toi, dit-il, en se tournant vers son frère, s'il parle, le message va arriver cette nuit, et avant l'aube ils t'auront cueilli... il ne te reste plus qu'à déguerpir... Va à la porte sud, tu y trouveras quelqu'un qui te conduira... jusqu'au P. C. d'Amirouche... Grouille-toi...*

Il le poussait pour le forcer à courir.

- *Et t'en fais pas pour la vieille... Ni pour Tayeb... Il y a des gens pour s'occuper d'eux, tous les deux, docteur...*

Le rire de Mohand leur parvint par derrière, et des éclats de voix.

- *C'est Mohand qui plaisante avec la patrouille... T'en fais pas. Nous les retiendrons jusqu'à ce que tu sois hors des barbelés... Après, plus personne ne viendra te chercher.*

Belaïd revint vers la place où Mohand continuait de rire avec les gars de la patrouille. Il faisait semblant de tituber comme s'il était saoul et, d'une voix soudain avinée, il se mit à chanter dans la nuit: Boire un petit coup, c'est agréable... ↓ 3

4 ¶ *Au poste sud Bachir trouva un petit homme engoncé dans une kachabia rayée. Il lui rappelait vaguement le commis timide d'Alger. Il s'appelait Messaoud. Messaoud donna à Bachir des pataugas, une kachabia semblable à la sienne, une mitraillette Lambretta:*

- *Tu sais t'en servir?*

- *Pas encore, dit Bachir.*

- *Je t'apprendrai.*

Un des hommes de garde les aida à passer par-dessus les barbelés. L'autre surveillait dans la direction de la S.A.S. Pour le cas où la patrouille viendrait.

L'air était saturé de parfums humides. Bachir suivait à vingt pas la silhouette voûtée de Messaoud. La Lambretta lui semblait légère à porter, mais les pataugas lui raclaient la peau des pieds. Messaoud ne se retournait jamais. Il ne s'arrêtait jamais non plus pour souffler. Il ne

voyait ni les sous-bois que la lune enchantait, ni la parade des myriades d'étoiles dans le ciel. Ils marchèrent en silence plus de cinq heures...

Bachir commençait à sentir la Lambretta peser sur son épaule. La peau des talons et des orteils lui cuisait. Il ne pouvait pas enlever les pataugas à cause des pierres du chemin, surtout que Messaoud souvent prenait à travers champs. Bachir luttait contre le sommeil qui pesait sur ses épaules avec la Lambretta. La nuit se faisait plus trouble devant ses yeux et bientôt il ne vit plus que le ciseau régulier des jambes de son compagnon comme une mécanique monotone. Bachir s'arrêta. Messaoud en fit autant.

- Tu n'entends rien?

- Non, dit Messaoud, c'est toujours ça la première fois. On croit entendre, mais il n'y a rien.

- Je suis fatigué, dit Bachir.

- Je sais.

- Si on se reposait un peu?

- Si tu t'arrêtes, tu ne pourras plus repartir... Et puis nous n'arriverons pas cette nuit...

- Je vais enlever les pataugas. Ils me brûlent les pieds.

- Tu ne ferais pas plus d'un kilomètre.

- Et puis je crois qu'ils ont pris eau, c'est tout mouillé dedans. Je vais au moins enlever les chaussettes...

- Ce n'est pas l'eau, dit Messaoud, c'est le sang. Tu n'as pas l'habitude. Ecoute. A un kilomètre d'ici il y a une maison forestière. Tu vas y rester... jusqu'à ce qu'on vienne t'y chercher... Moi je continue, il faut que j'accomplisse la mission dans les délais... J'avertirai le gardien au passage. Dis-lui seulement: « Il y a beaucoup de sangliers par ici? »

Messaoud laissa à Bachir sa trousse de pansements et partit...

Le garde-forestier avait la voix rude et des moustaches énormes. Il se mit au garde-à-vous:

- Caporal Brahim ben Brahim, matricule 7402, I-er régiment de Tirailleurs Algériens...

- Bonsoir, dit Bachir, je suis fatigué.

- Ainsi que je le dis toujours: quand tu as faim mange, bois si tu as soif, dors quand tu as sommeil et si tu es fatigué repose-toi...

- Il y a beaucoup de sangliers par ici? dit Bachir.

Brahim changea de ton tout de suite.

- Entre, mon frère, entre. Ma maison t'ouvre ses portes. Tu n'y manqueras de rien.

Les pieds de Bachir étaient en sang; par endroits le mercurochrome se distinguait à peine des chairs vives. Le premier contact du coton sur les plaies le cuisait comme si on y appliquait des braises. ↓ 4

5 ¶ Un bruit de branches froissées... Le grognement d'un chien... Des oiseaux dérangés dans leur sommeil s'envolèrent...

- Ramasse tout ça, dit Brahim, et suis-moi. N'oublie rien.

Un tas de bûches rondes faisait un cube régulier devant la porte. Le garde en enleva une grosse vers le bas.

- Entre, dit-il, c'est creux dedans.

Bachir glissa par l'ouverture que Brahim aussitôt obtura de sa grosse bûche.

- Passe le canon de la Lambretta par la fente... là... par ici... pas trop quand même, hé!.. et ne tire pas.

Bachir l'entendit s'éloigner:

- Sous aucun prétexte.

Un berger allemand déboucha, traînant un homme derrière lui, puis tous les autres arrivèrent bientôt en soufflant. Bachir les entendait parler en arabe. C'était des harkis. Ils passaient et repassaient devant le tas de bûches. Celui qui semblait être le chef plaisantait avec le garde devant la porte:

- Il y a longtemps que les Fellagha sont passés?

- Juste avant vous, dit le garde.

- Un jour, dit le harki, tu y laisseras ta peau. Tu seras égorgé par eux ou fusillé par nous. Qu'est-ce que tu préfères?

Les dents blanches du harki se détachaient sur la peau brune de son visage quand il riait. Bachir avait le rire du gommier juste au bout de sa Lambretta.

- Si ça se trouve, ils sont ici, les Fellagha?

- Sûr, dit le garde, ils sont partout, les Fellagha, sous le toit, dans la cheminée, dans les bois, dans ce tas de bûches, derrière la porte, dans la maison...

Il tira sur le battant:

- Tiens, entre, tu vas les y trouver...

Le berger allemand tirait sur la laisse et flairait le tas de bûches.

- Il va m'emporter l'épaule, cet animal. Wolf... ici!

- On m'a apporté une bouteille d'anisette cet après-midi, dit Brahim, mais ce n'est pas pour ta gueule... Tu n'es pas capable d'apprécier... ou tu seras saoul dès le troisième verre?

- Je te fais le pari, dit le harki.

Ils entrèrent dans la maison avec tous les autres... ↓ 5

4 ¶ *Le lendemain à la tombée de la nuit un vieux paysan tout courbé se présenta devant la maison, monté sur un grand mulet.*

- Qu'est-ce que tu veux? dit le garde.

- Rien. Je cherche un âne que j'ai égaré. Tu n'auras pas vu mon âne?

- Je n'ai pas vu ton âne.

- Il y a des sangliers par ici?

- Entre, dit le garde.

Dès qu'il fut à l'intérieur, le vieux paysan se redressa. Il s'adressa tout de suite à Bachir:

- Je vous ai apporté un mulet, docteur. Nous serons au P. C. avant l'aube.

Le garde écarquilla les yeux. Il aida Bachir à ramasser ses effets.

- Il est toubib, ton client? demanda-t-il au paysan.

- Bien quoi, depuis hier vous n'avez pas trouvé le temps de faire connaissance? Bachir Lazrak, docteur en médecine! Caporal Brahim ben Brahim du I-er Tirailleurs Algériens...

- Ça va! dit Brahim... Heureusement tu es arrivé vite!

- Il te fatiguait déjà?

- Toute la journée j'étais en train de me demander comment j'allais le liquider: avec ce maillet ou avec sa Lambretta...? Tu comprends? Des maquisards avec la peau blanche et des ongles taillés... et cette chemise... Tu as vu la chemise?... Je me disais: c'est un Français qui a appris le Kabyle... C'est un espion... Il faut le liquider...

- Il vient organiser le service sanitaire de la Wilaya. Si tu avais touché à un de ses cheveux, on t'aurait perdu...

Brahim finit d'arrimer le sac de Bachir.

- Au revoir, docteur, et sans rancune...

Ils marchèrent toute la nuit. A mesure qu'ils allaient, la masse bleue du Djurdjura qui barrait l'horizon sous la lune approchait toujours plus haute. Aux premières lueurs de l'aube ils arrivèrent en vue de la petite calotte brune d'un village plaquée contre la roche. Des chiens aboyèrent, un bruit frais d'eaux coulantes froufrouta quelque part dans le noir. L'air était vif. Bachir avait faim. Il était fatigué aussi. Depuis près d'une heure les plaies avaient recommencé de lui faire mal, parce que tout le sang avait afflué vers les pieds.

- C'est ici, dit le paysan.

- Je reconnais l'endroit, dit Bachir, c'est Aït-Waaban. C'est le dernier village avant la montagne.

- Tu es fatigué?

- Non. J'ai faim.

- On va peut-être manger.

Le poste était au-dessus du village dans une grotte. Il était bien aménagé. Bachir ne voulait pas demander où il était exactement, mais ç'avait l'air d'être à la fois un P. C. et un poste de secours. Il toucha la main de tout le monde, vite, mais on ne lui présenta personne. Un transistor diffusait des nouvelles avec l'accent de Bab el-Oued. Dans un endroit plus spacieux des blessés plaisaient avec Messaoud. Un grand brun faisait du café dans un coin. Les autres commentaient en riant les mensonges de France V.

Le grand brun abandonna son café, prit Bachir dans un coin et sans préambule se mit à lui expliquer par le menu la situation sanitaire de la Wilaya. Ce devait être un officier, il avait l'air très au courant. Il dit aussi à Bachir ce qui restait à faire, les moyens dont on disposait. «Ils sont faibles», dit Bachir.

- Le 1-er novembre 1954, dit l'officier, les moyens de la révolution étaient nuls. Et puis vous allez voir, dès que vous vous y serez mis, comme vous deviendrez inventif! Vous serez obligé d'avoir du génie.

Bachir le regarda pour voir s'il plaisantait: il était sérieux.

- Ici c'est comme à la rivière quand on ne sait pas nager. On se jette d'abord à l'eau et puis on tâche de s'en tirer.

Il lui tendit une tasse de café.

- Il arrive que l'on se noie... Un sucre ou deux?

- Deux, dit Bachir.

- Mais la plupart du temps on s'en tire.

Il lui donna une cuiller.

- Beaucoup même apprennent à nager ainsi... Ce que je vous dis là, docteur, je sais bien que vous le savez mieux que moi, parce que vous l'avez trouvé dans les livres. Mais nous, paysans, les choses que nous trouvons dans la vie nous sommes tous fiers de les redire aux autres, même quand ils sont instruits.

On avait arrêté le transistor dès qu'il avait commencé de parler. On le remit en marche.

- Voilà Si Mohammed, dit l'officier, vous allez travailler avec lui. Demandez lui tout ce dont vous aurez besoin, il est à votre disposition. Faites votre rapport et présentez-le-lui, il me parviendra. Et maintenant allez vous reposer. Vous êtes fatigué. Vous n'avez pas encore l'habitude. Bonne chance!..

Il but d'un trait sa tasse de café.

Un djoundi vint lui dire: «Tout est prêt».

Il happa au passage une mitrailleuse par la bretelle et sortit.

Son départ délia les langues. Tout le monde parlait de l'opération Jumelles. Bachir avait peine à tenir les yeux ouverts. Messaoud s'approcha: «Puisque tu es là, tu pourras voir le frère blessé qu'il y a là-bas. Il souffra beaucoup». Il fallait les voir tous. Cela prit toute la matinée. De temps à autre on servait à Bachir du café très fort qui le tenait éveillé. Vers midi il tomba, mort de fatigue, dans un coin du refuge, à même la terre. La roche était à peine plus dure que l'oreiller de duvet sur lequel il reposait sa tête aux temps lointains d'Alger.

Quand il s'éveilla il était en train de rêver que Claude débarquait avec une vieille femme à bigoudis qui parlait français avec un accent vieille France que Bachir trouvait délicieux.

- Bien reposé? dit Si Mohammed.

- Merci, et toi?

- Nous, tu sais, ce sont des questions que nous ne nous posons plus.

Dans quelques jours tu seras comme nous, il y aura tant de choses à faire que ça n'aura plus aucun sens pour toi, se reposer.

Bachir se rappela qu'il devait voir le colonel commandant la III.

- Justement, dit-il, je voulais voir Si Amirouche.

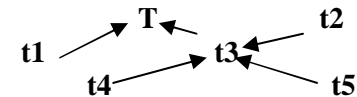
- Si Amirouche? dit Si Mohammed.

Il rit.

- Mais tu l'as vu hier, il t'a même offert le café ¹ 5 (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 104-117).

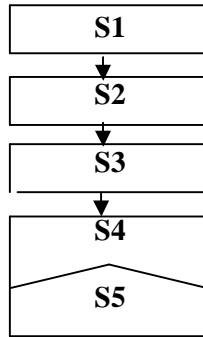
Macrotema “Viața algerienilor” nu este exprimată de nici o super-frază a blocului, ci se compune din temele celor cinci superfraze, după cum urmează: tema întâi – “Principiile de viață ale strămoșilor algerienilor”, tema a II-a – “Urmările cuceririi Algeriei de către francezi”, tema a III-a – “Cucerirea Algeriei de către Franța”, tema a IV-a – “Lupta de eliberare colonială” și tema a V-a – “Urmărirea luptătorilor pentru independența Algeriei de către autoritățile franceze”.

În bloc, conexiunea tematică se face prin grupare simplă diaforică și împerechere simplă anaforică:

Microtemele superfrazelor a II-a, a IV-a și a V-a nu se integrează direct în macrotemă, ci prin intermediul microtemei a III-a.

Schema acestui bloc este:

B.S.S. de gradul al VI-lea se întâlnește mai rar în discursurile artistice:

1 ⌈ - *Visitez l'Algérie, pays du soleil!*

- *Oui, c'est beau, dit Bachir résigné.*

- *C'est horrible, affreux, indécent...*

- *Qu'est-ce qui est horrible?*

- *Tout ça... la rade, la mer, la Casbah, les villas roses, les jardins...*

Toute la beauté d'Alger est un attrape-nigaud, une mystification. ↓ 1

2 ⌈ *Son geste de tribun haranguant la foule balaya l'horizon.*

- *Cette mer lisse hypocritement, la fausse innocence de ce ciel lavé, bleu comme un rêve de jeunes filles, celles d'avant bien sûr, celles de maintenant rêvent de mitraillettes et d'embuscades, leurs ciels à elles brûlent de leurs d'incendies...* ↓ 2

3 ⌈ - *Ami, dit l'enfant grec, dit l'enfant aux yeux bleus...*

- *Cabotin!.. Ils t'ont eu, mon vieux, jusqu'à la moelle... ils t'ont écervelé, vidé, gangrené... Pour toi il n'y a plus rien de sérieux nulle part, tout est spectacle...*

- *Je citais Hugo. Je croyais que ça allait te faire plaisir, monsieur le professeur.* ↓ 3

2 ⌈ - *Pourtant ce qui se passe dans ce pays depuis trois ans aurait dû te guérir de la comédie... Il y a tant de sang, tant de souffrance, tant de morts. Mais non. Le sang, tu crois que c'est de la teinture; les morts étalés par dizaines dans ton journal chaque matin, tu attends qu'ils se lèvent après la représentation, et pour un peu tu irais les féliciter après la pièce dans les coulisses... Cabotin!.. Tu es un cabotin!.. Ferme la fenêtre... Ta rade me donne la nausée!* ↓ 2

4 ⌈ - *Pour une fois que je pourrais jouir de quelque chose de beau sans mauvaise conscience.*

- *Vraiment?*

- Bien quoi? Tu ne vas pas me dire que la beauté d'Alger aussi est un privilège bourgeois. Elle s'offre également à tous: aux nantis comme aux prolétaires.

- C'est cela!.. Comme une putain... Seulement il faut du fric, même pour goûter à la beauté d'une putain... beaucoup de fric.

- Cette rade est belle même quand on a le ventre creux.

- Tu sais bien que ce n'est pas vrai... Quand tu as le ventre creux, tu as le regard trouble, tu ne vois pas la rade... La rade n'est ni belle ni laide, elle n'existe pas...

Il prit Bachir par les revers de la veste.

- Je te l'ai dit: ils t'ont eu avec leurs boniments... comme tous les autres! Ils t'ont fait le coup du ciel d'azur, de la mer d'émeraude, du soleil d'Alger qui sont donnés à tous indistinctement, dans lesquels nous baignons tous... sans distinction de race ni de religion... Admirez, mesdames et messieurs notre longanimité, notre humanisme... ah! l'humanisme, ils aiment bien ça!.. Nous avons laissé aux Arabes leur ciel. Tous les enfants d'Alger communient dans le même soleil. ↓ 4

5 ¶ - Ils nous ont pris cela aussi?

- Mais naturellement! Tu sais bien qu'ils nous ont gâché la nature à partir du jour qu'ils y sont entrés. La mer est pleine de leurs bateaux, l'air de leurs avions, les forêts de leurs gendarmes...

Nous sommes chassés de tout cela... Tiens!.. Tu veux que je te gâte le paysage tout de suite, là, devant toi... oui, en moins d'une minute? Regarde: là-bas c'est le Palais d'Été où les généraux font la parade entre deux ratissages, à côté la villa Sessini où l'on torture, plus bas le commissariat central où l'on débarque les Algériens à toute heure du jour et de la nuit par charretées, à côté l'Otomatic où de jeunes étudiants manoeuvrent devant les filles leurs pétards flambant neuf, plus loin la mairie où l'on jette les Algériens dans les caves avant l'interrogatoire, la Casbah où les Arabes sont parqués dans leur ghetto, le boulevard Front-de-Mer du haut duquel des foules excitées précipitent les passants parce qu'ils sont Arabes... Elle est visqueuse de sang, cette ville, elle pue le cadavre... jusqu'à l'écoeurement! Je ne sais pas comment tu fais pour voir encore. Moi, depuis des mois, je suis devenu daltonien... avec toutes ces horreurs... ↓ 5

6 ¶ Il déploya le journal qu'il tenait dans les mains.

- Qu'est-ce que c'est? dit Bachir.

- L'Echo d'Alger. Tu as lu?

- Tu sais que la bêtise m'agace. Quand de plus elle est méchante, je sens reconnaître en moi l'homme des cavernes.

- Saine réaction!.. Et... qu'est-ce que tu fais de ta colère?

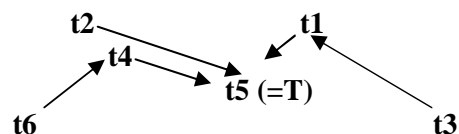
- Je tâche surtout de l'éviter. Je ne lis jamais l'Echo.

- Admirable! Génial! puissamment raisonné! tu te bouches les oreilles pour ne pas entendre, tu fermes les yeux pour ne pas voir, et, parce que tu ne vois, tu n'entends rien, tu crois qu'il ne se passe rien non plus! Oui... Seulement quand l'autruche cache sa petite tête dans le sable, elle oublie qu'elle montre toujours son gros cul.

- La presse d'Alger, sa radio sont des entreprises de viol organisé. Je n'aime pas être violé. ↓ 6

.....
2 ⊢ C'était fatal. Ils allaient se heurter une fois de plus. Depuis que cette guerre avait éclaté, tout était remis en question ↓ 2 (M. Mammeri, L'Opium et le Bâton, p. 6-10).

Blocul se îmbină prin grupare simplă cataforică și împerechere simplă anaforică:

t1 este “Starea ireală a lucrurilor în Algeria”, **t2** – “Războiul”, **t3** – «Omul și influența evenimentelor istorice asupra lui», **t4** – «Umanismul și egalitatea aparentă într-o țară ocupată, colonizată», **t5** – «Colonialismul și urmările lui» și **t6** – «Presa care susține războiul».

Discursul poate fi format dintr-un bloc sau din mai multe. De cele mai dese ori, discursul poetic înglobează un bloc semantico-sintactic:

1 ⊢ Ainsi, toujours poussés vers de nouveaux rivages,

Dans la nuit éternelle emportés sans retour,

Ne pourrons-nous jamais sur l'océan des âges

Jeter l'ancre un seul jour? ↓ 1

O lac! l'année à peine a fini sa carrière,

Et près des flots chéris qu'elle devait revoir,

Regarde! je viens seul m'asseoir sur cette pierre

Où tu la vis s'asseoir!

2 ⊢ Tu mugissais ainsi sous ces roches profondes;

Ainsi tu te brisais sur leurs flancs déchirés;

Ainsi le vent jetait l'écume de tes ondes

Sur ses pieds adorés.

*Un soir, t'en souvient-il? nous voguions en silence;
On n'entendait au loin, sur l'onde et sous les cieux,
Que le bruit des rameurs qui frappaient en cadence
Tes flots harmonieux.*

*Tout à coup des accents inconnus à la terre
Du rivage charmé frappèrent les échos;
Le flot fut attentif, et la voix qui m'est chère
Laisa tomber ces mots:*

*«O temps, suspends ton vol! et vous, heures propices,
Suspendez votre cours!*

*Laissez-nous savourer les rapides délices
Des plus beaux de nos jours!*

«Assez de malheureux ici-bas nous implorent:

Coulez, coulez pour eux;

Prenez avec leurs jours les soins qui les dévorent;

Oubliez les heureux.

«Mais je demande en vain quelques moments encore

Le temps m'échappe et fuit;

Je dis à cette nuit: «Sois plus lente»; et l'aurore

Va dissiper la nuit.

«Aimons donc, aimons donc! de l'heure fugitive,

Hâtons-nous, jouissons!

L'homme n'a point de port, le temps n'a point de rive;

Il coule, et nous passons! » ¹ ₂

1 ¶ Temps jaloux, se peut-il que ces moments d'ivresse

Où l'amour à longs flots nous verse le bonheur

S'envolent loin de nous de la même vitesse

Que les jours de malheur?

Eh quoi! n'en pourrons-nous fixer au moins la trace?

Quoi! passés pour jamais? quoi! tout entiers perdus?

Ce temps qui les donna, ce temps qui les efface,

Ne nous les rendra plus?

Eternité, néant, passé, sombres abîmes,

Que faites-vous des jours que vous engloutissez?

Parlez: nous rendrez-vous ces extases sublimes

Que vous nous ravissez?

O lac! rochers muets! grottes! forêt obscure!

Vous que le temps épargne ou qu'il peut rajeunir,

Gardez de cette nuit, gardez, belle nature,

Au moins le souvenir!

Qu'il soit dans ton repos, qu'il soit dans tes orages,

Beau lac, et dans l'aspect de tes riants coteaux,

Et dans ces noirs sapins, et dans ces rocs sauvages

Qui pendent sur tes eaux!

Qu'il soit dans le zéphir qui frémit et qui passe,

Dans les bruits de tes bords par tes bords répétés,

Dans l'astre au front d'argent qui blanchit ta surface

De ses molles clartés!

Que le vent qui gémit, le roseau qui soupire,

Que les parfums légers de ton air embaumé,

Que tout ce qu'on entend, l'on voit ou l'on respire,

Tout dise: « Ils ont aimé! » ¹ 1 (A. de Lamartine,

Le Lac, p. 31-33).

Blocul înglobează două superfraze. Tema primei superfraze este «Dorința de a opri timpul», iar tema superfrazei a II-a este «Întâlnirea amantilor». Macrotema este «Dragostea pierdută și regretată».

După V. Propp, discursul înglobează un număr oarecare de *funcțiuni succesive*. Astfel, povestea include *absența, interzicerea, violarea, ancheta, informarea, recepția, supunerea, trădarea, lipsa, cerința, decizia eroului, plecarea, fixarea unei probe, realizarea unei probe, primirea unui obiect magic, transferul spațial, lupta, marcarea, victoria, lichidarea lipsei, reîntoarcerea, persecutarea, eliberarea, sosirea în taină, fixarea unei sarcini, reușita, recunoașterea, descoperirea trădătorului, transformarea eroului, pedeapsa și căsătoria* [167, p. 124-125].

Din păcate, funcțiunile enumerate țin doar de poveste și nu pot fi aplicate la discursuri ce țin de alte stiluri funcționale.

Pentru mulți savanți, structurarea discursului se poate face doar ținându-se cont de tipurile lui. Astfel, C. Kerbrat-Orecchioni identifică în dialog *cadrul de vorbire, intervenția, schimbul de informație, secvența dialogată și interacțiunea verbală* [60, p. 102]. Dintre acestea, *interacțiunea verbală* este unitatea superioară a dialogului. *Delimitarea ei se face doar în baza unui grup conversațional muabil, dar coerent care, în circumstanțe muabile, dar coerente abordează un subiect muabil și coerent* [ibidem].

S e c v e n ț a este concepută de C. Kerbrat-Orecchioni drept un bloc convențional de schimburi de informații, ce se caracterizează printr-un grad înalt de coeziune semantică și pragmatică [60, p. 102].

Și în accepția altor lingviști, secvența este o unitate dialogată constituită în baza complexului **întrebare-răspuns**, adică o *rețea ierarhică ce*

poate fi descompusă în unități, o entitate relativ autonomă în relație de dependență/independență cu un ansamblu comunicativ mai vast [1, p. 50]: „Vous avez retrouvé Piquemal?” „Pas encore” (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 111). C. Kerbrat-Orecchioni identifică secvențe complete (Puis, tendant à Loulou la boîte à chocolats, il ajouta: „**Tu rendras ceci à ta mère, je crois que ça lui appartient**”. „**Vlad! Faire cela devant l'abbé! Tu es devenu fou!**” s'écria Mlle de Mondez, tandis que Minnie défaillait sur sa chaise et semblait tomber en pâmoison (M. Druon, *Nouvelles*, p. 48).) sau eliptice (Le notaire marqua un temps et reprit: „**Monsieur Hubert Martineau...**” Hubert sursauta légèrement. „**Oui...**” fit-il (M. Druon, *Nouvelles*, p. 70).) ce înglobează “pachete” de propoziții (adică macropropoziții), formate din propoziții [ibidem]. În accepția cercetătoarei, secvențele mai pot fi și **narative**: „J'aime mieux ça!” soupira le chef quand il eut fini. „Moi aussi” (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 108), **descriptive**: „Non seulement j'ai des renseignements importants à vous fournir, mais je pense que je devrais faire une déposition officielle”. „Il s'agit de ce Piquemal, avec qui il se fait que, la semaine dernière, j'ai été en contact” (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 114), **argumentative**: „Fleury t'a appris que son patron avait emporté le rapport Calame boulevard Pasteur. Tu n'as pas osé y pénétrer la nuit, à cause de la concierge, et, le lendemain matin, tu as attendu que celle-ci aille faire son marché...” „Cela ne me regarde pas” (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 148), **explicative**: „Quand il a reçu la lettre de Piquemal, il a compris que c'était la plus belle opportunité de sa carrière et qu'il avait toutes les chances, s'il jouait bien sa carte, de tenir à sa merci une bonne partie du personnel politique”. „Que vous dites” (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 146), **dialogate**¹⁹: „Mascoulin a brûlé le rapport?” „Cela ne me regarde pas” (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 148), iar discursul – format dintr-o secvență (“Dis-moi, mon âme, pauvre âme refroidie, que penserais-tu d'habiter Lisbonne? Il doit y faire chaud, et tu t'y ragaillardirais comme une lézard. Cette ville est au bord de l'eau; on dit qu'elle est bâtie en marbre, et que le peuple y a une telle haine du végétal, qu'il arrache tous les arbres. Voilà un paysage selon ton goût; un paysage fait avec la lumière et le minéral, et le liquide pour les réfléchir!” Mon âme ne répond pas. “Puisque tu aimes tant le repos, avec le spectacle du mouvement, veux-tu venir habiter la Hollande,

¹⁸Această aserțiune este în consonanță cu principiul structural de bază: În timp ce se unesc una cu alta, unitățile se încadrează una în alta [91, p. 104].

¹⁹C. Kerbrat-Orecchioni identifică secvența de deschidere și secvența de închidere [60, p. 102].

cette terre béatifiante? Peut-être te divertiras-tu dans cette contrée dont tu as souvent admiré l'image dans les musées. Que penserais-tu de Rotterdam, toi qui aimes les forêts de mâts, et les navires amarrés au pied des maisons!" Mon âme reste muette. *"Batavia te sourirait peut-être davantage? Nous y trouverions d'ailleurs l'esprit de l'Europe marié à la beauté tropicale."* Pas un mot. *"En es-tu donc venue à ce point d'engourdissement que tu ne te plaises que dans ton mal? S'il en est ainsi, fuyons vers les pays qui sont les analogies de la Mort. – Je tiens notre affaire, pauvre âme! Nous ferons nos malles pour Tornéo. Allons plus loin encore, à l'extrême bout de la Baltique; encore plus loin de la vie, si c'est possible; installons-nous au pôle. Là le soleil ne frise qu'obliquement la terre, et les lentes alternatives de la lumière et de la nuit suppriment la variété et augmentent la monotonie, cette moitié du néant. Là, nous pourrions prendre de longs bains de ténèbres, cependant que, pour nous divertir, les aurores boréales nous enverront de temps en temps leurs gerbes roses, comme des reflets d'un feu d'artifice de l'Enfer!"* Enfin, mon âme fait explosion, et sagement elle me crie: *"N'importe où! pourvu que ce soit hors de ce monde!"* (Ch. Baudelaire, *L'Albatros*, p. 207.) sau din citeva secvențe de același tip [idem, p. 51] (*Après ces événements, la parole de l'Éternel fut adressée à Abram dans une vision, et il dit: Abram, ne crains point; je suis ton bouclier, et ta récompense sera très grande. Abram répondit: Seigneur Éternel, que me donneras-tu? Je m'en vais sans enfants; et l'héritier de ma maison, c'est Éliézer de Damas. Et Abram dit: Voici, tu ne m'as pas donné de postérité, et celui qui est né dans ma maison sera mon héritier. Alors la parole de l'Éternel lui fut adressée ainsi: Ce n'est pas lui qui sera ton héritier, mais c'est celui qui sortira de tes entrailles qui sera ton héritier. Et, après l'avoir conduit dehors, il dit: Regarde vers le ciel, et compte les étoiles, si tu peux les compter. Et il lui dit: Telle sera ta postérité. Abram eut confiance en l'Éternel, qui le lui imputa à justice. L'Éternel lui dit encore: Je suis l'Éternel, qui t'ai fait sortir d'Ur en Chaldée, pour te donner en possession ce pays. Abram répondit: Seigneur Éternel, à quoi connaîtrai-je que je le posséderai? Et l'Éternel lui dit: Prends une génisse de trois ans, une chèvre de trois ans, un bélier de trois ans, une tourterelle et une jeune colombe* (La Genèse, 15, v. 1-10).).

În discursuri, înregistrăm, de cele mai dese ori, secvența dialogată. Structura ei internă este condiționată de influența mai multor factori: tipul și circumstanțele interacțiunii verbale, natura relațiilor actanților, factorii sociali și culturali etc. [60, p. 102]. Ea înglobează *replica activă și reactivă* [178, p. 34]:

⟨- *Qu'est-ce qu'il y a donc*

*De plus rond que la pomme?*²⁰
 î- *Si lorsque tu dis: rond,
 Vraiment c'est rond que tu veux dire,
 Mais la boule à jouer
 Est plus ronde que la pomme.*
*Mais si, quand tu dis: rond,
 C'est plein que tu veux dire,
 Plein de rondeur
 Et rond de plénitude.
 Alors il n'y a rien*

De plus rond que la pomme (Guillevic, *Rond*, p. 623-624).

L.Ciahoian [citată după 169, p. 130] atestază că unii cercetători identifică, în acest sens, replici sau “unități comunicative” *progresive* sau intenționale (prin ele, generatorul își exprimă gândurile, intențiile: «*Je tâcherai de savoir quel genre d'homme c'est*». «*Sans vous découvrir, n'est-ce pas?*» (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 50).) și *regressive* (acestea sînt forme de reacție verbală la conduita comunicativă a generatorului sau la stimulentele verbale personale: „*Vous connaissez la famille Courmont?*” „*De nom*” (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 43).).

Cercetătoarea însă delimitează replicile dialogate, neținînd cont de rolul comunicativ al actanților. Există, astfel, replici **imperative**, **interogative** și **ne-interogative** [ibidem].

În opinia L. Ciahoian, replicile **imperative** sînt concepute drept propoziții ce exprimă nuanțe emotive: *Oh! ma chère! oh! là là...* (F. Jammes, *La jeune fille*, p. 339). Pentru I. Sizova însă, toate propozițiile ce exprimă doar nuanțe emotive (de exemplu, propozițiile exclamative), nu sînt replici [171, p. 4], deoarece nu condiționează o reacție verbală.

Considerăm că nu orice replică trebuie să condiționeze obligatoriu o reacție verbală din partea receptorului ei, iată de ce propozițiile ce exprimă doar nuanțe emotive, vor fi calificate drept replici în această lucrare.

L. Ciahoian subliniază, în continuare, că replicile **interogative** pot îngloba:

- a) o întrebare directă sau indirectă: „*Ô frères, qu'y a-t-il entre vous et nous?*” (P. Claudel, *Ballade*, p. 373).
- b) *dar și o presupunere* [64, p. 68]: *Savez-vous qu'un jour, / Il revoit l'Amour?* (M. Desbordes-Valmore, *Qu'en avez-vous fait?*, p. 25).

²⁰Prin semnele < >, notăm începutul și sfîrșitul replicii active, iar prin [] - începutul și sfîrșitul replicii reactive.

c) *îndoială* [ibidem]:

Vous viendrez rêvant

Sonner à ma porte;

Ami comme avant,

Vous viendrez rêvant,

Et l'on vous dira:

Personne!.. elle est morte.

On vous le dira:

Mais, qui vous plaindra? (M. Desbordes-Valmore, *Qu'en avez-vous fait?*, p. 26).

d) *mirare* [64, p. 68]:

O Dieu, vois dans les airs! l'aigle éperdu s'élance

Dans l'abîme éclatant des cieux;

Sous les vagues de feu que bat son aile immense,

Il lutte avec les vents, il plane, il se balance;

L'écume du soleil l'enveloppe à nos yeux:

Est-il allé porter jusques en ta présence

Des airs dont il est roi le sublime silence

Ou l'hommage mystérieux? (A. de Lamartine, *Hymne du Matin*, p. 34).

Rezultă că întrebarea și replica interogativă sînt lucruri diferite: nu orice replică interogativă exprimă o întrebare, cu atît mai mult că și întrebarea poate fi verificativă, logico-verificativă, verificativ-identificativă, verificativ-referențială, verificativ-apelativă, verificativ-apelativ-apreciativă, verificativ-apelativ-intensivă, verificativ-apelativ-afirmativă, completamente anticipativă, anticipativă de concretizare, o reîntrebare etc.

Replicile **n e i n t e r o g a t i v e** pot îngloba:

- o i n f o r m a r e: „*C'est un mariage pour rire, Monsieur le Marquis*” (M. Druon, *Nouvelles*, p. 143). „*Je n'ai plus le rapport Calame...*” (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 48). Astfel, ele sînt nominări pure, adresate unei persoane concrete, a cărei prezență este marcată deseori de un vocativ. Vocativul, forma pe care o ia adresarea, *nu este doar un element nominativ, ci și un element comunicativ, deoarece este un semn glotic ce are drept denotat unul dintre elementele structurii semantice (și anume elementul funcțional-semantic adresativ), o structură ce reflectă situația de comunicare cu o persoană concretă* [166, p. 24]: „*Je vous écoute, Monsieur le Président*” (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 49).

- o c o n s t a t a r e: *Je dirais encore: „Elle tourne!”* (E. Pottier, *Quel est le Fou?*, p. 171). În acest caz, ele pot avea la bază tautologia,

implicarea [procedee logice de reprezentare a gândului] și evidențierea (procedeu psihologic) [L. Ciahoian, citată după 169, p. 130-132].

- o î n c u v i i n ț a r e: *Depuis près de dix ans, la mère Léger répétait à son mari: „Mon père Léger, c'est toi le plus vieux du village, à présent; ça va être à ton tour d'y passer”. Et chaque fois, le père Léger répondait en secouant la cendre de sa pipe contre le landier: „Ça ne serait que justice, ma femme; j'ai fait mon temps. Je m'en irai t'attendre à la mi-côte”* (M. Druon, *Nouvelles*, p. 148).

- o p r e s u p u n e r e: *“Tu es là, dans le bureau de Fleury, quand Piquemal remet les papiers. Il ne te reste plus qu'à savoir, par Fleury, où et quand t'en emparer le plus facilement”* (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 147) [L. Ciahoian, citată după 169, p. 130].

Din perspectivă **generativă**, replica nu se deosebește de monolog – ambele sînt produse de un generator.

Din perspectivă **semantică**, aceste unități diferă: monologul este un enunț sau un discurs autosemantic, replica este un enunț sau un discurs cvasisemantic.

Schimbul de informație este conceput de C. Kerbrat-Orecchioni drept unitate elementară ce introduce dialogul *după aproximativ 16-18 modalități* [D. Welke, citat după 63, p. 102].

Definiția nu pare a delimita clar schimbul de informație de replică.

Prin **intervenție**, C. Kerbrat-Orecchioni concepe trecerea, în lanțul discursului, de la unități dialogate la unități monologate. Această unitate este înregistrată, de cele mai dese ori, în discursurile autobiografice și cele de amintiri: *«Ohé! ohé!» «Il n'y a rien là-bas, ne t'agite pas, c'est le délire». Il m'est si difficile de refuser ce que je vois. Il m'est si difficile de ne pas courir vers cette caravane en marche... là... Rien n'est véritable sinon cette croix, à vingt kilomètres de moi sur la colline. Cette croix ou ce phare... Mais ce n'est pas la direction de la mer. Alors c'est une croix. Toute la nuit j'ai étudié la carte. Mon travail était inutile, puisque j'ignorais ma position. Mais je me penchais sur tous les signes qui m'indiquaient la présence de l'homme. Et, quelque part, j'ai découvert un petit cercle surmonté d'une croix semblable. Je me suis reporté à la légende et j'y ai lu: «Établissement religieux». À côté de la croix, j'ai vu un point noir. Je me suis reporté encore à la légende, et j'y ai lu: «Puits permanent...»* (A. de Saint-Exupéry, *Oeuvres*, p. 104).

Reiese că intervenția structurată într-un act sau în mai multe acte de vorbire ce au individualitate ilocutivă, este doar contribuția unui locutor *L* la realizarea unui schimb de informație.

Din definițiile citate, se poate concluziona că, în lingvistică, nu există încă termeni unici pentru a denumi unitățile discursului. Termenii care sînt întrebuințați – *totalitate complexă, strofă prozaică, superfrază, component textual etc.* – nici pe departe nu elucidează clar și corect natura și particularitățile comunicative ale fenomenelor denumite.

Domeniul de cercetare a lingvisticii discursului trebuie să cuprindă, în opinia noastră, **frazele simplă și complexă²¹ independente din perspectivă formală, dependente din perspectivă semantică, superfraza și blocul semantic-sintactic**. Dacă se investighează și condițiile de producere a unui discurs, pot fi identificate și **secvența și replica²²** drept unități structurale ale discursului.

1.4. Categoriile ale discursului

De cele mai dese ori, cercetătorii identifică în discurs categorii *pur semantice*, categorii *gramaticale*, categorii *relaționale*, categorii *pragmatice*, categorii *semantico-pragmatice* și categorii *semantico-funcționale*.

Dintre acestea, mai elucidate par *categoriile gramaticale* (morfologice și sintactice).

L. Șcerba concepe prin categorie gramaticală grupuri de fenomene glotice unice [181, p. 23-24], adică atât «trăsăturile» părților de vorbire, cât și părțile de vorbire ca atare. Cercetătorul trece cu vederea astfel principiul că o categorie cuprinde o clasă de obiecte unice, termeni și raporturi identice.

În acest sens, definiția poate fi următoarea: *categoria gramaticală este un fenomen biplan, o îmbinare dialectică a formei și a conținutului*.

Pentru A. Basmanova [117], V. Vinogradov [131], H. Weinrich [127], A. Zalizneak [142], B. Wolf [108] și S. Kațnelson [149], *categoriile morfologice* sînt sisteme ce se opun în limitele unei părți de vorbire: singularul se opune pluralului, colectivul - individualului etc.: *Dieu forma*

²¹Anunțurile, sloganele și, în genere, toată publicitatea înglobează cel mai des fraze cvasisemantice simple și complexe: *Profitez de cette offre exceptionnelle LES PLUS BELLES HISTOIRES DE TIMBRES racontées par Pierre Jullien et Dominique Buffier avec une préface de Christian Marin et des illustrations originales de Raymond Moretti* (Le Monde de l'Éducation, 70, p. 107).

²²În opinia noastră, secvența este întotdeauna constituită dintr-o replică activă (ce introduce o normă de așteptare) și una pasivă (ce se corelează replicii active în virtutea conturului semantic). Dar spre deosebire de replică, această unitate are caracter finisat din perspectivă comunicativă și chiar semantică în unele cazuri.

de la terre [...] tous les oiseaux du ciel (La Genèse, 1, v. 7). *Dieu créa les cieux et la terre* (La Genèse, 1, v. 4).

Pentru alți savanți, și categoriile *sintactice* înglobează opoziția (relevantă, mai ales, în propozițiile afirmative și negative, enunțative și interogative): «*Cela ne dépend seulement de moi*». «*Cela dépend surtout de vous*» (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 82).

Există însă categorii morfologice și sintactice ce nu înglobează opoziția [183, p. 124]: categoria numărului în substantivele *humanité* (*humanité* - caractere de ce qui est humain, sentiment de bienveillance, de compassion envers son prochain, le genre humain, les hommes en général; *humanités* - étude de la langue et de la littérature grecques et latines), *honneur* (*honneur* - dignité morale qui naît du besoin de l'estime des autres et de soi-même, cette dignité en tant qu'objet susceptible d'être perdu, le sentiment qui pousse à agir pour obtenir ou préserver la possession de cette dignité, considération qui s'attache au mérite, à la vertu, aux talents, traitement spécial destiné à honorer qqn; *honneurs* - témoignages d'honneur, tout ce qui confère éclat ou supériorité dans la société, les cartes les plus hautes à certains jeux), *tendresse* (*tendresse* - sentiment tendre pour qqn; *tendresses* - expressions, témoignages de tendresse) [90, p. 639] etc.; categoria ordinii cuvintelor, categoria termenului de propoziție etc.

Reiese că delimitarea categoriilor gramaticale în baza opoziției nu este întotdeauna posibilă. Din aceste considerente, unii lingviști substituie termenul *categorie gramaticală* prin termenul *cîmp gramatical*. *Cîmpul gramatical* este conceput drept totalitate de mijloace gramaticale, constituită în baza asemănării conturului semantic al acestor mijloace, adică în baza unui sem comun, ce are drept mijloc de exteriorizare unități de diferită complexitate.

Sînt delimitate următoarele cîmpuri gramaticale: al genului, al numărului, al persoanei, al determinării, al obiectului, al circumstanțelor și al atribuției.

Cîmpurile gramaticale înglobează următoarele “microcîmpuri”: al complementului direct, al complementului indirect, al participării la acțiune, al predicatului, al orientării acțiunii, al clasificării, al calificării, al copredicației spațio-dinamice și statice și al temporalității.

În acest sens, L. Galperin delimitează “trăsături” categoriale ale frazei și ale discursului²³: *condiționarea, succesivitatea, continuitatea, integritatea, legătura anaforică, prospecția, retrospectiva, reliefașarea semantică a constituenților, predicativitatea, volumul informativ, profunzimea, modalitatea și pragmatica* [136, p. 72].

²³Cercetătorul le mai numește și “categorii contextuale”.

Retrospecția este o categorie pragmatică, care reflectă legătura unui element cu elementele precedente ale unui discurs sau ale unei fraze:

*Venez: la fortune vous guide,
Sa voix vous révèle un trésor:
A Bondy, dans un lac fétide,
Elle cache des morceaux d'or.*

*En vain l'odeur révolte,
Un roi court le premier.*

Point de riche récolte

Sans beaucoup de fumier (P. –J. Béranger, *Bondy*, p. 19).

Prospecția este și ea o categorie pragmatică, dar reflectă legăturile cataforice: *Allez bien doucement, car ce coffre, il est plein d'une harmonie faite de choses variées à l'infini: cigales, parfums, guirlandes, abeilles, nids, raisins, coeurs, épis, fruits, épines, griffes, serres, bêlements, chimères, sphinx, dés, miroires, coupes, bagues, amphores, trilles, thyrses, arpèges, marotte, paon, carillon, diadème, gouvernail, houlette, joug, besace, fêrulle, glaive, chaînes, flèches, croix, colliers, serpents, deuil, éclairs, boucliers, buccin, trophées, urne, socques, cothurnes, brises, vagues, arc-en-ciel, lauriers, palmes, rosée, sourires, larmes, rayons, baisers, or [...]* (Saint-Pol-Roux *Pour dire aux funérailles des Poètes*, p. 334). *Pour toutes ces opérations, il fallait du personnel et l'on était toujours à la veille d'en manger. Beaucoup de ces infirmiers et de ces fossoyeurs d'abord officiels, puis improvisés, moururent de la peste* (A. Camus, *La Peste*, p. 163).

Continuitatea și integritatea sînt, după cercetător, categorii semantico-pragmatice, înglobate de orice tip de discurs. *Integritatea* este condiționată de conexiunea temei cu rema și de transformarea remei în temă [ibidem]:

*Les journaux de l'après-midi dépassaient de sa poche,
avec, en première page, la photographie d'Auguste Point et
la sienne.*

Rema I

Il n'y avait jeté qu'un coup d'oeil (G. Simenon, *Maigret chez le
Ministre*, p. 36).

Tema

(sau Rema I)

Rema II

Pentru L. Galperin, orice discurs este informativ. În același timp însă nu putem califica *informația* drept categorie a discursului, deoarece poate fi definită doar în termenii matematicii, statisticii și nu lingvisticii discursului.

L. Galperin concepe *modalitatea* drept categorie complexă a discursului, care înglobează aprecierea, emotivitatea, cantitatea și calitatea.

Această afirmație poate fi acceptată cu referire la discursuri artistice. Dacă însă investigarea discursului se face din perspectivă semantico-pragmatică sau gramaticală, aprecierea, emotivitatea, cantitatea și calitatea pot fi tratate drept categorii independente chiar și în discursul artistic.

Unii cercetători includ în trăsăturile categoriale ale discursului *părțile de vorbire*.

Astfel, Tz. Todorov delimitează în discurs trăsături categoriale *principale* (substantivul, verbul și adjectivul) și trăsături categoriale *secundare* (conjugarea și declinarea) [citată după 60, p. 14]. În opinia cercetătorului, substantivul “cu sens propriu” se opune în discurs adjectivului și verbului. Din perspectivă semantică, substantivul propriu denumește persoana, din perspectivă sintactică – agentul, posedând un caracter antroponimic pronunțat.

Adjectivul, după Tz. Todorov, descrie starea, iar *verbul* – trecerea de la o stare la alta.

Conjugarea se face a) la modul indicativ și la alte moduri ce înglobează opoziția ‘realitate/irealitate’, b) la modul condițional [ibidem].

Se poate riposta că nu delimitarea substantivului de adjectiv și verb, a adjectivului de verb, ci interacțiunea *categoriei personalității* cu cea a *temporalității* și/sau a *calificării* contează.

Pentru Em. Benveniste, *personalitatea* și *temporalitatea* sînt categoriile principale ale discursului, deoarece *orice act de enunțare, realizat printr-o formă temporală, este o adresare explicită sau implicită către cineva* [118, p. 84].

Dezvoltînd teoria lui Em. Benveniste despre temporalitate, H. Weinrich delimitează funcțiunile formelor temporale în monolog și dialog. În linii mari, ele introduc a) o narațiune: *Souvent pour s'amuser, les hommes d'équipage / Prennent des albatros, vastes oiseaux des mers [...]* (Ch. Baudelaire, *L'Albatros*, p. 184), b) un comentariu sau un proces actualizat generatorului și receptorului: *Alors être seul chez soi, sans dormir, c'est l'horreur* (Ch. Cros, *L'Heure froide*, p. 279).

O formă temporală poate fi întrebuițată atît în monolog, cît și în dialog: „*J'avais besoin de vous voir auparavant. Je suppose...*” (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 56). *Chacun essayait apparemment de mesurer l'importance de cette découverte* (idem, p. 48).

După H. Weinrich, *extensiunea temporală* este condiționată de metafora ce conferă formei temporale valori contextuale. Ea apare atunci când narațiunea se transformă în comentariu, iar retrospectia - în anticipare [105, p. 17].

După părerea noastră, extensiunea temporală apare, pur și simplu, atunci când formele temporale ale unei limbi se îmbină armonios sau conflictual cu unitățile ei lexicale: *24 janvier 1928. Devant Mgr William de Melton, archevêque d'York et primat d'Angleterre, le roi Edourd III, qui n'avait pas seize ans, épousait Mme Philippe de Hainaut, sa cousine qui en avait à peine plus de quatorze* (M. Druon, *Nouvelles*, p. 32).

Din îmbinarea conflictuală a imperfectului modului indicativ cu conturul aspectual perfectiv al verbului *épouser*, imperfectul capătă valoarea unui perfect simplu.

După alți cercetători însă, temporalitatea este exprimată nu doar prin forme temporale, ci și prin unități lexicale și sintactice și mijloace extraglotice [148, p. 74]: *Mais l'arbre une fois sorti de la terre, c'est l'aujourd'hui qui l'entoure [...]* (R. Rolland, 97, p. 10).

Prin urmare, temporalitatea este o *categorie semantico-funcțională*. Prin categorie semantico-funcțională concepem un ansamblu de mijloace expresive interactive (glotice și extraglotice) cu contur semantic și funcțional invariabil și generalizat. Prin urmare, categoria semantico-funcțională este mai amplă decât categoria gramaticală. Sînt categorii semantico-funcționale personalitatea, modalitatea, calificarea, cuantificarea, emotivitatea, aprecierea, spațialitatea, aspectualitatea, intensitatea, intenționalitatea și alte categorii. Delimitarea acestor categorii ale discursului se face, de regulă, în baza celor șapte tipuri esențiale de semnificate, identificate de M. Metsel-tin: obiectonemul (sau personemul), calitemul, topemul, cronemul, metremul, modanemul (sau apreciotemul) și sintemul [76, p. 27-44].

Se consideră că personalitatea, temporalitatea și modalitatea sînt categorii relevate în orice discurs, iar aspectualitatea, calificarea, cuantificarea, emotivitatea, aprecierea, spațialitatea, intensitatea, intenționalitatea etc. – categorii “ocasionale” ale discursului.

Investigarea discursului în baza categoriilor semantico-funcționale este o perspectivă importantă în lingvistică, care, conjugată cu perspectiva structural-tipologică (ce evidențiază două tipuri de discurs (discursul dinamic și discursul static) și cinci unități constitutive (frază independentă formal, dar dependentă semantic, superfrază, blocul semantico-sintactic de diferite grade, replica și secvența), permite o cercetare profundă a discursului în materie de structură și geneză și condiționează o cercetare detaliată a supraunității limbajului din perspectivă integrativă, adică din perspectiva coeziunii și coerenței.

PARTEA A DOUA: COERENȚA ȘI COEZIUNEA – TRĂSĂTURI ESENȚIALE ALE DISCURSULUI

2. 1. Opinii asupra coerenței și coeziunii în lingvistica modernă

Printre **trăsăturile** de bază ale discursului, cercetătorii evidențiază *coerența* și *coeziunea* [151, p. 38], pe care le definesc în mod diferit.

Astfel, I.-B. Marcellesi concepe prin *coerența* discursului **rezultatul** “ajustării” permanente a unui locutor cu un auditoriu în baza unui *contur cultural variabil* [citată după 151, p. 39].

După I. Beaugrande și W. Dressler însă, *coerența* este **rezultatul** îmbinării conceptelor într-o rețea cu referire la o temă centrală [12, 96]. Prin “temă” se concepe, în acest caz, *nucleul imaginar, care generalizează conținutul abstract al discursului* [3, 26], [4, 101].

Pentru H. F. Plett, *coerența* este o **conexiune sintactică, semantică** și **pragmatică** a elementelor discursului [87, p. 48], iar pentru O. Moskalis-kaia – o **conexiune structurală, semantică** și **comunicativă**, o formă, un conținut și o funcție [160, p. 17-30].

H. Junker califică *coerența* drept **conexiune structurală orizontală formală și semantică a morfemelor, lexemelor, sintagmelor, propozițiilor și segmentelor textului** [48, p. 65]²⁴.

Și pentru K. Koževniková și I. Dîmarskaia-Babaian, *coerența* este condiționată atât de **conexiunea lexicală, morfologică și sintactică** a unităților discursului²⁵ [151, p. 6], [140, p. 13], cât și de cea **semantică, ce conferă unei totalități de elemente statutul de discurs** [140, p. 13] și este bazată pe *presupoziție*²⁶ (ce ajută la interpretarea unui element prin prisma contextului anterior²⁷ [13, p. 10]) [151, p. 67].

Formula *coerenței* discursului, propusă de H. Jelitte [46, p. 120], relevă identificarea coerenței cu o **conexiune structurală** :

$$\text{DISCURS} = \{ \text{enunț} + \text{conector} \\ \text{enunț} + \text{conector} + \text{discurs} \}$$

Sch. 17. Formula coerenței după H. Jelitte

Pentru D. Maingueneau însă, *coerența* este o **conexiune gramaticală frastică** [69, p. 158].

²⁴Din perspectiva cercetării caracterului coerent orizontal și vertical al discursului, cele expuse de H. Junker necesită concretizări.

²⁵În acest caz, K. Koževniková delimitează coerența *explicită*.

²⁶Termenul este introdus în lingvistică de G. Frege [44, p. 115].

²⁷K. Koževniková identifică acest tip de conexiune cu coerența *implicită*.

Și S. Zaza pune accentul în *coerență* doar pe conturul de suprafață al discursului: *Discursul creat în baza schimbărilor [...] implicite nu este coerent* [141, p. 65].

Aceeași tendință se observă și la Z. Saloni care definește *coerența* doar din perspectivă topică: *Este coerent discursul ce posedă un contur topic invariabil* [95, p. 93].

Ar reieși că discursul ce permite modificări topice (chiar dacă modificările nu afectează comprehensiunea lui), nu este coerent.

În opinia lui Em. Vasiliu însă, *nu deținem criterii formale, în baza cărora să putem decide, dacă o secvență oarecare de propoziții juxtapuse reprezintă sau nu o structură, calificabilă, în mod empiric, drept discurs* [101, p. 87].

Prin urmare, *coerența* presupune o *interdependență semantică* a elementelor discursului (în discursurile dinamice și una *pragmatică*).

Em. Vasiliu identifică această interdependență cu *consistența logică*, deoarece termenul *coerență* i se pare insuficient de clar. Cercetătorul concepe consistența logică în sens “slab” (*ca o clasă de propoziții să fie consistentă, nu trebuie să înglobeze, totodată, negarea acestor propoziții*) și “tare” (*o clasă de propoziții este consistentă atunci, și numai atunci, când despre orice propoziție spunem că aparține clasei numai cu condiția ca prin conjuncția ei cu alte propoziții din clasa respectivă să nu rezulte logic o contradicție*) [101, p. 62].

Ar reieși că orice discurs este un tot unitar semantic, doar dacă nu înglobează o *contradicție* sau o *negație*, fără a îngloba o *relație* și o *progresie*.

Pentru Em. Vasiliu, interdependența semantică a unităților discursului se mai identifică și cu *inferența existențială*, *modalitate semantică inductivă de îmbinare a unităților discursului* [101, p. 69]²⁸, dar și cu *continuitatea semantică* sau *continuumul discursului* [41, p. 29], [E. Anderson, citat după 101, p. 67]), *modalitate de conexiune semantică a unităților discursului în configurațiile de mari dimensiuni ale lumii discursului* [ibidem]²⁹, pe care S. Marcus o definește prin prisma teoriei matematice a grafurilor³⁰: *Dacă constituenții unui lanț (propozițiile p_1, p_2, \dots, p_n) se află în relație de dependență în sensul că p_2 depinde de p_1 (adică interpreta-*

²⁸Termenul este pretențios, deoarece interdependența semantică a elementelor discursului nu este doar inductivă.

²⁹În opinia noastră, termenul *continuitate semantică* face abstracție de regula noncontradicției semantice a unităților discursului și, prin urmare, nu-l poate substitui pe cel de *coerență*.

³⁰Graful reprezintă structura propoziției.

rea semantică a lui p2 depinde de interpretarea semantică a lui p1), atunci graful semantic asociat lanțului p1, p2,... pn este conex, iar lanțul respectiv este coerent [71, p. 68].

T. A. van Dijk definește interdependența semantică a unităților discursului din perspectiva *structurii de profunzime* sau *macrostructurii*. Aceasta este *modalitatea de îmbinare a elementelor și categoriilor sub forma unui arbore* (fiecărui “nod” îi corespunde un simbol al unei categorii semantico-funcționale: veridicitatea, negația, implicația etc., iar între “noduri” se stabilesc relații de ierarhie) [31, p. 98], [32, p. 85]. Savantul delimitează macrostructura prin 1) reducerea discursului la un “rezumat”³¹ și 2) reducerea rezumatului la o propoziție [“moleculară” [107, p. 158]] ce sumează toate predicatul rezumatului³² [31, p. 98], [32, p. 85].

Prin urmare, *coerența* este atât o *trăsătură comună pentru două sau mai multe fapte reale, reflectată*³³, *transmisă sau creată de vorbire, cât și o conexiune [după regulile relației, progresiei și noncontradicției* [26, p. 81-94] *a faptelor reale într-un tot unitar finisat*³⁴ *semantic, reflectată,*

³¹Pentru Em. Vasiliu, termenul “rezumat” este insuficient de clar: *Dacă considerăm rezumatul discurs, atunci ce asigură acestuia caracter de discurs? Dacă însă rezumatul nu este discurs, atunci cum un discurs coerent poate fi parafrizat într-un rezumat incoerent?* [101, p. 82].

³²Prin urmare, cercetătorul pune accentul pe perspectiva tematică a coerenței.

³³În acest sens, M. Charolles delimitează *coerența denotativă*, deoarece *este necesar ca acțiunile, stările și evenimentele descrise de o secvență să fie concepute drept congruente în lumea evaluată* [28, p. 31]. Prin urmare, *coerența discursului reflectă coerența fenomenelor expuse* [151, p. 67], adică coerența sistemului național și internațional de valori, ce se exprimă prin unități glotice conexe.

³⁴Discursul este finisat pentru autor atunci când consideră îndeplinită sarcina comunicativă (Ea poate îngloba și cerința de a respecta anumite modele de reprezentare semantică a discursului. În acest caz, finisarea totală sau relativă a discursului este concepută drept modalitate de manifestare a sensului). Prin urmare, caracterul finisat al discursului depinde de gusturile, preferințele și capacitățile creatoare ale autorului. Același lucru poate fi afirmat și din perspectiva receptorului care posedă anumite cunoștințe despre uzul genului de discurs dat.

După M. Arrivé, revendicarea caracterului finisat al discursului este frecventă în metadiscursurile scriitorilor contemporani despre cărțile lor. În discursurile scrise, finisarea este marcată, de cele mai dese ori, de *o majusculă în inițială, de punctul final și de reluarea cuvintelor de la începutul discursului la sfârșitul lui* [9, p. 134-136].

Pentru cercetător însă, aceste mijloace nu semnaleză totdeauna și finisarea narațiunii.

transmisă sau creată de vorbire [142, p. 40]; atît o **modalitate**³⁵ de prezentare a relației fenomenelor extraglotice și a modelelor informative, ce le corespund, cît și **rezultatul**³⁶ actului individual de gîndire a generatorului care îmbină într-un tot unitar informațiile [ibidem]³⁷.

Prin urmare, generatorul *construiește* discursul, ținînd permanent cont de faptul că acesta trebuie să fie un *tot unitar*³⁸, iar receptorul *caută conexiunea* unui element al discursului cu cele anterioare sau posterioare. În acest caz, coerența poate fi **centralizată** (cînd unitățile discursului sînt conexe nu una cu alta, ci cu *tema* discursului sau cu scopul comunicativ (în dicționare, chestionare etc.)) sau **lineară** (cînd unitățile sînt conexe prin înlănțuire *semantică*, localizată, de regulă, la joncțiunea unităților discursului³⁹), **continuuă** (condiționată de desfășurarea unei linii tematice într-o direcție a gîndului) sau **intercalată** (condiționată de devieri tematice episodice sau de schimbarea temporară a direcției gîndului⁴⁰) [151, p. 40].

Coeziunea este, de asemenea, calificată, de cele mai dese ori, drept o **conexiune semantică** a unităților discursului, deoarece *nu elucidează ce comunică discursul, ci cum este organizat într-o formație integră din perspectivă semantică* [137, p. 26].

Astfel, H. Bonnfous definește *coeziunea* (Kohärenz) prin prisma *echivalenței semantice* [18, p. 40-47].

Reiese că un *discurs finisat* se poate îmbina cu o *narațiune nefinisată* și vice-versa.

În această ordine de idei, cercetătorul delimitează 1) *discurs finisat* și *narațiune finisată* (în tragedia clasică, romanul polițist de formă clasică etc.), 2) *discurs finisat* și *narațiune nefinisată* (în operele dramatice fără deznodămînt), 3) *discurs nefinisat* și *narațiune nefinisată* (în romanele “noi”) și 4) *discurs nefinisat* și *narațiune finisată* (în lucrările lui Messaline A. Jarry).

³⁵ Adică o noțiune dinamică.

³⁶ Adică o noțiune statică.

³⁷ Reiese că L. Galperin [137, p. 75], O. Moskaliskaia [160, p. 17-30] și M. Ioniță [148, p. 25] califică greșit coerența drept categorie a discursului, cu atît mai mult că, în lucrările despre discurs existente pînă la ora actuală, nu se identifică denotatul ei.

³⁸ Excepție fac dicționarele, culegerile de norme etc.

³⁹ Acest tip de coerență este condiționat de adăugarea la discursul de bază a unor elemente ce elucidează o cauză a fenomenelor expuse, o contrapunere altor fenomene etc., este bazat pe principiul “interferenței” semantice a elementelor discursului [151, p. 67].

⁴⁰ Totuși, datorită *coerenței*, *discursul este perceput drept enunț cu temă integrală, adresat unui receptor de către generator* [74, p. 253].

Pentru unii cercetători, coeziunea este bazată doar pe o *echivalență semantică parțială*, deoarece una totală ar face imposibilă progresia unui discurs. Pentru alții, ea este condiționată doar de *apropierea semantică*⁴¹ a unităților discursului în baza motivului și situației extraglotice comune, adică a *interdependenței și continuității logice, temporale și/sau spațiale a unor acțiuni nesimilare* [142, p. 26], ce constituie *conturul coreferent al acestor unități* [91, p. 39].

După W. Dressler, *apropierea semantică* (Semantische Kontoguitätsbeziehungen) este chiar tipul principal de *coeziune semantică* [33, p. 16].

În opinia lui M. Titzmann și M. Bense însă, *coeziunea semantică* (Kohärenz) este condiționată de *semnificația tradițională* (adică normativă sau “așteptată”⁴²) a unităților unei limbi, care permite ca un discurs să fie inteligibil în linii generale [98, p. 70], [14, p. 134].

În acest sens, H. Weinrich, R. Kloepfer și U. Oomen opinează că *orizontul de așteptare al interlocutorului înglobează [atît] semnificația cuvintelor* [103, p. 319], cît și *relațiile dintre ele* [61, p. 106].

Prin urmare, *norma așteptată* sau *orizontul de așteptare* face referire la *receptorul* discursului. *Generatorul* este doar determinat să creeze un discurs inteligibil, însă nu și obligat să respecte *norma așteptată*. Reiese că un discurs coerent poate fi creat, neținîndu-se cont de *orizontul de așteptare* al interlocutorului. Abordarea coeziunii prin prisma *semnificației* unităților lexicale și *relațiilor* lor l-a determinat pe E. Coșeriu să delimiteze *coeziunea lexico-semantică*⁴³, *sintactică* și *superfrastică* [62, p. 21-22].

⁴¹Termenul *apropiere semantică* este introdus în lingvistică de W. Dressler [33, p. 16] și R. Harweg [51, p. 184-190]. R. Harweg delimitează apropierea semantică logică, hipersemică, ontologică, situativă și culturală.

Pentru I. Dîmarșkaia-Babaian, aceasta este un parametru atît al coeziunii, cît și al coerenței ce se realizează prin substitute [140, p. 13-14].

Alți lingviști pun accentul în coeziune pe *interferența semantică* a unităților enunțului și discursului. Astfel pentru L. Galperin, unitățile *narațiunii secundare* (complîmirile, concretizările, devierile tematice episodice etc.) sînt conexe cu narațiunea principală prin interferență semantică [137, p. 26-27].

⁴²În opinia lui B. Carstensen, în discursurile literare tot mai rar se respectă normele limbilor. Din această cauză, savantul substituie termenul de “normă” cu cel de “normă așteptată” (Erwartungsnorm) [25, p. 260].

⁴³Pentru H. Junker, coeziunea lexico-semantică este o conexiune a cîmpurilor semantice arhitectonice prin grupuri lexemice comune, contururile semantice ale cărora au zone de interferență [48, p. 1].

În accepția lui H. Peukert, ritmul unităților discursului⁴⁴ și apartenența lor la un tip structural condiționează coeziunea lor **formal-structurală**. Cercetătorul opinează că discursul se constituie și în baza unei coeziuni **semantico-temporale** [83, p. 116], *asigurată de unitatea conturului temporal al discursului* [140, p. 13], numită *continuum temporal* sau *taxis* [120, p. 72-73].

Pentru H. F. Plett, coeziunea este o conexiune **semantică** (Semantische Textkohärenz, condiționată de anumite „simptome” ale dependenței semantice a unităților discursului) și **sintactică** (Kohärenz, condiționată de anumite „simptome” ale dependenței formale a unităților discursului), iar dacă accentul se pune pe perspectiva dinamică a discursului, și o conexiune **pragmatică**, rezultatul activității verbale comune a unui locutor și receptor [87, p. 39].

După H. Peukert, conexiunea pragmatică a discursului condiționează coeziunea **comunicativă** [83, p. 116].

Din perspectiva stilurilor funcționale, L. Galperin delimitează coeziunea **stilistică** (relevantă în baza chiasmului) [137, p. 26].

U. Oomen pune accentul pe coeziunea **pur glotică** a unităților înrudite semantic, fără coeziune extraglotică [81, p. 78].

Pentru majoritatea savanților însă, *coeziunea este doar o îmbinare lineară, sintactică a constituenților enunțului* [112, p. 23-24]⁴⁵, *totalitatea trăsăturilor gramaticale ale discursului, ce condiționează caracterul de tot unitar al acestuia* [101, p. 60-62]. Reiese că *lingviștii studiază coerența discursului sub aspect semantic, iar coeziunea – sub aspect gramatical (morfologic și mai ales sintactic)* [140, p. 4].

2. 1. 1. Parametri ai coeziunii și coerenței discursului

I. Beaugrande și W. Dressler opinează că *coeziunea* este condiționată de **elipsă, timp, aspect, expresiile joncționale, recurența parțială** a unităților discursului, **repetiția și paralelismul lor, pro-forme și parafrază** [12, p. 86-118].

E l i p s a este concepută, de cele mai dese ori, drept parametru al coerenței, deoarece semnaleză dependența semantică a unui lanț incomplet al discursului de contextul anterior și îl încadrează în acesta: *Il avait attendu encore, □⁴⁶ émietté un peu de papier, □ était rentré, □ sorti de nouveau, puis, au bout d'un certain temps, il avait disparu brusquement,*

⁴⁴În acest sens, L. Galperin delimitează chiar coeziunea *ritmului* [137, p. 74].

⁴⁵Reiese că și coeziunea nu este o categorie a discursului.

⁴⁶Prin semnul □, marcăm elementul ce lipsește în discurs.

fermant derrière lui avec colère ses portes-fenêtres (A. Camus, *La Peste*, p. 109). Elipsa se întâlnește, de cele mai dese ori, în discursul dialogat: *Maigret, lui, demandait à Point : «Vous reconnaissez l'écriture?» «Elle me rappelle quelque chose, sans pourtant m'être familière». «Cette lettre a été envoyée jeudi dernier par Joseph Mascoulin». «A qui?» «□ A Julien Piquemal»* (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 91). “*Il fumait le cigare?*” “*Non. □ La cigarette*” (idem, p. 109).

În opinia lui E. Vasiliu, I. Dîmarskaia-Babaian și L. Bondarko, **timpul** și **aspectul** organizează conturul semantic al discursului [101, p. 101], [140, p. 104], [120, p. 73] într-o structură continuă și orientată: *Ce nouveau concept nous permet maintenant de préciser la notion de traduction. Lorsqu'un critique parle de la peinture ou de la musique, du fait même qu'il en parle, il présuppose l'existence d'ensembles signifiants «peinture», «musique». Ses paroles constituent donc, par rapport à ce qu'il voit ou entend, une métalangue. Ainsi, quels que soient la nature du signifiant ou le statut hiérarchique de l'ensemble signifiant considéré, l'étude de sa signification se trouve située à un niveau métalinguistique par rapport à l'ensemble étudié. Cette différence de niveau est encore plus visible lorsqu'il s'agit de l'étude des langues naturelles: ainsi, l'allemand ou l'anglais peuvent être étudiés dans une métalangue linguistique utilisant le français, et inversement* (A. -J. Greimas, *Sémantique structurale. Recherche de méthode*, p. 15).

La baza discursului citat este pus timpul prezent și aspectul continuativ.

Expresiile joncționale sînt calificate de P. Zlateva drept *cuvinte deictice*, unități lexico-semantice, ce ajută la interpretarea unui enunț prin prisma celor anterioare [19, p. 7], condiționînd, astfel, integritatea semantică a unei totalități de elemente [147, p. 29].

După N. Arutiunova însă, aceste expresii sînt doar niște **poduri logice** între constituenții unui discurs [112, p. 23-24], iar după I. Dîmarskaia-Babaian – parametri ai **coeziunii** și **coerenței**, care înglobează doar seme relaționale, ce pătrund în conturul semantic al unităților de bază ale discursului și, astfel, acestea devin conexe [140, p. 4].

În aceeași ordine de idei, O. Ducrot și D. Brockway menționează că **cuvintele discursului sau conectorii** [adică expresiile joncționale] nu au valoare proprie stabilă, ci depind de elementele, pe care le îmbină [40, p. 157], adică de context [19, p. 7].

În opinia G. Valimova și I. Mistrík însă, aceste expresii îmbină doar formal și semantic propozițiile, concretizează relațiile dintre ele, dar nu se integrează în ele [126, p. 185], [79, p. 76]. Prin urmare, expresiile joncțio-

nale au valoare proprie, în baza căreia realizează atât conexiunea formală, cât și cea semantică a unităților unui discurs.

După I. Mistrík, majoritatea conectorilor realizează doar **joncțiunea** (adică îmbinarea formală) și doar conectorii de tipul *premièrement, par exemple, donc, en effet, comme on a mentionné, par conséquent, ainsi* etc. condiționează conexiunea semantică a constituenților discursului [79, p. 76]: *Ceux à qui l'oeuvre de Brøndal est tant soit peu familière savent le rôle qu'il attribuait aux structures élémentaires – saisies toutefois par lui au niveau du système linguistique, et non, comme nous le proposons en ce moment, au niveau de la manifestation – dans l'établissement d'une typologie des langues naturelles, qu'il considérait comme représentatives des mentalités collectives. Ainsi, les langues dites primitives sont caractérisées, pour lui, par l'utilisation fréquente des structures complexes, tandis que les progrès de la civilisation se traduisent par la transformation de ces structures complexes en structures binaires logiques* (A.-J. Greimas, *Sémantique structurale. Recherche de méthode*, p. 10). „**En effet**, ce serait monstrueux”, dit Minnie, songeuse... (M. Druon, *Nouvelles*, p. 39). **Donc**, comme nous l'avons vu plus haut, *Les Phocéens établissaient des comptoirs marchands le long des côtes...* (M. Druon, *Nouvelles*, p. 49). *Mais Minnie, qui ne pensait qu'à son bracelet, ne parut pas réagir. Alors, se tournant vers Marie-Françoise: „Vous avez fait du latin, Mademoiselle?”* demanda le chanoine (idem, p. 26).

În opinia D. Brockway însă, toți conectorii sînt, în primul rînd, parametri **semantici**, deoarece *semantica studiază aportul fiecărui cuvînt la interpretarea enunțului* [19, p. 7]. Cercetătoarea, în comun acord cu I. Moeschler [citată după 101, p. 105], mai identifică în discurs și conectori **logici** (care contribuie la interpretarea prin incluziune, excluziune sau succesivă a frazelor complexe), dar și **pragmatici** (care îmbină unitățile discursului într-un tot unitar în baza intenției comunicative comune).

Prin urmare, în tratarea conectorilor, accentul se pune concomitent pe laturile logică, semantică și pragmatică.

În aceeași ordine de idei, D. Maingueneau [70, p. 116-136], J. - C. Anscombe [6, p. 23-40], O. Ducrot [36, p. 248-280], [6, p. 23-40], [35, p. 11-29], [39, p. 96-114], S. Bruxelles [21, p. 47-62], C. Plantin [86, p. 23-39], A. Cadiot [22, p. 94-102], E. Letoublon [66, p. 85-111], R. Martin [73, p. 104-114], S. Faik [42, p. 143-155], A. Zenone [110, p. 69], I. Schelling [97, p. 65-107], I. Moeschler și N. de Spenser [80, p. 93-112] delimitează conectori *argumentativi, negativi, de subiectivitate, de consecutivitate, cronologici și concluzivi*.

Drept conectori *argumentativi*, lingviștii califică unitățile *mais*, *car*, *parce que*, *puisque*, *donc*, *alors*, *ainsi*, *de toute façon*, *d'ailleurs* etc.

D. Maingueneau [70, p. 116-136], J. - C. Anscombe [6, p. 23-40], O. Ducrot [6, p. 23-40], [35, p. 11-29], S. Bruxelles [21, p. 47-62], C. Plantin [86, p. 23-39] și A. Cadiot [22, p. 94-102] delimitează conectorul argumentativ *mais* de cel negativ: *On se plaint de la violence d'un grand nombre / Mais* (= *opposition*) *nul ne dit: Où est Dieu [...]* (Job, 35, v. 9-10). *Dieu est puissant. / Mais* (= *c'est pourquoi*) *il ne rejette personne* (Job, 35, v. 5).

În același timp, O. Ducrot [36, p. 248-280], R. Martin [73, p. 104-114] și S. Faik [42, p. 143-155] opun atât conectorul argumentativ *parce que* [= *attendu que*, *comme*, *étant donné que*] conectorilor *car* (care introduce în discurs o explicație sau o dovadă) și *puisque* [= *dès l'instant où*, *du moment que*], cât și conectorul *car* conectorului *puisque*: *Ceux qui avaient pour demeure les ténèbres et l'ombre de la mort / Vivaient captifs dans la misère et dans les chaînes. / Parce qu'ils s'étaient révoltés contre les paroles de Dieu...* (Psaumes, 107, v. 11). „*Avec ton nom nous écrasons nos adversaires. / Car ce n'est pas en mon arc que je me confie...*” (Psaumes, 44, v. 6-7). „*Le roi porte ses désirs sur ta beauté. / Puisqu'il est ton seigneur...*” (Psaumes, 45, v. 12).

Pentru A. Zenone, *donc*, *alors* și *ainsi* nu sînt conectori argumentativi, ci consecutivi. Cei din urmă îmbină argumentele și concluzia într-o demonstrație [110, p. 69]:

*Car la création est devant; Dieu derrière.
L'homme, du côté noir de l'obscur barrière,
Vit, rôdeur curieux;
Il suffit que son front se lève pour qu'il voie
A travers la sinistre et morne claire-voie
Cet oeil mystérieux.*

Donc ne nous disons pas: - *Nous avons nos étoiles. –
Des flottes de soleils peut-être à pleines voiles* (V. Hugo, *A la Fenêtre pendant la Nuit*, p. 126).

*Il s'est jugé perdu, puisqu'il était surpris,
Sa retraite coupée et tous ses chemins pris;
Alors il a saisi, dans sa gueule brûlante,
Du chien le plus hardi la gorge pantelante
Et n'a pas desserré ses mâchoires de fer [...]* (A. de Vigny, *La Mort du Loup*, p. 46).

Au bout de trois ans, tu sortiras toute la dîme de tes produits [...], et tu la déposeras dans tes portes. Alors viendront le Lévitte [...], l'étranger

et la veuve [...] et ils mangeront [...] (Deutéronome, 14, v. 28-29). De telles ambiguïtés – et l'on pense immédiatement, entre autres, au « Nez » de Gogol -, si elles s'affichent, dans la mesure où elles sont voulues, comme des procédés rhétoriques, n'en sont pas moins caractéristiques du fonctionnement normal des langues naturelles.

Ainsi, un message du type: Cet homme est un lion reste, dans notre contexte social, univoque, et lion n'y manifeste, du fait de l'isotopie caractérisée par la redondance du classème « humain », que les valeurs sémiques de « courage » (A.-J. Greimas, *Sémantique structurale. Recherche de méthode*, p. 96).

D. Maingueneau opinează că jonctivul *alors* poate introduce și nuanțe subiective în discurs, iar *ainsi* – ilustrative [70, p. 128-129]: *Au sein de ta détresse, toutes ces choses t'arriveront. Alors, dans la suite des temps, tu retourneras à l'Eternel [...]* (Deutéronome, 4, v. 30). *Ainsi parle l'Eternel, le Dieu d'Israël: Laisse aller mon peuple [...]* (Exode, 5, v. 1).

În opinia lui I. Schelling, *finalelement* și *de toute façon* introduc o concluzie în discurs [97, p. 65-107].

Pentru D. Maingueneau însă, *finalelement* (ca și *en somme* și *enfin*) este conectorul ce introduce atât concluzia, cât și cronologia, iar *de toute façon* – conectorul ce introduce argumente contradictorii în raport cu o aserțiune globală [70, p. 133]: *Et finalelement – c'est à cela, d'ailleurs, que l'exemple devait servir [...]* (A.-J. Greimas, *Sémantique structurale. Recherche de méthode*, p. 63). *De toute façon, les acquis dans n'importe quel domaine ne sont jamais définitifs [...]* (P. Bertocchini, E. Costanzo, *Autoformation et didactique des langues: de nouveaux parcours*, p. 28).

Conectorul *d'ailleurs* introduce un argument secundar în discurs [39, p. 68]: «*Bien sûr, il avait dit cela, on l'avait pris au mot, mais c'était une supercherie! D'ailleurs tout le printemps est une supercherie*» (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 56).

Prin urmare, conectori, în franceză, pot fi considerate conjuncțiile, locuțiunile conjuncționale, adverbele și locuțiunile adverbiale.

M. Callamand însă evidențiază un număr mai mare de elemente cu rolul unor conectori ai unităților discursului [23, p. 93-120], care exprimă diferite raporturi și sînt întrebuințați în mod diferit.

Astfel, **dilema** este introdusă, de cele mai dese ori, prin:

- *soit... soit...*, (*soit que... soit que...*), *ou... ou...*: «*Tu as le choix: ou tu te débarrasses du même, ou tu le gardes pour toi toute seule!*» (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 54).

Informația suplimentară este introdusă în enunț, de cele mai dese ori, prin:

- **et, (et, mais) aussi/également:** *Ce qui l'écrasait le plus, il s'en souvenait et s'en souviendrait toute sa vie, c'était l'impression d'avoir affaire à une force sans nom, sans visage, qu'il est impossible de saisir. Et aussi que cette force-là, pour tout le monde, était la Force avec une majuscule, le Droit* (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 84).

- **ou, ou bien:** *A supporter que Malterre ait eu vent de la visite de Piquemal boulevard Saint-Germain et qu'il ait fait surveiller Auguste Point [...] Ou même qu'après l'entretien qu'il avait eu avec celui-ci [...]* (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 48).

- **(et, ou) encore, de plus, et en plus:** *Ou encore, le cycle complet des gravures de la guerre [...]* (M. Fernandez, *Otto dix*, p. 21). **De plus,** la caractérisation de dépendance permet d'intensifier le qualifiant à l'aide de procédés divers [...] (P. Charaudeau, *Grammaire du Sens et de l'Expression*, p. 204).

- **(et) puis, (et, ou) même:** *Il s'enveloppa dans sa robe de chambre de soie japonaise où des oiseaux flamboyants voletaient entre des arbres au feuillage délicat. Puis il se campa devant la glace de la grande armoire* (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 16).

- **(et, mais) particulièrement/en particulier/notamment, (et, mais) surtout, outre, en outre:** *«Je voudrais que vous vous souveniez de la journée de mardi. En particulier de la matinée»* (G. Simenon, *L'Opium et le Bâton*, p. 23). **En outre,** sont traitées à part, dans différents chapitres, les propositions: relatives, attributives, adjectivales, adverbiales, compléments de nom [...] (P. Charaudeau, *Grammaire du Sens et de l'Expression*, p. 106).

Informația nouă este introdusă, de cele mai dese ori, prin:

- **d'autre part, comme, en ce qui concerne, par ailleurs:** *“Je m'appelle Arezki. Mon oncle s'est logé une balle dans le pied [...] avec son fusil de chasse [...] Oui, il l'avait chargé à balles [...] Pour le sanglier”. “Une balle dans le pied [...] en chassant le sanglier [...]?” dit Bachir. “D'autre part c'est un peu loin d'ici, quatorze kilomètres!”* (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 127).

- **à propos, pour, quant à, en matière de, sur le plan, sur ce point, là-dessus, là encore:** *«Quant à ceux de ce matin, qui sont arrivés quelques minutes après qu'elle était sortie pour aller à son travail, ils étaient deux* (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 61).

- **des solutions/il y en a plusieurs, autre signe/avantage, solution, indice/ phénomène révélateur, question rhétorique:** *Il venait de dire tout*

ce qu'il avait à dire [...] N'était-ce pas étrange que ce fût à Maigret, qu'il ne connaissait pas, qu'il n'avait jamais vu, qu'il eût fait appel? (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 8).

Pentru a introduce în discurs o **sucesiune** se utilizează, de cele mai dese ori:

- (tout) **d'abord... ensuite..., enfin...; (tout) d'abord... aussi / également / puis... enfin; premièrement..., deuxièmement..., enfin...; le, la, les premier(e)(s)..., (le), (la), (les) second(e)(s)...; primo..., secundo...:** «Tu vas traduire, **Primo:** j'interdis qu'on enterre le cadavre [...]» «**Secundo,** je vous donne une heure pour évacuer Tala» (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 62). **La première** que Maigret questionna n'était pas chez elle le mardi, mais à l'hôpital où on opérât sa soeur. **La seconde**, qui était jeune et tenait un enfant sur le bras en le soutenant de sa hanche, confondait sans cesse mardi et mercredi (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 34).

Comparația este introdusă, de cele mai dese ori, prin:

- **comme, tel (s)/telle (s), ainsi, de cette manière/de cette façon, de même/de même que + indicativul, aussi bien que + indicativul, de ce genre/de ce type/de cette sorte:** Il m'a fait l'effet d'un homme timide. «**Telle** n'est pas sa réputation» (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 68).

Comme un pauvre enfant

Quitté par sa mère,

Comme un pauvre enfant

Que rien ne défend:

Vous me laissez là

Dans ma vie amère [...] (M. Desbordes-Valmore, *Qu'en avez-vous fait ?*, p. 25).

- **égal(e)/égal(e) à qq. ch., pareil(s)(le)(les), identique, semblable, équivalent(e):** “Mais vous savez pourquoi elle a trop bu?” “Pour faire comme toi”. “Non, moi, je ne bois jamais. Mahsin venait de se faire avorter”. “Quand?” dit Bachir. “Juste ce soir c'était la première fois, vous comprenez?” “Et qui lui a fait cela?” “Il ne faut pas poser des questions **pareilles**” (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 41).

Includerea elementelor în discurs se face, de cele mai dese ori, prin:

- **avec:** Il ferait du sport tous les matins. **Avec** le professeur de gymnastique de Radio-Alger (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 9). **Le tout** mis en scène, filmé, monté d'une brillante manière [...] **Avec**, en prime, un acharnement à détruire tout ce beau monde [...] (J. Pêcheur, *Partir, revenir...*, p. 17).

- **compris, même, même + circonstanțele, quand..., compte tenu de..., en tenant compte de, entre autres:** «Il m'a déclaré que ma démission n'arrangerait rien, qu'elle serait considérée comme un aveu de culpabilité et que tout ce que j'avais à faire était de dire la vérité». "Y compris sur le contenu du rapport Calame?" questionna le commissaire (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 72). **De même, la couleur rouge [...]** transpose les rouges et les roses des tableaux du peintre (M. Estève, *L'Art contre la Souffrance*, p. 15).

- **pendant, parmi, dont:** *Ma main sera contre les prophètes. Dont les visions sont vaines et les oracles menteurs* (Ezéchiel, 13, v. 9).

Paralelismul este introdus, de cele mai dese ori, prin:

- **un(e), des..., d'autres/certain(e)(s)..., d'autres... /certain(e)(s)...**, **il y a aussi ceux + pronom relatif..., il y en a d'autres qui... /pour..., comme pour... / dans d'autres cas, l'un..., l'autre... /l'une..., l'autre... /les uns (les unes)...**, **les autres..., parallèlement (à)...**: *Un vieillard se mit à supplier Tayeb. Sa voix tremblait d'émotion. D'autres se joignirent à lui* (M. Mammeri, *L'Opium et le Baton*, p. 37).

Opoziția este introdusă, de cele mai dese ori, prin:

- **non (pas), non/plus, mais:**

*Trois s'arrêtent, et moi, cherchant ce qu'ils voyaient,
J'aperçois tout à coup deux yeux qui flamboyaient,
Et je vois au-delà quelques formes légères
Qui dansaient sous la lune au milieu des bruyères,
Comme font chaque jour, à grand bruit, sous nos yeux,
Quand le maître revient, les lévriers joyeux.
L'allure était semblable et semblable la danse;*

Mais les enfants du Loup se jouaient en silence [...] (A. de Vigny, *La Mort du Loup*, p. 47).

Je n'ai pas entendu l'homme, les yeux humides de pitié, dire au serpent qui le pique mortellement: « Puisse-tu renaître homme et lire le Védas! » **Mais** j'ai entendu l'homme comme un char lourd sur sa lancée écrasant mourants et morts [...] (H. Michaux, *Ecce homo*, p. 562).

- **sinon:** "Parlez, et il repartira sans même vous avoir vu [...] à moins que vous y teniez. **Sinon** je veux vous confronter avec lui » (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 123).

- **autrement, au contraire/contrairement/par contre/contre, en revanche, au lieu de, alors que, tandis que:** **Contrairement** à ce qu'on lui avait toujours dit, les Français ne respectent les lois de la guerre (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 12).

Restricția este introdusă, de cele mai dese ori, prin:

- *seulement, uniquement, (tout) simplement, juste:*

Ce n'est même plus l'orage

De fer d'acier de sang

Tout simplement des nuages

Qui crèvent comme des chiens [...] (J. Prévert, *Barbara*, p. 553).

Restricția concessivă este introdusă, de cele mai dese ori, prin:

- *bien que, encore que/encore faut-il que, que... ou que, que... ou non..., que ce soit... ou..., soit que... soit que... : Il y avait onze ans de cela, quand Belaïd à quarante ans avait pris le car, et bien qu'il fût certain que c'était pour aller à l'usine en France, tout le monde s'était donné* (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 45).

- *quoique, pour (si) aussi + adjectiv + que..., quelque + adjectiv + que... : Puis, quoique le Lazou ne dît plus rien, tout le monde continua de crier* (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 18).

- *qui que..., quoi que..., où que...: Quoi qu'il arrive, il faut que nous le souffrions ensemble* (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 86).

- *quel (le)(s)(les) que + être..., quelque(s) + nume + que..., à moins que..., pourvu que...: Quelquefois, même, ils n'avaient que cela; pourvu que ce fût bien dit, elle se souciait peu que ce fût justement ou à tort* (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 34).

- *mais: Ce ciel dont un cercle précis de montagnes où la mer trace de partout les limites, mais qui s'étale au-dessus de lui comme une tentation toujours proposée, toujours imposée, Alger sait qu'il ne peut y parvenir qu'à force d'exaltation* (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 7).

- *(mais) naturellement/évidemment/bien sûr/bien entendu: Ces trois-là avaient eu rarement leur photographie dans les journaux. Le grand public ne les connaissait pas. Plus exactement, il ne connaissait guère Lucas de nom. Bien entendu, si la Sûreté Nationale était sur l'affaire, on les reconnaîtrait immédiatement, mais c'était inévitable* (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 79). *Évidemment, cette ambiguïté n'est que théorique [...]* (P. Charaudeau, *Grammaire du Sens et de l'Expression*, p. 335).

- *quand même, tout de même, malgré tout: « [...] Ah! si vous m'aviez mieux connu, nous serions sans doute heureux maintenant l'un et l'autre. Quand même vous m'auriez compris, madame [...]* (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 79).

- *(et) pourtant: «Je citais Hugo. Je croyais que ça allait te faire plaisir, monsieur le professeur». «Pourtant ce qui se passe dans ce pays depuis trois ans aurait dû te guérir de la comédie»* (M. Mammeri,

L'Opium et le Bâton, p. 21). **Pourtant** la chanson introduit fondamentalement un univers non linguistique dans la classe [...] (M. Boiron, *Rencontrer la musique française d'aujourd'hui*, p. 37). **Et pourtant**, ce Tour 98 a été salutaire (Fr. Ploquin, *Tour de France 98*, p. 12).

- **et**: Il m'a promis **et** il n'est pas venu (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 57).

- **toutefois, cependant, néanmoins**: Quand le commissaire revint il avait l'air ennuyé de quelqu'un qui disait: j'aurais voulu continuer avec vous l'intéressante conversation de tout à l'heure, mais vous comprenez bien que les devoirs de ma charge, n'est-ce pas [...] **Néanmoins** il ne se départissait de son ton de parfaite courtoisie que pour essayer de créer un climat de confiance, presque de familiarité (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 43). Certaines chansons appartiennent indéniablement au patrimoine culturel collectif de la France. Elles ont toute leur place dans une classe. **Cependant**, le choix de chansons contemporaines sera privilégié (M. Boiron, *Rencontrer la musique française d'aujourd'hui*, p. 12).

- **du moins, au moins**: Elle allait détruire d'un coup les résultats d'efforts patiemment poursuivis pendant six mois, en rejetant vers les Fels les populations civiles qui étaient à la veille de basculer du côté de l'ordre et de la civilisation. **Du moins** tous les officiers qui avaient au milieu de combien de difficultés entrepris une action semblable à la sienne, avaient-ils obtenu d'être engagés dans des secteurs éloignés de celui où ils avaient opéré jusque là (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 39).

- **en tout cas**: «Une révolution bien faite devrait fusiller les intellectuels. **En tout cas** tous ceux qui ne se contentent pas de répondre: présent, quand on a besoin d'eux, le petit doigt sur la couture du pantalon et la vue basse» (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 17). [...] les Français ont tout à coup redécouvert le plaisir d'être ensemble, de faire la fête ensemble. **En tout cas**, 1500000 d'entre eux sur les Champs-Élysées en mondiovision, ça se remarque [...] (J. – J. Paubel, *Faire la fête pour mieux vivre ensemble*, p. 8).

- **or**: Pourquoi Bachir avait-il depuis cinq mois quitté son cabinet de la rue Randon et où avait-il passé tout le temps? Encore heureux que personne ne l'eût vu entrer chez Claude avec son panier d'oeufs et sa tenue de paysan. **Or** le commissaire ne lui avait rien dit de tout cela (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 44). Mis à l'index par les nazis, Dix délaissera même ses visions acerbes [...] pour traiter des thèmes plus neutres [...]. **Or** ceux-ci ne sont pas moins extraordinaires que le reste [...] (M. Fernandez, *Otto dix*, p. 21).

- **heureusement**: «Il vous suffit de marcher sur mon cousin! **Heureusement** que je pense à vous. Ah! Qu'allez-vous devenir, gens de Tala, quand vous ne m'aurez plus?» (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 38). [...] il apparaissait marqué par la malchance. **Heureusement**, celui que l'on a surnommé Elefantino [...] a remporté magistralement le Tour 98 [...] (Fr. Ploquin, *Tour de France 98*, p. 12).

- **malheureusement, hélas**: «Tu vois, mon frère, il est huit heures et demie. Nous n'aurons même pas le temps d'arriver. Mais je vais te recommander à un confrère». «Si c'était vous, docteur [...]» «**Malheureusement**, frère, moi, je ne peux pas (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 71).

Je me mire et me vois ange! et je meurs, et j'aime

Que la vitre soit l'art, soit la mysticité –

A renaître, portant mon rêve en diadème,

Au ciel antérieur où fleurit la Beauté!

Mais, **hélas!** Ici bas est maître: sa hantise

Vient m'écœurer parfois jusqu'en cet abri sûr [...] (S. Mallarmé, *Les Fenêtres*, p. 313).

Deductiã și continuitatea sînt introduse, de cele mai dese ori, prin:

- **sur quoi, suivant que + indicativul, selon que + indicativul**: «Sire, je voudrais bien que mon vin fût meilleur. Néanmoins, tel qu'il est, je l'offre de grand coeur». **Sur quoi**, Notre-Seigneur ayant goûté le vin: «De quoi vous plaignez-vous?» (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 134).

- **alors**: Ils ne parvenaient pas à accrocher nos regards fuyants, et quand par hasard cela leur arrivait, c'était pour y lire des lueurs de haine. **Alors** ils ont été déçus, ils se sont sentis abandonnés, presque trahis (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 14). Il craint que ses enfants ne le laissent vivant; / **Alors** il se soulève, ouvre son aile au vent [...] (A. de Musset, *La Nuit de Mai*, p. 64).

- **donc**: C'est **donc** en faisant appel à des catégories classématiques, quelles qu'elles soient – et non pas nécessairement à des catégories morphologiques -, et en considérant au départ ces variations des isotopies qui ne se trouvent pas enfermées dans les frontières syntaxiques, que nous serons à même de mieux évaluer les difficultés que l'on rencontre et les solutions qu'on peut envisager pour rendre compte de l'existence des isotopies larges (A. - J. Greimas, *Sémantique structurale. Recherche de méthode*, p. 70).

- **évidemment**: «C'est pour continuer notre conversation de tout à l'heure [...] à propos des intellectuels. **Évidemment** je t'ai choqué quand j'ai dit qu'il faisait fusiller tous ceux qui n'étaient pas les adulateurs inconditionnels d'un régime populaire» (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 16).

- **et, par conséquent/ en conséquence:** Restait Point, qui l'avait lu aussi, mais qui, lui, était ministre, **par conséquent**, plus difficile à examoter (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 22). Je veux que celle-ci soit la dernière strophe de mon invocation. **Par conséquent**, une seule fois encore, je veux te saluer et te faire mes adieux! (Lautréamont, *Les Chants de Maldoror*, p. 213).

- **ainsi (+ inversie):** **Ainsi** se passa le reste du jour et toute la nuit (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 84).

- **aussi (+ inversie):** **Aussi** fut-il étonné une nuit de s'entendre appelé par son nom alors qu'il dormait déjà: «Docteur Bachir [...]» (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 43).

- **de sorte que + indicativul:** **De sorte qu'**on retrouvait Eugène Benoît, l'homme au cigare, dans deux endroits: boulevard Pasteur, où il s'était probablement emparé du rapport Calame, et dans le bras de la rue Jacob [...] (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 89).

- **d'où + nume:** Il est facile de rire de soi dans les petites choses quand on s'admire dans les grandes. **D'où** le parfait **humour** des Anglais (A. Maurois, *Une carrière et autres nouvelles*, p. 36). Le mot «zone» date du début du XX-ième siècle et il a d'abord désigné, en français populaire, l'espace qui entourait Paris [...], puis [...] pas les banlieues chic [...], mais les espaces délabrés [...], où vivaient des clochards, des chômeurs, en bref des zonards. **D'où** le verbe «zoner», «être sans toit» [...] (J. – J. Calvet, *Routard et zonard*, p. 22).

- **ce qui explique:** De tous ces Jupiters on en a fait un seul à qui l'on a attribué toutes les aventures de chacun de ses homonymes. C'est **ce qui explique** la prodigieuse quantité de bonnes fortunes qu'on prête à ce dieu (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 67).

- **c'est pourquoi/ c'est pour cette raison que/ c'est la raison pour laquelle:** Il me disait, entre autres choses, que j'étais la plus honnête femme de Paris, **c'est pourquoi** il voulait être mon amant (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 98). Mais, parmi la prairie de jacinthes, l'odorante étoile incendia les dents avides qui voulaient dégrafer son corsage fertile. **C'est pourquoi** mon troupeau subtil, à l'heure d'angélus, rentre en moi-même, les flancs désespérés (Saint-Pol-Roux, *Soir de Brebis*, p. 332-333).

- **être le résultat de + nume/il en résulte + nume sau que + indicativul:** Malgré son chagrin, elle n'était pas insensible à la satisfaction que donne à tout narrateur une histoire bien contée, et elle se préparait à son récit en cherchant des exordes, et commençant tantôt d'une manière, tantôt d'une autre. **Il en résulte qu'**elle vit les énormités de son mari sous toutes leurs faces [...] (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 127).

- **en déduire que:** «Je suis monté à l'appartement de Mme Hariel, qui mène une existence confortable et qui a trois enfants, dont le plus jeune a huit ans. J'ai encore joué l'inspecteur d'assurances. Elle n'a pas bronché. **J'en déduis que** j'étais le premier à aller la voir (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 116).

- **en conclusion:** **En conclusion**, on lisait: Il serait intéressant d'établir la liste des personnages officiels: ministres, députés, sénateurs, conseillers municipaux de la ville de Paris et d'ailleurs qui ont été les hôtes d'Arthur Nicoud dans sa somptueuse propriété de Samois (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 112). **En conclusion**, ces trois vecteurs de la modernité [...] imposent pour l'avenir du français de privilégier les images d'une langue en prise sur le changement [...] (J. Pécheur *La Décentration contre la Nation*, p. 25).

Cauza, mijlocul și originea sînt introduse, de cele mai dese ori, prin:

- **parce que, car, puisque, participiul prezent:** *L'Algérien est une justification d'existence. Car de voir comme ils sont méprisés et vils, misérables et inexistants, d'éprouver comme eux peuvent les avilir et les mépriser, faire leur misère et leur inexistence, donne un sens à leur vie* (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 19). **Car** à côté du célèbre Festival d'Avignon [...], la France entière se transforme en jardin festivalier [...] (D. Malbert, *Par les Villages...*, p. 20).

- **c'est que/ce n'est pas que + conjunctivul/non que + conjunctivul:** *Quant aux femmes, elles pensaient peu à monsieur l'attaché du ministre [...]* «**C'est que** vous ne vous occupiez pas d'elles» (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 158).

- **avec (= à cause):** [...] le souvenir de cette fatale soirée passait dans son esprit aussi rapide qu'un éclair. **Avec** lui se réveillait une douleur vive et aiguë [...] (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 76).

- **grâce à + nume:** **Grâce à sa force** prodigieuse, il parvint à se relever (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 34).

- **à force:** **A force** de nous heurter à tous les angles le long des jours, nous finissons par savoir qu'il n'était pas fait pour nous, ou nous pas pour lui (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 178).

- **avec (= grâce):** **Avec** un mérite aussi transcendant, Matéo Falcone s'était attiré une grande réputation (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 5).

- **du fait que + nume sau que + indicativul:** «**Du seul fait que** j'admettais la possibilité de le faire naître artificiellement, j'en avais implicitement reconnu l'illusion» (M. Proust, *A la Recherche du Temps perdu*, p. 78).

- **vu + nune sau que + indicativul:** *Cette mauvaise plaisanterie, vu la circonstance, parut excellente* (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 235).

- **d'où que:** *D'où que les soldats partent il leur faudrait pour l'atteindre traverser d'abord sur dix mètres une couche de chair, de loques et d'yeux exaltés* (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 198).

- **d'autant plus que, d'autant plus... que + indicativul:** *«Quel signalement? Nous irons plus vite que si je te fournis toute une liste. D'autant plus que je n'ai pas tous les noms en tête, moi non plus»* (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 79).

- **comme:** *Comme il était très dur pour sa famille et pour lui-même, il avait fini par acheter un petit champ, une paire de boeufs, une vache* (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 31).

- **de peur que + conjunctivul sau de + infinitivul:** *«Tyrbvl..., monsieur», dit-il en se rapprochant et baissant la voix de peur qu'un autre que moi ne pût l'entendre [...]* (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 389).

Scopul este introdus, de cele mai dese ori, prin:

- **pour que + conjunctivul, afin de + infinitivul, afin que + conjunctivul:** *«Tu peux toujours courir pour que je te donne la sten, si tu vois ou que tu entends quelque chose, réveille-moi»* (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 127). *Le temps est beau crions plus fort / Pour que les rêveurs dorment mieux* (P. Eluard, *Crier*, p. 500-501).

- **de sorte que + conjunctivul, de manière (à ce) que + conjunctivul, de façon (à ce) que + conjunctivul:** *Il s'est fait ainsi, petit à petit, la réputation d'un impitoyable redresseur de tords. De sorte que tous les illuminés, tous les aigris, tous les révoltés dans le genre de Piquemal s'adressent à lui quand ils découvrent ou croient découvrir quelque chose de malpropre* (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 132).

Condiția este introdusă, de cele mai dese ori, prin:

- **si:** *«Si tu es assez bête, et je suis gentil, pour ne pas prendre de précautions, c'est à toi seule aussi d'en subir les conséquences [...]*» (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 163).

Ces esclaves nos ennemis

S'ils ont compris

S'ils sont capables de comprendre

Vont se lever (P. Eluard, *Crier*, p. 507).

- **à condition que:** *Et cette vérité, Maigret désirait, lui aussi, qu'on la découvre, à condition qu'on la découvre toute entière* (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 76).

- **pourvu que + conjunctivul:** *Pourvu qu'ils sauvent leur peau, il leur importe peu que ce soit dans ces murs ou dans d'autres* (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 112).

- **du moment que + indicativul:** «*Nous nous arrêterons du moment que nous n'apercevrons plus la mer*» (Malterlinck, 74, p. 345).

Ipoteza și eventualitatea sînt introduse, de cele mai dese ori, prin:

- **dans ce cas, dans le cas contraire, dans ces conditions:** «*En vous présentant un rapport Calame, vrai ou faux, en le faisant disparaître ensuite, on jette automatiquement le discrédit sur vous et sur tout le gouvernement, car on vous accusera de l'avoir supprimé.*» «**Dans ce cas**, nous en entendrons parler dès demain» (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 33).

- **comme si + imperfectul/mai mult ca perfectul:** *Il vit la chatte, et donna un coup de baïonnette dans le foin avec négligence, et haussant les épaules comme s'il sentait que sa précaution était ridicule* (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 11).

Explicația, precizarea și justificarea sînt introduse, de cele mai dese ori, prin:

- **par exemple:** «*Nos collaborateurs signalent votre présence pendant sept jours. Ensuite ils ne vous ont plus vu.*» «*Je dois dire que je ne tenais pas spécialement à me faire voir de vos collaborateurs.*» «*Vous aviez des choses à vous reprocher?*» «*Ils n'auraient pu que me contrarier.*» «*Ah!*» «**Par exemple** en exigeant que j'assure la garde de nuit» (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 116). **Par exemple**, chez Grevisse, «*que*» et «*comme*» sont traités comme deux mots subordonnants qui introduisent le même type de comparaison [...] (P. Charaudeau, *Grammaire du Sens et de l'Expression*, p. 607).

- **c'est-à-dire:** «*Je viens encore de lire dans l'Aube les élucubrations de quelques cervelles débiles qui se disent intellectuelles (à moins que ce soit tout simplement des crapules, c'est-à-dire des gens intelligents qui mentent à tant la ligne*» (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 18). Ainsi, si la fête retrouve des mots et des pratiques anciennes, elle s'invente un langage: [...] pas de fête [...] sans deux ou trois mots d'ordre: se lâcher, **c'est-à-dire** tout se permettre [...] (J. -J. Paubel, *Faire la fête pour mieux vivre ensemble*, p. 8).

- **comme:** **Comme** il sent qu'on se moque de lui, il n'ose y porter la griffe (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 129).

- **en ce cas:** «*[...] je veux te recommander à un confrère.*» «*Si c'était vous docteur [...]*» «*Malheureusement, frère, moi, je ne peux pas.*» *Le petit employé rougit, se leva.* «**En ce cas**, ça ne fait rien» (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 37).

- **notamment:** *On l'aimait assez partout à cause de sa femme, mais lorsqu'il était absent, - dans ses terres, comme c'était le cas neuf mois de l'année, et notamment au moment où commence mon histoire, - personne ne s'en apercevait* (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 265).

- **en particulier:** *Il est arrivé à Calame d'être appelé en consultation pour de grands travaux, dans des pays aussi différents que le Japon ou l'Amérique du Sud, et c'était une autorité indiscutable en ce qui concerne la résistance des matériaux. En particulier, du béton* (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 27).

- **en effet:** *«Mais je vois que l'on me fait signe, c'est sans doute pour m'annoncer une bonne nouvelle». En effet en dernière minute, nous apprenons qu'embarqué dans une jeep du premier R. P. C. le terroriste a été abattu alors qu'il tentait de s'enfuir [...]* (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 203). **En effet**, *ce qui caractérise une intelligence distribuée, c'est une conception décentralisée de l'échange et du partage* (J. Pécheur, *La virtualité contre l'espace unifié*, p. 25).

- **d'ailleurs:** *«Bien sûr, il avait dit cela, on l'avait pris au mot, mais c'était une superchérie! D'ailleurs tout le printemps est une superchérie»* (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 56).

- **et:** *Il était absent depuis quelques heures, et le petit Fortunato était tranquillement étendu au soleil* (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 6).

- **parantezele ():** *Il aurait bien voulu le dire à Claude. Il n'osait pas, parce que Claude était Française, que le français c'était sa langue (alors elle devait bien savoir comment la manier, non?)* (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 276).

*J'ai, quelque jour, dans l'Océan,
(Mais je ne sais plus sous quels cieux),
Jeté comme offrande au néant,*

Tout un peu de vin précieux... (P. Valéry, *Le Vin perdu*, p. 388).

- **două puncte (:):** *“Je te lis les titres: “Pour lutter plus efficacement contre les hors-la-loi, le général Massu a reçu les pleins pouvoirs sur tout le territoire du grand Alger [...]» Déclaration de Massu: Tout Alger sera passé au peigne fin, rue par rue, maison par maison, homme par homme»* (M. Mammeri, *L'Opium et le Bâton*, p. 10). *L'enjeu est de taille: il s'agit d'intégrer les défis d'une modernité qui bouleverse notre perception de l'espace et du temps [...]* (J. Pécheur, *L'Éditorial*, p. 1).

Dors: ce lit est le tien... Tu n'iras plus au nôtre

- Qui dort dîne. – A tes dents viendra tout seul le foin.

Dors: on t'aimera bien – L'aimé c'est toujours l'Autre...

Rêve: La plus aimée est toujours la plus loin... (T. Corbière, *Sonnet posthume*, p. 292).

- **tireurile** (- ... -): *Ce qu'il savait de Point, c'est que c'était un avocat vendéen – de la Roche-sur-Yon, sauf erreur – qui était venu sur le tard à la politique* (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 14).

Din cele expuse, reiese că M. Callamand califică drept conectori conjuncțiile, locuțiunile conjuncționale, adverbele, locuțiunile adverbiale, locuțiunile prepoziționale, verbele, numeralele, pronumele, adjectivele, substantivele, semnele de punctuație⁴⁷, sintagmele predicative.

După M. Ioniță însă, verbele, pronumele, substantivele, adjectivele și întrebările retorice sînt *substituite*, în acest caz, și nu doar conectori [148, p. 53].

Pentru majoritatea cercetătorilor, o unitate glotică este *substitut* cînd înlocuiește o unitate a discursului în contextul posterior: [...] *l'homme dans lequel était l'esprit malin s'élança sur eux, s'en rendit maître, et les maltraita de telle sorte qu'ils s'enfuirent* [...] ⁴⁸ *Cela fut connu de tous les Juifs* (Actes, 19, v. 16-17). În acest caz, identificăm o recurență.

Pentru I. Dîmarskaia-Babaian, **recurența** este un fenomen *semantic* (adică ține de *coerența* discursului). Cercetătoarea delimitează recurența *parțială* (I) și *totală* (II) prin substitute [140, p. 13] ce au funcție relațională, de pro-forme sau conectori anaforici⁴⁹: (I) *Catroux savait évidemment que son collègue de la P. J. n'était pas monté chez lui pour prendre des nouvelles de sa santé et il s'attendait peut-être à des questions plus embarrassantes que celles que Maigret avait en tête. « N'aie pas peur, vieux »* (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 120). (II) « [...] *S'ils veulent coûte que coûte éviter que le rapport de mon mari voie le jour, il faudra bien qu'ils suppriment ceux qui le connaissent.* » *«Ils n'ont pas supprimé votre mari»*. **La réponse la désarçonna** (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 125).

⁴⁷ Ar reieși că trebuie identificate atît expresii, cît și *semne* joncționale.

⁴⁸ În lucrare, substituitul va fi subliniat, iar substitutul va fi prezentat în litere îngroșate.

⁴⁹ Pentru B. Palek, *anafora* este un fenomen al limbii [82, p. 24], un indiciu că *un enunț oarecare al unui discurs are denotat comun cu enunțul anterior* [ibidem], o legătură retrospectivă *prin pronume și numerale (care au drept denotat un obiect dintr-o clasă), iar uneori și prin articole* [82, p. 24]. Reiese că anafora este bazată pe consecutivitatea semantică a elementelor discursului, adică pe *interacțiunea lexemelor actualizate (nume proprii, lexeme "singularizate", elemente ce depind de context) cu cele cu caracter general (ce au drept denotat o clasă de obiecte, fenomene, ființe)* [ibidem].

Și pentru E. Vasiliu, *recurența* este circumscrișă conturului *semantic* al discursului și este o *repetiție* sau o reluare *parțială* sau *totală* a unor trășături semantice în contextul posterior [101, p. 60-62].

Lingviștii opinează că *recurența totală* este asigurată, de cele mai dese ori, de metasubstitute și substitute ce aparțin altor stiluri funcționale (sau altor idiome) decât substituitul: „*A votre santé*». «*A la vôtre, monsieur le ministre*». *Cette fois, Point n'eut pas l'air d'entendre les derniers mots* (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 30). „*Vous n'êtes pas passé bien, gentleman*». *Rire de l'assistance*. «*Vous pouvez constater, mesdames et messieurs, ce que ce gentleman a eu outre le sens de l'humour*» (San-Antonio, *En peignant la girafe*, p. 11-15).

Aserțiunea pare pretențioasă, deoarece nu înregistrăm echivalență semantică totală între termeni și nici între substituitul-enunț și metasubstitut (acesta, din păcate, nu înglobează seme predicative ca enunțul). Nu se relevă echivalență totală nici între substituitul și substitutul ce aparțin diferitor stiluri funcționale sau idiome, deoarece ele înglobează seme funcționale diferite.

Reiese că *recurența* este doar o reluare *parțială* (I) a conturului semantic prin aceleași unități (II) sau altele (III):

(I)(II) *Moïse, serviteur de l'Eternel, mourut là, dans le pays de Moab, selon l'ordre de l'Eternel. L'Eternel l'ensevelit dans la vallée [...]* (Deutéronome, 34, v. 5-6). Prin reluarea termenului “l'Eternel”, semul actanțial “partener” este înlocuit cu cel de “subiect”.

(I)(III) *Il frappa à la loge de la concierge. Celle-ci le reconnut* (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 124). Spre deosebire de elementul frastic “la concierge”, “celle-ci” mai înglobează și semul de proximitate.

Recurența drept reluare parțială a conturului semantic prin alte elemente se mai numește și *substituire* sau *parafrazare*: *O lac! rochers muets! grottes! forêt obscure!* / *Vous que le temps épargne ou qu'il peut rajeunir, / Gardez de cette nuit, gardez, belle nature, / Au moins le souvenir!* (A. de Lamartine, *Le Lac*, p. 32). *De la même façon que tout travail mérite salaire, toute activité mérite en effet d'être nommée, et dans le lexique disponible (pierre, caillou, pierraille, caillasse), il semble que l'on ait choisi le mot le plus péjoratif, le plus populaire aussi. En d'autres termes, les voitures de police ne méritaient à leurs yeux que des caillasses, et non pas des pierres, trop policées: on ne pouvait que les caillasser, et non pas les lapider* (L.-J. Calvet, *Lapis et Petra*, p. 23).

S u b s t i t u i r e a presupune, de cele mai dese ori, o **sinteză**, iar **parafrazarea** – o **analiză**.

Parafrazarea este definită drept *reluare a unui discurs [adică a unui contur semantic] sub o formă mai desfășurată, cu comentarii mai mult sau mai puțin detaliate* [90, 898]: *Il parlera quand il en aura envie, c'est-à-dire lorsqu'il se sera rendu compte qu'il n'a pas été qu'un jouet entre les mains de deux crapules, une grande et une petite* (G. Simeon, *Maigret chez le Ministre*, p. 149). [...] *la sémantique, si elle doit trouver sa place dans l'économie générale de la linguistique et s'y intégrer avec ses postulats et le corps de ses concepts instrumentaux, doit en même temps viser à un caractère de généralité suffisant pour que ses méthodes, qui restent à élaborer, soient compatibles avec toute autre recherche portant sur la signification. Autrement dit, si la sémantique a pour objet d'étude les langues naturelles, leur description fait partie de cette science plus vaste de la signification qu'est la sémiologie, au sens saussurien de ce terme* (A.-J. Greimas, *Sémantique structurale. Recherche de méthode*, p. 7).
Reiese că parafraza este o formă complexă de recurență, dar și un substitut.

Cercetătorii care continuă tradițiile guillaumiste în lingvistică, consideră însă că este imposibil de a relua un semnificat prin alt semnificat, deoarece modificarea formei are repercursiuni asupra conținutului. Prin urmare, parafraza nu există în limbă (adică nu există ca reluare totală a semnificatului).

Pentru pragmaticieni, alegerea echivalentului parafrastic este dictată de context, deoarece o frază în afara contextului admite un număr nelimitat de parafraze.

Se pot constata, prin urmare, două tendințe în abordarea parafrazei: 1) de a demonstra inexistența ei sau 2) existența doar în context.

Parafrazele pot fi clasificate în **glotice** (semantice) și **pragmatice** (situaționale).

În accepția lui R. Martin, *două fraze P_j și P_i sînt în relație de parafrază glotică* dacă, *pentru orice locutor și în orice situație, P_i este echivalentă logic cu P_j, adică este considerată adevărată, dacă P_j este adevărată, și falsă, dacă P_j este falsă* [4, p. 100].

Reiese că parafraza glotică nu este antrenată în situația de comunicare.

Cercetătorul distinge parafraza glotică 1) **prin variație conotativă**, 2) **prin antonimie dublă** și 3) **prin substituție sinonimică**.

Parafraza **prin variație conotativă** este axată pe ceea ce individul adaugă la un concept oarecare, *totalitatea valorilor subiective atribuite unei unități* [16, 95], *limbajul ce se opune limbajului denotativ* [54, p. 58]: *Le deuxième est le comptable: c'est un personnage qui passe son temps à faire l'inventaire des plats. Il en fait le compte avec ses*

doigts, les montre de la main, fait des retenues et finit par s'embrouiller dans ses savants calculs! (G. de Cars, *L'Habitude d'Amour*, p. 60-61).

Parafraza **prin antonimie dublă** este condiționată atât de negarea dublă a predicatului, cât și de inversia dublă (gramaticală și lexicală) a acestuia și a “argumentelor” predicative: *Elle est partie. Elle ne pouvait ne pas partir* (San-Antonio, *Le Secret de Polichinelle*, p. 64).

În accepția lui R. Martin, parafraza **prin substituire sinonimică** este condiționată de interferența referențială, distribuțională și componentială a substitutului cu substituitul [72, p. 100]: [...] *le signifié n'est «signifié» que parce qu'il est signifié, c'est-à-dire parce qu'il existe un signifiant qui le signifie. Autrement dit, l'existence du signifié présuppose celle du signifiant* (A. – J. Greimas, *Sémantique structurale. Recherche de méthode*, p. 10). *Persévérer, étendre, cultiver, développer l'unité et en même temps préserver, étendre, cultiver, développer la diversité; autrement dit, intégrer sans désintégrer* [...] (J. Pécheur, *Repenser l'universel*, p. 26). După cercetător, interferența în discuție poate fi totală, parțială, absolută sau relativă.

Credem că calificarea parafrizei prin substituire sinonimică drept absolută sau totală este pretențioasă, ținând cont de faptul că ea este o reluare **desfășurată** a semnificatului **cu comentarii mai mult sau mai puțin detaliate** [90, p. 898].

Pentru R. Martin, o frază Pj este parafraza **pragmatică** a frazei Pi, dacă, într-o situație comunicativă, Pi și Pj înglobează aceeași intenție, au același referent, sînt în relație de implicație conversă sau au aceleași argumente [ibidem]: “[...] *Si je ne me trompe, une seule personne, en dehors de Piquemal, a su, à partir de mardi vers une heure, que vous étiez en possession du document?*” “**Vous voulez dire le Président du Conseil?**” (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 41).

Reiese că I. Mistrík califică, pe bună dreptate, recurența drept o **inclu-dere a propozițiilor cu elemente anaforice și sinonime în contextul anterior** [78, p. 62]. În acest caz, cercetătorul delimitează “partea stîngă” (unde sînt concentrate mai ales elemente cu contur relațional pronunțat) și “dreaptă” (care înglobează elemente, în care accentul se pune pe conturul lexical, gramatical, stilistic etc.) a propoziției în raport cu verbul, adică cu predicatul. I. Mistrík opinează că unitățile ce condiționează recurența sînt plasate în “partea stîngă”: „*C'est bien lui. Sauf qu'il m'a paru un peu plus âgé*». **Ce témoignage-ci changeait tout** (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 123).

Aserțiunea cercetătorului este pretențioasă, deoarece înregistrăm cazuri cînd elementele ce realizează recurența, sînt întrebuițate în “partea

dreaptă” a propoziției: *Dieu a fait l'un comme l'autre, afin que l'homme ne découvre en rien ce qui sera après lui. J'ai vu c e l a pendant les jours de ma vanité* (Ecclésiaste, 7, v. 14-15).

În continuare, I. Mistrik subliniază că *recurența unui discurs este mai mare, dacă frecvența elementelor lui este mai mică* [ibidem]. Astfel, lingvistul relevă în povestire o recurență mai mică decât în discursurile științifice, în care o propoziție este conexă cu toate celelalte.

E de menționat că *redundanța [excesivă] a unităților discursului duce la distrugerea coerenței, deoarece progresia formală stagnează progresia informativă* [170, p. 94-122], iar *funcțiunea relațională guvernează asupra celei referențiale* [48, p. 254], [61, p. 103]. Prin urmare, discursul se transformă într-o “formație” supraconexă, concentrată la maxim, dar lipsită de sens [ibidem]. Reiese că *aparitia unităților morfo-lexicale și sintactico-semantică “noi” [adică neechivalate unităților întrebuințate în fragmentele anterioare ale discursului] condiționează [inevitabil] apariția informației “noi” [a remei] în discurs* [28, p. 112], [27, p. 7- 41], [30, p. 112], [43, p. 135-144], *ce are totdeauna un caracter relativ, deoarece capacitatea de a fi “nou” are două aspecte: “nou” în sensul că informația n-a apărut în contextul anterior* (prin urmare, “noul” se raportează la enunț) *și “nou” în sensul că informația se raportează ca remă la o temă* (prin urmare, “noul” se raportează la relația temei cu rema) [30, p. 134].

În opinia lui M. Charolles, *conversia remei în temă condiționează progresia tematică sau semantică continuă* [27, p. 7-41].

Pentru B. Combettes însă, atât îmbinarea armonioasă a temei [adică a informației cunoscute interlocutorului, ce apare în dependență de context, de situație sau de însușirile generale ale generatorului sau receptorului [enunțului] [30, p. 134], *îmbină unitățile discursului într-un tot unitar prin apariția în contextul posterior* [28, p. 113] și *joacă rolul constructiv central [în discurs], nefiind semnificativă* [43, p. 135-144] cu rema (nucleul enunțului care realizează “desfășurarea” lui lineară [43, p. 135-144]), cât și a remei cu tema asigură progresia tematică [28, p. 113]. Aceasta poate fi 1) *cu temă constantă [prin urmare, stopată considerabil]*, 2) *cu teme derivate [adică stopată mai puțin decât progresia de tipul întâi]* și 3) *lineară, când rema unei fraze este tema următoarei fraze.*

După I. Bellert și I. Dîmarskaia-Babaian, tipul al treilea de progresie tematică condiționează un discurs coerent, deoarece *interpretarea unei fraze a discursului depinde de contextul anterior* [13, p. 10], [140, p. 13].

Prin urmare, opinia lui M. Červenka și V. Matesius că *trecerea re- mei unei propoziții în tema următoarei propoziții [sau a “novumului” unui*

enunț în “datumul” următorului enunț [158, p. 239]] nu condiționează pe deplin crearea unui discurs coerent [26, p. 81-94], este plauzibilă.

Credem că lingviștii pun accentul în discursul coerent atât pe repetiție (în conversia remei în temă) [27, p. 7-41], cât și pe relație, noncontradicție și progresie (în îmbinarea temei cu rema) [ibidem].

În opinia noastră, **repetiția**⁵⁰ este mai curînd un parametru *formal*, reluare parțială (I) (prin abrevieri) sau totală (II) a formei sonore sau grafice a unui element al discursului, cu (III) sau fără (IV) schimbări în conturul semantic:

(I)(III) *Il exprime une position de transposition du «présent actuel» dans un moment qui n'est pas l'actualité du sujet parlant. Mais cette position joue le rôle de référence contemporaine vis-à-vis des autres processus qui se situent dans le « passé », le « présent » ou l'« à venir ». C'est pourquoi certains linguistes appellent l'Imparfait un ``présent inactuel''. [...] C'est pourquoi il est parfois représenté par le schéma suivant: <---- Impft ---Impft ----Impft -----> (axe du «Pt inactuel») (P. Charaudeau, *Grammaire du Sens et de l'Expression*, p. 456). Spre deosebire de termenul *présent*, *Pt* mai înglobează și un sem reprezentativ.*

(II)(III) „*Deux ans, ce n'est pas si vite!*» «*Si! Si! Mon père est très satisfait de votre travail*» (H. Troyat, *Cent un Coups de Canon*, p. 69). Prin reluarea termenului “si”, conturul lui semantic se îmbogățește cu semul de insistență.

(II)(IV) «*Elle suit la politique de près?*» «*Elle lit les journaux [...]*» (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 42).

Reluarea totală sintactică a unităților frastice și superfrastice ale discursului condiționează paralelismul.

Paralelismul este conceput, de cele mai dese ori, drept parametru al coeziunii, trăsătură a unităților discursului echivalate **sintactic** [81, p. 87], adică cu o desfășurare lineară similară [45, p. 207]: *Seth, âgé de cent ans, engendra Enosch. Seth vécut, après la naissance d'Enosch, huit cent sept ans; et il engendra des fils et des filles. Tous les jours de Seth furent de neuf cent douze ans; puis il mourut. Enosch, âgé de quatre-vingt-dix ans, engendra Kénan. Enosch vécut après la naissance de Kénan, huit cent quinze ans; et il engendra des fils et des filles. Tous les jours d'Enosch furent de neuf cent cinq ans; puis il mourut* (La Genèse, 5, v. 7-11).

Totodată, M. Callamand evidențiază o serie de mijloace ce realizează atât paralelismul **morfologic**, cât și cel **sintactic**: *un(e), des...*,

⁵⁰În lingvistica germană, repetiția este concepută atât drept parametru al coerenței, cât și al coeziunii.

d'autres/certain(e)(s)..., *d'autres... /certain(e)(s)...*, *il y a aussi ceux + pronom relatif...*, *il y en a d'autres qui...* /*pour...*, *comme pour...* /*dans d'autres cas, l'un..., l'autre... /l'une..., l'autre... /les uns (les unes)...*, *les autres...*, *parallèlement (à)...* etc. [23, p. 104-105]. Acestea și ne demonstrează că paralelismul este și un parametru al coerenței.

Conexiunea unui discurs se face și prin **aglutinare** – îmbinarea formală și semantică a două propoziții sau fraze limitrofe prin primul element din a doua propoziție sau frază, care diferă însă de expresia joncțională prin faptul că înglobează seme lexicale și gramaticale [77, p. 26]: „*Il est rare que je reste longtemps seul. Les visiteurs se succèdent toute la journée* » (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 136).

Interacțiunea categoriilor semantico-funcționale condiționează de asemenea un discurs coerent. Ea se înregistrează în diferite unități glotice care, foarte rar, înglobează doar nuanțele unei singure categorii: *Dans l'immense bureau sombre, où les lampes étaient allumées, Auguste Point, debout, lui parut plus court, plus massif que dans l'appartement du boulevard Pasteur* (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 87). Adjectivul *immense* înglobează atât seme spațialo-cantitative, cât și calificative, adjectivul *sombre* înglobează atât seme calificative, cât și intensive, iar adjectivul *massif* înglobează atât seme spațialo-cantitative, cât și calificative.

În afară de aceasta, nuanțele unei categorii pot fi exprimate de mai multe unități: *Les journaux sous le bras, il monta sur la plate-forme de l'autobus et n'essaya pas d'en lire davantage avant d'arriver au quai des Orfèvres* (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 105). Verbele *monter* și *essayer* înglobează seme temporale identice.

Conexiunea semantică a discursului este condiționată și de **conținuturile** lui **denotativă și tematică**.

Continuitatea denotativă este condiționată, la rândul ei, de conturul denotativ invariabil al discursului sau al unităților lui: „*Je vous remercie de votre communication. Je suis fort intéressé par ce que vous me dites [...]*” (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 123).

Conexiunea tematică a discursului se manifestă, de regulă, în interiorul unităților superfrastice: superfraza și blocul semantico-sintactic.

Conexiunea formală și semantică a unităților discursului se face întotdeauna în baza valenței acestor unități.

De cele mai dese ori, **valența** este concepută de cercetători⁵¹ drept proprietate a unităților glotice de a contracta relații cu alte unități glotice, în baza compatibilității lor formale și semantice⁵². Se evidențiază, în acest sens, valența unităților ce formează a) *cuvinte* simple, complexe și compuse, b) *locuțiuni*, c) *sintagme* și d) *fraze compuse* ce înglobează raporturi de coordonare și subordonare⁵³.

Valența unităților ce formează cuvinte simple este valența formală și semantică a morfemelor lexicale și gramaticale. Astfel, morfemul lexical *entr-* contractează relații doar cu morfemele gramaticale *-er*, *-e*, *-es*, *-ons*, *-ez*, *-ent*, *-é*, *-ai*, *-as*, *-a*, *-âmes*, *-âtes*, *-èrent*, *-ais*, *-ait*, *-ions*, *-iez*, *-aient*, *-erai*, *-eras*, *-era*, *-erons*, *-erez*, *-eront*, *-asse*, *-asses*, *-ât*, *-assions*, *-assiez*, *-assent*.

Valența unităților ce formează cuvinte complexe⁵⁴ se manifestă în compatibilitatea formală și semantică a rădăcinii cu afixul (sau afi-

⁵¹Vezi lucrările lui S. Kaņnelson (*О грамматической категории // Вестник ЛГУ*, 1948. no 2. с. 34-44; *К понятию типов валентности // Вопросы языкознания*, 1987. no 3. с. 20-33), A. Potebnea (*Из записок по русской грамматике*. Москва-Ленинград: Изд-во Моск. Унив., 1941. т. IV. с. 200-209), K. Bühler (*Sprachtheorie. Die Darstellungsfunktion der Sprache*. Jena: Shmidt, 1934. s. 173-183), A. Holodovici (*Опыт теории подклассов слов // Холодович А. А. Проблемы грамматической теории*. Ленинград: Наука, 1979. с. 228-229), I. Smirnova (*Курдский диалект мукри*. Ленинград: Наука, 1968. с. 133-140), A. Dragunov (*Исследования по грамматике современного китайского языка*. Ч. 1. Части речи. Москва-Ленинград: Наука, 1952. с. 120-128) și S. Iahontov (*Категория глагола в китайском языке*. Ленинград: Просвещение, 1957. с. 40-47).

⁵²Valența formală este cercetată în mod separat de cea semantică doar la nivel teoretic. În practică însă, valența unităților glotice este întotdeauna de natură formal-semantică.

⁵³În opinia noastră, s-ar putea evidenția și valența *suprasegmentală*, de rînd cu cea *segmentală*. Valența suprasegmentală este valența unităților ce formează suprafraza și blocul semantico-sintactic. Ea se manifestă atît în conectorii anaforici, cataforici și diaforici de tipul *ainsi*, *finalement*, *par conséquent*, *premièremment* etc., cît și în **istoria** ce stă la baza oricărui discurs și formează planul conținutului acestuia. Anume istoria constituită din **situații** și **evenimente** rediate prin superfraze și blocuri semantico-sintactice, impune acestor unități valențe de integrare logico-semantică și coezivă.

⁵⁴Termenul „cuvînt complex” este împrumutat în acest paragraf din lexicologia limbii române doar pentru a explica mai corect natura legăturii dintre rădăcina cuvîntului și afixe. În franceză, aceste cuvinte sînt incluse în categoria

xele). Astfel, rădăcina *raison* contractează sufixele *-able*, *-eur*, *-é*, și *-ant*, pentru a forma cuvintele *raisonnable*, *raisonnant*, *raisonné* și *raisonneur*, înregistrând valență de gradul patru.

În aspect semantic, conexiunea rădăcinii *raison* cu sufixele enumerate se produce în concordanță cu semnificația acestora. Astfel, sufixul *-able* se adaugă la rădăcină doar în cazul când se cere crearea unui adjectiv cu următoarea semnificație: *care poate fi sau poate avea însușirea de...*; sufixul *-ant* se întrebuințează în formarea adjectivelor cu sensul *care are însușirea de a...*; sufixul *-eur* formează substantive și adjective cu sensul *care este...*; sufixul *-é* crează adjective cu sensul *ce a dat dovadă de..., ce s-a manifestat drept...*

Valența unităților ce formează cuvinte compuse în limba franceză, se manifestă, de regulă, în structura substantivelor compuse, a verbelor compuse, a adjectivelor compuse, a pronomelor compuse și a adverbilor compuse.

Elementele constitutive ale cuvintelor compuse înregistrează deseori concordanță de gen, număr și determinare, semnalată de un morfem gramatical special: *une belle-fille* / *de belles-filles*, *un beau-père* / *de beaux-pères* / *une belle-mère* / *de belles-mères*, *une porte-fenêtre* / *des portes-fenêtres* etc.

Valența unităților ce formează cuvinte compuse, se manifestă și în argumente semantice cu contur diferit. Aceste argumente se înscriu, de cele mai dese ori, în instanța obiectului, însușirii, calității, precizării, completării, caracterizării etc. Astfel, dacă baza formativă a unui substantiv compus, în care elementele constituente păstrează anumite seme denotative, este un nume și accentul se pune pe instanța completării, acesta va contracta doar un alt nume: *bernard-l'hermite* etc. Dacă însă instanța obiectului este pusă la baza cuvintului compus, atunci acesta va îngloba un verb care va atrage un nume cu determinare hotărâtă sau nehotărâtă sau fără determinare în genere, cu care va forma o unitate glotică bazată, într-o măsură mai mare sau mai mică, pe un contur denotativ: *casse-tête*, *couvre-livre*, *couvre-feu* etc.

Se observă că, în cazul cuvintelor compuse, argumentele sînt limitate sub aspect numeric⁵⁵ (deci și valența este mai mică) sau formează structuri omogene. Astfel, numele *chemin* este elementul central al cuvintelor compuse *chemin de fer*, *chemin de ronde* și *chemin de croix*, consti-

cuvintelor simple. Iată de ce, în capitolele ce urmează, nu vom identifica aceste unități în mod separat de cele simple.

⁵⁵ Astfel, substantivul *chat* contractează doar adjectivul verbal *huant* și substantivul *tigre* pentru a crea cu ele substantive compuse.

tuite în instanța calității sau însușirii; substantivul *machine* – nucleul unităților *machine à écrire*, *machine à sous* și *machine-outil*, care au la bază aceeași instanță; verbul *presse* – elementul de bază al substantivelor *presse-citron*, *presse-papiers*, *presse-purée*, constituite în instanța obiectului.

Valența unităților ce formează locuțiunea se manifestă în instanța obiectului, circumstanței, persoanei, numărului, genului etc. Astfel, unitățile constituente ale locuțiunii adjectivale *comme il faut* înregistrează valență în instanța persoanei și numărului. Valența elementelor locuțiunilor adjectivale *bon enfant* și *bon marché* se înscrie în instanța genului și numărului. Locuțiunile *avoir peur* și *tenir tête* sînt formate în baza valenței în instanța obiectului.

Valența formală a unităților ce formează sintagme se manifestă în limbile flexionare, atunci cînd cuvintele sau locuțiunile unei sintagme sînt aduse în concordanță de caz, număr, persoană, determinare etc. printr-un morfem gramatical special. În franceză, aspectul formal al valenței unităților sintagmei se manifestă mai ales în *sintagma nominală* (în care substantivul sau locuțiunea substantivală contractează un articol, un adjectiv determinativ, un adjectiv calificativ sau relațional, un nume cu funcția unui adjectiv calificativ sau relațional. Contractarea se produce în corespundere cu genul, numărul și determinarea cerută de substantiv sau de elementul de bază al locuțiunii substantivale. Astfel, numele de genul masculin plural, cu determinare hotărîită va contracta articolul *les*; determinative de tipul *mes, tes, ses, nos, vos, leurs* (dacă se cere și instanța persoanei), *ces, tous, les mêmes* etc.; adjective calificative, relaționale și numerale: *Les corbeaux le regardaient venir d'un air très étonné* (J. Giono, *Le Hussard sur le Toit*, 54, p. 48). *Les deux autres, vraisemblablement celui d'une vieille femme et celui d'un homme assez jeune étaient ridicules avec leurs têtes de pitres fardées de bleu, leurs membres désarticulés...* (idem, p. 49)) și cea *predicativă* (în care un subiect exprimat printr-un nume feminin la singular, va contracta inevitabil⁵⁶ doar un predicat exprimat printr-un verb cu întrebuintare la persoana a III-a singular și cu morfem gramatical feminin, în cazul în care acest morfem este cerut de tipul verbului (sau al predicatului), forma temporală sau diateza acestuia: *L'armée du roi de Sardaigne avait beau n'être que l'armée du roi de Sardaigne...* (J. Giono, *Le Hussard sur le Toit*, 54, p. 233)).

Valența *semantică* a elementelor sintagmei se manifestă, în primul rînd, în limbile neflexionare, dar și în cele analitico-sintetice, cînd cuvintele și locuțiunile necesită o completare logico-semantică în instanța obiectului,

⁵⁶Dacă prezența predicatului este inevitabilă, la rîndul ei.

circumstanțelor, calificării, continuității, identificării etc. Astfel, verbul francez *saisir* cere o completare în instanța subiectului și a obiectului (**II** (argument-subiect) *saisit la manche* (argument-obiect) *d'une bêche appuyée contre la porte* (J. Giono, *Le Hussard sur le Toit*, 54, p. 49)).

De regulă, în instanțele sus-numite, un cuvânt (mai ales verbul) are nevoie de 2-4 argumente pentru a se manifesta din plin într-un context. Din acest motiv, se identifică, de cele mai dese ori, valența de gradele doi, trei și patru: *Il bouchonna* (cuvântul-cheie al sintagmelor) *son cheval* (argument-obiect) *avec une poignée* (argument instrumental) *de bruyère* (idem, p. 11). *Il les* (argument-obiect) *avait collés sur les routes* (argument locativ) *de la montagne avec leurs baluchons et des drogues* (argumente omogene ale instanței de însoțire) (J. Giono, *Le Hussard sur le Toit*, 54, p. 58). În primul exemplu, verbul *bouchonner* înregistrează valență semantică de gradul doi. În exemplul al doilea, verbul *coller* înregistrează valență semantică de gradul trei.

Cuvântul și locuțiunea înglobează valență chiar dacă aceasta nu este exteriorizată printr-un argument : *Ainsi* (R. Rolland, *Jean-Christophe*, 98, p. 89). Prin urmare, putem evidenția valența semantică *explicită* (*On se moque bien d'eux* (M. Proust, *À la Recherche du Temps perdu*, p. 92)) și *implicită* (*La duchesse remonta dans la chambre*⁵⁷ (ibidem)). Valența semantică implicită se manifestă, de cele mai dese ori, între elementele sintagmelor ce înglobează verbe instrumentale: *paindre (d'un pinceau) le toit, arrêter (de la main) un auto* etc.

Valența unităților ce formează fraza compusă ține, în primul rând, de conectorii interfrastici. Aceștia se înscriu mai des în contextul subordonării⁵⁸.

Valența unităților frazei compuse se manifestă și în instanța subiectului, obiectului, circumstanței etc., într-o extensiune predicativă. Astfel, sintagma *Christophe revoyait la suite de ses jours et les chères images* necesită o completare printr-o extensiune predicativă de tipul *qu'il laissait sur cette terre ou dessous* (R. Rolland, *Jean-Christophe*, 98, p. 90).

În fraza compusă, se identifică, de cele mai dese ori, valență de gradul doi și trei.

Dacă generalizăm rezultatele cercetărilor asupra parametrilor coeziunii și coerenței, putem susține că repetiția este parametru al coeziunii, recurența prin aceleași unități sau prin altele (adică substituirea sau parafrazarea), elipsa, aspectul, timpul, interacțiunea categoriilor

⁵⁷Argumentul-obiect este cel ce lipsește în sintagmă: *remonter l'escalier vers...*

⁵⁸În frazele compuse în baza raportului de coordonare, se înregistrează mai des o valență logică.

semantico-funcționale, continuitatea denotativă și tematică – parametri ai coerenței, iar joncțiunea, aglutinarea, paralelismul și valența – parametri atît ai coeziunii, cît și ai coerenței⁵⁹. Schema 18 confirmă grafic aserțiunea:

PARAMETRII COEZIUNII		PARAMETRII COERENȚEI
<i>Repetiția (cauza)</i>	<i>Joncțiunea aglutinarea paralelismul (efectul) valența</i>	<i>Recurența prin aceleași unități sau prin altele (adică substituirea sau parafrazarea), aspectul, timpul, continuitatea denotati- vă și tematică, elipsa, interacțiunea categorii- lor semantico- funcționale</i>

Sch. 18. Parametrii coeziunii și coerenței

2. 2. Integritatea semantică – categorii de bază a discursului

Cercetările științei și practicii moderne demonstrează că atît lumea materială, cît și cea ideală nu înglobează obiecte, procese și fenomene dispartate, ci îmbinate în formații *sistemic*e și unitare.

În sens larg, *sistemul* este definit drept un *complex* de elemente *interactive* (sau corelate), adică o totalitate cu proprietăți integrative, ai cărei constituenți contractează relații. Reiese că nu se ține cont de faptul că o totalitate de unități devine sistem, dacă în ea funcționează legi generale care, de cele mai dese ori, nu se manifestă în raport cu fiecare unitate aparte, prin urmare, sistemul nu înglobează o simplă sumă de unități.

⁵⁹Pentru H. Junker însă, coeziunea lexico-semantică este parametrul principal (nu însă unic) al coerenței discursului [48, p. 1], deoarece aceasta este condiționată, în primul rînd, de repetiția lexemelor și segmentelor discursului și de paralelismul sintactic.

Reiese, din păcate, că cercetătorul nu delimitează conexiunea gramaticală a elementelor discursului de cea semantică.

În opinia lui P. Zlateva însă, coerența discursului este condiționată de *actualizarea sistemului glotic*, mai ales prin cuvinte deictice [147, p. 15].

Acceptăm împreună cu A. Wierzbicka [106, p. 106-107] că acestea nu joacă rolul principal în coerență, deoarece se întrebuintează doar după ce între elemente apar relații semantice.

Pentru I. Veresciaghin [citată după 153, p. 65], sistemul este o *ierarhie* structurată în baza unui *scop*, astfel încât fiecare unitate simplă realizează scopul unei unități complexe.

În opinia lui I. Blauberger și E. Iudin, este sistem complexul ce are atât *scop* și *relații* de diferit gen, cât și *structură*, *integritate* și *progresie* [119, p. 61-64]. *Integritatea* constituenților sistemului glotic este, în primul rând, de ordin *semantic*. Noțiunea de *integritate semantică* a fost introdusă în cercetările discursului de A. Leontiev [158], apoi preluată de alți savanți. Prin acest termen, lingviștii concep, de cele mai dese ori, *unitatea* și *finalitatea semantică* a părților discursului. O. Moskaliskaia califică integritatea semantică drept *conexiune tematică* a constituenților discursului [160, p. 17]. Cercetătoarea pune totodată semnul egalității între această noțiune și noțiunile de coeziune și coerență.

Se poate afirma însă că integritatea semantică este «o formă de existență» a conturului semantic al discursului, o *categorie* datorită căreia discursul este receptat ca atare, deci o categorie esențială. Prin urmare, integritatea semantică nu este o noțiune similară coeziunii (conexiune și trăsătură gramaticală a discursului) și coerenței (conexiune și trăsătură semantică a discursului). Denotatul acestei categorii este *acțiunea acțiunii*. Prin acest termen concepem acțiunea *de producere verbală orală sau scrisă* (a producătorului sau locutorului)⁶⁰, prin care este expusă acțiunea *factuală* reală sau ireală.

În opinia lui J. - L. Austin, acțiunea *locutivă* (în terminologia noastră acțiunea *de producere verbală orală sau scrisă*) se realizează prin acte de vorbire *ilocutive* (de generare a unei informații: *affirmer, poser des questions, donner un ordre, promettre, décrire, s'excuser, remercier, critiquer, accuser, menacer, défier etc.*: ...il entendit la voix de sa soeur Aimée *prononcer*: «Surtout pas un mot à l'abbé» (M. Druon, *Nouvelles*, p. 15).), *perlocutive* (care înglobează efectele produse de enunț asupra receptorului: *être convaincu, être ému, être intimidé etc.*: Marie-Françoise *n'était pas moins émue que si elle se fût embarquée pour un long voyage* (M. Druon, *Nouvelles*, p. 21). "Vous avez dû *être surpris*, lorsque votre femme vous a dit..." (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 29).) și *de propunere* (*faire référence à un objet, exprimer telle ou telle proposition etc.*: *Quand on m'a proposé d'être candidat à la députation, elle a tenté de m'en détourner* (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 42).). Cercetătorul distinge acte ilocutive *verdictive* (*considérer comme, calculer, décrire, analyser, estimer, évaluer, caractériser*

⁶⁰Pentru H. Weinrich [104, p. 58] și O. Ducrot [38, p. 45], producătorul nu coincide totdeauna cu locutorul. Acesta generează doar un discurs oral.

etc.: ...Loulou, pour se donner l'importance aux yeux de Marie-Françoise, décrivait les charmes de cette bastide et donnait son point de vue sur l'exploitation des terres (M. Druon, *Nouvelles*, p. 27).), **exercitive** (care înglobează formularea unei decizii în corespundere sau în contradicție cu o totalitate de acțiuni: *ordonner, commander, plaider pour, supplier, recommander, implorer, conseiller, proclamer etc.*: Il donna des ordres pour l'organisation du village (M. Druon, *Nouvelles*, p. 188).), **comisive** (*promettre, faire le voeu de, s'engager par contrat, garantir, jurer, passer une convention etc.*: «Je vous jure, mon cher Président» (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 48). «Oui. Je vous le promets» (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 49).), **expoziție** (utilizate în formularea unei concepții, în argumentare etc.: *affirmer, nier, répondre, objecter, exemplifier, paraphraser, rapporter des propositions etc.*: Elle répondait en refermant la porte: “Si. Je crains que cela ne vaille pas la peine de retirer ton manteau” (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 25). Marie-Françoise, gênée, fit non de la tête (M. Druon, *Nouvelles*, p. 27). Maigret fit oui de la tête (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 21).) și **de comportare** (o reacție la comportarea altor persoane: *s'excuser, remercier, souhaiter la bienvenue, critiquer, exprimer les condoléances, bénir, maudire, porter un toast, boire à la santé de, protester, défier, mettre au défi de etc.*: «C'est pour ne pas être comprise des domestiques», expliqua-t-elle à Marie-Françoise (M. Druon, *Nouvelles*, p. 27). Il s'est excusé, a voulu savoir où tu étais (M. Druon, *Nouvelles*, p. 26).) [10, p. 45-49].

În opinia lui F. Armengaud, J. – L. Austin nu clasifică actele, ci verbe ilocutive [8, p. 36].

Se pare însă că nici clasificarea verbelor ilocutive nu este făcută de cercetător în baza unor criterii clare, deoarece un verb este raportat, în același timp, la mai multe clase (vezi, de exemplu, verbele *affirmer, promettre* și *remercier*).

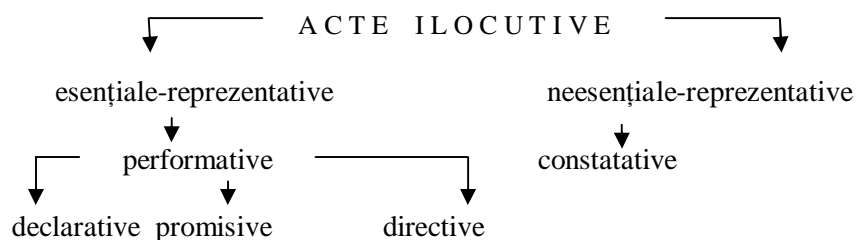
J. Searle clasifică actele ilocutive, neținând cont de verbe prin care se realizează [96, p. 18]. Cercetătorul opinează că actele diferă din perspectiva 1) finalității, 2) “ajustării” cuvintelor lumii înconjurătoare (când un inculpat merge la magazin cu o listă de cumpărături, iar un polițist îl urmează cu intenția de a face lista cumpărăturilor făcute de acesta, la ieșirea din magazin, ambii vor avea aceeași listă, dar unul va “ajusta” lumea listei, iar altul – lista lumii, 3) stărilor psihice exprimate, 4) intensității de angajare a locutorului în act, 5) statutului sau poziției locutorului și receptorului, 6) modului în care replica se raportează intereselor locutorului și/sau receptorului, 7) relației cu contextul anterior, 8) timpului, 9) stabilității ilocutive (actul de “a clasa” poate fi sau nu act ilocutiv), 10) factorilor

extraglotici, necesari realizării actelor, 11) corespondenței sau necorespondenței verbului ilocutiv din act unui performativ și 12) stilului.

În baza criteriilor enumerate, J. Searle delimitează acte ilocutive **asertive** (ce-l antrenează pe locutor în veridicitatea sau falsul enunțului generat și se realizează prin verbe: *se vanter, se plaindre, conclure* etc.: “*Même s’il portait une fausse barbe, j’affirmerais que ce n’est pas lui*” (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 124).), **directive** (ce mobilizează receptorul la o acțiune și se realizează prin verbe: *demander, ordonner, prier, inviter à qch, permettre, conseiller, questionner* etc.: “*Alors, Failleroy, comment c’est dehors?*” *demanda Louviel du fond de sa cuirasse crayeuse* (M. Druon, *Nouvelles*, p. 178). “*Tu as la clef?*” *questionna-t-il* (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 149).), **comisive** (ce mobilizează locutorul la o acțiune ulterioară: „*Dans quelques mois, quand tout cela sera oublié, je démissionnerai et retournerai à La Roche-sur-Yon*”, *murmura Point en fixant le tapis*. “*C’est promis?*” *s’écria sa femme*. “*C’est juré*” (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 153).), **expresive** (ce exprimă o stare psihică condiționată de prezența sau lipsa sincerității în abordarea unei probleme și se realizează prin verbe: *féliciter, s’excuser, remercier* etc.: *Je m’excuse, mon pauvre Maigret* (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 27).) și **declarative**: ... *le comte Vladimir avait déclaré qu’il ne déboursait pas un sou...* (M. Druon, *Nouvelles*, p. 38).

Cu referire la clasificările propuse de J. – L. Austin și J. Searle, D. Wunderlich [citat după 8, p. 34] opinează că sînt imperfecte, deoarece nu țin cont de toate tipurile de acte de vorbire. Clasificarea trebuie făcută în baza particularităților gramaticale ale actelor de vorbire într-o limbă oarecare, a conținutului replicilor înglobate, a rezultatului, a funcției (inițiative sau reactive) și a originii lor (acte primare sau secundare, naturale sau instituționale). Prin urmare, trebuie pus accentul pe nuanțele pragmatice, gramaticale și semantice din perspectivă dinamică.

F. Récanati împarte actele de vorbire în **esențiale-representative** (performative (declarative, promissive și directive) și constatative) și **neesențiale-representative**:

Sch. 19. Actele de vorbire în concepția lui F. Récanati

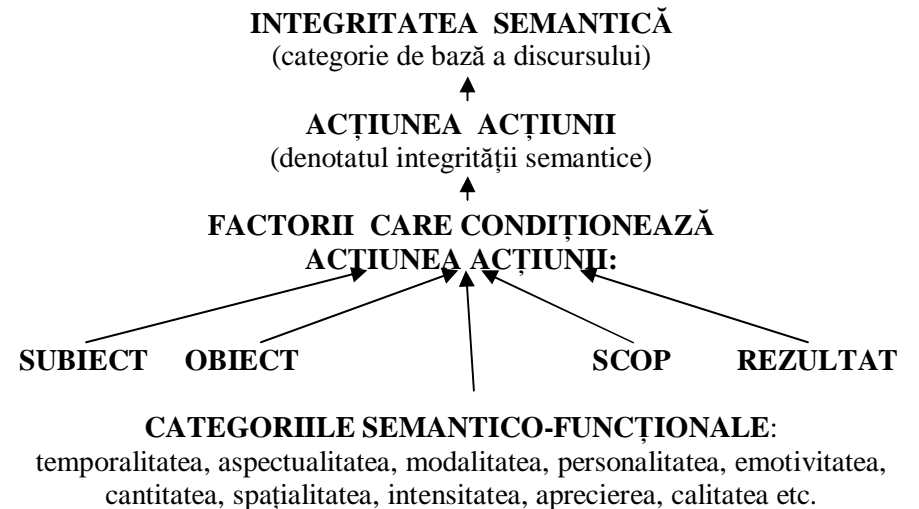
Actele esențiale-representative performative oglindesc evenimentele extraglotice ca «eventual realizate» prin enunț, iar cele constatative – ca independente de enunțul ce le reflectă [89, p. 18-35].

Prin urmare, F. Récanati pune accentul în clasificarea actelor de vorbire pe aspectul extraglotic, adică pe reflectarea acțiunii factuale (sau a evenimentului real sau ireal).

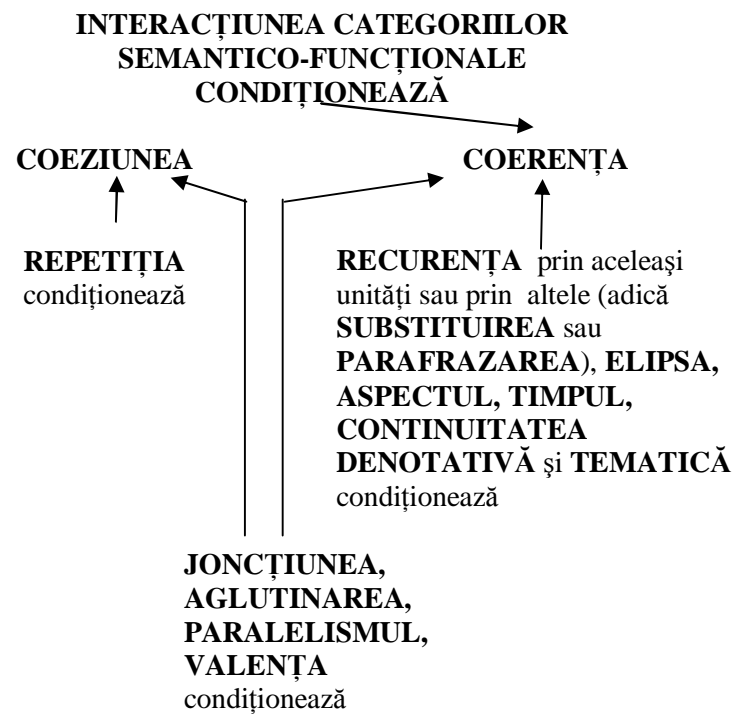
Acțiunea ilocutivă este condiționată de *locutor* (sau *emițător*), *scopul comunicativ* și *rezultat*.

Acțiunea factuală este condiționată de *persoană*, *obiect*, *scopul factual* și *rezultat*. Reiese că acțiunea acțiunii este condiționată de *subiect*, *obiect*, *scop* și *rezultat*. Aceasta se realizează într-un cadru temporal, aspectual, modal, emotiv, actanțial, spațial, intensiv, axiologic, cantitativ etc. bine determinat, adică este condiționată și de categoriile semantico-funcționale ale temporalității, aspectualității, modalității, personalității, emotivității, cantității, calității, spațialității, intensității, aprecierii etc.

Considerăm că între integritatea semantică, acțiunea acțiunii, categoriile semantico-funcționale, coerență și coeziune există o legătură strânsă. Schema 20 prezintă grafic această legătură:

(continuare)

Sch. 20. Legătura dintre integritatea semantică, acțiunea acțiunii, categoriile semantico-funcționale, coerență și coeziune

**PARTEA A TREIA: SUBSTITUTELE NOMINALE – MIJLOC DE
REALIZARE A CONEXIUNII SEMANTICE A DISCURSULUI**

**3. 1. Opinii asupra substitutului. Corelația dintre substitut, pronume,
economizor și izotopia vorbirii**

Termenul “substitut” este întrebuițat deseori ca echivalent al termenului “pronume”⁶¹.

Astfel, Ch. Carpenter Fries [24, p. 119-122] și T. Cristea [29, p. 14] definesc această noțiune, punând la baza ei secvențele cuprinse, de obicei, în categoria pronomului.

O astfel de interpretare nu reflectă însă nici pe departe esența substitutului, deoarece acesta *poate fi extins de la “înlocuitorul” substantivului la orice secvență care ține locul unei părți de vorbire, indiferent dacă este substantiv, adjectiv sau verb* [49, p. 109], [101, p. 102], [88, p. 75]⁶². Faptele de limbă vin să confirme această afirmație: „*Le premier est le guetteur: c’est l’homme qui sent une terrible fringale s’emparer de lui avant même que les mets ne soient cuits. Aussi commence-t-il à surveiller sans cesse la porte de la salle où doit être servi le repas et il éprouve un tressaillement chaque fois qu’elle s’ouvre pour laisser entrer un nouvel invité: il croit que l’on apporte enfin de la nourriture! [...] Le deuxième est le comptable: c’est un personnage qui passe son temps à faire l’inventaire des plats. Il en fait le compte avec ses dix doigts, les montre de la main, fait des retenues et finit par s’embrouiller dans ses savants calculs! Le ratisseur, lui, prend tout son temps pour fermer la bouchée [...] »*

Je sens que je dégoûte avec cette description de tous ceux que j’ai vus dans mon pays autour d’une table bien garnie (G. de Cars, *L’Habitue d’Amour*, p. 60-61). Substantivul *description* înlocuiește o superfracă întregă.

În acest caz, *substitutul are capacitatea de a se referi la mesaj ca la un context glotic* [34, p. 96].

În literatura de specialitate, se utilizează și alți termeni sinonimi, la prima vedere, cu cel de substitut.

Astfel, substitutul este identificat, de cele mai dese ori, cu un *economizor* [68, p. 24].

⁶¹Pentru E. Vasiliu și P. Harweg, pronominalizarea este o repetiție ascunsă [101, p. 98], modalitatea principală de conexiune a discursului [51, p. 10].

⁶²În acest sens, Z. S. Harris delimitează atât pro-numele, cât și pro-adjectivul, pro-verbul și chiar pro-fraczele [49, p. 109].

Reiese că substitutul *vine deseori pentru a elimina termenul “pronume” din cercetările discursului* [68, p. 20].

După M. Manoliu-Manea, sînt economizori pronumele (personale, demonstrative, interogative, nehotărîte), articolele, morfemele temporale și tot felul de “embrayeurs”, definiți de O. Jespersen [47, p. 123-124] drept o clasă de cuvinte, al căror sens variază în dependență de situația comunicativă, dar care au, totuși, și o valoare constantă care le determină sfera de aplicare [47, p. 179].

Economizori, în sensul atribuit de M. Manoliu-Manea, ar putea fi și o serie de substantive comune cu sens “larg” sau “generalizator”: *chose, objet, fait, action, événement, être, phénomène* etc.: *Que me font ces vallons, ces palais, ces chaumières, / Vains objets dont pour moi le charme est envolé?* (A. de Lamartine, *L’Isolement*, p. 30). *A cette époque, je vis en Juda des hommes fouler au pressoir pendant le sabbat, rentrer des gerbes, charger sur des ânes même du vin, des raisins et des figues, et toutes sortes de choses, et les amener à Jérusalem le jour du sabbat... Je fis des réprimandes aux grands de Juda, et je leur dis: Que signifie cette mauvaise action que vous faites..?* (Néhémie, 13, v. 15, 17).

Des oiseaux par milliers volent vers les feux

par milliers ils tombent

par milliers ils se cognent

par milliers aveuglés

par milliers assommés

par milliers ils meurent

Le gardien ne peut supporter

des choses pareilles (J. Prévert, *Le Gardien du Phare*, p. 17).

Substitutele, de cele mai dese ori însă, au un contur semantic mai bogat decît substituiții: *France, je meurs, je meurs; tout me l’annonce. / Mère adorée, adieu* (P. – J. Béranger, *Adieu*, p. 20). Astfel, substitutul *mère adorée* înglobează seme calificative și pragmatice, neînregistrate, din păcate, în conturul semantic al substituitului.

Prin urmare, termenul “substitut” nu este totdeauna similar celui de “economizor”.

Pentru J. – A. Greimas, substitutul este echivalat “izotopiei vorbirii”, **repetare**⁶³ a anumitor trăsături semantice, ce condiționează conexiunea diverselor fascicule de informație într-un mesaj oarecare [59, p. 115]⁶⁴.

⁶³Reiese că *izotopia vorbirii*, spre deosebire de substitut, este un proces și nu rezultatul lui. Prin urmare, aceste noțiuni nu sînt tautologice.

⁶⁴Recurența prin sinonime este bazată pe echivalența anumitor trăsături semantice ale unităților din aceeași clasă morfologică, însă nu este similară totdeauna celei prin substitute ce se mai bazează și pe echivalența parțială a unităților sintactice.

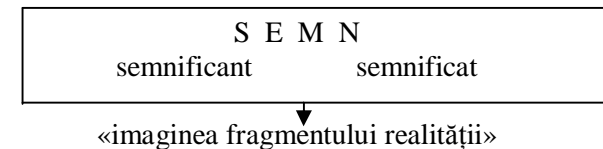
Și M. Manoliu-Manea opinează că, dacă substituitul înglobează semele “obiect”, “spațialitate”, “temporalitate” etc., acestea se păstrează și în **substituit**, conjugându-se totodată însă cu un șir de seme suplimentare (apreciative, modale, de proximitate etc.) [68, p. 33]: „*Les habitants de Guibea se sont soulevés contre moi, et ont entouré pendant la nuit la maison où j'étais [...] Ils ont fait violence à ma concubine, et elle est morte. / Qu'est-ce que ce crime qui s'est commis parmi vous?*» (Juges, 20, v. 5-12). Spre deosebire de substituit, substitutul *crime* înglobează și seme apreciative.

Reiese încă o dată că substituitul și substitutul sînt totdeauna în relație de echivalență *parțială*. Aceasta este condiționată atît de factori extraglotici (interferența obiectelor, fenomenelor, proceselor denumite de acești termeni) și pragmatici (intenția comunicativă a emițătorului, relația dintre intercanți etc.), cît și de caracterul semiotic al substituitului și substitutului, *iritanți convenționali, creați de societate, întrebuințați intenționat și conștient de fiecare membru al acesteia, ce au sens și funcție semnificative* [168, p. 143].

3. 1. 1. Nominarea primară și nominarea de gradul doi

Prin *nominare primară* (sau *neutră*), cercetătorii concep, de cele mai dese ori, atît *semnul*⁶⁵, cît și *procesul* de denumire prin semn a obiectelor, ființelor și fenomenelor similare, care constituie clase ale lumii reale sau ireale.

După A. Ufimțeva, prin semn nu sînt codificate obiectele, fenomenele și ființele, ci *imaginile* lor [176, p. 19] care se formează în conștiința indivizilor în procesul contemplării realității. Schema 21 elucidează grafic această afirmație:

Sch. 21. Nominarea prin semn a imaginii fragmentului realității

Din perspectivă statică, nominarea primară a “imaginii” realității este un substituit. Din aceeași perspectivă, substitutul este o nominare (sau

⁶⁵Lingviștii identifică, de cele mai dese ori, acest semn cu un cuvînt sau cu o îmbinare de cuvinte.

În opinia lui V. Vinogradov, îmbinările de cuvinte trebuie concepute atît drept unități structurale ale frazei, cît și drept denumiri complexe [129, p. 403]. Drept exemple elocvente ar servi, în acest sens, locuțiunile nominale, verbale, adjectivale, adverbiale și pronomiale, unități parțial actualizate, care denumesc fenomene, acțiuni, însușiri ale realității.

actualizare) de gradul doi⁶⁶. Prin acest termen, A. Aznaurova concepe rezultatul substituirii nominării primare prin una ocazională, în baza unei însușiri comune a denotațiilor acestora [111, p. 94]: *Par la fenêtre je la vois s'éloigner incertaine. Vue de haut elle donne l'impression de ramper au fond de la rue étroite, interminable comme le sera sa vieillesse. Les deux plumes noires de son chapeau ressemblent vaguement aux appendices de la vipère cornue [...] Mais que dis-je? Ce symbole est désuet. Va, je n'ai plus besoin de ta race naïve, cher serpent!* (H. Bazin, *La Mort du Petit Cheval*, p. 325). Însușirea comună denotațiilor nominărilor primară (*elle*) și de gradul doi (*cher serpent*) este aspectul unui șarpe.

M. Ioniță identifică, în acest caz, o “analiză” a semnificatului nominării primare [148, p. 7]⁶⁷, ce duce la selectarea și întrebuițarea unui alt element glotic ce transpune, într-o măsură mai mare sau mai mică, și unele nuanțe ale semnificatului nominării primare.

În opinia unor cercetători, “analiza” în cauză poate fi reluată, ceea ce condiționează nominări de gradele trei, patru, cinci etc.

Aserțiunea este plauzibilă. Fragmentul care urmează, confirmă acest lucru: *Monsieur Béru* apparut. «Mesdames, messieurs, **le primate** que vous voyez ici, contrairement aux apparences, n'est pas un singe. Un singe parle-t-il? Non, mesdames, messieurs. Or, cet **être** étrange parle [...]». «Voyons», dis-je, en me tournant vers **l'individu** hirsute [...] **La chose** énorme, barbue [...], la chose redresse la tête et dit: « Il y a un drôle de populo aujourd'hui! » **Le monstre** lève alors sa lourde main aux francforts couvertes de poils frisés. «[...] cet individu parle comme tout un chacun. Il pense! Il sait compter! En voulez-vous la preuve?» Je me penche sur le monstre. «Combien font 5 fois 6, **gentleman**?» Les sourcils de l'individu se joignent. « 29 », répond-il enfin. « Vous n'êtes pas passé bien, gentleman ». « Et la retenue à la base, mon pote? » objecte le primate. « Tu t'assois dessus? » Rire de l'assistance. « Vous pouvez constater, mesdames et messieurs, ce que ce **gentilhomme** a eu outre le sens de l'humour. « Les personnes qui veulent proposer au **phénomène** des objets à consommer sont priées de descendre sur la piste » (San-Antonio, *En peignant la girafe*, p. 12-15). Semnificatul nominării primare „Monsieur Béru» este “analizat” de opt ori în fragment, ceea ce condiționează apariția nominărilor secundare⁶⁸

⁶⁶Pentru N. Arutiunova, sînt nominări de gradul doi apelativele, metaforele, metonimiile, ontonomasiile și epitetetele metaforice [113, p. 94].

⁶⁷Și pentru V. Telia, nominarea de gradul doi reflectă parțial semnificatul primar [174, p. 129].

⁶⁸Acestea sînt calificate de N. Arutiunova drept heteronominări [113, p. 65-68].

ză formarea noțiunii) și *nominativă* (diferențiază clasele de obiecte, fenomene și procese). Pentru cercetătoare, sînt *caracterizatoare* substantivele⁷⁰ ce denumesc obiecte, procese și acțiuni; adjectivele ce denumesc însușirile acestora și adverbele ce denumesc însușirile acțiunilor: *Ces choses qui se racontent en quatre lignes durèrent quatre ans*⁷¹ (M. Druon, *Nouvelles*, p. 143).

Cuvintele *individualizatoare* ocupă locul periferic în sistemul lexical al limbii [ibidem]. Ele nu denumesc, de regulă, o clasă de obiecte, ci sînt doar *semne de recunoaștere* [100, p. 73], adică *au doar referință* [67, p. 34]: «Acceptez», *chuchota Marguerite en poussant du coude M. de Longeville* (M. Druon, *Nouvelles*, p. 142). În textele biblice, se întîlnesc însă cuvinte *individualizatoare* ce nu și-au pierdut semnificația și motivația: *Adam a nommé sa femme Eve (vie), parce qu'elle a été la mère de tous les vivants* (La Genèse, 3, v. 20).

În opinia lui L. Bulahovski, identificarea unui cuvînt autosemantic drept caracterizator sau individualizator se face dîpar din perspectivă sincronică, deoarece cuvintele au proprietatea de a-și schimba statutul [123, p. 102-103]. Astfel, majoritatea numelor proprii au provenit de la nume comune, care inițial denumeau o însușire. Totodată, o parte considerabilă de nume comune (*galifé, mouchard, hercule* etc.) s-au format prin “lexicalizare” (sau “ontonomasie”), adică prin transpunerea numelui propriu în comun [58, p. 161-163]: *C’était un bar sombre et maigre, absolument désert, sans même un barman derrière le comptoir auquel, du haut d’un tabouret crevé, s’accouderait pesamment un seul consommateur: un être herculéen coiffé d’un chapeau mou [...] Au bout d’un long silence, Ripert produisit une toux grêle, puis se pencha prudemment par-dessus le comptoir, lorgnant vers une porte entrouverte à son extrémité en prenant soin de ne pas croiser le regard de l’hercule* (J. Echenoz, *Chérokée*, p. 49).

Atît cuvintele *caracterizatoare*, cît și cele *individualizatoare* pot fi substitute⁷².

Prin **locuțiune** sau **formație premorfologică** concepem *un grup de cuvinte ce are funcția unui cuvînt* [90, p. 746]. Iden-

⁷⁰Chiar și cele obținute prin transpunerea verbelor, adjectivele, adverbelor, pronumelor, articolelor, particolelor, prepozițiilor, conjuncțiilor, sintagmelor, frazelor și discursurilor în genere: «*Bien, monsieur Mawar, je vous remercie beaucoup, monsieur Mawar. Alors, quand dois-je commencer?*» «*Ce soir*», *répondit l’obèse* (M. Druon, *Nouvelles*, p. 82).

⁷¹Cuvintele autosemantice caracterizatoare sînt prezentate, în frază, în litere îngloșate.

⁷²Pot fi substitute și cuvintele sinsemantice, transpuse în nume.

tificăm, astfel, locuțiuni *substantivale, verbale, adjectivale, adverbiale, pronominale, conjuncționale și prepoziționale*.

Locuțiunile pronominale sînt substitute prin esența lor, iar locuțiunile substantivale, verbale, adjectivale și adverbiale⁷³ pot deveni substitute în diferite discursuri:

La girouette en deuil criait au firmament,

Car le vent, élevé bien au-dessus des terres,

N'effleurait de ses pieds que les tours solitaires

*Et les chênes d'**en bas**, contre les rocs penchés,*

Sur leurs coudes semblaient endormis et couchés (A. de Vigny, *La Mort du Loup*, p. 46).

Prin **s i n t a g m ă**, concepem un grup de cuvinte care constituie o unitate în interiorul frazei [90, p. 1239]. Deosebim sintagme *predicative, prin coordonare și prin subordonare (nominale, verbale, adjectivale, pronominale și adverbiale)*.

Toate tipurile de sintagme pot fi substitute.

Sintagme predicative în funcția de substitut sînt, de cele mai dese ori, întrebările retorice și parafraza: *Le pur enthousiasme est craint des faibles âmes / Qui ne sauraient porter son ardeur, ni son poids. / **Pourquoi le fuir?*** [A. de Vigny, *La Maison du Berger*, p. 41].

Sintagmele-apoziții și sintagmele-apelative înglobează, de cele mai dese ori, a) raporturi de *coordonare*: *Quel est le fou, le monde ou moi?* (E. Pottier, *Quel est le Fou?*, p. 170) și b) raporturi de *subordonare*: *Robert, enfant de mon village, / Retourne garder tes moutons* (P. –J. Béranger, *Le Vieux Caporal*, p. 13-14).

Prin **expresie frazeologică**, concepem o totalitate de elemente conexe semantic [90, p. 943]. Expresia frazeologică poate și ea substitui diferite segmente ale discursului: [...] *l'esprit allemand* [...] *pour lui le **bouc émissaire*** [...] (R. Rolland, 97, p. 68).

3. 3. Parametri lexico-structurali ai unităților nominale în funcția de substitut

Unitățile nominale în funcția de substitut pot fi:

I) *cuvinte*

a) **s i m p l e**: *comune sau proprii*.

Cele *c o m u n e* pot fi:

- *n e d e r i v a t e*: *Jinn saisit des jumelles et les braqua sur l'objet mystérieux, tandis que Phylis s'appuyait sur son épaule. "C'est un objet de*

⁷³Dar și locuțiunile conjuncționale și prepoziționale, transpuse în nume.

petite taille”, dit-il. „Cela semble être un verre [...]» Son visage devint sérieux. «C'est une bouteille, **chérie**» (P. Boule, *La Planète des Singes*, p. 7).

- **d e r i v a t e**⁷⁴: Je suis triste que tu montes comme ça à la capitale, tu vas me manquer, **sourette** (R. Queneau, *Le Dimanche de la Vie*, p. 23).

Cele **p r o p r i i** pot fi:

- **n e d e r i v a t e**: Mais si Dieu près de lui t'a voulu mettre, ô femme! / Compagne délicate! **Eva!** (A. de Vigny, *La Maison du Berger*, p. 42).

- **d e r i v a t e**: Seul en Europe tu n'es pas antique ô Christianisme / **Européen** le plus moderne [...] (G. Apollinaire, *Zone*, p. 399).

b) c o m p u s e:

- **c o m u n e**: Une locomotive passa avec des souffles désireux et chauds. Mangeclous salua le mécanicien pour s'imaginer ministre. Odeur d'herbes nocturnes qu'un cheval interrogeait avec tristesse. Là-haut, les étoiles ne voyageaient pas. Le train hésita, ralentit et les rails protestèrent avec des glapissements de petit chien fouetté. Soudain Mangeclous se rappela que Salomon était une montagne de microbes. «Éloigne-toi, **portemalheur!**» intima-t-il à l'innocent qui tâchait de tenir le moins de place possible dans son coin [...] (A. Cohen, *Mangeclous*, p. 205).

- **p r o p r i i**: Juste Juge, Eternel, [...] **Tout-Puissant**, / Me voici tout vivant entre vos mains sévères! (P. Claudel, 37, p. 363).

II) locuțiuni constituite după următoarele modele:

a) N p r e p N și N (p r e p) A r t N

Cele mai întrebuintate sînt *mise en apostrophe*, *mise en colère*, *mise au courant*, *mise en relief*, *mise en scène*, *prise de parole*, *mise en branle*, *mise en doute*, *mise en fuite*, *mise au point*, *mise en tête*, *mise en vente*, *mise en route*, *mise en jeu*, *mise en usage*, *mise en jugement*, *mise au monde*, *mise en pièces*, *mise à table*, *mise au lit*, *mise en marche*, *mise en oeuvre*, *mise en émoi*, *mise en échange*, *mise à la porte*, *mise en quarantaine*, *mise en garde*, *mise en rancart*, *mise en question*, *mise en musique*, *mise en place*, *mise en évidence*, *mise en plis*, *mise en grève*, *prise en charge*, *prise en grippe* și *mise à mort*: «Tu avais caché toutes les lames de rasoir et l'unique couteau de cuisine, tu ne portais plus de bas de nylon mais c'est en regardant tes jambes nues que j'ai pensé à la strangulation pour la première fois [...] Comme tu es ridicule de faire **une** telle **mise en scène** pour me pousser au suicide!» (Boudjedra, *La Répudiation*, p. 136).

⁷⁴Derivatele se formează prin adăugarea unui afix la un cuvînt. Reiese că în ele semnificația denotativă generală se păstrează.

III) *sintagme prin subordonare*, constituite din:

- două elemente cu funcție sintactică: *Elle lut: «E. Darcy, secrétaire de l'ambassade»* (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 256). *C'est aujourd'hui un petit monde enfiévré, bondé d'élèves des lycées qui vont passer leurs examens en Sorbonne [...] "[...] Tu sais avec ces Sorbonagres et ces Sorbonambules, c'est bien imprudent»* (P. Vaillant-Couturier, 113, p. 58-59).

- trei elemente cu funcție sintactică: *Elle dit, et m'a répété vingt fois, pauvre femme!.. elle dit qu'elle a reconnu [...] devinez-vous? La Vénus de bronze, la statue de M. de Peyrehorade [...]* (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 398).

- patru, cinci și mai multe elemente cu funcție sintactică: *Le premier article qui tomba sous ses yeux était ainsi conçu: «M. Darcy, premier secrétaire de l'ambassade de France à Constantinople, est arrivé avant-hier à Paris chargé de dépêches»* (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 197). *Ils mangèrent de bon appétit, bouches bien ouvertes et langues claquantes, s'engagèrent poliment les uns les autres à reprendre de ces magnifiques hors-d'oeuvre. Quant aux pâtes à l'italienne qui suivirent, Mangeclous les trouva si charmantes qu'il fit une razzia dans l'assiette de Salomon. «C'est pour ton bien», dit-il. «Comprends-tu, ô le plus petit géant du monde visible à l'oeil nu [...]»* (A. Cohen, *Mangeclous*, p. 121).

REMARCĂ: Se consideră că dacă substitutele-sintagme prin subordonare sînt apelative, ele posedă un contur cohotativ pozitiv (dacă elementele lor contractează relații retrospective cu elementele de bază ale complexului-substitut) sau negativ (dacă acestea contractează relații prospective cu elementele de bază ale complexului-substitut): *Le navire, enfant des étoiles, / Lui comme une colline aux bords de l'horizon [...]* (A. de Lamartine, *Hymne du Matin*, 35). *L'oncle leva la main avec noblesse et calma les irrités. «Messieurs», commença-t-il [...], «la jalousie est un sentiment que certains disgraciés éprouvent et nous devons y compatir plutôt que de nous en irriter». «Sache, [...], dit-il mélodieusement à Mattathias, [...] «Sache, ô jaune véritable citron [...]»* (A. Cohen, *Mangeclous*, p. 262).

Semnalăm, totuși, cazuri cînd elementele complexului apelativ, contractînd relații prospective, înglobează contur conotativ pozitiv sau neutru și cazuri cînd, contractînd relații retrospective, înglobează contur conotativ negativ sau neutru: *Gardez de cette nuit, gardez, belle nature, / Au moins le souvenir!* (A. de Lamartine, *Hymne du Matin*, p. 33). *O Vénus, ô beauté, blanche mère [...]!* (Ch. Leconte de Lisle, *Vénus de Milo*, p. 154).

L'heure est une larme – Tu pleures, / Mon coeur!.. Chante encor, va – Ne compte pas (T. Corbière, *Petit Mort pour rire*, p. 293). “*Sache, [...]* », dit-il mélodieusement à Mattathias, « *ô homme du plus grand fil [...] Sache, [...] que depuis vingt ans j’ai une correspondance active avec le docteur Weizmann et il ne se passe de mois que je ne lui envoie des conseils* » (A. Cohen, *Mangeclous*, p. 262). [...] *Maigret était surpris de deviner un corps resté jeune [...] “Il faut d’abord que je vous remercie, Monsieur le Commissaire”* (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 56).

Ambele tipuri de relație presupun o tensiune crescândă. Ultimul element din aceste complexe-substitute are, de regulă, conturul semantic cel mai amplu.

IV) *sintagme prin coordonare*, constituite din:

- două elemente cu semnificație lexicală: «*Comment feras-tu recevoir Scipien?*» «*Je ne sais pas*», dit Michaël. Il annonça qu’il avait trouvé et les Valeureux le considérèrent avec un respect qui fit souffrir Mangeclous. «*Mais comment feras-tu, ô viande et ossements*», demanda-t-il [...] (A. Cohen, *Mangeclous*, p. 218).

- trei elemente cu semnificație lexicală: [...] *elle goûtait médiocrement leurs façons et leur conversation, tout en rendant hommage à leurs grandes qualités: courage, bonhomie, endurance* (R. Rolland, *L’Ame enchantée*, p. 149).

- patru, cinci și mai multe elemente cu semnificație lexicală: *Marie-Louise de Baudru incarnait [...] les plus solides attributs de sa classe grand-bourgeoise: l’ordre, la probité, l’incuriiosité, l’esprit [...]* (R. Rolland, *L’Ame enchantée*, p. 147).

V) *expresii frazeologice*, constituite

- din două elemente cu semnificație lexicală: *D’ailleurs, [lui] l’ami jusqu’à l’échafaud, fanfaron de cynisme et simple comme un enfant, il ne travaillait que par boutade ou par nécessité* (H. de Balzac, *La peau de Chagrin*, p. 23). *Ce faubourg, ni chair ni poisson, peuplé de petits rentiers, de petits commerçants ou de gens qui avaient leur travail ailleurs [...]* (L. Aragon, *Certitude et Grandeur des Français*, p. 71).

- din trei, patru, cinci și mai multe elemente cu semnificație lexicală: [...] *Mouzie a défendu autrefois cette Arlette [...] un bien joli brin de fille [...]* (A. Wurmser, 120, p. 31).

VI) *raportate total sau parțial la diferite stiluri*, fiind constituite:

- dintr-un element: *Il y avait là aussi un homme de la sûreté, une mouche* (T. Bernard, 20, p. 89). *Oh! patience, ma Bibiche* (Anicet-

Bourgeois, Brisebarre, *Quatre-vingt-dix moins un*, p. 392). Quinze jours d'indulgence? "Des **clopinettes**", dit le gardien (B. Vian, *L'Automne à Pékin*, p. 48) En Afrique, c'est la chaleur qui me crevait [...] Ici, je suis pas assez intelligent [...] Mais tout ça je m'en rends compte, c'est du "ouvre-mou" (Céline, *Voyage au Bout de la Nuit*, p. 36).

- din două, trei și mai multe elemente: *Puis les nerfs de la femme reprirent le dessus. La fille éclata en larmes et avoua: "Il est bien temps de chialer maintenant", fit alors Beaujean, haussant toujours les épaules; „c'était avant qu'il fallait y aller du jus des mirettes!"* (Goron, *L'Amour à Paris*, p. 124).

VII) **expresii idiomatice:**

1) **simple:**

- c o m u n e: *Ma boutade n'est pas du goût du Vieux. Le boss s'assied [...]* (San-Antonio, *Le Secret de Polichinelle*, p. 30).

- p r o p r i i: *A-t-il cessé, le vent qui fit naître ces roses, / **Sirius, Orion, toi, Vénus**, qui reposes/ Notre oeil dans le péril?* (V. Hugo, *A la Fenêtre pendant la Nuit*, p. 125). *Ce vieillard possédait des champs de blé et d'orge; [...]* Donc, **Booz** dans la nuit dormait parmi les siens (V. Hugo, *Booz endormi*, p. 133). *Mais, l'ordre qui vous entoure, représenté surtout par la régularité parfaite du carré, l'ami de **Pythagore**, est encore plus grand [...]* (Lautréamont, *Les Chants de Maldoror*, p. 210). *Un poète doit être plus utile qu'aucun citoyen de sa tribu [...]* *Nous sommes loin des **Homère, des Virgile, des Klopstock, des Camoëns** [...]* (Lautréamont, *Les Chants de Maldoror*, p. 213).

2) **compuse:**

- c o m u n e: *Je me penche sur le monstre. «Combien font 5 fois 6, gentleman?»* (San-Antonio, *En peignant la girafe*, p. 12-15).

- p r o p r i i: *Pousse à Dieu ton cantique, ô chantré rajeuni; / Entonne, orgue enroué, des **Te Deum** splendides* (P. Verlaine, *Nevermore*, p. 226).

- c o m u n e și p r o p r i i: «Vous poussez les choses bien loin», répondit Saint-Clair. «Par exemple, si j'étais bossu, je ne me brûlerais pas la cervelle, et je voudrais faire des conquêtes». «Quel don Juan», s'écria Jules (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 115).

3. 4. Particularități reprezentative ale unităților nominale în funcția de substitut

În lingvistica discursului, prin termenul *reprezentare*, se subînțelege, de cele mai dese ori, *funcția* substitutului într-un context oarecare sau procesul de substituire a unui element prin altul.

După M. Ioniță, reprezentarea prin substantiv⁷⁵ (dar și prin locuțiune substantivală, sintagmă sau locuțiune frazeologică în bază de substantiv) poate fi atât *segmentală* (când elementele enumerate înlocuiesc un cuvânt sau nominalizează un proces), cât și *suprasegmentală* (când aceste elemente înlocuiesc o frază simplă sau complexă, o superfracă sau un bloc semantico-sintactic (în discursurile statice), o replică sau o secvență (în discursurile dinamice)) [148, p. 36].

Pot fi identificate, în acest sens, următoarele tipuri de reprezentare **segmentală**:

- **n e m i j l o c i t ă** (când un verb, o locuțiune verbală, o sintagmă sau o expresie frazeologică în bază de verb sînt reluate printr-un substantiv, o locuțiune substantivală, o sintagmă sau o locuțiune frazeologică nominală): *Moi, j`en pleure, et la foule avare / Raille mes pleurs et mon d dain* (P. – J. Béranger, *Bondy*, p. 19).

- **d e s f ă   u r a t ă** (c nd verbul este reluat printr-o formație premorfologică verbală, care înglobează un substantiv din aceeași familie de cuvinte cu verbul): *Quand il rejoignit près du tennis Clara Kirby-Shaw, elle était, elle aussi, vêtue de blanc et se promenait [...]* *Quand ils se séparèrent, ils étaient convenus de faire ensemble, le lendemain matin, une promenade en montagne* (A. Maurois, *Une carrière et autres nouvelles*, p. 113).

- **s u p l e t i v ă** (c nd un verb, o locuțiune verbală, o sintagmă sau o locuțiune frazeologică verbală sînt reluate printr-un nume, o locuțiune nominală, o sintagmă sau o locuțiune frazeologică nominală formate de la sinonimul verbului, al locuțiunii verbale, al sintagmei sau al locuțiunii frazeologice verbale): *Roger m'a dit depuis qu'il se serait tué ce jour-là même s'il n'avait craint que nos camarades ne devinassent la cause de son suicide* (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 154). *Il était absent depuis quelques heures, et le petit Fortunato était tranquillement étendu au soleil, regardant les montagnes bleues, et pensant que le dimanche prochain, il irait dîner à la ville, chez son oncle le caporal, quand il fut soudainement interrompu dans ses méditations par l'explosion d'une arme à feu* (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 32-33). *Elle appelle en vain; il rend l' me. / Pour qui s'épuise à travailler, / La mort est un doux oreiller* (P. - J. Béranger, *Jacques*, p. 25).

- **g e n e r a l i z a n t ă** sau **h i p e r o n i m i c ă** (c nd numele, locuțiunea nominală, sintagma sau locuțiunea frazeologică nominală sînt reluate printr-un nume, o locuțiune nominală, o sintagmă sau o locuțiune frazeologică nominală mai generale):

⁷⁵Substantivul,  n opinia cercet torului, este partea de vorbire principală.

*J'ai reposé mon front sur mon fusil sans poudre,
 Me prenant à penser, et n'ai pu me résoudre
 A poursuivre sa Louve et ses fils qui, tous trois,
 Avaient voulu l'attendre, et, comme je le crois,
 Sans ses **deux Louveteaux** la belle et sombre veuve
 Ne l'eût pas laissé seul subir la grande épreuve;
 Mais son devoir était de le sauver, afin
 De pouvoir leur apprendre à bien souffrir la faim,
 A ne jamais entrer dans le pacte des villes
 Que l'homme a fait avec les **animaux** serviles (A. de Vigny,
 La Mort du Loup, p. 47).*

- **apelativă** (când un substantiv, o locuțiune substantivală, o sintagmă nominală, o locuțiune frazeologică în bază de nume sau o parte de vorbire substantivată sînt reluate printr-un vocativ): *Quali leva son père par les revers de la veste, l'allongea sur le lit, lui enleva ses souliers, et le poussa de force sous les couvertures. «Je t'emmerde, vieux frère. Change de quartier si tu n'es pas content» (M. Mammeri, L'Opium et le Bâton, p. 69).*

- **explicativă** (când o unitate este reluată printr-un substantiv, o locuțiune substantivală, o sintagmă sau o locuțiune frazeologică nominală în funcția de apozitie⁷⁶): *„Vous connaissez M. Rigaud, l'architecte?» (A. Camus, La Peste, p. 44).*

- **metaglotică** (când o unitate glotică este reluată printr-o unitate-termen de diferită complexitate, însoțită sau nu de alte unități): *“Il m'échappera. Mes mains s'ouvriront [...]” Mais il s'effroya de s'être permis de tels mots [...] (A. de Saint-Exupéry, Oeuvres, p. 139).*

Reprezentarea **suprasegmentală** prin substantiv poate fi:

- **nemijlocită** (când frazele, superfrazele, blocurile semantico-sintactice, replicile sau secvențele sînt reluate prin nume sau sintagme nominale cu sens “larg” ((cette)(l')(son)(etc.) affaire, (cette)(la)(sa)(etc.) chose, (ce)(le)(etc.) fait, (cet)(mon)(l')(etc.) être, (ton)(l')(etc.) énigme etc.): *Arrivé là, on admettra sans peine que rien ne pouvait faire espérer à nos camarades les incidents qui se produisirent au printemps de cette année et qui furent, nous le comprîmes ensuite, comme les premiers signes de la série des graves événements dont on s'est proposé de faire ici la chronique. Ces faits paraîtront bien naturels à certains et, à d'autres, invraisemblables au contraire (A. Camus, La Peste, p. 13).*

⁷⁶Pentru N. Arutiunova, reprezentarea explicativă prin substantiv este nereferențială, deoarece nu se raportează direct la un denotat [113, p. 65].

- **metaglotică** (cînd frazele, superfrazele, blocurile semantico-sintactice, replicile sau secvențele sînt reluate printr-o unitate-termen de diferită complexitate, însoțită sau nu de alte unități glotice): “[...] *Mais n’as-tu pas vu passer un homme, dis-moi?*» «*Si j’ai vu passer un homme.*» «*Oui, un homme avec un bonnet pointu en velours noir et une veste brodée de rouge et de jaune?*» «*Un homme avec un bonnet pointu et une veste brodée de rouge et de jaune?*» «*Oui, réponds vite, et ne répète pas mes questions*» (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 36). *Esther chargea Hathac d’aller dire à Mardochée: Tous les serviteurs du roi et le peuple des provinces du roi savent qu’il existe une loi portant peine de mort contre quiconque, homme ou femme, entre chez le roi, dans la cour intérieure, sans avoir été appelé; celui-là seul a la vie sauve, à qui le roi tend le sceptre d’or. Et moi, je n’ai point été appelée auprès du roi depuis trente jours. Lorsque les paroles d’Esther eurent été rapportées à Mardochée, Mardochée fit répondre à Esther: Ne t’imagine pas que tu échapperas seule d’entre tous les Juifs...* (Esther, 4, v. 10-13).

3. 5. Aspecte semantice ale unităților nominale în funcția de substitut

Din perspectivă semantică, identificăm:

- unități nominale cu contur **denotativ**⁷⁷ în funcția de substitut sau elemente cu contur denotativ, înglobate de unitățile nominale în funcția de substitut: «*Bon*», *redit – il*. «*Alors comment s’appelle votre individu?*» «*Mon futur beau-frère, voulez-vous dire, capitaine*» (R. Queneau, *Le Dimanche de la Vie*, p. 27). *Il observait Maigret, de son côté, sans essayer de s’en cacher, sans sourire par politesse.* «*Asseyez-vous, commissaire*» (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 29). *Roger Briffaut avait précocement embrassé l’état d’informateur de police, accordant à l’occasion ses faveurs à des relations plus ou moins liées à ce métier telles que Christian Ripert. C’était un jeune homme au visage mécontent et au corps ramassé [...]* (J. Echenoz, *Chérokée*, p. 122). *Très tôt le matin, on nous réveillait pour assister au trépas [...]* *On nous amenait de force assister à la mise à*

⁷⁷Substantivele “globale” (*fait, chose, événement, être, phénomène* etc.) înglobează și ele seme denotative, denumind o întreagă clasă de elemente ale realității. Nominarea prin aceste unități este inductivă: *Ou bien, il se couchait sur le dos, et regardait courir les nuages; ils avaient l’air de boeufs, de géants, de vieilles dames. C’étaient de terribles êtres s’ils voulaient faire du mal* (R. Rolland, 97, p. 69). *D’abord un gardien de Camargue [...], puis deux Beaucairois, un boulanger et son gindre [...]* *Enfin, sur le devant, près du conducteur, un homme [...]* *Tous ces gens-là se connaissaient entre eux [...]* (A. Daudet, *Contes et nouvelles choisis*, p. 18).

mort des bêtes dont nous avons décoré les cornes avec des guirlandes en laine [...] (Boudjedra, *La Répudiation*, p. 194).

- unități nominale (sau elemente înglobate de unități nominale în funcția de substitut) cu contur **c o n o t a t i v**, condiționat de:

• procesul de metaforizare⁷⁸, adică de transpunere a:
- substantivelor proprii în substantive comune: “*En somme, Dame Bérurier, vous n’avez reconnu que ce que vous n’avez jamais vu [...]*» «*Chou blanc! tonne cet Himalaya de mauvaise graisse [...]*» (San-Antonio, *On t’enverra du Monde*, p. 94). *A coups de sabots et à coups de dents, Godolphin, en quelques instants, tua l’énorme Hobgoblin. Le David des chevaux avait abattu le Goliath...* (M. Druon, *Nouvelles*, p. 129).

- substantivelor ce denumesc obiecte și stări în substantive ce denumesc ființe: *Etant offensé injustement par les mots de Mangeclous, Salomon lui réplique de la même manière. Et à la fin des fins entre les deux amis commence une querelle. «Ma bouche sent très bon», répliqua Salomon. «Elle sent le mimosa et la pâquerelle et c’est ta bouche à toi, [...], qui est la perdiction des mouches par le souffle qu’elle leur envoie et qui les assassine! C’est ainsi que je te réponds, ô hameçon à mensonges!»* (A. Cohen, *Mangeclous*, p. 34). “*Faudrait t’expliquer avec ce monsieur-là, mon gars*». *Redevenant grave, je lui désigne le coffre* (San-Antonio, *Le Secret de Polichinelle*, p. 205).

- substantivelor cu referent inanimat și abstract în substantive cu referent animat și concret: “*Sais-tu, Mattathias*», dit Mangeclous qui tenait à rentrer dans les bonnes grâces de Saltiel, «sais-tu, [...], qu’il arrive que les douaniers ne le reconnaissent pas. Alors, sais-tu ô Miss Avarice, sais-tu, ô toi qui ne vas jamais en un certain lieu par économie et goût de la conservation, sais-tu ce qui se passe!» (A. Cohen, *Mangeclous*, p. 319).

• procesul de personificare: *Par la fenêtre je la vois s’écloigner sinieuse, incertaine. Vue de haut, elle donne l’impression de ramper au fond de la rue étroite, interminable comme le sera sa vieillesse. Les deux plumes noires de son chapeau ressemblent vaguement aux appendices de la vipère cornue [...] Mais que dis-je? Ce symbole est désuet. Va, je n’ai plus besoin de ta race naïve, cher serpent!* (H. Bazin, *La Mort du Petit Cheval*, p. 325).

• procesul de metonimizare: «*Comment feras-tu recevoir Scipien?*» demanda-t-il en prenant une pose de diable esthète. «*Je ne*

⁷⁸N. Arutiunova concepe metafora drept fenomen atât semantic, cât și logic ce realizează nominarea predicativă [113, p. 63].

sais pas», dit Michaël. «Mais par le Dieu vivant il sera reçu par le chef des chefs!» Il sortit peu après, suivi de Salomon. Il se promena quelques minutes dans le petit hall où deux voyageurs basanés s'entretenaient en espagnol. Il s'approcha du bureau, feuilleta négligemment un registre, arracha une fleur au pot d'azalées et revint dans la chambre de Saltiel. Il annonça qu'il avait trouvé et les Valeureux le considérèrent avec un respect qui fit souffrir Mangeclous. «Mais comment feras-tu, ô **viande et ossements?**» (A. Cohen, *Mangeclous*, p. 218). L'homme à la cravate de faille regarda de nouveau Angélo des pieds à la tête. «Tu discutes le coup?» demanda la **cravate**. «Ben certes» (J. Giono, *Le Hussard sur le Toit*, p. 125). Enfin, sur le devant, près du conducteur, un homme [...] non! une **casquette**, une énorme casquette en peau de lapin, qui ne disait pas grand-chose et regardait la route d'un air triste (A. Daudet, *Contes et nouvelles choisies*, p. 14).

- unități nominale metatermeni în funcția de substitut (ce se raportează la actul de vorbire și realizează reprezentarea metaglotică): *Il était plein de remords. Il éprouvait le besoin de lui crier: «Oncle, ne sois plus triste, je ne serai plus méchant! Pardonne-moi, je t'aime bien!» Et tout d'un coup il se jeta dans les bras de Gottfried, mais la phrase ne voulait pas sortir* (R. Rolland, 97, p. 104).

- elemente cu contur interpelativ, actualizator sau relațional, înglobate de unitățile nominale în funcția de substitut - articolele, adjectivele determinative și numerale, prepozițiile, conjuncțiile și interjecțiile: *Indicible, ô promesse!* (S. – J. Perse, *Eloges*, p. 478). *O Mer, fulguration durable, face frappée du singulier éclat! O multiple et contraire!* (S. – J. Perse, *Eloges*, p. 478). *Enfance, mon amour, n'était-ce que cela?..* (S. – J. Perse, *Eloges*, p. 478).

3. 5. 1. Relații semantice între substituit și substitut în cadrul reprezentării nominale

În cadrul reprezentării nominale, substituitul și substitutul contractează relații:

- de sinonimie parțială: *On n'entendit plus que les battements des évantails et des coeurs. L'heure était financière, auguste et solennelle. "Mes amis de l'île", dit Saltiel d'une voix noble, mais résolue, "compagnons de mes labeurs, j'ai trouvé par les veilles et l'esprit le secret du secret. Qui est l'homme le plus intelligent de l'île?"* (A. Cohen, *Mangeclous*, p. 98). *Il n'était ni beau, ni rupin; / Mais était un zingue, un lapin* (Briollet, 26, p. 67). *Je ne suppose pas que ma mère qui s'est mise en ménage à soixante-sept ans avec un salaud, trouve à redire à ce que je vais faire. «Tu l'as prévenue?» «Si on te le demande, imbécile, tu répondras, crétin, que tu n'en sais rien, idiot»* (R. Queneau, *Le*

Dimanche de la Vie, p. 50). *La nuit commençait pour lui dans la lutte et Rieux savait que ce dur combat avec l'ange de la peste devait durer jusqu'à l'aube* (A. Camus, *La Peste*, p. 258). «*Pourquoi sommes-nous regardés comme des bêtes ? Pourquoi ne sommes-nous à vos yeux que des brutes ?*» (Job, 18, v. 3).

- de antonimie⁷⁹: *Et comme Mangeclous faisait mine de plaisanter, Michaël lui tordit le nez. Mangeclous voulut faire le courageux. « [...] petit», dit-il au géant, «si je ne me retenais pas quelle gifle tu recevais!» Ce fut lui qui la reçut* (A. Cohen, *Mangeclous*, p. 107). *Tout ce qui nourrit est si cher! / Et le sel aussi, notre sucre!* (P. –J. Béranger, *Jacques*, p. 26).

- de hiponim și hiperonim: *A chacun de ses mouvements le suroît produit un bruit de brindilles cassées. Quand Pinaud marche, on dirait un troupeau d'éléphants en visite dans une fabrique d'allumettes. Pour couronner ce harnachement, il s'est coiffé d'un vieux chapeau de feutre dont Mme Pinaud a découpé les bords avec de mauvais ciseaux à broder sans doute! Avec cette toiture, il ressemble à un vieux Tyrolien dans la débine* (San-Antonio, *Le Secret de Polichinelle*, p. 16). *Après, un joyeux repas – un excellent potage, boeuf, poisson et poulet – record de burlottage (= aliments)* (P. Paillette, 82, p. 19).

3. 6. Reluarea, sintetizarea, generalizarea, concretizarea, specificarea, calificarea, intensificarea, diminuarea și îmbogățirea valorilor categoriale ale substituitului prin substitutele nominale

Unitățile nominale în funcția de substitut pot relua, sintetiza, generaliza, concretiza, califica, intensifica, diminua sau îmbogăți diferite valori categoriale ale substituitului. Nominalizăm:

1) valorile **î n s u ș i r i i**, și anume:

- frumusețe a: *Il était beau parler, bien fait, quoiqu'un peu lourd – le type de ce qui passe en Allemagne pour la beauté classique [...]* (R. Rolland, 97, p. 58). Substitutul-sintagmă nominală *la beauté classique* sintetizează, concretizează și califică valoarea substituitului-frază drept una de frumusețe clasică;
- puritatea naturală (raportată la o persoană)⁸⁰: *Christophe était d'une intransigeance de coeur toute puritaine qui ne pouvait admettre les*

⁷⁹În opinia lui I. Trier, cuvântul actualizat antrenează contrariul în conștiința producătorului sau a receptorului [99, p. 78] în baza unei singure trăsături. Aceasta este local-direcțională (*montée/descente, arrivée/départ* etc.), aspectuală (*commencement / fin, ouverture/clôture* etc.), apreciativă (*sagesse/ignorance*) etc. [67, p. 65].

⁸⁰Între paranteze, identificăm valorile neesențiale ale substituitului, sintetizate, generalizate sau concretizate de substitut.

souillures de la vie [...] **Sa pureté naturelle** et son travail sans trêve l'avaient tenu à l'abri (R. Rolland, 97, p. 107). Substitutul-sintagmă nominală *sa pureté naturelle* sintetizează valorile substituitului-frază, ca fiind cele ale unei purități naturale;

- sinceritatea (raportată la o stare): «*Ecoute, Otto! Je ne veux pas, je ne veux pas que tu sois si intime avec Franz, parce que [...], parce que tu es mon ami; je ne veux que tu aimes quelqu'un mieux que moi! Vois-tu, tu es tout pour moi... Si je ne t'avais plus, je n'avais plus qu'à mourir. Je ne sais pas ce que je ferais. Je te tuerais...*» Otto, ému [...] par **la sincérité d'une douleur**, se hâta de jurer qu'il n'aimait et n'aimerait jamais personne autant que Christophe! (R. Rolland, 97, p. 89). Substitutul-sintagmă nominală *la sincérité d'une douleur* sintetizează și concretizează valorile substituitului, ca fiind cele ale unei manifestări sincere a durerii;

- înțelegerea (evidențiată și raportată la o persoană): *Le prénom de mon père était Hedy qui signifiait dans notre langue «homme calme». Il sut être l'homme de son nom, ayant coutume de dire que la valeur d'un homme se mesurait au bien qu'il faisait à ses semblables. Il affirmait aussi que le siècle se déroulait selon deux rythmes: l'un étant pour toi, et l'autre contre toi.* «J'ai l'impression que **cette sagesse de ton père** est restée en toi» (G. de Cars, *L'Habitude d'Amour*, p. 67). Înregistrăm o sinteză a valorilor substituitului-superfrază prin substitutul-sintagmă prin subordonare *cette sagesse de ton père*;

- tandrețea (evidentă, raportată la o persoană): «*Vous montez à califourchon. N'êtes-vous pas écorchée ou blessée?*» «*Je suis étonnée de cette tendresse si sûre d'elle-même que vous avez pour tout le monde, moi comprise, dit-elle* (J. Giono, *Le Hussard sur le Toit*, p. 335). Valorile substituitului-frază simplă sînt sintetizate și calificate prin substitutul-frază. În acest caz, înregistrăm, pe bună dreptate, și o remă de proporții înglobată de substituit;

- ignoranța: *Mais surtout il avait critiqué le montage d'une pompe à huile du type B6, la confondant avec une pompe à huile du type B4, et les mécaniciens sournois l'avaient laissé flétrir pendant vingt minutes «une ignorance que rien n'excuse, sa propre ignorance»* (A. de Saint-Exupéry, *Oeuvres*, p. 52). Valorile substituitului-sintagmă sînt concretizate, calificate și intensificate prin substitutul-frază. Intensificarea se face, în acest caz, cu scop pragmatic. Ea servește la exprimarea indignării;

- naivitatea (evidențiată și raportată implicit la o persoană): «*As-tu de quoi?*» demanda-t-il à voix basse. *Angélo resta bouche bée. Cette naïveté*

sauva Angélo d'un danger beaucoup plus grand que celui d'avoir son dîner compromis (J. Giono, *Le Hussard sur le Toit*, p. 75). Substitutul-sintagmă *cette naïveté* sintetizează valorile substituitului-frază simplă, ca fiind cele ale unei naivități;

- vicul (evidențiat): *Devant un tel labeur accompli, Augustin de Mondez aurait pu s'enfler de quelque vanité. Mais il était exempt de ce vice...* (M. Druon, *Nouvelles*, p. 14). Substitutul *ce vice* generalizează valorile substituitului în baza relației de hiponim și hiperonim.

2) valorile **e m o t i v e**, și anume:

- bucuria (totală): *Dans les rues illuminées, sous un ciel froid et pur, nos concitoyens se déversèrent alors en groupes bruyants et rieurs. Mais les familles qui devaient rester le plus étrangères à la joie générale furent, sans contredit, celles qui, à ce moment même avaient un malade aux prises avec la peste dans un hôpital [...]* (A. Camus, *La Peste*, p. 247). Substitutul-sintagmă nominală *la joie générale* sintetizează valorile substituitului-frază simplă, ca fiind cele ale unei bucurii generale. *La ville de Suse...se réjouissait. Il n'y avait pour les Juifs que... joie...* (Esther, 8, v. 15-17). Substitutul-numere și a parțial valorile substituitului în baza unei transpuneri lexicale;

- veselie: *Dix minutes après, la scène du matin lui revint [...] à l'esprit, et elle éclata de rire. Sa mère se leva et ouvrit la porte: "Qu'y a-t-il, donc», demanda-t-elle, «qui te met en gaieté?»* (R. Rolland, 97, p. 104). Înregistrăm și, în acest caz, o sintetizare a valorilor substituitului-frază simplă prin substitutul *gaieté*;

- frica (raportată la o persoană): *Il était très effrayé et glacé des pieds à la tête, à quoi s'ajoutait toujours une violente envie de vomir à cause de l'odeur sucrée et de la grimace des morts. [...] Angélo, malgré son dégoût et sa peur, se pencha sur les cadavres* (J. Giono, *Le Hussard sur le Toit*, p. 51-52). Valorile substituitului-frază simplă sînt relate parțial prin dimensiune de substitutul *sa peur*. «*Vous m'avez fait peur*», dit-il. *Il parla pendant cinq minutes et avec le plus grand naturel de la frayeur qu'il avait eue [...]* (J. Giono, *Le Hussard sur le Toit*, p. 356). Valorile substituitului-locuțiune verbală sînt relate prin substitutul-frază;

- calmul sufletec (raportat la o persoană): *Au reste, je n'avais pas peur [...]* *Ces boulets inoffensifs contribuèrent encore à me maintenir dans mon calme héroïque* (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 52). Substitutul-sintagmă *mon calme héroïque* concretizează și califică valorile substituitului-frază simplă, ca fiind cele ale unui calm eroic;

- neliniștea (raportată implicit la o persoană): “*Quelle belle amitié que la nôtre!*» *soupirait Otto*. «*C’est doux et frais comme un rêve. Pourvu qu’il ne passe point! Si tu allais ne plus m’aimer!*» «*Comme tu es stupide, mon aimé*», *répliquait Christophe [...]* «*Cesse donc, une fois, de te troubler et de me chagriner par **ces lâches inquiétudes***» (R. Rolland, 97, p. 111). Substitutul-sintagmă *ces lâches inquiétudes* sintetizează și califică valorile celor două substitute-frază, ca fiind cele ale unei neliniști neîntemeiate;

- furia (excesivă): *Ces hommes trop blonds et froids d’aspect, comme Risler, ont des colères terribles, des colères blanches* [...] (A. Daudet, *Contes et nouvelles choisis*, p. 122). Valorile substituitului-sintagmă sînt re-luate și intensificate prin substitutul-sintagmă *des colères blanches*;

- furia (raportată la o persoană): *Les yeux lui sortaient de la tête, il grinçait des dents, il ne pensait qu’à se jeter de nouveau sur Ernst, quand on lui demandait ce qui s’était passé. Sa fureur redoublait* (R. Rolland, 97, p. 209). Substitutul-sintagmă *sa fureur* sintetizează și concretizează valorile substituitului-frază complexă. *Il aimait le décorum et redoutait l’opinion. Mais son sang l’emportait: il voyait rouge; et il était pris brusquement par des impatiences folles non seulement aux répétitions [...] mais en plein concert où il lui était arrivé de jeter son bâton avec rage et de trépigner comme un possédé, en apostrophant un de ses musiciens d’une voix furieuse et bredouillante. Sous sa direction, l’orchestre de la cour acquit une petite célébrité dans les pays rhénans où Jean-Michel était devenu légendaire par sa stature athlétique et par sa colère* (R. Rolland, 97, p. 179). Înregistrăm, în acest caz, o sintetizare a valorilor substituitului-superfrază prin substitutul-sintagmă;

- tristețea (profundă): [...] *et il n’osait plus revoir le manuscrit, parce qu’à chaque fois il reconnaissait dans les phrases qu’il croyait siennes des lambeaux d’autres auteurs, péniblement mis bout à bout* [...] *Ce lui était une grande tristesse* (R. Rolland, 97, p. 159). Substitutul-sintagmă *une grande tristesse* concretizează și intensifică valorile substituitului-frază complexă;

- îndoiala (evidențiată, și care poate stîrni neliniștea): *Don Juan trouvait fort extraordinaire que ce don Garcia prétendit se réserver les meilleures places sans se donner la peine de les mériter par son exactitude. En même temps, il voyait que plusieurs étudiants avaient les yeux fixés sur lui, et il sentait combien il serait mortifiant de quitter cette place après s’y être assis [...]* *Il était dans cette perplexité, ne sachant à quoi se déterminer [...]* (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 273). Înregistrăm, în acest caz, o concretizare a valorilor substituitului-frază comple-

xă prin substitutul-sintagmă *cette perplexité*. “Autrement dit», avait observé Cottard, «on ne sait rien, ça peut reprendre d’un jour à l’autre [...]» **Cette incertitude inquiétante** pour tout le monde, avait visiblement soulagé Cottard [...] (A. Camus, *La Peste*, p. 251). Substitutul-sintagmă sintetizează valorile substituitului-frază complexă ;

- mirare a: *En reconnaissant la voix de Max, madame de Piennes avait été d’abord presque aussi étonnée qu’Arsène. La surprise l’avait empêchée de se montrer aussitôt [...]* (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 420). Valorile frazei substituite sînt redate prin substitutul *la surprise* ;

- satisfacția (tuturor): *La voix commença par des remerciements, puis demanda si le seigneur cavalier [...] n’avait pas été dans la matinée à l’église de Saint-Pierre. Don Juan répondit qu’il y était allé, et qu’il y avait perdu le repos. «Comment?» «En vous voyant». La conversation dura environ une heure. Les deux galants ne quittèrent la rue qu’après avoir vu deux petites mains blanches sortir de la jalousie et leur jeter à chacun une branche de jasmin. Le lendemain, les soupirs et les sérénades recommencèrent. Par une nuit très sombre, ils étaient à leur faction ordinaire, et la conversation durait depuis quelque temps à la satisfaction de tous les interlocuteurs [...]* (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 270). Valorile substituitelor-frază sînt sintetizate și generalizate de substitutul-sintagmă prin subordonare *la satisfaction de tous les interlocuteurs* ;

- muștrări de cuget: «*[...] j’ai envoyé cette femme m’acheter des melons au gros de la chaleur. Elle a dû être frappée d’un coup de soleil [...]* **Je suis responsable de sa mort, monsieur le curé** ». «*Je ne crois pas*», dit monsieur le curé. «*Je puis rassurer madame la marquise de ce côté-là*», dit-il, «*quitte à l’effrayer d’un autre côté, mais je sais combien sont cruels les tourments de la conscience*» (J. Giono, *Le Hussard sur le Toit*, p. 40). Înregistrăm, în acest caz, o concretizare a valorilor substituitelor-frază prin substitutul-sintagmă nominală;

- bănuială: *Mon guide alors, se levant, m’invita à le suivre à l’écurie; mais, à ce mot, don José, comme réveillé en sursaut, lui demanda d’un ton brusque où il allait. Il était évident qu’Antonio voulait me parler en particulier; mais je ne me souciais pas de donner des soupçons à don José [...]* (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 483). Substitutul-sintagmă *des soupçons* sintetizează valorile substituitului-frază, ca fiind cele ale unei bănuieli ;

- emoția (raportată la o persoană): *Julie cependant sentait ses larmes couler le long de ses joues. Elle tremblait que Darcy ne s’en aperçut, et la contrainte qu’elle s’imposait ajoutait encore à la force de son émotion* (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 242). Sintetizarea valorilor substituite-

lor-frază, ca fiind cele ale unei emoții, se produce prin substitutul *son émotion*. Elle put à peine retenir un cri. «*Je n'y suis pour personne!*» *s'écria-t-elle* [...] *Elle ne pouvait s'expliquer comment Châteaufort et Darcy venaient la voir en même temps; et, dans son trouble, elle ne douta pas que Darcy n'eût déjà choisi Châteaufort pour son confident* (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 256). Înregistrăm și, în acest caz, o sintetizare a valorilor substituitelor-frază prin substitutul-sintagmă nominală ;

- opoziția sau acordul (raportate la o persoană): “*Cavalier, je vais me battre à deux pas d'ici, mon adversaire a une épée plus longue que la mienne; veuillez me prêter la vôtre pour que les armes soient égales*». Et mon ami a changé d'épée avec lui. *Depuis ce moment il est désespéré, il se reproche sa complaisance* [...] (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 292). Valorile substituitului-frază sînt concretizate prin substitutul *sa complaisance*;

- entuziasmul: Les uns poussaient mille cris de joie en jetant leurs bonnets en air; d'autres lui serraient les mains, l'appelant l'honneur du pays. *Ce fut un beau spectacle que l'enthousiasme des spectateurs* (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 384-385). Și în acest exemplu, substitutul concretizează valorile substituitului ;

- sentimentul nou lui: «Les bœufs labouraient et les ânesses paissaient à côté d'eux; des Sabéens se sont jetés dessus, les ont enlevés, et ont passé les serviteurs au fil de l'épée. Et je me suis échappé moi seul, pour t'en apporter la nouvelle» (Job, 1, v. 14, 15). Substitutul califică valorile substituitului drept cele ale unei noutăți;

- sentimentul nou lui (care bucură sau nu): [...] il reconnut que l'épée qu'il tenait n'était pas la sienne; Don Garcia [...] se mordit les lèvres [...] tout étourdi de la fâcheuse découverte qu'il venait de faire [...] (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 291). Substitutul-propoziție *la fâcheuse découverte qu'il venait de faire* sintetizează și concretizează valorile propoziției substituite;

- succesul sau insuccesul în gîndire: “*Tenez*», dit-il, «voilà ce que votre cousine vous envoie». *Je pris le pain, fort étonné, car je n'avais pas de cousine à Séville*. « [...] *une erreur*», pensai-je [...] (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 512). Înregistrăm încă o dată o concretizare a valorilor substituitului prin substitut.

3) valorile **cantitative**,

- însoțite de evidențiere: La femme, les enfants couraient comme un vol de perdreaux, se posaient haletants derrière un buisson. Et parfois le tireur s'acharnait sur cette compagnie (J. Giono, *Le Hussard sur le Toit*, p. 278). Substitutul *cette compagnie* generalizează valorile

substituitului. *Enfin il se retourna vers les chefs et les camarades, et les considéra gravement, comme sa propriété. Il semblait les compter et les mesurer et les peser, et il pensait qu'il les avait bien gagnés, et aussi ce hangar de fête et ce ciment solide et, plus loin, cette ville avec son mouvement, ses femmes et sa chaleur. Il tenait ce peuple dans ses larges mains* (A. de Saint-Exupéry, *Oeuvres*, p. 34). Ca și în exemplul precedent, înregistrăm o generalizare a valorilor substituitelor prin substitut. *Angélo vit s'aligner sur la place des enfants vêtus de blanc et qui portaient des bannières. Les portes des maisons commencèrent à souffler quelques femmes noires comme des fourmis. D'autres venaient par les rues qu'il voyait en enfilade. Au bout d'un moment, en tout et par tout, ils devaient être une cinquantaine, y compris trois prêtres recouverts de carapaces dorées qui attendaient. La procession se mit en marche en silence* (J. Giono, *Le Hussard sur le Toit*, p. 165). Și în acest caz, substitutul generalizează valorile substituitelor. *A les lire, ce qui caractérisait la situation, c'était «l'exemple émouvant de calme et de sang-froid» que donnait la population. Mais dans une ville refermée sur elle-même, où rien ne pouvait demeurer secret, personne ne se trompait sur «l'exemple» donné par la communauté* (A. Camus, *La Peste*, p. 215). Înregistrăm, în acest caz, o reluare a valorilor substituitului prin substitut.

- însoțite de evidențiere și raportare la un fenomen: *En effet, l'annonce que la troisième semaine de peste avait compté trois cent deux morts ne parlait pas à l'imagination. On ignorait si cette proportion de décès était normale* (A. Camus, *La Peste*, p. 77). Concretizarea valorilor substituitului-frază simplă se face prin substitutul-sintagmă *cette proportion de décès*;
- însoțite de valori apreciative: *«Et voilà pourquoi vous avez présentement trois gentlemen de la maison parapluie sur le sentier de la guerre. Une gentille armada, croyez-moi!»* (San-Antonio, *Le Secret de Polichinelle*, p. 18). Substitutul-sintagmă *une gentille armada* califică valorile substituitului-sintagmă. *Il devait, au reste, laisser [...] sept ou huit millions au moins [...] un joli magot [...]* (I. Claretie, *Le Million*, p. 241). Și în acest caz, înregistrăm o calificare a valorilor substituitului prin substitut. *[...] il se défendait si bien, qu'il attira autour de lui une foule de Noirs. Alors, pressant la détente du canon, il fit, au milieu de cette masse serrée, une large rue pavée de morts [...]* (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 81). Înregistrăm atât o reluare a conturului semantic al substituitului prin substitut, cât și o îmbogățire a lui cu noi valori.

4) valorile **aspectuale**, și anume:

- durative (și posesive): *Christophe fut assez longtemps avant de s'apercevoir que son père buvait. Il disait des inepties, chantait à tue-tête*

pendant des heures, en tapant sur la table, et parfois il voulait à toute force danser avec Louisa et avec les enfants. Bien que sa petite observation toujours en éveil lui eût fait remarquer dans **la conduite de son père** plusieurs choses qui n'étaient pas conformes à son instinct enfantin [...], il continuait pourtant à l'admirer (R. Rolland, 97, p. 69). Substitutul-sintagmă *la conduite de son père* generalizează valorile substituitului-frază. [...] il se mit à s'arquer contre la terre et à la labourer de sa tête et de ses pieds. [...] une femme s'arrêta, s'appuya au mur, se mit à vomir avec une extraordinaire abondance, enfin elle s'effondra en raclant les pierres avec son visage. Il ne voulait rien perdre de **leur agonie** (J. Giono, *Le Hussard sur le Toit*, p. 146). Concretizarea valorilor substituitului se face prin substitutul *leur agonie*. Lorsqu'il put les rouvrir, ses yeux ne rencontrèrent aucun objet, ne furent frappés d'aucune lumière. Devant eux, l'obscurité immobile et parfaite offrait peu d'avantages par rapport à l'évanouissement. A l'opposé de ce qu'on raconte parfois, Georges à peine revenu à lui se rappela tout ce qui avait précédé **sa perte de conscience** [...] (J. Echenoz, *Chérokée*, p. 111). Valorile substituitului sînt relate prin substitutul-sintagmă *sa perte de conscience*;

- **d u r a t i v e** (și de evidențiere): Il voyait la femme aller et venir dans le courtîl. Elle devait avoir senti le besoin instinctif de recommencer tout de suite à accomplir ses gestes ménagers habituels. La présence d'Angélo devait même considérablement l'aider, car elle s'attarda à arracher des carottes, de gros navets et quelques petits plants de céleri. Elle cueillit même des brins de persil dont elle essuya les feuilles avec un coin de son tablier, car elles étaient couvertes de poussière. Enfin, elle alla chercher un seau et tira de l'eau d'un puits manifestement très malsain [...] **Ces occupations,** les gestes de cette femme étaient au sens propre un enchantement pour Angélo (J. Giono, *Le Hussard sur le Toit*, p. 117). Substitutul-sintagmă *g e n e r a l i z e a z ă* valorile substituitului. Son chef-d'œuvre, le Dictionnaire... lui assurait depuis quarante ans, dans les lettres et la société marseillaises, une place prééminente que nul ne songeait à lui disputer. Devant **un tel labeur** accompli, Augustin de Mondez aurait pu s'enfler de quelque vanité (M. Druon, *Nouvelles*, p. 14). Substitutul *c a l i f i c ă* valorile substituitului drept cele ale unei munci grele;

- **d u r a t i v e** (de evidențiere și de totalitate): En avant pour une petite révision de tragédie grecque: Un homme a assisté au loin à toute la scène (Ph. Ridet, *C'était l'été*, p. 6). *G e n e r a l i z a r e a* valorilor substituitului-sintagmă nominală se face prin substitutul *toute la scène*. Du haut de leur perchoir, les gros paons vert et or, à crête de tulle, ont reconnu les

arrivants et les accueillirent par un formidable coup de trompette. Le poulailler, qui s'endormait, se réveille en sursaut. Tout le monde est sur pied: pigeons, canards, dindons, pintades. C'est au milieu de tout ce train que le troupeau gagne son gîte (A. Daudet, *Contes et nouvelles choisis*, p. 19). Și în acest caz, înregistrăm o generalizare a conturului semantic al substituitului prin substitut;

- *multiplicative* sau *iterative* (însoțite de valori de accentuare): Les eaux se gonflaient et redescendaient lentement. Cette respiration calme de la mer faisait naître et disparaître des reflets huileux à la surface des eaux (A. Camus, *La Peste*, p. 231). Substitutul-sintagmă nominală sintetizează valorile substituitului-frază simplă, ca fiind cele ale unei respirații;

- *intensive* (și calificative implicit): Tous les matins depuis neuf heures, il enseignait le piano à des fillettes, souvent plus âgées que lui, qui l'intimidaient par leurs coquetteries et qui l'exaspéraient par la niaiserie de leur jeu [...], elles possédaient toutes, plus ou moins, un sens aigu du ridicule et leur regard moqueur ne faisait grâce à Christophe d'aucune de ses maladresses. C'était une torture pour lui (R. Rolland, 97, p. 102). Sintetizează valorilor substituitului prin substitut se înregistrează și în acest caz;

- *frecvente* (și constante): Rieux se retourna, se mit au niveau de son ami, et nagea dans le même rythme. Pendant quelques minutes, ils avancèrent avec la même cadence et la même vigueur [...] (A. Camus, *La Peste*, p. 232). Reluarea valorilor substituitului se produce, în acest caz, prin substitutul *la même cadence*;

- *progressive* (și de accentuare): [...] elle ne cessa enfin d'avancer de son allure patiente et saccadée. Les autorités avaient compté sur les jours froids pour stopper cette avance [...] (A. Camus, *La Peste*, p. 233). Și acest caz, înregistrăm o reluare a conturului semantic al substituitului prin substitut;

- *regressive* (și de raportare la un fenomen): Rieux dit à Tarrou qu'elle était sauvée contre toutes les règles. Mais dans la semaine, quatre cas semblables se présentèrent dans le service du docteur. Rieux attendit la publication des statistiques générales qui avaient lieu au début de chaque semaine. Elles révélaiient un recul de la maladie (A. Camus, *La Peste*, p. 238-239). Valorile frazelor substituite sînt sintetizate prin substitutul *un recul de la maladie*;

- *rezultative*: Le lendemain, il suffit de cinquante minutes à M. Florentin pour s'acquitter de sa tâche. Il assimila du mécanisme des jeux

juste ce qu'il lui fallait en connaître, et s'aperçut très vite qu'il n'était besoin ni de beaucoup de temps ni de beaucoup de mal pour obtenir **le résultat** cherché (M. Druon, *Nouvelles*, p. 85). Substitutul sintetizează valorile substituitului drept cele ale unui rezultat;

- rezultative (și de raportare la un fenomen): Les escaliers restaient plongés dans la nuit. Le docteur se demandait si c'était l'effet d'une nouvelle mesure d'économie (A. Camus, *La Peste*, p. 122). Concretizarea valorilor substituitului se face prin substitutul *l'effet d'une nouvelle mesure d'économie*;

- rezultative (și calificative): Trois photographes qui se tenaient en bout de table pour nous flasher sont morts, quelques personnes dont ma Loé, ont morflé à la lisière de l'explosif. Triste bilan, comme on dit dans la presse du lundi (San-Antonio, *Un os dans la noce*, p. 29). Substitutul-sintagmă *triste bilan* generalizează și califică valorile substituitului-frază;

- rezultative (și de accentuare): *Par devant maître Honorat Grapazi, notaire à la résidence de Pampérigouste, «A comparu: «Le sieur Gaspard Mitifio, époux de Vivette Cornille, ménager au lieu dit des Cigalières et y demeurant; «Lequel, par ces présentes, a vendu et transporté [...], «Au sieur Alphonse Daudet [...], «Un moulin à vent et à farine [...] «Cette vente a lieu en bloc [...]* (A. Daudet, *Contes et nouvelles choisis*, p. 3). Exemplul înregistrează o reluare a conturului semantic al substituitului prin substitut;

- finitive (și calificative): *Après les tueries de Mascara, Tiaret, Tlemcen, Raïs, Bentalha et d'autres encore, le massacre de Relizane, la semaine dernière, affreuse boucherie dans le martyrologe algérien, soulève, une fois de plus, la nausée, l'indignation et la révolte. Comment se taire devant l'ignoble? (Algérie. Notre devoir, p. 5). Valorile substituitului-sintagmă sînt calificate și intensificate prin substitutul *affreuse boucherie. Il pensait qu'il serait tué le lendemain, et alors, c'était un dénouement tout trouvé à sa position* (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 133). Înregistrăm atât o concretizare, cât și o calificare a valorilor substituitului prin substitut;*

- finitive (și de accentuare): *«Nous ne devons pas être loin de Peyruis. Il y a là un poste de gendarmerie. J'expliquerai mon cas; M. de Chambon est connu: nous ne sommes pas malades, on nous fera sans doute une billette et on m'aidera à trouver un cabriolet».* Angélo trouva **la résolution** raisonnable! (J. Giono, *Le Hussard sur le Toit*, p. 92). Generalizarea valorilor substituitului-superfrază se produce prin substitutul *la résolution*;

- *finitive* (și raportate la o persoană): *Tous les serviteurs du roi, qui se tenaient à la porte du roi, fléchissaient le genou et se prosternaient devant Haman, car tel était l'ordre du roi à son égard. Mais Mardochée ne fléchissait point le genou et ne se prosternait point. Et les serviteurs du roi, qui se tenaient à la porte du roi, dirent à Mardochée: Pourquoi transgresses-tu l'ordre du roi ? Comme ils le lui répétaient chaque jour et qu'il ne les écoutait pas, ils en firent rapport à Haman, pour voir si Mardochée persisterait dans sa résolution...* (Esther, 3, v. 2-4). Substitutul-sintagmă generalizează valorile substitutilor-frază;

- *momentane*: "*Je lui ai parlé de toi; elle ne te connaît pas. Ce fut comme un coup de foudre*" (G. Flaubert, 52, p. 34). Valorile substitutului-frază sînt concretizate prin substitutul *un coup de foudre*.

- *momentane* (și raportate la un fenomen): *[...] glacé par les regards de Minna qu'il sentait attachés à ses traits [...] Elles le troublaient encore plus [...] Minna, par les oeillades coquettes qu'elle lui faisait [...]* (R. Rolland, 97, p. 103). Prin substitutul *les oeillades coquettes* se produce o reluare și o calificare a valorilor substitutului *les regards*. *Au milieu de la salle déserte, Rambert semblait une ombre perdue et Rieux pensa que c'était l'heure de son abandon. Mais c'était aussi le moment où tous les prisonniers de cette ville sentaient le leur et il fallait faire quelque chose pour hâter leur délivrance* (A. Camus, *La Peste*, p. 104). Înregistrăm o reluare și o îmbogățire a conținutului semantic al substitutului prin substitut;

- *incoative* (și de accentuare): *Mais au moment où la peste semblait s'éloigner pour regagner la tanière inconnue d'où elle était sortie en silence, il y avait au moins quelqu'un dans la ville que ce départ jetait dans la consternation, et c'était Cottard, si l'on en croit les carnets de Tarrou* (A. Camus, *La Peste*, p. 249). Valorile substitutului-verb sînt concretizate prin substitutul substantival.

5) valorile **temporale**, și anume:

- *trecute* (și durative): *Et l'enfance adorable du jour, par la treille des tentes roulées, descend à même ma chanson. **Enfance** [...]* A présent laissez-moi, je vais seul (S. -J. Perse, *Eloges*, p. 478). Înregistrăm o reluare parțială a valorilor substitutului-sintagmă prin substitutul-substantiv;

- *prezente* (și de accentuare): *A peine s'il voyait de temps en temps une image précise: sa mère faisant un gâteau et enlevant avec un couteau la pâte restée entre ses doigts [...] Dieu sait pourquoi ces souvenirs lui revenaient à présent* (R. Rolland, 97, p. 110). Substitutul-sintagmă *ces*

souvenirs concretizează și generalizează conturul semantic al substituitului;

- *v i i t o a r e* (și calificative): *On passe au caramaran-musée conçu par le peintre-navigateur Titouan Lamazou. Un projet qualifié par Libération de « villa Médicis des océans »* (Ph. Ridet, *C'était l'été*, p. 6). Substituitul-sintagmă *un projet qualifié* concretizează conturul semantic al substituitului-nume.

6) valorile **m o d a l e**, și anume:

- *f i c ț i a*: [...] *les adolescents réinventent l'amour. Bigre [...] Mais tout cela ne serait qu'**apparence*** (Ph. Ridet, *C'était l'été*, p. 6). În exemplu, înregistrăm o *s p e c i f i c a r e* a valorilor substituitului-verb prin substituitul-nume;

- *f i c ț i a* (cuantificată): *Elle feignait de l'étrangler [...], elle avait quelque chose à dire à la femme de chambre. Elle inventait de **petites ruses*** (R. Rolland, 97, p. 114). C o n c r e t i z a r e a valorilor substituitului-frază se produce prin substituitul-sintagmă *petites ruses*;

- *p o s i b i l i t a t e a* (apreciată): *Notre amour sans doute était toujours là, mais, simplement, il était inutilisable, lourd à porter, inerte en nous, stérile comme le crime ou la condamnation. [...] **une attente butée*** (A. Camus, *La Peste*, p. 170). S p e c i f i c a r e a și calificarea conturului semantic al substituitului drept o așteptare încăpăținată se produce prin substituitul-sintagmă *une attente butée*;

- *r e a l i t a t e a* (accentuată): [...] *lorsque la nuit fut venue, il se mit à murmurer des paroles inintelligibles qu'il accompagnait des gestes bizarres. Par degrés, il s'anima jusqu'à pousser des cris. Tamango mit fin à **cette scène** en poussant un cri de joie* (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 77). Substituitul-sintagmă *cette scène* specifică și generalizează valorile semantice ale substituitului-superfrază;

- *a d e v ă r u l*: "*L'organisation du service sanitaire est mauvaise. Vous manquez d'hommes et de temps*". *Rieux reconnu encore que c'était **la vérité*** (A. Camus, *La Peste*, p. 118). S p e c i f i c a r e a valorii substituitului drept cea a unui adevăr se produce prin substituitul *la vérité*;

- *f a l s u l*: *«Mon frère», dit don Juan en s'agenouillant devant lui, «je suis un misérable couvert de crimes. C'est pour les expier que je porte cet habit et que j'ai renoncé au monde. S'il est quelque moyen d'obtenir de vous mon pardon, indiquez-le-moi. La plus rude pénitence ne m'effrayera pas si je puis obtenir que vous ne me maudissiez point». «Laissons là **l'hypocrisie**, seigneur de Maraña [...]* (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 350).

Specificarea conturului semantic al substituitului-superfrază drept unul ce înglobează o ipocrizie, se produce prin substitutul *l'hypocrisie*;

- **irealitatea**: *Angélo remarqua que toutes ces forêts avaient des formes géométriques et ressemblaient à des bataillons de lignes, l'arme au pied [...] Parfois, un sapin isolé, debout sur un tertre dans son lourd manteau de cavalerie complétait l'illusion* (J. Giono, *Le Hussard sur le Toit*, p. 353). Substitutul *l'illusion* concretizează valorile substituitului;
- **presupunerea** (și raportarea la un obiect): *S'y affrontent de multiples tentatives préthéoriques, destinées avant tout à proposer des axiomes (= des hypothèses sur les limites assignables à l'objet d'étude, sur ses articulations fondamentales, sur la nature de ses atomes constitutifs, etc) [...] (A. Berrendonner, *Éléments de pragmatique linguistique*, p. 8). Substitutul-sintagmă *des hypothèses sur les limites assignables à l'objet d'étude* concretizează conturul semantic al substituitului-nume;*
- **părerea** (raportată la o persoană): *La voix de Grand s'éleva sourdement: "Par une belle matinée du mois de mai, une élégante amazone parcourait, sur une superbe jument alezane, les allées fleuries du Bois de Boulogne". Rieux répondit que ce début le rendait curieux de connaître la suite. Mais l'autre dit avec animation que ce point de vue n'était pas bon* (A. Camus, *La Peste*, p. 100). Concretizarea semelor substituitului-frază se produce prin substitutul *ce point de vue*. „*Qu'on prépare un bois haut de cinquante coudées, et demain matin demande au roi qu'on y pendre Mardochée; puis tu iras joyeux au festin avec le roi*». *Cet avis plut à Haman, et il fit préparer le bois* (Esther, 5, v. 14). Substitutul *cet avis* generalizează valorile substituitului drept cele ale unei păreri;
- **convingerea** (raportată la o persoană): *[...] il avait dit peu après à Tarrou que sûrement Dieu n'existait pas, puisque, dans le cas contraire, les curés seraient inutiles. Mais, à quelques réflexions qui suivirent, Tarrou comprit que cette philosophie tenait étroitement à l'humeur que lui donnaient les quêtes fréquentes de sa paroisse* (A. Camus, *La Peste*, p. 112). În exemplu, înregistrăm o generalizare a conturului semantic al substituitului-frază prin substitutul *cette philosophie*;
- **doriința** (raportată la o persoană): *Voici ce que je ... désire. Si j'ai trouvé grâce aux yeux du roi et s'il plaît au roi... de satisfaire mon désir...* (Esther, 5, v. 7-8). Valorile substituitului-sintagmă predicativă sînt **reluare parțială**, în limitele transpunerii lexicale, de substitutul-sintagmă nominală.

7) valorile **spatiale**: *Cependant Falcone marcha quelques deux cents pas dans le sentier, et ne s'arrêta que dans un petit ravin où il*

descendit. Il sonda la terre avec la crosse de son fusil, et la trouva molle et facile à creuser. **L'endroit** lui parut convenable pour son dessein (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 47). În exemplu, înregistrăm atît r e l u a r e a, cît și g e n e r a l i z a r e a conturului semantic al substantivului substituit prin substitutul *l'endroit*;

- (și calificative): *Il complimenta l'officier de quart sur sa manoeuvre, déclara à l'équipage qu'il était content, et lui annonça qu'à la Martinique, où ils arriveraient dans peu, chaque homme recevrait une gratification. [...] les noirs, rassasiés de vengeance, levèrent les yeux vers les voiles du navire, qui [...] semblaient obéir encore à leurs oppresseurs, et mener les vainqueurs, malgré leur triomphe, dans la terre de l'esclavage* (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 78-81). Sintagma *la terre de l'esclavage*, cu funcția de substitut, g e n e r a l i z e a z ă și c a l i f i c ă valorile substituitului. Din perspectivă semantică, ea este mai « largă » decît sintagma substituită.

8) valorile **i n t e n ț i o n a l e**: "*Remplissons-les de vivres, montons dedans, et ramons dans la direction du vent. On le crut. Jamais projet ne fut plus insensé* (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 86). Substantivul *projet* mai întîi s p e c i f i c ă, apoi g e n e r a l i z e a z ă valorile substituitului.

- (și raportate la o persoană): *Saint-Clair devait l'épouser aussitôt que l'année de son veuvage serait révolue. Il l'avait promis. Promis? Non. Jamais il n'en avait parlé. Mais telle avait été son intension, et la comtesse l'avait comprise* (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 131). În exemplu, înregistrăm o c o n c r e t i z a r e a conturului semantic al substituitului prin substitutul *son intension*.

9) valorile **p o s e s i v e** și **d e a p a r t e n e n ț ă** (dar și de accentuare și rezultative): *Il ne voulait partager avec personne l'intimité de sa femme. Sa femme [...] «Ce chien est à moi [...]» Comme toute sa famille, il avait le sentiment très vif de ce qui était à lui. A mesure que le séjour d'Annette se prolongeait, cette prise de possession devenait plus étroite [...] (R. Rolland, *L'Ame enchantée*, p. 117). Substitutul *cette prise de possession* c o n c r e t i z e a z ă valorile substituitului.*

10) valorile **i n t e n s i v e**: *Ainsi Scham, prince du désert, ... était-il arrivé jusqu'à la rue Croulebarbe, entre les brancards d'un marchand d'eau (M. Druon, *Nouvelles*, p. 126). Substitutul *prince du désert* c a l i f i c ă i n t e n s i v conturul semantic al substituitului-nume. *L'obèse aux yeux sombres n'eut pas un geste, pas un tressaillement. «Voilà ce que j'attendais. J'étais certain que cela devait arriver. Je sais que le jeu ne vous amuse pas», dit-il en se déplaçant un peu, montagne graisseuse, vers sa compagne**

(M. Druon, *Nouvelles*, p. 88). Substitutul *montagne graisseuse* califică și intensifică valorile substituitului-nume.

Unitățile nominale în funcția de substitut pot **sintetiza** sau **semnala** și:

- **sexul**: *M. de Tanthoüet* avait cinquante ans... **Cet homme**, autoritaire de nature et fort assuré dans ses affaires, vouait à l'actrice un sentiment qui ne s'expliquait que par l'attirance tenace ressentie par certains êtres pour ce qui est contraire à leur caractère ou étranger à leur entendement (M. Druon, *Nouvelles*, p. 117). *La voix d'Élise Lambert* était pour Nauday comme une musique ancienne... Écoutant **cette femme** qu'il avait si durement blessée, c'était sur lui qu'il s'attendrissait (M. Druon, *Nouvelles*, p. 120);

- **vârsta (și sexul)**: "Alors", dit Fred, "comment ça va aujourd'hui, *monsieur Richard*?" Le **vieillard** secoua violemment et négativement la tête (J. Echenoz, *Chérokée*, p. 77) ;

- **titlul (și sexul)** : *M. de Longeville* s'étonnait de pouvoir courir si vite en pantoufles. «Où m'emmènes-tu ainsi, petite?» dit-il. «Dans un endroit que je sais, **Monsieur le marquis**... (M. Druon, *Nouvelles*, p. 136);

- **statutul familial (și sexul)**: "Alors, ce ne peut être que *Térés*a». «**Cette fille**, depuis quelques jours, a un air qui ne me plaît pas» (M. Druon, *Nouvelles*, p. 19). Tous les regards se tournèrent en même temps vers *la femme* qui entrait. «**Cette veuve** est une grande beauté», dit Kardas à son compagnon (M. Druon, *Nouvelles*, p. 92);

- **statutul familial (sexul și titlul)**: *Térés*a coula un regard noir vers *Minnie*, qui, gênée, intervint. «Vous l'avez peut-être déplacé, sans y prendre garde?» «Non, **Madame la comtesse**, je n'y ai pas touché», dit *Térés*a (M. Druon, *Nouvelles*, p. 20);

- **naționalitatea (și sexul)**: „*Matthias*, partons pour Budapest...» «Je crains que vous ne soyez fort déçu» répondit **le Hongrois**... (M. Druon, *Nouvelles*, p. 91);

- **ocupația (sau profesia)**: Maintenant quand on interrogeait Fred sur son métier, il disait qu'il [...] achetait à bas prix une quantité de café qu'il échangeait contre une quantité de coton, qu'il troquait contre du charbon, qu'il cédait pour du sucre ou du ciment et ainsi de suite. Il était **homme d'affaires** (J. Echenoz, *Chérokée*, p. 24). « Rien ne va plus... le trente-quatre», annonça une seconde fois l'homme qui faisait fonctionner la roulette. «Fin de la taille», annonça **le croupier** (M. Druon, *Nouvelles*, p. 86-87);

- **relațiile de familie (și sexul):** “Voici, Esau, **ton frère**, veut tirer vengeance de toi [...]” (La Genèse, 27, v. 42). «Rends-toi compte, ma petite fille», reprit Aimée, «que ce bracelet..., nous ferait rendre les dents de la gorge» «Mais enfin, **ma tante**, en vingt-cinq ans, je n’ai jamais perdu... (M. Druon, *Nouvelles*, p. 17). «Loulou est venu m’embrasser, comme tous les jours avant de partir pour la Chambre de commerce...» «Tu ne vas pas accuser **ton fils**, j’imagine?» (M. Druon, *Nouvelles*, p. 18) ;

- **relațiile ierarhice sociale:** “M. le duc de H*** vous doit cela [...]», dit-elle d’une voix tremblante. «Il ne peut faire moins pour quelqu’un qui compromet sa femme de la manière la plus scandaleuse avec les maîtresses de **son protecteur**» (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 198).

3. 7. Valori pragmatice ale unităților nominale în funcția de substitut

Unitățile nominale, întrebuițate de generator în funcția de substitut, exprimă, generalizează sau concretizează atitudinea acestuia față de receptor, față de o altă persoană sau față de sine-însuși. În acest caz, se întrebuițează, de cele mai dese ori, substituite nominale cu valoare **reprezentativă segmentală** (apelativă sau explicativă).

Astfel, substantivele înglobate sau nu de sintagme nominale, și expresiile frazeologice în funcția de substitut se utilizează, de cele mai dese ori, pentru a exprima următoarele valori pragmatice:

- **admirația:** “Saltiel, **ô géant de l’honnêteté**, dit Mangeclous, redonne-moi le délicieux afin que j’en respire le fumet (A. Cohen, *Mangeclous*, p. 37). Saint-Potin se frotta les mains. «Oh! **une rouée, une fine mouche**» (G. de Maupassant, *Bel-Ami*, p. 206). «Vous avez trouvé **un homme de beurre!**» dit le juge de paix en montrant Schmucke [...] (H. de Balzac, *La Peau de Chagrin*, p. 23);

- **afecțiunea:** Enfin, il trouva la carte pour Julia. “**Mon chou-chou!** Comme tu es gentil!” hurla-t-elle (R. Queneau, *Le Dimanche de la Vie*, p. 83) ;

- **stima sau respectul:** “Mais avant de vous révéler le mystère, **je** veux vous parler d’une chose qui me tient à cœur”. “Oui, **homme de distinction!**” “Parle, **voix de la sagesse!**” (A. Cohen, *Mangeclous*, p. 98);

- **prietenia sau atitudinea binevoitoare:** M. Florentin n’avait plus alors qu’à faire quelques pas dans la nuit claire et tiède. „Bonsoir monsieur Mawar...” „Bonsoir **mon ami!**” (M. Druon, *Nouvelles*, p. 85);

- **l a u d a**: „Vous avez vraiment un immense talent”. *Des louanges, pas de reproches, et pas même de pardon...* (M. Druon, *Nouvelles*, p. 120);

- **a m a b i l i t a t e a**: *Mr. Coke, en vérité, n'était pas suffisamment attentif car soudain il se sentit heurté violemment à l'épaule et s'en fut rouler dans la poussière. «Faites excuse, mon bourgeois», disait le marchand d'eau...* (M. Druon, *Nouvelles*, p. 124) ;

- **c o m p a s i u n e a**: “Mais vous savez, il sera terrible pour le ministre. C'est un homme à la mer” (G. de Maupassant, *Bel-Ami*, p. 57). „Loulou est venu m'embrasser, comme tous les jours avant de partir pour la Chambre de commerce...” Mlle de Mondez haussa les épaules d'un air indigné. „Ce pauvre petit, il n'est pas question de lui”, dit-elle (M. Druon, *Nouvelles*, p. 18);

- **d e z g u s t u l**: *La haute lampe placée derrière les promeneurs éclaira subitement l'homme qui riait sans bruit, les yeux fermés. Sur son visage blanchâtre, distendu par une hilarité muette, la sueur coulait à grosses gouttes [...] «C'est un fou», dit Grand (A. Camus, *La Peste*, p. 97). “Ah! je le pensais bien: un fainéant et un vagabond [...] un rien de tout (A. France, *Putois*, p. 392);*

- **i n d i g n a r e a**: «Fi! Quel sale cul, quel baril de moutarde!» «Quel briffeur (= gourmand)! Quel chiqueur (= gourmand) toi, quand je te fais une ratatouille à ton goût, tu fais plats nets!» (Herbert, 59, p. 34). “Oh! [toi] tête de fer!” (G. Baissette, *Ces Grappes de ma Vigne*, p. 89). Alors moi je lui y fais: «Oh petite grossière, parce que j'aurai été gentil une fois, tu veux que je te fasse le domestique maintenant? (A. Cohen, *Mangeclous*, p. 176). “Pas un instant de répit!» s'écria-t-il, «toujours à la chaîne! Je ne peux sortir une minute... Quel collier de misère! (G. Flaubert, 52, p. 16);

- **i n d i g n a r e a (și nemulțumirea) ascunsă**: *La comtesse Minnie dépassait tous les Mondez de la hauteur des épaules. «Rends-toi compte, ma petite fille», reprit Aimée, «que ce bracelet, s'il fallait racheter le même aujourd'hui, nous ferait rendre les dents de la gorge» (M. Druon, *Nouvelles*, p. 17) ;*

- **c i u d a**: *Il vint un matin trouver l'auteur dramatique dans le petit hôtel particulier que celui-ci avait loué, rue Raynouard. «Mon cher Nauday», lui dit-il, «nous nous connaissons peu, mais vous savez l'amitié qui me lie de longue date à Élise. L'intérêt que vous portez à notre amie ne fait de mystère pour personne... Vous êtes séduit... qui ne le serait pas... par sa grâce, et votre jeune carrière est attirée par cette auréole de succès*

qui brille autour de sa tête. Vous allez commettre une très mauvaise action. Vous allez être sa dernière passion, et ce qui, de votre part, ne sera qu'un plaisir, sera pour elle un drame» (M. Druon, *Nouvelles*, p. 117);

- **u r a**: «Allons bon, tu as un tilleul, maintenant? Première nouvelle. Tu ne m'en avais jamais parlé. C'est vrai, Victorine?..» «Elle ment, cria la soeur du lait du fond de la salle et que personne n'avait vu entrer, sauf Félix Juin, qui avait l'oeil à tout et qui était célèbre parmi les directeurs de théâtre de Paris pour savoir estimer d'un seul coup d'oeil furtif donné par le trou du rideau la recette d'une soirée, à un strapontin près. Elle ment. Je suis la seule parente [...] «Tu ne le connais pas, **bécasse!**» (B. Cendrars, *Emmène-moi au bout du monde*, p. 73);

- **u r a** (si **i n v i d i a**): On connaissait bien, maintenant, au casino, ce petit homme aux cheveux rares et collés qui, avec un air de clerc d'huissier pressé d'expédier un constat, arrivait, n'adressait la parole à personne, changeait deux cent mille francs, les perdait, repartait en se frottant les mains. Tout le monde le haïssait secrètement. „Ah! Voilà **le petit bonhomme noir qui porte la guigne**”, se murmuraient les joueurs (M. Druon, *Nouvelles*, p. 86);

- **i r o n i a**: Les soldats frappèrent de tranche en criant comme des rats, mais Angélo leur releva vertement les lames et en quelques voltes fort habiles les plaça tous les deux à sa main. Pendant qu'il menait une escrime éblouissante, il prit voluptueusement le temps de dire d'une voix de salon: “Faites-moi la grâce, madame, de galoper droit devant vous. Je vais donner une petite leçon de politesse à **ces jean-foutre**” (J. Giono, *Le Hussard sur le Toit*, p. 307). “Hé, tu vas la laisser tomber en route. **La Boscotte**, cours pas si vite» (G. Maldagne, 72, p. 17). [...] j'ai fait donner ce porte-feuille au comte de Zurla-Contarini, un imbécile bourreau de travail [...] (Stendhal, 111, p. 21). «Bien, monsieur Mawar, je vous remercie beaucoup, monsieur Mawar. Alors, quand dois-je commencer?» «Ce soir», répondit **l'obèse** (M. Druon, *Nouvelles*, p. 82);

- **s f i d a r e a**: «Je voudrais [...] que ce fût la mode à Paris comme à Londres de porter chacun un toast à sa maîtresse. De la sorte, nous saurions au juste pour qui soupire notre ami Saint-Clair». Saint-Clair se leva, son verre à la main: « [...] A Judith Pasta!» Thémis voulait critiquer le toast, mais les acclamations l'interrompirent. Saint-Clair ayant paré **cette botte**, se croyait hors d'affaire pour la journée (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 113-114);

- **mila însoțită de ironie**: “*On te le disait!*» exulta Bérurier tout fierot, **le pauvre crabe** (San-Antonio, *On t’enverra du Monde*, p. 43) ;

- **insulta**: [...] *il cracha sur le seuil en disant: «Maison d’un traître!»* Un bon coup de stylet, qui n’aurait pas besoin d’être répété, aurait immédiatement payé **l’insulte** (P. Mérimée, *Nouvelles*, p. 45) ;

- **blestemul**⁸¹: « [...] Du moment que tu te contentes de trente mille drachmes, trente millions peuvent bien te suffire». «Pas du tout», dit Salomon. «**Infâme!**» cria Mangeclous (A. Cohen, *Mangeclous*, p. 40). Car elle s’appelle Madelaine. Et sais-tu comment **cette grosse larve** se faisait appeler? (G. Simenon, *Maigret chez le Ministre*, p. 82).

⁸¹Nuanțele enumerate sînt înglobate de apelative și apoziții care, în opinia lui N. Ruwet [92], au la bază partea nominală a predicatului nominal. Comparați: (1) – *Ah! vous êtes une rude fourchette*. (2) – *Ah! monsieur le curé, quelle rude fourchette*. (3) – *Rude fourchette! dit-il en voyant le curé*.

CONCLUZII

1. Orientarea lingvisticii spre cercetări ale discursului s-a produs relativ târziu, deoarece fraza fiind definită, de cele mai dese ori, drept unitate de bază a vorbirii, ansamblu luat în afara oricărei situații a discursului, a fost considerată, timp îndelungat, de către cercetători drept supraunitate posibilă unei analize lingvistice. Dar odată cu abordarea acestei unități din perspectivă sintagmatică și, mai ales, paradigmatică s-a impus identificarea **discursului** drept unitate superioară atât a *limbii* (din perspectivă distribuțională și spațio-temporală), cât și a *vorbirii* (din perspectivă funcțională).
2. Discursul definit drept un tot unitar finisat, informativ și integral (în virtutea unității referinței, unității lexicale și unității comunicative) impune, prin urmare, următoarele perspective de cercetare: *integrativă*, informativă, referențială, lexicală și comunicativă.
3. Perspectiva *integrativă* de abordare a discursului este articulată ca o strategie ce are drept scop identificarea unor **modalități, factori și principii** de conexiune structurală, semantică și comunicativă a elementelor în vederea creării discursului ca unitate a limbajului. Perspectiva în cauză este aplicată cu succes numai în consonanță cu perspectiva *componențială*, prin care se face posibilă identificarea unor unități ale discursului conexe formal, semantic și comunicativ.
4. De cele mai dese ori, **sintaxemele** sau **frazele** (articulate din *trăsături distinctive, morfeme, moneme, lexeme, paralexeme, grameme, sinteme și sintagme*) sînt evidențiate drept unități ale discursului, iar perspectiva componențială a supraunității limbajului este echivalată perspectivei componențiale a frazei.
5. Concepția privitor la unitățile **suprafrastice** în conturul discursului, identifică *grupuri* sau *pachete de fraze, enunțuri, alineate, strofe prozaice, integrități frastice, capitole, părți de discurs, mesaje, comunicate, cotexte și contexte, categorii semantice, competențe glotice, lanțuri sintactice lineare sau unități sintactice complexe, lanțuri de propoziții cu început "moale", fraze singuratice, superfraze, blocuri semantico-sintactice* etc. Evidențierea acestor unități se face în consonanță cu diferite principii de cercetare: structural, semantic, structural-semantic, stilistic, structural-stilistic, comunicativ, cognitiv etc.
6. Pornind de la principiul semantico-structural, considerat drept unul fundamental în cercetarea lingvistică, credem necesar de a evidenția următoarele elemente, drept unități ale discursului:
 - a) **fraza independentă formal, dar dependentă semantic;**

- b) **superfrază** articulată din fraze conexe lexical, gramatical și prozodic, ce prezintă un minicontur semantic și tematic în conturul discursului și este semnalată de *construcțiile auxiliare* (ce apar după punct ca o continuare a gândului), *elementele în copoziție* (ce se referă întotdeauna la aceeași situație glotică sau extraglotică, au o structură sintactică paralelă, dar subiecte diferite) și *microtemă*;
- c) **blocul semantic-sintactic** (totalitate de superfraze îmbinate prin *înlănțuire* structural-semantică anaforică sau cataforică, *împerechere* simplă (anaforică sau cataforică) sau complexă (anaforică sau cataforică) și *grupare* simplă (anaforică, cataforică sau diaforică), complexă obișnuită (anaforică, cataforică sau diaforică) sau progresivă (anaforică, cataforică sau diaforică)) ce prezintă, la rîndul ei, un minicontur tematic ultim în conturul discursului).
7. Cercetarea discursului în baza principiului *tipologico-funcțional*, adică *comunicativ*, evidențiază drept unități ale discursului **replica** activă și reactivă și **secvența**, articulată dintr-o replică activă și una reactivă, ce prezintă o unitate tematică cu un anumit grad de finalizare. Prin urmare, perspectiva *integrativă* de cercetare a discursului este proiectată pe modalitatea, factorii și principiile de conexiune 1) *structurală* și *semantică* a frazelor independente formal, dar dependente semantic cu restul discursului, a frazelor îmbinate în superfraze, a superfrazelor îmbinate în blocuri semantico-sintactice și a blocurilor semantico-sintactice îmbinate în discurs, 2) *comunicativă* a replicilor îmbinate în secvențe.
8. Conexiunea sau îmbinarea **structurală** (sau **formală**) a unităților discursului condiționează **coeziunea** acestuia. Ea se datorează **m a i d e s**:
- a) **repetiției parțiale** (prin abrevieri) sau **totale** a formei sonore sau grafice a unui element, cu sau fără schimbări în conturul semantic;
- p a r ț i a l**:
- b) **joncțiunii** prin conectori;
- c) **aglutinării** ca îmbinare formală a două fraze limitrofe prin primul element din a doua frază;
- d) **paralelismului sintactic**, condiționat de desfășurarea lineară similară a unităților discursului;
- e) **valenței formale**, adică compatibilității formale (sau gramaticale) a elementelor glotice în discurs.
9. Conexiunea **semantică** a unităților discursului într-un tot unitar finisat, după regulile relației, progresiei și noncontradicției, duce la apariția **coerenței**. Identificăm patru tipuri de coerență: *centralizată* (condiționată de unitățile discursului, conexe nu una cu alta, ci cu tema acestuia sau cu

scopul comunicativ), *lineară* (condiționată de unitățile conexe prin înlănțuire semantică, localizată, de regulă, la joncțiunea unităților discursului), *continuuă* (condiționată de desfășurarea, în discurs, a unei linii tematice într-o direcție a gândului) și *intercalată* (condiționată de devieri tematice episodice sau de schimbarea temporară a direcției gândului).

10. Coerența, ca interdependență semantică a elementelor, este condiționată, în majoritatea cazurilor, de:
 - a) **recurența** prin aceleași unități sau prin altele, adică de **substituire** (definită, de cele mai dese ori, drept înlocuire a unei unități a discursului prin alta în contextul posterior) sau **parafrizare** (definită drept reluare a unui element, adică a unui contur semantic, sub o formă mai desfășurată, cu comentarii mai mult sau mai puțin detaliate;
 - b) **elipsa** unui element ce face ca lanțul discursului incomplet să se încadreze în contextul anterior pentru a fi înțeles;
 - c) **timp** și **aspect** ce organizează conturul semantic al discursului într-o structură continuă și orientată;
 - d) **continuitatea denotativă** ce se manifestă prin conturul denotativ invariabil al unităților discursului;
 - e) **continuitatea tematică** ce se manifestă mai din plin în interiorul unităților suprafrastice: superfraza și blocul semantico-sintactic;
 - f) **interacțiunea categoriilor semantico-funcționale** (personalitatea, temporalitatea, modalitatea, aspectualitatea, calificarea, cuantificarea, emotivitatea, spațialitatea, intensitatea, intenționalitatea etc.) ce se înregistrează în diferite unități care, foarte rar, înglobează doar nuanțele unei singure categorii, cu atât mai mult că și nuanțele unei categorii pot fi exprimate de mai multe unități.
11. Interdependența semantică a unităților discursului mai este condiționată parțial și de :
 - a) **joncțiune** (în cazul conectorilor de tipul *premièrement, par exemple, donc, en effet, comme on a mentionné, par conséquent, ainsi* etc.);
 - b) **aglutinare**, ca îmbinare semantică a două fraze limitrofe prin primul element din a doua frază;
 - c) **paralelismul semantic** condiționat, în franceză, de elemente de tipul: *un(e), des..., d'autres / certain(e)(s)..., d'autres... / certain(e)(s)...*, *il y a aussi ceux + pronomme relativ...*, *il y en a d'autres qui... / pour...*, *comme pour... / dans d'autres cas, l'un..., l'autre... l'une..., l'autre... / les uns (les unes)...*, *les autres...*, *paralèlement (à)...* etc.;
 - d) **valența semantică**, adică de compatibilitatea semantică a elementelor glotice în discurs.

12. Definite drept interdependențe formale și semantice ale elementelor, coeziunea și coerența vin în contact direct cu noțiunea de integritate semantică în contextul cercetărilor discursului.
13. Cercetările științei și practicii moderne demonstrează din plin că atât lumea materială, cât și cea ideală nu înglobează obiecte, procese și fenomene izolate, ci îmbinate în formații *sistemic*e și unitare, *sistemul* fiind definit atât drept un *complex* de elemente *interactive* (sau corelate), cât și drept o *ierarhie* structurată în baza unui *scop*, ce înglobează *integritate* și *progresie*. Limbajul ca sistem de elemente de complexitate diferită, este axat, în primul rând, pe *integritatea semantică* a acestora, adică pe *unitatea și finalitatea lor semantică*. Raportată la nivelul superior al limbajului, integritatea semantică este «o formă de existență» a conturului semantic al discursului, o *categorie* datorită căreia discursul este receptat ca atare, adică o categorie esențială. Prin urmare, integritatea semantică nu este o noțiune similară coeziunii (conexiune și trăsătură gramaticală a discursului) și coerenței (conexiune și trăsătură semantică a discursului).
14. Denotatul integrității semantice este *acțiunea acțiunii*. Prin acest termen concepem acțiunea *locutivă* (a generatorului), prin care este expusă acțiunea *factuală* reală sau ireală. Acțiunea locutivă este condiționată de *scopul comunicativ* al generatorului și de *rezultatul* obținut în cadrul comunicării. Acțiunea factuală este condiționată de *persoana* antrenată în ea, *obiectul* folosit, *scopul factual* și *rezultatul* obținut. Dacă sumăm aceste acțiuni, conchidem că denotatul integrității semantice este condiționat de *subiectul* antrenat în acțiunea locutivă și/sau factuală, *obiectul* utilizat în acțiunea locutivă și/sau factuală, *scopul* acestor acțiuni și *rezultatul* obținut. Acțiunea acțiunii se realizează într-un cadru temporal, aspectual, modal, emotiv, actanțial, spațial, intensiv, axiologic, cantitativ etc. bine conturat, adică este condiționată și de categoriile semantico-funcționale ale temporalității, aspectualității, modalității, personalității, emotivității, cantității, calității, spațialității, intensității, aprecierii etc., interacțiunea cărora, după cum am stabilit, condiționează coerența unităților discursului, de rând cu elipsa, continuitatea aspectuală, temporală, denotativă și tematică, joncțiunea, aglutinarea, valența, paralelismul semantic și recurența prin substituție și parafrazare. Ultima invocă în prim-plan noțiunea de substituit.
15. *Substitutul* este definit drept un element ce înlocuiește alt element în contextul posterior. În acest caz, înregistrăm o substituție a *nominării primare* (adică a denumirii inițiale a imaginii obiectelor, ființelor,

proceselor și stărilor în conștiința indivizilor) prin una *ocasională* (de *gradul doi*) în baza unei însușiri comune a denotațiilor acestora.

16. Astfel definit, substitutul pare a fi echivalat, la prima vedere, termenului *pronume*. În linii mari, substitutul se aseamănă cu pronumele, atunci când înlocuiește un substantiv, un verb, un adjectiv sau o frază întreagă, dar, spre deosebire de acesta, se extinde la orice secvență ce înlocuiește orice parte de vorbire, frază, superfracă, bloc semantico-sintactic, replică, secvență și chiar discurs. Deseori, substitutul este identificat și cu un *economizor*. Economizori, în sensul larg al cuvântului, sînt substantivele comune cu sens “generalizator”: *chose, fait, action, évènement, être, phénomène* etc., verbele eurisemice *faire, dire* etc. De cele mai dese ori însă, substitutele au un contur semantic mai bogat decît substituiții, ceea ce demonstrează că substitutul nu este totdeauna un economizor. Se consideră, de asemenea, că substitutul echivalează cu izotopia vorbirii, adică cu repetarea anumitor trăsături semantice în contextul posterior. Menționăm însă că izotopia în cauză este întotdeauna doar parțială, deoarece o reluare totală a sensului printr-un alt element nu se înregistrează.
17. Cel mai interesant substitut din perspectiva conexiunilor semantice pare a fi substantivul. Unitățile glotice substantivale în funcția de substitut pot fi:
- a) **cuvinte** simple (comune sau proprii, nederivate sau derivate), compuse (comune sau proprii, nederivate sau derivate);
 - b) **locuțiuni** constituite după următoarele modele: N prep N sau N (prep) Art N;
 - c) **sintagme prin subordonare**, constituite din două, trei, patru sau mai multe elemente cu funcție sintactică;
 - d) **sintagme prin coordonare**, constituite din două, trei, patru sau mai multe elemente cu semnificație lexicală;
 - e) **expresii frazeologice**, constituite din două, trei, patru sau mai multe elemente cu semnificație lexicală;
 - f) **expresii idiomatice**.
- Ele pot fi **raportate total sau parțial la diferite stiluri**, fiind constituite dintr-un element, din două, trei, patru sau mai multe elemente.
18. Funcțiunea principală a substitutelor nominale este cea reprezentativă. Din perspectiva cercetărilor discursului, prin termenul *reprezentare*, se subînțelege, de cele mai dese ori, *funcția* substitutului într-un context oarecare. Reprezentarea prin unități substantivale poate fi atît *segmentală* (cînd unitățile în cauză înlocuiesc un cuvînt sau nominalizează un proces), cît și *suprasegmentală* (cînd aceste unități înlocuiesc o frază

simplă sau complexă, o superfrază, un bloc semantico-sintactic, o replică sau o secvență).

Identificăm următoarele tipuri de reprezentare *segmentală* nominală:

- a) **nemijlocită** (cînd un verb, o locuțiune verbală, o sintagmă sau o expresie frazeologică în bază de verb sînt reluate printr-un substantiv, o locuțiune substantivală, o sintagmă sau o locuțiune frazeologică nominală);
- b) **desfășurată** (cînd verbul este reluat printr-o formație premorfologică verbală ce înglobează un substantiv din aceeași familie de cuvinte cu verbul);
- c) **supletivă** (cînd un verb, o locuțiune verbală, o sintagmă sau o locuțiune frazeologică verbală sînt reluate printr-un nume, o locuțiune nominală, o sintagmă sau o locuțiune frazeologică nominală formate de la sinonimul verbului, al locuțiunii verbale, al sintagmei sau al locuțiunii frazeologice verbale);
- d) **generalizantă** sau **hiperonimică** (cînd numele, locuțiunea nominală, sintagma sau locuțiunea frazeologică nominală sînt reluate printr-un nume, o locuțiune nominală, o sintagmă sau o locuțiune frazeologică nominală mai generală);
- e) **apelativă** (cînd un substantiv, o locuțiune substantivală, o sintagmă nominală, o locuțiune frazeologică în bază de nume sau o parte de vorbire substantivată sînt reluate printr-un vocativ);
- f) **explicativă** (cînd o unitate este reluată printr-un substantiv, o locuțiune substantivală, o sintagmă sau o locuțiune frazeologică nominală în funcția de apozitie);
- g) **metaglotică** (cînd o unitate glotică este reluată printr-o unitate- termen de complexitate diferită, însoțită sau nu de alte unități).

Reprezentarea *suprasegmentală* prin substantiv poate fi:

- a) **nemijlocită** (cînd frazele, superfrazele, blocurile semantico-sintactice sînt reluate prin nume sau sintagme nominale cu sens "larg" ((*cette*)(*l'*)(*son*)(*etc.*) *affaire*, (*cette*)(*la*)(*sa*)(*etc.*) *chose*, (*ce*)(*le*)(*etc.*) *fait*, (*cet*)(*mon*)(*l'*)(*etc.*) *être*, (*ton*)(*l'*)(*etc.*) *énigme* etc.);
- b) **metaglotică** (cînd frazele, superfrazele sau blocurile semantico-sintactice sînt reluate printr-o unitate- termen de diferită complexitate, însoțită sau nu de alte unități glotice).

19. Un rol deosebit în aceste tipuri de reprezentare îl au conturul semantic al substitutului și relațiile între substituit și substitut. Din perspectivă semantică, identificăm:

- 1) unități nominale cu contur **denotativ** în funcția de substitut;
- 2) unități nominale (sau elemente înglobate de unitățile nominale în funcția de substitut) cu contur **conotativ**, condiționat de:
 - procesul de metaforizare, adică de transpunere a substantivelor proprii în substantive comune, a substantivelor ce denumesc obiecte, acțiuni și stări în substantive ce denumesc ființe, a substantivelor ce denumesc stări în substantive ce denumesc ființe etc.;
 - procesul de personificare;
 - procesul de metonimizare;
- 3) unități nominale metatermeni în funcția de substitut (ce se raportează la actul de vorbire și realizează reprezentarea metaglotică);
- 4) elemente cu contur interpelativ, actualizator sau relațional, înglobate de unitățile nominale în funcția de substitut - articolele, adjectivele determinative și numerale, prepozițiile, conjuncțiile și interjecțiile.

Din perspectivă semantică, între substituit și substitut se stabilesc relații de sinonimie parțială, de antonimie sau de hiponim și hiperonim.

Datorită acestor relații semantice, substitutele pot relua, sintetiza, generaliza, concretiza, califica, intensifica, diminua sau îmbogăți diferite valori categoriale ale substituitului. Nominalizăm: valorile *însuirii* (frumusețea, puritatea naturală, sinceritatea etc.), valorile *emotive* (bucuria, veselia, frica, calmul sufletesc etc.), valorile *cantitative*, valorile *aspectuale* (durative, multiplicative, progresive, regresive etc.), valorile *temporale* (trecute, prezente și viitoare), valorile *modale* (ficția, posibilitatea, realitatea etc.), valorile *spațiale*, valorile *intenționale*, valorile *posesive* și *de apartenență*, valorile *intensive* etc. Unitățile nominale în funcția de substitut pot sintetiza sau semnala și sexul, vârsta, titlul, statutul familial, naționalitatea și ocupația.

Într-un context activ, unitățile nominale, întrebuințate de generator în funcția de substitut, exprimă, generalizează sau concretizează atitudinea acestuia față de receptor, față de o altă persoană sau față de sine-însuși. În acest caz, se întrebuințează, de cele mai dese ori, substitute nominale cu valoare **reprezentativă segmentală** (*apelativă* sau *explicativă*). Astfel, substantivele înglobate sau nu de sintagme nominale, și expresiile frazeologice în funcția de substitut se utilizează, de cele mai dese ori, pentru a exprima următoarele valori pragmatice: admirația, afecțiunea, stima, compasiunea, dezgustul, indignarea.

TERMENI-CHEIE

Aglutinare	aspect
bloc semantico-sintactic	categorie
coerență	coeziune
conexiune	continuitate tematică sau denotativă
contur	dimensiune
discurs	elipsă
frază dependență semantic	frază independentă formal
funcție	integritate semantică
interacțiune	interacțiune a categoriilor semantico-funcționale
joncțiune	nominare de gradul al doilea
nominare neutră	parafrază
paralelism sintactic sau semantic	parametru
particularitate lexico-structurală	particularitate pragmatică
particularitate semantică	recurență
repetiție	replică
reprezentare	secvență
sistem	structură
substituire	substituit
substituit	superfrază
text	timp
trăsătură	unitate glotică
unitate structurală	valență
valoare	

ABREVIERI

B.S.S. – bloc semantico-sintactic
T – hipertemă
S - superfrază

v. – verset din Biblie
t – hipotemă

REZUMAT

Cercetarea este proiectată pe conexiunile unităților discursului, realizate în baza substitutelor nominale din limba franceză.

Problema conexiunilor discursului este investigată prin dimensionarea tipologică și structural-categorială a acestei unități a limbajului. Această strategie permite evidențierea următoarelor unități ale discursului: **fraza simplă independentă formal**, dar **dependentă semantic**, **superfrază**, **blocul semantico-sintactic**, **replica** și **secvența**, între care se stabilesc atât legături formale, cât și semantice.

Legăturile formale se înscriu cu succes în noțiunea de **coeziune**, ce are drept parametri de realizare **repetiția**, **joncțiunea**, **aglutinarea**, **paralelismul sintactic** și **valența formală**.

Legăturile semantice ale unităților discursului condiționează **coerența** care, la rîndul ei, se înscrie în parametrii **recurenței** (adică a **substituirii** sau **parafrazării**), **elipsei**, **aspectului**, **timpului**, **paralelismului semantic**, **continuității denotative** și **tematice** și **interacțiunii categoriilor semantico-funcționale**.

Substituirea, ca parametru al conexiunii semantice a discursului, impune în prim-plan noțiunile de substituit și substituit. Este substituit orice segment al discursului ce este înlocuit prin alt segment. Este substituit elementul discursului cu funcțiune de înlocuire, dar și de sintetizare, generalizare, concretizare, calificare, intensificare, diminuare sau îmbogățire a valorilor categoriale ale substituitului.

Pentru cercetări în materie de substituire, un interes deosebit prezintă substitutul nominal, deoarece substantivul este una dintre cele două părți de vorbire esențiale în orice limbă.

În franceză, pot fi substitute nominale, substantivele simple sau compuse, locuțiunile nominale, expresiile frazeologice în bază de substantiv și sintagmele nominale. Ele realizează atât reprezentarea segmentală, cât și cea suprasedimentală, condiționînd, astfel, un discurs coerent.

Р Е З Ю М Е

Данное диссертационное исследование рассматривает проблему связи единиц дискурса на основе номинальных субститутов французского языка.

Указанная проблема исследуется с разных точек зрения: типологической, структуральной, категориальной. Такой подход позволяет выделить следующие единицы дискурса: *предложение*, компоненты которого обладают семантической связностью при отсутствии формальных показателей связи, *сверхфразовое единство*, *семантико-синтаксический блок*, *отрезок дискурса*. Между названными компонентами дискурса устанавливаются формальные и семантические связи.

Формальные связи маркируют понятие когезии дискурса, семантические связи – когерентности дискурса.

Показателями когезии являются итерация, агглютинация, интерация, синтаксический параллелизм, структурная и формальная валентность.

Эллипсис, вид, время, семантический параллелизм, тематическая и денотативная непрерывность дискурса, взаимодействие семантико-функциональных категорий и рекурентность посредством субституции и парафразы выступают как средства когерентности дискурса.

Субституция как средство когерентности основывается на понятиях субституируемое звено и субститут. Под термином «субституируемое звено» понимается отрезок дискурса, который может быть заменен другим звеном или другой единицей дискурса.

Субститут выступает как элемент, способный не только заменить какой-то отрезок дискурса или его единицу, но и синтезировать, обобщить, конкретизировать, оценить, интенсифицировать, уменьшить или обогатить субституируемое звено как в семантическом плане, так и в плане категориальном.

Необходимо отметить, что изучение вопроса о номинальном субституте представляет особый интерес для лингвистики, так как существительное является одним из самых частотных грамматических классов слов.

Во французском языке в роли номинальных субститутов выступают простые и сложные существительные, номинальные обороты, фразеологизмы.

Указанные элементы обеспечивают когерентность дискурса.

A B S T R A C T

The present thesis investigates the connections of discourse units through French nominal substitutes.

The problem of discourse connections is studied from typological, structural and categorial perspectives which emphasize the following discourse units: the **formally independent sentence** which is **semantically dependent** on other discourse elements, the **super-sentence**, the **semantic-syntactic block**, the **retort** and the **sequence**. There are formal and semantic concatenations between these units.

The formal concatenations condition **cohesion** which depends on iteration, junction, agglutination, syntactic parallelism and formal valence.

The semantic concatenations of discourse units condition **coherence**. The coherent parameters are the following: recurrence (that is the substitution and the paraphrase), ellipsis, aspect, time, semantic parallelism, thematic or denotative continuity and interaction of semantic and functional categories.

Substitution relies on the substituted chain and the substitute. The substituted chain is defined as a discourse segment which is replaced by a different discourse segment.

The substitute is the discourse element which replaces a different discourse element and synthesizes, generalizes, clarifies, qualifies, intensifies, diminishes or enriches its categorial values.

Researchers are very interested in studying nominal substitutes, because the noun is one of the central parts of speech in all the languages.

Simple and compound nouns, nominal phrases, nominal complex and compound sentences can be nominal substitutes in French.

Nominal substitutes fulfil the segmentary and super-segmentary representations which condition a coherent discourse.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. ADAM, J. – M. *Les textes. Types et prototypes* // Linguistique. 1996. 108 p.
2. AGRICOLA, E. *Semantische Relationen im Text und im System*. Berlin: Halle & Saale, 1969. 258 p.
3. AGRICOLA, E. *Textstruktur – Textanalyse – Informationskern*. Berlin: Halle & Saale, 1978. 346 p.
4. AGRICOLA, E. *Text – Textaktanten – Informationskern* // Probleme der Textgrammatik II. Berlin: Halle & Saale, 1977. p. 98-108.
5. AGRICOLA, E. *Vom Text zum Thema* // Probleme der Textgrammatik II. Berlin: Halle & Saale, 1976. p. 103-118.
6. ANSCOMBRE, J. – C., DUCROT, O. *Deux “mais” en français* // Lingua. 1980. no. 43. p. 23-40.
7. ARCAINI, E. *Tension discursive et analyse linguistique* // Studi italiani di linguistica teoretica ed applicata. Anno V. 1976. no. 3. p. 98-114.
8. ARMENGAUD, F. *La Pragmatique*. Paris: Hachette, 1985. 76 p.
9. ARRIVÉ, M. *La sémiotique littéraire* // Sémiotique. Ecole de Paris. Paris: Hachette, 1982. p. 120-150.
10. AUSTIN, J. – L. *Quand dire c'est faire*. – traducere din engleză. Paris: Seuil, 1970. 226 p.
11. BARTHES, R. *La Linguistique du Discours* // Signification, Langage, Culture. Paris: La Hague, 1970. p. 107-126.
12. BEAUGRANDE, I., DRESSLER, W. *Introduction of Textlinguistics*. London: University Press, 1981. 265 p.
13. BELLERT, I. *On a Condition for the Coherence of Texts* // Semiotica II. 1970. no. 4. p. 8-15.
14. BENSE, M. *Theorie der Text. Eine Einführung in neuere Auffassungen und Methoden*. Köln: Kiepenheuer & Witsh, 1962. 310 p.
15. BERTALANFFY, L. *Problems of Life*. New-York: University Press, 1960. 265 p.
16. BLOOMFIELD, L. *Language*. New-York: University Press, 1933. 386 p.
17. BOGUSLAWSKI, A. *W sprawie przygotowania tomu poświęconego wynikom nauki o tekście* // Semantyka tekstu i języka. Wrocław: Wrośka, 1976. p. 43-54.
18. BONNFOUS, H. *Einge überlegungen zur Ermittlung stilistischer Normkomponenten in Prosatexten der DDR-Litteratur* // Sprachliche Wirkung portischer Texte. Berlin: Halle & Saale, 1978. p. 40-47.
19. BROCKWAY, D. *Connecteurs pragmatiques et principe de pertinence* // Langage. 1982. septembre. p. 7-22.

20. BRONCKART, J. – P., BAIN, D., SCHNEWLY, B., DAVAND, C., PARQUERER, A. *Le fonctionnement des discours. Un modèle psychologique et une méthode d'analyse*. Paris: Neuchâtel, 1985. 208 p.
21. BRUXELLES, S. *Mais occupe-toi d'Amélie* // Actes de la recherche en sciences sociales. 1976. no. 6. p. 47-62.
22. CADIOT, A. *Oui Mais non Mais ou il y a dialogue et dialogue* // Langue française. 1978. no. 42. p. 94-102.
23. CALLAMAND, M. *Grammaire vivante du français*. Paris: Nathan, 1989. 304 p.
24. CARPENTER FRIES, CH. *The Structure of English* // Introduction of the Construction of English Sentences. New-York: University Press, 1952. p. 119 -122.
25. CARSTENSEN, B., *Stil und Norm. Für Dialektologie* // Linguistik. 1970. no. 3. p. 256-263.
26. ČERVENKA, M. *Aktualne rozczonkowanie zdania w prozie artystycznej* // Semantyka tekstu i języka. Wrocław: Wroska, 1976. p. 81-94.
27. CHAROLLES, M. *Introduction aux problèmes de la cohérence des textes* // Langue française. 1978. no. 38. p. 23-43.
28. COMBETTES, B. *Pour une grammaire textuelle. La progression thématique*. Bruxelles-Paris: Nathan, 1983. 234 p.
29. CRISTEA, T. *Morphosyntaxe du français contemporain. Les substituts*. București: Editura Științifică, 1973. 276 p.
30. DANEŠ, F. *Functional Sentence Perspective and the Organisation of the Text* // Papers on Functional sentence perspective. Praha: AI, 1974. p. 110-121.
31. DIJK VAN, T. A. *Some Aspects of Text Grammars*. The Hague: Hector, 1972. 203 p.
32. DIJK VAN, T. A. *Text Grammars and Text Logic* // Studies in Text Grammars. Dordrecht: Word, 1973. p. 80-93.
33. DRESSLER, W. *Einführung in die Textlinguistik*. Tübingen: Niemeyer, 1972. 234 p.
34. DUBOIS, J. *Grammaire structurale du français. Nom et pronom. Langue et langage*. Paris: Larousse, 1967. 345 p.
35. DUCROT, O. ET ALII. *Analyses pragmatiques* // Communications. 1980. no. 32. p. 11-29.
36. DUCROT, O. ET ALII. *Car, parce que, puisque* // Revue romaine. 1975. vol. 2-X. p. 248-280.
37. DUCROT, O. *Dire et ne pas dire*. Paris: Hermann, 1972. 269 p.
38. DUCROT, O. *Le dire et le dit*. Paris: Hachette, 1985. 356 p.

39. DUCROT, O. *Les mots du discours*. Paris: Hermann, 1980. 289 p.
40. DUCROT, O. *Note sur l'argumentation et l'acte d'argumenter* // Cahiers de linguistique française. 1982. no. 4. p. 152-159.
41. ENKVIST, N. E. *Text, Cohesion and Coherence. Cohesion and Semantics* // Publications of the Research Institute of the Abo Akademi Foundation. 1979. no. 3. p. 25-36.
42. FAIK, S. *Car, parce que, puisque dans les dictionnaires de fréquence* // Le Français Moderne. 1978. no. 2. p. 143-155.
43. FIBRAS, I. *On the Concept of Communicative Dynamism in the Theory of Functional Sentence Perspective*. Praha: SPFFB 4, 1971. 238 p.
44. FREGE, G. *Sens et dénotation* // Ecrits logiques et philosophiques. Paris: Hermann, 1971. p. 103-118.
45. JAKOBSON, R. *Essais de linguistique générale*. Paris: Hachette, 1963. 346 p.
46. JELITTE, H. *Formen der Text Kohärenz im Russischen* // Eine Einführung in die Textstruktur. Grossen: Linden & Hoffman, 1978. p. 117-134.
47. JESPERSEN, O. *Language*. Paris: Hachette, 1978. 276 p.
48. JUNKER, H. *Die Kongruenz von Inhaltsstruktur und Textstruktur bei Alain Robbs-Grillet und Italo Galvine*. Göttingen: van Den-Hoech & Ruprecht, 1978. 346 p.
49. HARRIS, Z. S. *Co-occurrence and Transformation in Linguistic Structure* // Language. 1957. no. 3. p. 104-136.
50. HARTMANN, P. *Zur anthropologischen Fundierung der Sprache* // Symbolae Linguisticae in honorem J. Kurylowiez. Warszawa: SPT, 1965. p. 57-68.
51. HARWEG, P. *Pronomina und Textkonstitution*. München: Fink, 1968. 257 p.
52. HARWEG, P. *Textlinguistik* // Perspektiven der Linguistik. Stuttgart: BD 2, 1974. p. 89-136.
53. HAUSENBLAS, K. *Výstavha jazykových projevů a stil*. Praha: AI, 1971. 311 p.
54. HJELMSLEV, L. *Prolégomènes. Littérature danoise*. Paris: Larousse, 1943. 306 p.
55. HEIDOLPH, K. E. *Zur grammatischen Struktur von Texten*. Berlin: Reiche A. H. II, 1971. 276 p.
56. ISENBERG, H. *Texttheorie und Gegenstand der Grammatik* // Linguistische Studien der ZISW der ADW der DDR. Berlin: Reiche A. H. II, 1978. p. 128-156.

57. ISENBERG, H. « *Text* », « *Versus Satz* » // Probleme der Textgrammatik II. Berlin: Reiche A. H. II, 1977. p. 45-67.
58. GALPERIN, L. *Stylistics*. Moscow: Nauka, 1971. 256 p.
59. GREIMAS, A. -J. *Sémantique structurale. Recherche de méthode*. Paris: Librairie Larousse, 1966. 262 p.
60. KERBRAT-ORECCHIONI, C. *Les interactions verbales*. T I. Paris: Nathan, 1991. 256 p.
61. KLOEPFER, R., OOMEN, U. *Sprachliche Konstituenten moderner Dichtung: Entwurfeiner deskriptiven Portik (Rimbaud)*. Hamburg: Athenäum, 1970. 294 p.
62. COȘERIU, E. *Textlinguistik: Eine Einführung*. Tübingen: Niemeyer, 1980. 203 p.
63. KRAUSOVA, N. K. *Segmentácii epických textov. Segmenty a kontext // Litteraria*. Bratislava: AI, 1973. no. XV. p. 96-104.
64. KRUISINGA, E. *A Handbook of Present Day English*. Groningen: Mayer, 1932. 210 p.
65. LANE, PH. *La Périphérie du Texte*. Paris: Nathan, 1992. 156 p.
66. LETOUBLON, F. *Pourtant, cependant, quoique, bien que: dérivation des expressions de l'opposition et de la concession // Cahiers de linguistique française*. 1983. no. 5. p. 85 -111.
67. LYONS, J. *Éléments de sémantique*. Paris: Larousse, 1978. 287 p.
68. MANOLIU-MANEA, M. *Sistematica substitutelor în limba română contemporană standard*. București: Editura Științifică, 1968. 278 p.
69. MAINGUENEAU, D. *Initiation aux méthodes de l'analyse du discours*. Paris: Nathan, 1976. 198 p.
70. MAINGUENEAU, D. *Nouvelles tendances en analyse du discours*. Paris: Nathan, 1987. 203 p.
71. MARCUS, S. *Gramatici și autonomii finite*. București: Editura Academiei R. P. R., 1964. 255 p.
72. MARTIN, R. *Inférence, antonymie et paraphrase*. Paris: Librairie Larousse, 1976. 267 p.
73. MARTIN, R. *Le mot « puisque »: notion d'adverbe de phrase et de présupposition sémantique // Studia neophilologica*. 1973. no. 1. p. 104 -114.
74. MAYENOWA, M. R. *Poetyka teoretyczna // Zagadnienia języka*. Wrocław: Wroska, 1974. p. 249 -257.
75. MAYENOWA, M. R. *Teoria tekstu a tradycyjne zagadnienia poetyki // Tekst i język. Problemy semantyczne*. Wrocław: Wroska, 1974. p. 134 -154.

76. METSELTIN, M. *O signo, o comunicado, o código. Introdução à linguística teórica*. Coimbra: Libraria Almedina, 1978. 234 p.
77. MISTRÍK, I. *Otázky glutinacie textu a jej merania // Jaz, časopis*. 1968. no. 19. p. 25-79.
78. MISTRÍK, I. *Rekurencia v texte // SR*. 1969. no. 34. p. 62 - 89.
79. MISTRÍK, I. *Junktura vo vecnom a umeleckom texte // Poetyka i stylistika slowianska*. Warszawa: Wroska, 1973. p. 69 - 78.
80. MOECHLER, I., DE SPENGLER, N. *Quand même: de la concession à la réfutation // Cahiers de linguistique française*. 1981. no. 2. p. 93 -112.
81. OOMEN, U. *Linguistische Grundlagen poetischer Texte*. Tübingen: Niemeyer, 1973. 234 p.
82. PALEK, B. *Cross-Reference. A Study from Hyper-Syntax*. Praha: AI, 1968. 216 p.
83. PEUKERT, H. *Positionen einer Linguostilistik // Sitzungsberichte der Sächsischen Akademi der Wissensch*. Leipzig: Heiler, 1977. p. 107-118.
84. PFÜTZE, M. *Grundgedanken zu einer funktionalen Text Linguistik // Textlinguistik*. Dresden: Müller, 1970. p. 3-42.
85. PRUS, E. *Poetica modalităţii la Proust*. Chişinău: Editura Ruxanda, 1998. 232 p.
86. PLANTIN, C. *Deux mais // Semiotikos*. 1978. no. 2-3. p. 23-39.
87. PLETT, H. F. *Textwissenschaft und Textanalyse // Semiotik. Linguistik. Rhetorik 2*. Heidelberg: Quelle & Meyer, 1979. p. 39-67.
88. POTTIER, B. *Systématique des éléments de relation*. Paris: Librairie Larousse, 1962. 236 p.
89. RÉCANATI, F. *Les énoncés performatifs*. Paris: Librairie Larousse, 1981. 278 p.
90. REY, A., REY-DEBOVE, J., COTTEZ, H. *Le Robert Micro Poche. Dictionnaire d'apprentissage de la langue française*. Paris: Editions Dictionnaires Le Robert, 1994. 1376 p.
91. RICOEUR, R. *Du texte à l'action*. Paris: Hachette, 1986. 256 p.
92. RUWET, N. *Grammaire des insultes et autres études*. Paris: Nathan, 1982. 298 p.
93. SCHMIDT, W., HARNISCH, H. *Kommunikationspläne und Kommunikationsverfahren // Linguistische Studien der ZISW der ADW der DDR*. Berlin: Reiche A. H. 8, 1974. p. 87-112.
94. SKALIČKA, V. *Text, Kontext, Subtext // Slavia pragensia III, Philologica*. 1961. no. 3. p. 56-68.

95. SALONI, Z. *Definicja spójności tekstu // O spójności tekstu*. Wrocław: Wroska, 1978. p. 86-96.
96. SEARLE, J. *Speech acts*. Cambridge: University Press, 1969. 209 p.
97. SCHELLING, I. *Quelques modalités de clôture: les conclusifs "finalement", "en somme", "au fond", "de toute façon" // Cahiers de linguistique française*. 1982. no. 4. p. 65-107.
98. TITZMANN, M. *Strukturelle Textanalyse // Theorie und Praxis der Interpretation*. München: Fink, 1977. p. 65-73.
99. TRIER, J. *Der Deutsche Wortschatz im Sinnbezirk des Verstandes*. Heidelberg: Winter, 1931. 306 p.
100. ULLMAN, S. *The Principles of Semantics*. Glasgow: Flank, 1959. 321 p.
101. VASILIU, EM. *Introducere în teoria textului*. București: Editura Științifică, 1990. 227 p.
102. VIEHWEGER, D. *Zur semantischen Struktur der Texte // Probleme der Textgrammatik II*. Berlin: Reiche A. H. 8, 1977. p. 54-78.
103. WEINRICH, H. *Allgemeine semantik der Metapher // Sprache in Texten*. Stuttgart: Rayer, 1976. p. 316-322.
104. WEINRICH, H. *Grammaire textuelle du français* (traduction de G. Dalgalian et D. Malbert). Paris: Didier/Hatier, 1993. 669 p.
105. WEINRICH, H. *Linguistik der Lüge*. Heidelberg: Quell & Meyer, 1966. 328 p.
106. WIERZBICKA, A. *Metatekst w tekście // O spójności tekstu*. Wrocław: Wroska, 1970. p. 102-112.
107. WIERZBICKA, A. *Dociekania semantyczna*. Wrocław: Wroska, 1969. 239 p.
108. WOLF, B. *Grammatical Categories // Language*. 1945. no. 1. p. 123-156.
109. ZAWADOWSKI, L. *Constructions grammaticales et formes périphrastiques*. Kraków – Wrocław – Warszawa: AI, 1959. no. 18. 245 p.
110. ZENONE, A. *La Consécution sans contradiction: donc, par conséquent, alors, ainsi, aussi // Cahiers de linguistique française*. 1978. no. 4. p. 56-89.
111. АЗНАУРОВА, А. *Стилистический аспект номинаций словом как единицей речи // Языковая номинация*. Москва: Наука, 1977. с. 65-98.

112. АРУТЮНОВА, Н. *К проблеме связности прозаического текста* // Памяти академика В. В. Виноградова. Москва: Наука, 1971. с. 23-28.
113. АРУТЮНОВА, Н. *Номинация и текст* // Языковая номинация. Москва: Наука, 1977. с. 78-110.
114. АХМАНОВА, А. *Словарь лингвистических терминов*. Москва: Наука, 1966. 456 с.
115. БАБАЙЛОВА, А. *Текст как продукт, средство и объект коммуникации при обучении неродному языку*. Свердловск: Наука, Уральское отделение, 1987. 234 с.
116. БАНАРУ, В. *Некоторые вопросы функциональной перспективы предложения*. Кишинев: Штиинца, 1975. 198 с.
117. БАСМАНОВА, А. *Именные грамматические категории в современном французском языке*. Москва: Наука, 1977. 210 с.
118. БЕНВЕНИСТ, Э. *Общая лингвистика*. Москва: Прогресс, 1974. 447 с.
119. БЛАУБЕРГ, И., ЮДИН, Е. *Становление и сущность системного подхода*. Москва: Наука, 1973. 270 с.
120. БОНДАРКО, Л. *Функциональная грамматика*. Ленинград: Наука, 1984, 236 с.
121. БРАНДЕС, М. *Синтаксическая семантика текста*. Москва: Наука, 1977. 284 с.
122. БУДАГОВ, П. *Человек и его язык*. Москва: Изд-во МГУ, 1976. 429 с.
123. БУЛАХОВСКИЙ, Л. *Введение в языкознание*. Москва: Учпедгиз, 1954. 173 с.
124. БУЛЫГИНА, Г. *О границах между сложной единицей и сочетанием единиц* // Единицы разных уровней грамматического строя и их взаимодействие. Москва: Наука, 1969. С. 111-118.
125. БУХБИНДЕР, В. *Лингвистика текста и обучение иностранным языкам*. Киев: Вища школа, 1978. 207 с.
126. ВАЛИМОВА, Г. *Сложное предложение и сочетание предложений* // Теоретические проблемы синтаксиса современных индоевропейских языков. Ленинград: АН СССР, 1975. с. 183-191.
127. ВЕЙНРИХ, Х. *О семантической структуре языка* // Новое в лингвистике. 1970. по. 5. с. 98-136.

128. ВИЕХВЕГЕР, Д. *Лингвистика текста в исследованиях ученых ГДР* // Синтаксис текста. Отв. Ред. Г. А. Золотова. Москва: Наука, 1979. с. 34-56.
129. ВИНОГРАДОВ, В. В. *Исследования по русской грамматике*. Москва: Наука, 1975. 559 с.
130. ВИНОГРАДОВ, В. В. *О художественной прозе*. Москва-Ленинград: Наука, 1930. 310 с.
131. ВИНОГРАДОВ, В. В. *Русский язык. Грамматическое учение о слове*. Москва: Высшая школа, 1986. 639 с.
132. ВЫГОЦКИЙ, Л. *Избранные психологические исследования*. Москва: Наука, 1973. 326 с.
133. ГАК, В. *Высказывание и ситуация* // Проблемы структурной лингвистики. Москва: Наука, 1973. с. 132-158.
134. ГАК, В. *Повторная номинация и ее стилистическое использование* // Вопросы французской филологии. Москва: Наука, 1972. с. 63-86.
135. ГАК, В. *Проблемы лексико-грамматической организации предложения*. Автореф. докт. дисс. Москва: Наука, 1968. 36 с.
136. ГАЛЬПЕРИН, Л. *О понятии текст* // ВЯ. 1974. по. 6. с. 69-78.
137. ГАЛЬПЕРИН, Л. *Текст как объект лингвистического исследования*. Москва: Наука, 1981. 139 с.
138. ДАРИ, А. *Признаки сложного синтаксического целого во французском языке (На материале монологической речи)* // Строй и функционирование романских и германских языков. Кишинев: Штиинца, 1982. с. 22-29.
139. ДВОРЖЕЦКАЯ, М. *Фонемы* // Проблемы текстовой лингвистики. Калинин: Мат. науч. конф., 1983. с. 98-105.
140. ДЫМАРСКАЯ-БАБАЯН, И. *О связности текста. Семантические и грамматические аспекты*. Ереван: Изд-во Ереван, 1988. 158 с.
141. ЗАЗА, С. *Вопросы лингвистики текста на международном симпозиуме по синтаксису славянских языков в Брно* // Синтаксис текста. Москва: Наука, 1979. с. 50-74.
142. ЗАЛИЗНЯК, А. *К вопросу о грамматических категориях рода и одушевленности в современном русском языке* // ВЯ. 1964. по. 4. с. 41-69.
143. ЗАНЬКО, С. *Основные вопросы лингвистической теории диалога*. Свердловск: Наука, Уральское отделение, 1971. 306 с.

144. ЗАРУБИНА, Н. *Сверхфразовое единство как лингвистическая единица*. Москва: Наука, 1973. 217 с.
145. ЗВЕГИНЦЕВ, В. *Предложение и его отношение к языку и речи*. Москва: Изд-во МГУ, 1976. 307 с.
146. ЗВЕГИНЦЕВ, В. *Язык и лингвистическая теория*. Москва: Изд-во МГУ, 1973. 248 с.
147. ЗЛАТЕВА, П. *Лексико-семантические средства организации цельности текста (На материале слов-субститутов в английском, болгарском и русском языках)*. Автореф. дисс. на соиск. уч. ст. канд. фил. наук. Москва: Прогресс, 1987. 33 с.
148. ИОНИЦЭ, М. *Глоссарий контекстуальных связей*. Кишинев: Штиинца, 1981. 154 с.
149. КАЦНЕЛЬСОН, С. *О грамматической категории* // Вестник ЛГУ. 1948. no. 2. с. 45-67.
150. КАЦНЕЛЬСОН, С. *Типология языка и речевое мышление*. Ленинград: Наука, 1972. 216 с.
151. КОЖЕВНИКОВА, К. *Об аспектах связности в тексте как целом* // Синтаксис текста. Москва: Наука, 1979. с. 2-70.
152. КОЛЬШАНСКИЙ, Г. *Текст как единица коммуникации* // Проблемы общего и германского языкознания. Москва: Наука, 1978. с. 25-36.
153. КЛИЛАНД, Д., КИНГ, В. *Системный анализ и целевое управление* (указ. В. Афанасьев. Системность и общество. Москва: Наука, 1980. с. 32).
154. ЛЕВКОВСКАЯ, Л. *В чем различие между сверхфразовым единством и абзацем* // Филологические науки. 1980. no. 1. с. 68-79.
155. ЛЕОНТЬЕВ, А. *Высказывание как предмет лингвистики, психолингвистики и теории коммуникации* // Синтаксис текста. Москва: Наука, 1979. с. 256-278.
156. ЛЕОНТЬЕВ, А. *Признаки связности и цельности текста. Лингвистика текста* // Сборник научных трудов МГПИИЯ. 1976. вып. 103. с. 101-116.
157. ЛОТМАН, И. *Анализ поэтического текста. Структура стиха*. Ленинград: Просвещение, 1972. 271 с.
158. МАТЕЗИУС, В. *О так называемом актуальном членении предложения* // Пражский лингвистический кружок. Москва: Наука, 1967. с. 231-243.

159. МИРКИН, В. *Текст, подтекст и контекст* // ВЯ. 1976. по. 2. с. 88-97.
160. МОСКАЛЬСКАЯ, О. *Грамматика текста*. Москва: ИНИОН, 1981. 134 с.
161. НИКОЛАЕВА, Т. *О функциональных категориях линейной грамматики* // Синтаксис текста. Москва: Наука, 1979. с. 278-297.
162. ПЕШКОВСКИЙ, А. *Русский синтаксис в научном освещении*. Москва: Учпедгиз, 1956. 512 с.
163. ПИОТРОВСКИЙ, Р. *Текст, машина, человек*. Ленинград: Наука, 1975. 327 с.
164. ПОПОВ, И., ТРЕГУБОВИЧ, Т. *Текст: структура и семантика*. Москва: Наука, 1984. 263 с.
165. ПОСПЕЛОВ, Н. *Сложное синтаксическое целое и основные особенности его структуры* // Доклады и сообщения Института русского языка. Москва-Ленинград: Наука, 1968. вып. 2. с. 96-103.
166. ПРОНИЧЕВ, И. *Синтаксис обращения*. Ленинград: Изд-во ЛГУ, 1971. 88 с.
167. ПРОПП, В. *Морфология русской народной сказки*. Москва: Наука, 1969. 168 с.
168. РЕЗНИКОВ, Л. *Гносеологические вопросы семиотики*. Ленинград: Прогресс, 1964. 287 с.
169. РЕФЕРОВСКАЯ, Е. *Лингвистические исследования структуры текста*. Ленинград: Наука, 1983. 215 с.
170. САДОВСКИЙ, В. *Основания общей теории систем*. Москва: Наука, 1978. 237 с.
171. СИЗОВА, И. *Что такое синтаксис?* Москва: Наука, 1966. 71 с.
172. СИЛЬМАН, Т. *Проблемы синтаксической стилистики (На материале немецкой прозы)*. Ленинград: Прогресс, 1967. 229 с.
173. СОЛГАНИК, Г. *Синтаксическая стилистика (сложное синтаксическое целое)*. Москва: Высшая школа, 1991. 181 с.
174. ТЕЛИЯ, В. *Вторичная номинация и ее виды* // Языковая номинация. Москва: Наука, 1977. с. 134-159.
175. ТУРАЛЬ, Л. *Интонационная организация диалогических единиц*. Свердловск: Наука, Уральское отделение, 1972. 223 с.
176. УФИМЦЕВА, И. *Лексическая номинация. Первичная нейтральная* // Языковая номинация. Москва: Наука, 1977. с. 1-67.

177. ФРОЛОВ, А. *О границах сверхфразовых единств в оригинале и переводе текста* // Прагматико-функциональное исследование языков. Кишинев: Лумина, 1987. с. 16-22.
178. ШВЕДОВА, Н. *К изучению русской диалогической речи*. Москва: Наука, 1979. 198 с.
179. ЩЕРБА, Л. *Восточнолужичское наречие*. Петербург: тип. А. Э. Коллинс, 1915. том 1. 194 с.
180. ЩЕРБА, Л. *О тройном аспекте языковых явлений и об эксперименте в языкознании. Язык, система и языковая деятельность*. Ленинград: Прогресс, 1974. 260 с.
181. ЩЕРБА, Л. *О частях речи в русском языке. Русская речь*. Ленинград: Наука, 1928. Изд. 2. 272 с.
182. ЯКУБИНСКИЙ, Л. *О диалогической речи* // Русская речь. Москва: Наука, 1923. с. 48-59.
183. ЯРЦЕВА, Б. *Лингвистический энциклопедический словарь*. Москва: Наука, 1990. 556 с.

TEXTE DE REFERINȚĂ

1. *Algérie. Notre devoir* // L'express. 1998. no. 2427. p. 2.
2. ANICET-BOURGEOIS, BRISEBARRE. *Quatre-vingt-six moins un* (citată după G. Sandry, M. Carrère. Dictionnaire de l'argot moderne. Paris: Editions Larousse, 1957. 392 p.).
3. APOLLINAIRE, G. *Zone* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 398-400.
4. ARAGON, L. *Certitude et grandeur des Français* (citată după R. I. Popovitch. Dictionnaire phraséologique français-moldave-russe. Kichinev: Éditions Loumina, 1977. p. 71).
5. *A voir* // Le Français dans le monde. 1998. no. 300. p. 15.
6. BAISETTE, G. *Ces Grappes de ma vigne* (citată după R. I. Popovitch. Dictionnaire phraséologique français-moldave-russe. Kichinev: Éditions Loumina, 1977. 434 p.).
7. BALZAC H. de, *La peau de chagrin* (citată după R. I. Popovitch. Dictionnaire phraséologique français-moldave-russe. Kichinev: Éditions Loumina, 1977. p. 23).
8. BALZAC H. de, *Le Père Goriot* (citată după R. I. Popovitch. Dictionnaire phraséologique français-moldave-russe. Kichinev: Éditions Loumina, 1977. p.65).
9. BASTIDE, H. *Institutrice de village*. Paris: Les Éditions de Minuit, 1965. 156 p.
10. BAUDELAIRE, CH. *Any where out of the world / N'importe où hors du monde* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 207.
11. BAUDELAIRE, CH. *L'Albatros* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 184.
12. BAUDELAIRE, CH. *Le crépuscule du matin* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 196-197.
13. BAUDELAIRE, CH. *L'Etranger* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 203.
14. BAZIN, H. *La Mort du Petit Cheval*. Paris: Grasset, 1961. 247 p.
15. BÉRANGER, P.-J. *Adieu* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 20.
16. BÉRANGER, P.-J. *Bondy* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 18-20.
17. BÉRANGER, P.-J. *Jacques* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 24-26.

18. BÉRANGER, P.-J. *Le vieux caporal* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 13-14.
19. BÉRANGER, P.-J. *Monsieur Judas* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 10-11.
20. BERNARD, T. (citat după A. Bruant “L’argot du XX-ième siècle. Dictionnaire français. Paris: Fleuve noir, 1993. 234 p.).
21. BERRENDONNER, A. *Éléments de pragmatique linguistique*. Paris: Les Éditions de Minuit, 1978. 478 p.
22. BERTOCCHINI, P., COSTANZO, E. *Autoformation et didactique des langues: de nouveaux parcours* // Le Français dans le monde. 1998. no. 300. p. 28.
23. BOIRON, M. *Rencontrer la musique française d’aujourd’hui* // Le Français dans le monde. 1998. no. 300. p. 37.
24. BOUDJEDRA. *La répudiation*. Paris: Gallimard, 1969. 398 p.
25. BOULLE, P. *La Planète des Singes*. Paris: Gallimard, 1989. 312 p.
26. BRIOLLET (citat după A. Bruant “L’argot du XX-ième siècle. Dictionnaire français. Paris: Fleuve noir, 1993).
27. CALVET, L.-J. *Lapis et petra* // Le Français dans le monde. 1998. no. 296. p. 23.
28. CALVET, L. – J. *Routard et zonard* // Le Français dans le monde. 1998. no. 300. p. 22.
29. CAMUS, A. *La Peste*. Paris: Gallimard, 1970. 247 p.
30. CARS de, G. *L’Habitude d’Amour*. Paris: Flammarion, 1966. 442 p.
31. CÉLINE. *Voyage au bout de la nuit*. Paris: Gallimard, 1982. 324 p.
32. CENDRARS, B. *Emmène-moi au bout du monde*. Paris: Gallimard, 1970. 190 p.
33. CENDRARS, B. *Vie dangereuse* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 425.
34. CHARAUDEAU, P. *Grammaire du Sens et de l’Expression*. Paris: Éd. Hachette, 1992. 879 p.
35. CLARETIE, I. *Le Million* (citat după R. I. Popovitch. Dictionnaire phraséologique français-moldave-russe. Kichinev: Éditions Loumina, 1977. p. 241).
36. CLAUDEL, P. *Ballade* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 373.
37. CLAUDEL, P. *** // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 363.
38. COHEN, A. *Mangeclous*. Paris: Gallimard, 1965. 320 p.

39. CORBIÈRE, T. *Décourageux* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 289.
40. CORBIÈRE, T. *Petit mort pour rire* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 293.
41. CORBIÈRE, T. *Sonnet posthume* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 292.
42. CROS, CH. *L'Heure froide* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 279-280.
43. DAUDET, A. *Contes et nouvelles choisis*. Moscou: Editions en langues étrangères, 1958. 407 p.
44. DESBORDES-VALMORE, M. *Qu'en avez-vous fait?* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 25-26.
45. DRUON, M. *Nouvelles*. Ленинград: Просвещение, Ленинградское отделение, 1975. 213 с.
46. DRUON, M., citat după M. Ionitã. *Le verbe français*. Kichinev : Loumina, 1989. P. 32.
47. ECHENOZ, J. *Chérokée*. Paris: Editions de Minuit, 1983. 285 p.
48. ELUARD, P. *Courage* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 507.
49. ELUARD, P. *Crier* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 500-501.
50. ESTÈVE, M. *L'art contre la souffrance* // Le Français dans le monde. 1998. no. 300. p. 15.
51. FERNANDEZ, M. *Otto dix* // Le Français dans le monde. 1998. no. 300. p. 21.
52. FLAUBERT, G. (citat după R. I. Popovitch. Dictionnaire phraséologique français-moldave-russe. Kichinev : Éditions Loumina, 1977. p. 25).
53. FRANCE, A. *Putois* (citat după R. I. Popovitch. Dictionnaire phraséologique français-moldave-russe. Kichinev: Éditions Loumina, 1977. p. 392).
54. GIONO, J. *Le Hussard sur le Toit*. Paris: Gallimard, 1990. 348 p.
55. GORON. *L'amour à Paris* (citat după G. Sandry, M. Carrère. Dictionnaire de l'argot moderne. Paris: Editions Larousse, 1957. 392 p.).
56. GREIMAS, A. –J. *Sémantique structurale. Recherche de méthode*. Paris: Librairie Larousse, 1966. 262 p.

57. GUILLEVIC. *Rond* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 623-624.
58. HENRIOT (citat după P. Robert “Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française. Paris: Les Éditions Le Robert, 1972. p. 98).
59. HERBERT (citat după A. Bruant “L’argot du XX-ième siècle. Dictionnaire français. Paris: Fleuve noir, 1993. p. 43. 234 p.).
60. HUGO, V. *A la fenêtre pendant la nuit* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 124-128.
61. HUGO, V. *Booz endormi* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 132-135.
62. JAMMES, FR. *La jeune fille* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 339-340.
63. JOUVE, P.-J. *Hymne* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 472- 474.
64. LAFORGUE, J. *L’hiver qui vient* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 303-306.
65. LAMARTINE, A. DE *Hymne du matin* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 33-38.
66. LAMARTINE, A. DE *Le lac* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 31-33.
67. LAMARTINE, A. DE *L’isolement* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 30-31.
68. LAUTRÉAMONT. *Les Chants de Maldoror* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 209-219.
69. LECONTE DE LISLE, CH. *Vénus de Milo* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 153-155.
70. *Le Monde de l’Éducation*. Nr. 195. iulie-august. 1992. p. 107.
71. MALBERT, D. *Par les villages ...* // *Le Français dans le monde*. 1998. no. 300. p. 20.
72. MALDAGNE, G. (citat după A. Bruant “L’argot du XX-ième siècle. Dictionnaire français. Paris: Fleuve noir, 1993. 234 p.).
73. MALLARMÉ, S. *Les fenêtres* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 312-314.

74. MALTERLINCK (citat după P. Robert "Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française. Paris: Les Éditions Le Robert, 1972. p. 876).
75. MAMMERI, M. *L'Opium et le Bâton*. Paris: Gallimard, 1965. 382 p.
76. MAUPASSANT, G. de. *Bel-Ami* (citat după R. I. Popovitch. Dictionnaire phraséologique français-moldave-russe. Kichinev: Éditions Loumina, 1977. p. 206).
77. MAUROIS, A. *Une carrière et autres nouvelles*. Moscou: Ed. du Progrès, 1965. 267 p.
78. MÉRIMÉE, P. *Nouvelles*. Moscou: Éd. du Progrès, 1977. 535 p.
79. MICHAUX, H. *Ecce homo // Poètes français. XIXe – XXe siècles*. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 561-563.
80. MORIN, J. *La capucine*. Paris: La pensée universelle, 1972. p. 13-14.
81. MUSSET, A. *La nuit de mai // Poètes français. XIXe – XXe siècles*. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 62-64.
82. PAILLETTE, P. (citat după A. Bruant "L'argot du XX-ième siècle. Dictionnaire français. Paris: Fleuve noir, 1993. p. 187. 234 p.).
83. PAUBEL, J. – J. *Faire la fête pour mieux vivre ensemble // Le Français dans le monde*. 1998. no. 300. p. 8.
84. PÉCHEUR, J. *Éditorial // Le Français dans le monde*, 1998. no. 300. p.1.
85. PÉCHEUR, J. *La décentration contre la nation // Le Français dans le monde*, 1998. no. 300. p. 25.
86. PÉCHEUR, J. *La virtualité contre l'espace unifié // Le Français dans le monde*, 1998. no. 300. p. 25.
87. PÉCHEUR, J. *Partir, revenir ... // Le Français dans le monde*, 1998. no. 300. p.17.
88. PÉCHEUR, J. *Repenser l'universel // Le Français dans le monde*, 1998. no. 300. p. 26.
89. PERSE, S.-J. *Eloges // Poètes français. XIXe – XXe siècles*. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 478.
90. PLOQUIN, FR. *Tour de France 98 // Le Français dans le monde*, 1998. no. 300. p. 12.
91. POTTIER, E. *Quel est le Fou? // Poètes français. XIXe – XXe siècles*. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 170-171.
92. PRÉVERT, J. *Barbara // Poètes français. XIXe – XXe siècles*. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 552-554.
93. PRÉVERT, J. *Le gardien du phare // Cinq histoires de J. Prévert*. Paris: Gallimard, 1991. p. 48-57.

94. PROUST, M. *A la recherche du temps perdu*. Moscou: Édition du Progrès, 1970. 430 p.
95. QUENEAU, R. *Le Dimanche de la Vie*. Paris: Gallimard, 1998. 190 p.
96. RIDET, PH. *C'était l'été // Le Français dans le monde*, 1998. no. 300. p. 6.
97. ROLLAND, R. *Jean-Christophe*. Moscou: Éd. en langues étrangères, 1957. t. 1. 452 p.
98. ROLLAND, R. (citată după E. Ф. Гринева, Т. А. Громова. Французский язык. Москва: Изд-во МГУ, 1971. с. 90-91).
99. ROLLAND, R. *L'Ame enchantée*. Moscou: Ed. École Supérieure. 1964. t. 1. 607 p.
100. ROMAINS (citată după P. Robert "Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française. Paris: Les Éditions Le Robert, 1972. p. 987).
101. SAINT-EXUPÉRY, A. de. *Oeuvres*. Moscou: Ed du Progrès, 1972. 413 p.
102. SAINT-POL-ROUX. *Pour dire aux funérailles des poètes // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie*. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 334-336.
103. SAINT-POL-ROUX. *Soir de brebis // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie*. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 332-333.
104. SAN-ANTONIO. *En peignant la girafe*. Paris: Fleuve noir, 1969. 123 p.
105. SAN-ANTONIO. *Le Secret de Polichinelle*. Paris: Fleuve noir, 1958. 114 p.
106. SAN-ANTONIO. *On t'enverra du Monde*. Paris: Fleuve noir, 1959. 113 p.
107. SAN-ANTONIO. *Un os dans la noce*. Paris: Fleuve noir, 1974. 123 p.
108. SARTRE, P. (citată după E. Ф. Гринева, Т. А. Громова. Французский язык. Москва: Изд-во МГУ, 1971. с. 112-114).
109. SECOND, L. *La Sainte Bible*. Paris: Éd. bibliques, 1998. 678 p.
110. SIMENON, G. *Maigret chez le Ministre*. Moscou: Vysšaia Škola, 1987. 159 p.
111. STENDHAL, (citată după R. I. Popovitch. Dictionnaire phraséologique français-moldave-russe. Kichinev : Éditions Loumina, 1977. p. 21).
112. TROYAT, H. *Cent un coups de canon*. Paris: Éd. de l'Amitié, 1977. 197 p.

113. VAILLANT-COUTURIER, P., citat după M. Bagdassarian, M. Papco, A. Tarassova. Manuel de français. Moscou : Vyssšaia Škola, 1990. p. 58-59).
114. VALÉRY, P. *Le vin perdu* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 388.
115. VERLAINE, P. *Chanson d'automne* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 224.
116. VERLAINE, P. *Nevermore* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 226.
117. VIAN, B. *L'Automne à Pékin* (citat după G. Sandry, M. Carrère. Dictionnaire de l'argot moderne. – Paris: Editions Larousse, 1957. p. 387. 392 p.).
118. VIGNY, A. de. *La maison du berger* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 40-45.
119. VIGNY, A. de. *La mort du loup* // Poètes français. XIXe – XXe siècles. Anthologie. Moscou: Editions du Progrès, 1982. p. 45-47.
120. WURMSER, A. (citat după R. I. Popovitch. Dictionnaire phraséologique français-moldave-russe. Kichinev : Éditions Loumina, 1977. p. 31).

Angela COȘCIUG
ELEMENTE DE LINGVISTICĂ
A DISCURSULUI
monografie

Seria „Studii de text și discurs”
Volum I

Bun de tipar 24.10.2005. Garnitura Times New Roman. Comanda nr.18. Tiraj 100. Tipografia
Universității de Stat « Alecu Russo » din Bălți. Mun. Bălți, str. Pușkin, 38

